

การทดลองใช้วิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาความสามารถทางสติปัญญา
และความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

ปริญญาโท

ของ

ทองคำ บุญประเสริฐดี

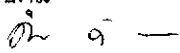
1 ก.ย. 2535

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ
กุมภาพันธ์ 2535

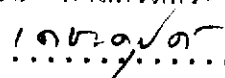
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปัญหานี้นั้นแล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
จิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

กรรมการควบคุม

.... ประธาน

(รศ.ดร.ดวงเดือน ศาสตราจารย์)

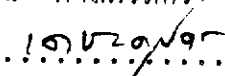
.... กรรมการ

(ผศ.ดร.เขาวนา เดชะคุปต์)

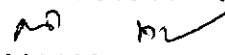
กรรมการสอบ

.... ประธาน

(รศ.ดร.ดวงเดือน ศาสตราจารย์)

.... กรรมการ

(ผศ.ดร.เขาวนา เดชะคุปต์)

.... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อ.สมเกียรติ หิพยทัศน์)

ให้มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับปัญหานี้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก จิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.... คณบดีมหาวิทยาลัย

(ศ.ดร.สมพร ขำทอง)

วันที่ .. 6 .. เดือน .. สิงหาคม .. พ.ศ. 2535

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างดียิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตรภัทร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวภา เดชะคุปต์
ผู้ควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แยมมณี ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ
ช่วยเหลือและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนผู้วิจัยสามารถดำเนินการทำปริญญานิพนธ์นี้ได้
สำเร็จ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ธรรมมา ที่กรุณาให้คำแนะนำ
ปรึกษาแนวทางและภาษาอังกฤษ อาจารย์สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการ
เพิ่มเติม อาจารย์ ดร.นิยดา จิตต์จรัส ที่กรุณาให้คำแนะนำแนวทางในการค้นคว้าและ
ณาจารย์ภาคจิตวิทยาพัฒนาการทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แยมมณี คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ราตี ทองสวัสดิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลสามเสน
รองศาสตราจารย์อัจฉรา ชิวพันธ์ อาจารย์พรเทพพรณ เหลืองสุวรรณ โรงเรียน
ประถมสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม และอาจารย์กัญญา เกตุกล้า โรงเรียน
อนุบาลสามเสนที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลชัยนาท คณะครูสายอนุบาลของโรงเรียน
อนุบาลชัยนาท ที่ช่วยในการทดลองสอนและการทดสอบวัดความสามารถทางสติปัญญาและความ
สามารถทางสังคม และคณะครูโรงเรียนอนุบาลชัยนาททุกท่านที่เป็นกำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอบคุณเพื่อน ๆ และน้อง ๆ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และภาคจิตวิทยา
พัฒนาการ ทุกคนที่ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจ

ขอขอบคุณคุณทองใบ ญูประเสริฐดี ที่ช่วยจัดพิมพ์และจัดทำแบบทดสอบวัดสติปัญญา
อาจารย์สัมฤทธิ์ ขวัญชัย ที่จัดทำเครื่องมือและปกเครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบวัดสติปัญญา
อาจารย์นวลจันทร์ นิเทศวรวิทย์ ที่กรุณาให้คำแนะนำแนวทางเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์ อาจารย์
ชาญชัย คำคำ ศึกษาพิเศษจังหวัดชัยนาท ที่ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลสถิติด้วยคอมพิวเตอร์

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญาบัตรฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา
มารดา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านที่ช่วยให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการ
ศึกษา

ทองคำ หนูประเสริฐดี

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	6
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
นิยามปฏิบัติการ	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาและพัฒนาการทางสังคม	13
*ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	47
งานวิจัยภายในประเทศ	96
งานวิจัยในต่างประเทศ	97
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	99
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	100
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	100
แบบแผนการวิจัย	101
วิธีดำเนินการทดลอง	102
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	103
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	107

4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	112
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	112
	การวิเคราะห์ข้อมูล	113
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	128
	จุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	128
	สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	129
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	129
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	130
	การดำเนินการทดลอง	130
	การวิเคราะห์ข้อมูล	131
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	131
	อภิปรายผล	133
	ข้อเสนอแนะ	137
	ข้อเสนอแนะในการวิจัยขั้นต่อไป	138
	บรรณานุกรม	139
	ภาคผนวก	149
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	265

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แบบแผนการทดลอง	102
2	ข้อมูลแสดงคะแนนความสามารถทางสังคมและทางสติปัญญา	114
3	แสดงค่าความแปรปรวนของความสามารถทางสังคม	116
4	แสดงค่าความแปรปรวนของความสามารถทางสติปัญญา	117
5	การทดสอบค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับอายุ	118
6	การหาค่าปฏิสัมพันธ์จากตารางวิเคราะห์ความแปรปรวน	119
7	เปรียบเทียบความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 4.5-5.0 ปี	122
8	เปรียบเทียบความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 5.0-5.5 ปี	123
9	เปรียบเทียบความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 5.5-6.0 ปี	124
10	เปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาของเด็กอายุ 4.5-5.0 ปี ..	125
11	เปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาของเด็กอายุ 5.0-5.5 ปี ..	126
12	เปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาของเด็กอายุ 5.5-6.0 ปี ..	127

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	ชนิดและระดับของคำถามของ Cunningham	77
2	แสดงปฏิสัมพันธ์ของอายุและวิธีสอน	121

ภูมิหลัง

เด็กคืออนาคตของประเทศชาติ จึงจำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูและได้รับประสบการณ์การเรียนรู้อย่างถูกต้อง เพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรง มีจิตใจมั่นคง อารมณ์แจ่มใส สติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีความสามารถปรับตัวได้ดีในสังคม หน้าที่รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูและการเรียนรู้ของเด็กวัยก่อนประถมศึกษา จึงเป็นของพ่อแม่ ครูและทุกคน

เด็กวัยแรกเกิดถึง 6 ปี มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน และเป็นระยะที่พัฒนาการทุกด้านเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พัฒนาการทางสติปัญญา จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า ในช่วง 4 ปีแรกของชีวิตเด็กจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาถึง 50 เปอร์เซ็นต์ และจะเพิ่มเป็น 80 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเด็กอายุได้ 8 ปี (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป.

1 - 2) สรุปได้ว่า วัยก่อนประถมศึกษาเป็นวัยที่สำคัญต่อการเรียนรู้และพัฒนาการทุกด้านของเด็ก ฉะนั้นเด็กที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูและประสบการณ์ที่เหมาะสมจึงเป็นเด็กด้อยโอกาส และมีผลทำให้การเรียนรู้ในระยะต่อมาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร พ่อแม่และครูจะต้องเข้าใจว่าการเรียนรู้และความสามารถในการกระทำสิ่งต่าง ๆ นั้น ถึงแม้จะเกิดขึ้นเองได้บ้างตามสภาพแวดล้อมของเด็กแต่ละคน แต่จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุด เมื่อมีสื่อกระตุ้นเร้าให้เด็กได้สังเกต สัมผัส ทดลอง ค้นหา แก้ปัญหาและใช้ภาษาเพื่อให้มีทักษะด้านต่าง ๆ สอดคล้องไปกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก นักจิตวิทยาหลายท่านมีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การเจริญเติบโตและพัฒนาการเป็นกระบวนการต่อเนื่องและขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ได้แก่ สิ่งที่เกิดในตัวเด็กมาตั้งแต่เกิดและสิ่งแวดล้อมของเด็ก

ปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กมี 5 ประการด้วยกัน (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป. : 4 - 8) ได้แก่ อาหาร ความรักความเอาใจใส่ การเล่น การฝึกทางภาษา และภาวะแวดล้อม เด็กที่จะมีสุขภาพแข็งแรงและสติปัญญาดี จำเป็นต้องได้รับอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายอย่างเพียงพอ ได้รับความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่ และผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด ซึ่งจะทำให้เขารู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย มีสุขภาพจิตที่ดี การเล่นเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน เพราะในขณะที่เล่นเด็กจะมีการฝึกการใช้ภาษา การแก้ปัญหา เรียนรู้การปรับตัวและการใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ นอกจากนั้นการเล่นยังเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดของเด็กด้วย สำหรับการฝึกทางภาษาโดยเฉพาะการฟังและการพูด เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์-จิตใจและสังคมของเด็กมาก นอกจากนั้นภาวะแวดล้อมก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งเสริมหรือสกัดกั้นพัฒนาการของเด็ก สิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อเด็กอย่างยิ่งคือตัวบุคคล ซึ่งได้แก่ พ่อแม่และครู เด็กควรได้รับการพัฒนาทุกด้านอย่างต่อเนื่องและไม่ควรเน้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กบางด้านหรือเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง

ปัจจุบันความรู้ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าครูจะมีความรู้และทักษะในการสอนหรือมีวุฒิทางการศึกษาแล้วก็ตาม แต่ครูจำเป็นต้องพัฒนาตัวเองให้เกิดความเจริญทางวิชาชีพและทันกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมเพื่อจะได้นำความรู้และประสบการณ์มาปรับปรุงการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น การศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาถือว่าเป็นขั้นแรกของการศึกษาตลอดชีวิต ควรจัดการศึกษาในระดับนี้ให้ถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะมีชีวิตที่ดีต่อไปในอนาคต ครูระดับก่อนประถมศึกษาจึงต้องรับบทบาทและรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตนเอง ต้องรู้จักตนเองเพื่อจะได้แก้ไขข้อบกพร่องได้ถูกต้อง การรู้จักปรับปรุงแก้ไขย่อมจะพัฒนางานสอนได้ดีขึ้น ปัญหาบางอย่างสามารถแก้ไขได้ด้วยตัวเอง แต่บางอย่างจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือแนะนำและร่วมมือกันทำงานกับบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและต้องหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เนื่องจากวิทยาการทางการศึกษาเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าไม่หยุดยั้ง (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป. :

ในการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะมีชีวิตที่ดีมีลักษณะที่พึงประสงค์ ควรเริ่มฝึกตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อเป็นพื้นฐานของผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต เช่น การฝึกให้เด็กเรียนรู้ด้วยการรู้จักทำงานเป็นกลุ่ม ฝึกให้มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน รู้จักการอยู่ร่วมกัน โดยยึดกฎระเบียบอันดีงามของสังคมหรือหมู่คณะหรือที่เรียกว่าการอยู่ร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตย ไม่ยึดถือความคิดของตัวเองคนเดียวเป็นใหญ่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ในขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะเสนอความคิดเห็นของตัวเองต่อหมู่คณะด้วย เป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี การรู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ก่อให้เกิดการรู้จักใช้ความคิดหาเหตุผล อันเป็นผลให้เกิดการพัฒนาสติปัญญาด้วยวิธีที่สนุกสนานในการทำงาน จากการศึกษาค้นคว้า ผกา ญูเรือง (2525 : 97) กล่าวว่า "หลักการเรียนการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม จะส่งเสริมบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ตลอดจนพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ คือ การส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา มีโอกาสพัฒนาสติปัญญาและอารมณ์ ร่างกายและสังคมโดยวิธีที่เหมาะสมและเป็นจริงในชีวิตจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีความหมายและใกล้เคียงกับความเป็นจริงยิ่งกว่าการเรียนการสอนแบบใด" ความเห็นนี้สอดคล้องกับ เขาวนา เดชะคุปต์ (2517 : 6 - 7) ที่กล่าวว่า "วิธีหนึ่งที่ดีกว่าจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้าน และยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดหาเหตุผลและช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตนเอง รู้จักตนเอง และเพื่อนมากขึ้น กับทั้งส่งเสริมให้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคล ตลอดจนส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย อันได้แก่ ความช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาหรือกระทำสิ่งใด ๆ วิธีการนี้คือ วิธีให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันโดยการแบ่งกลุ่มย่อย (Small Group Instruction) และคำนึงถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มจากการวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันเป็นสำคัญ วิธีการเช่นนี้เรียกว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process)"

วิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นี้ ดร.ทิศนา ขัมมณี เป็นผู้นำมาใช้ในเมืองไทยเป็นคนแรก ต่อมาจึงมีการใช้แพร่หลายในการอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรในด้านต่าง ๆ เช่น ครู อาจารย์ ผู้บริหารโรงเรียน พนักงานและผู้บริหารงานองค์กรต่าง ๆ ของเอกชนที่มีการ

ทำงานเป็นหมู่คณะ สำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ สำนักงานคณะกรรมการการ
 ประถมศึกษาแห่งชาติ (2532 : 95 - 98) มีความเห็นว่า กระบวนการกลุ่มจะช่วยให้
 รู้เขารู้เราและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล คนแต่ละคนมีความสามารถพิเศษแตกต่าง
 กัน เมื่อนำมารวมกันจะเป็นพลังความสามารถที่สมบูรณ์สูงกว่าความสามารถรายบุคคล
 กระบวนการกลุ่มจะช่วยให้บุคลากรได้ใช้ความสามารถได้เต็มที่และมีความรับผิดชอบเท่ากัน
 การฝึกการทำงานเป็นหมู่คณะ รู้จักร่วมมือกันในการทำงาน เป็นการยึดหลักการทำงานที่ว่า
 หลายหัวดีกว่าหัวเดียว การตัดสินใจคนเดียวย่อมด้อยกว่าการคิดปรึกษาหารือกันเพราะ
 ข้อบกพร่องจะน้อยลง และนอกจากนี้การรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นธรรมชาติของมนุษย์ วิธีการ
 เช่นนี้เป็นหนทางที่ดีที่สุดในการตอบสนองความต้องการของตัวเราเองเพราะจะต้องอาศัยผู้อื่น
 ตอบสนองความต้องการของเราด้วย ทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความรู้สึที่ดีต่อ
 กัน ความรู้สึกปลอดภัย การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ใน
 การอยู่ร่วมกันอีกด้วย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการ
 พัฒนาบุคลากร ทั้งในระดับครูและผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการ
 ศึกษาด้วยวิธีการใช้สื่อผสมและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

วิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ได้ถูกนำไปทดลองใช้ในระดับมัธยมและในระดับประถมศึกษา
 ศึกษา เพื่อตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการทดลองให้ข้อมูลที่ขัดแย้งกันคือการทดลอง
 ของปัทมา เทพอักษรพงศ์ (2517) เรื่อง การสอนอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษด้วย
 กระบวนการกลุ่ม ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 พัทรี เอี่ยมทัศน์ (2518) เรื่อง การ
 เปรียบเทียบผลการสอนคณิตศาสตร์หน่วยร้อยละ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ฉันทนา ภาคบงกช
 (2518) เรื่อง การสอนสังคมศึกษาหน่วยวันสำคัญของชาติ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
 มณฑา ชงอินทรเนตร (2521) เรื่อง การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาเรขาคณิต
 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิริยะ นนทะนิवास (2523) เรื่อง เปรียบเทียบการสอน
 จริยธรรม ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และกมลทินย์ กลีภาร (2524) เรื่อง
 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์หน่วยแรงธรรมชาติ ในระดับ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไม่สามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ผลการทดลองของ เสริมศรี เมนะเศวต (2519) เรื่องเปรียบเทียบผลการเรียนการสอนหน่วยโรงเรียนประถมศึกษา ในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาศุภาพรรณ พวงจันเพชร (2520) เรื่อง เปรียบเทียบผลการสอนวิชาศีลธรรมหน่วยคุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิไลวรรณ สันถวโกศล (2521) เรื่อง การทดลองเปรียบเทียบผลการสอนวิชาวรรณคดีไทยเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิวรรณ มุขดี (2523) เรื่อง เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์เรื่องสัณฐานวิทยา ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สะอาด เลิศหิรัญ (2523) เรื่อง เปรียบเทียบผลการสอนวิชาภาษาไทยเรื่องลูกน้อยหอยสังข์ในชั้นประถมปีที่ 4 และสมถวิล วิเศษสมบัติ (2523) เรื่อง การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาภาษาไทยบทละครพระร่วงจากหนังสือชุดทักษะสัมพันธ์ สำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น กลับพบว่าการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้

เนื่องจากวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นี้ ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาได้จริงหรือไม่ ตามผลการทดลองที่ค้านกันเบื้องต้น และเนื่องจากยังไม่มีผู้ใดนำวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นี้ไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เด็กก่อนวัยเรียน ดังนั้นผู้ทดลองจึงสนใจที่จะศึกษาว่า ถ้านำวิธีการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาทดลองใช้กับเด็กระดับก่อนประถมศึกษาแล้ว จะทำให้ความสามารถทางสติปัญญาและทางสังคมพัฒนาขึ้นพร้อมที่จะเรียนรู้และมีลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม อันเป็นพื้นฐานที่ดีในอนาคตหรือไม่

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมระหว่างเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการสอนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบปกติว่าได้ผลแตกต่างกันหรือไม่

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมระหว่างเด็กที่มีอายุแตกต่างกัน 3 ระดับ ว่าได้ผลแตกต่างกันหรือไม่ โดยไม่พิจารณาวิธีการสอน

3. * เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนทั้งสองวิธีและระดับอายุทั้ง 3 ระดับของเด็กก่อนระดับประถมศึกษาที่มีผลต่อความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถทางสังคม

4. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กแต่ละระดับอายุที่สอนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบปกติว่าแตกต่างกันหรือไม่

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เป็นแนวทางให้นักจิตวิทยา ครู-อาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาได้ทราบว่า กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สามารถนำมาพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาได้หรือไม่ และถ้าได้ควรจะนำมาใช้ที่ระดับอายุเท่าใดจึงจะเหมาะสม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความสามารถทั้งสองด้านนี้ให้มั่นคงขึ้น

2. ผลที่ได้จากข้อ 1 จะเป็นเครื่องชี้แนะให้นักศึกษา ครู-อาจารย์ นำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไปใช้ในการพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นอนาคตของชาติให้มีความสามารถทางสติปัญญาที่ดี มีลักษณะที่พึงประสงค์ในสังคม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามอัธยาศัย

3. เป็นพื้นฐานในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางด้านการพัฒนาทางสติปัญญาและทางสังคม อารมณ์ของเด็กในอนาคต

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร คือ เด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ของโรงเรียนอนุบาลชัยนาท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยนาท สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2534 และมีอายุอยู่ในระหว่าง 4 ปี 6 เดือน ถึง 6 ปี ในปีการศึกษา 2534

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ซึ่งมีอายุระหว่าง 4 ปี 6 เดือน ถึง 6 ปี ในโรงเรียนอนุบาลชัยนาท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยนาท สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2534 จำนวน 36 คน คัดเลือกจากเด็กที่มีอายุแตกต่างกัน 3 ระดับ โดยสุ่มอย่างง่ายมาระดับละ 12 คน แล้วจับคู่แบ่งออกเป็นกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 กลุ่มละ 6 คน จากนั้นจึงจับฉลากชื่อกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ให้กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ต่อไป

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 วิธีสอน แบ่งเป็น

3.1.1.1 วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

3.1.1.2 วิธีสอนแบบปกติ

3.1.2 อายุ แบ่งเป็น

3.1.2.1 อายุระหว่าง 4 ปี 6 เดือนถึง 4 ปี 11 เดือน

3.1.2.2 อายุระหว่าง 5 ปีถึง 5 ปี 5 เดือน

3.1.2.3 อายุระหว่าง 5 ปี 6 เดือนถึง 5 ปี 11 เดือน

อายุนี้ใช้ตามบัญชีเรียกชื่อ (ป.03) ที่ปรากฏในเดือนที่เริ่มดำเนินการ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ความสามารถทางสติปัญญา

3.2.2 ความสามารถทางสังคม

4. ระยะเวลา

การทดลองครั้งนี้ใช้เวลา 4 สัปดาห์ ดำเนินการทดลองทุกวัน ทำกิจกรรมกลุ่มครั้งละ 40 นาที โดยให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนทุก ๆ คนในห้องเรียน ที่จัดไว้สำหรับทดลอง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการที่ใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อนำมาใช้ในการสอนจะหมายถึงวิธีการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.1 ขั้นการมีส่วนร่วม เป็นการจัดให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในทางกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ (จิตใจ) และทางสังคม

1.2 ขั้นวิเคราะห์ โดยเน้นการวิเคราะห์ประสบการณ์ ความสัมพันธ์ในกลุ่มและการช่วยให้รู้จักตนเอง

1.3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงตนเองและแก้ปัญหาในอนาคต

2. วิธีสอนแบบปกติ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่ครูจัดให้ตามแผนการสอนชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ของกองวิชาการสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และดำเนินการสอนไปตามแผนการสอนนั้น

3. อายุ หมายถึง อายุของเด็กก่อนวัยเรียนหรือก่อนประถมศึกษา ที่มีอายุระหว่าง 4 ปี 6 เดือนถึง 6 ปี โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ เพื่อสะดวกในการตรวจสอบพัฒนาการทาง

สติปัญญาและสังคมที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป โดยดูจากบัญชีเรียกชื่อ (ป.03) ในเดือนที่เริ่มดำเนินการดังนี้

ระดับที่ 1 อายุระหว่าง 4 ปี 6 เดือนถึง 4 ปี 11 เดือน

ระดับที่ 2 อายุระหว่าง 5 ปีถึง 5 ปี 5 เดือน

ระดับที่ 3 อายุระหว่าง 5 ปี 6 เดือนถึง 5 ปี 11 เดือน

4. เด็กระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง เด็กที่เรียนอยู่ในชั้นอนุบาล ชั้นปฐมวัย หรือชั้นเด็กเล็ก ซึ่งเรียนอยู่ในชั้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาและเป็นโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

นิยามปฏิบัติการ

1. ความสามารถทางสติปัญญา หมายถึง ความสามารถของเด็กในการตอบแบบทดสอบ K-ABC ของคอฟแมน (Kaufman) ซึ่งผู้วิจัยได้ดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของเด็กไทย ซึ่งประกอบด้วยการวัดสติปัญญา 2 ด้าน คือ ด้านกระบวนการทางสมอง (Mental Processing Subtest) และด้านผลสัมฤทธิ์ (Achievement Subtest) การใช้แบบทดสอบชุดนี้จะใช้ตามกำหนดอายุ ซึ่งมีบอกไว้ในแต่ละหัวข้อ สำหรับในการวิจัยครั้งนี้จะใช้แบบทดสอบที่เริ่มตั้งแต่ 4 ปี 6 เดือน ถึง 6 ปีเท่านั้น ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2. ความสามารถทางด้านสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาในรูปของการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเองได้ และเป็นพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ ในการวิจัยเชิงทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะความสามารถทางสังคม 4 ด้าน คือ การเป็นผู้นำ/ผู้ตามที่ดี การมีมนุษยสัมพันธ์ การมีวินัยในตนเอง และการมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อน และต่อวิธีการสอน ดังนี้

2.1 การเป็นผู้นำ/ผู้ตามที่ดี หมายถึง ความสามารถในการแสดงบทบาทอย่างเหมาะสมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น ในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีพฤติกรรมที่แสดงออกได้เหมาะสมตามวัยดังนี้

- 2.1.1 การตัดสินใจได้ดี
- 2.1.2 ซอรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและสมาชิกในกลุ่ม
- 2.1.3 สามารถให้คำแนะนำและเสนอความคิดเห็นที่ดีแก่กลุ่มได้
- 2.1.4 นำพาสมาชิกของกลุ่มไปสู่ความสำเร็จได้
- 2.1.5 สามารถปฏิบัติงานได้ดีที่สุดเท่าที่ความสามารถของตนเมื่ออยู่
- 2.1.6 พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามความคิดเห็นของกลุ่มในเรื่องที่ถูกต้องและ

สมควร

2.2 การมีมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถในการทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสมตามวัย พฤติกรรมที่แสดงออกมาควรมีลักษณะดังนี้คือ

- 2.2.1 มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- 2.2.2 รู้จักการปฏิบัติตามกติกาง่าย ๆ ของสังคม
- 2.2.3 เข้าใจผู้อื่น
- 2.2.4 มีลักษณะผู้นำผู้ตามที่ดี
- 2.2.5 เป็นที่ซอรับของกลุ่ม
- 2.2.6 มีการช่วยเหลือเพื่อนตามโอกาส

2.3 การมีโนภาพแห่งตน หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง พฤติกรรมที่แสดงออกเหมาะสมตามวัยในเรื่องต่อไปนี้

- 2.3.1 สามารถบอกได้ว่าตนเองเป็นเด็กหญิงและเด็กชาย
- 2.3.2 ทราบว่าตนมีหน้าที่อะไรบ้างที่บ้านและที่โรงเรียน
- 2.3.3 รู้บทบาทและหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมและกลุ่มเพื่อน
- 2.3.4 เข้าใจความสัมพันธ์ที่ตนมีต่อสังคมและกลุ่มเพื่อน
- 2.3.5 สามารถปรับตนให้เข้ากับสังคมได้

2.4 การมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนและต่อวิธีสอน หมายถึง ความสามารถที่จะบอกความรู้สึกที่ตนเองมีต่อเพื่อนและต่อวิธีสอน และแสดงออกทางพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมในเรื่องต่อไปนี้

- 2.4.1 บอกได้ว่าใครเป็นเพื่อนสนิทและเพื่อนชอบตนเองตรงไหน
- 2.4.2 มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อน ๆ อย่างเหมาะสม
- 2.4.3 ยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ
- 2.4.4 ปฏิบัติต่อเพื่อนในทางที่เหมาะสม
- 2.4.5 มีความกระตือรือร้นและสนใจหรือชอบที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรม

การเรียนการสอนต่าง ๆ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ขอลำถึงเอกสารและงานวิจัยในหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาและพัฒนาการทางสังคม

1.1 พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียน อายุระหว่าง 4-6 ปี

1.1.1 ความหมายและความสำคัญของพัฒนาการทางสติปัญญา

1.1.2 ลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญา - คุณลักษณะของพัฒนาการ

1.1.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา - เครื่องมือวัดพัฒนาการทาง

สติปัญญา

1.2 พัฒนาการทางสังคมของเด็กก่อนวัยเรียน อายุระหว่าง 4-6 ปี

1.2.1 ความหมายและความสำคัญของพัฒนาการทางสังคม

1.2.2 ลำดับขั้นพัฒนาการทางสังคม

1.2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

1.2.4 ลักษณะพัฒนาการทางด้านสังคมในวัย

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

2.1 ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

2.2 วิวัฒนาการของแนวความคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์

2.4 ลักษณะของกลุ่มสัมพันธ์

2.5 ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอน

2.6 ขนาดของกลุ่ม

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ พัฒนาการทางสติปัญญาและ

พัฒนาการทางสังคม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาและพัฒนาการทางสังคม

1. พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กก่อนวัยเรียน อายุระหว่าง 4 - 6 ปี

1.1 ความหมายของพัฒนาการทางสติปัญญา

คำว่า พัฒนาการทางสติปัญญา จะมีคำที่เกี่ยวข้องกันสองคำคือ คำว่าพัฒนาการและ สติปัญญา

1.1.1 ความหมายของคำว่า พัฒนาการ

มัสเซน (Mussen) ให้ความหมายของคำพัฒนาการว่า หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงวัย คนเราเมื่อเกิดมาจะมีการเจริญเติบโตและความเจริญงอกงามเกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอน ซึ่งกำหนดโดยธรรมชาติ ในรูปลักษณะเดียวกันหมดทุกคนที่เรียกว่า เป็นไปตามกฎเกณฑ์สากลทางธรรมชาติ (Universal Phenomena) (สุภัททา ปิณฑะแพทย์. 2527 : 1 ; อ้างอิงมาจาก Mussen. n.d.)

เออร์ลอค (ครั้นย์ คำวิสุข. 2525 : 22 ; อ้างอิงมาจาก Hurlock. 1972 : 27 - 28) อธิบายไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ ซึ่งอาจจะให้นิยามว่า การเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าเป็นไปตามลำดับหรือเป็นขั้นตอน คำว่า ก้าวหน้า (Progressive) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางซึ่งเป็นไปในทางข้างหน้ามากกว่าถอยหลัง ส่วนคำว่า เป็นไปตามลำดับขั้นหรือมีขั้นตอนนั้น หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างขั้นในปัจจุบันและขั้นก่อนนั้น หรือขั้นที่จะตามมา

อิงลิช และอิงลิช (ศิรินันท์ คำรงผล. 2527 : 5 ; อ้างอิงมาจาก English and English. 1958 : 148) ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ไปในทางที่ดีตามระยะเวลาของมัน และต่อเนื่องกันไปตามลำดับอย่าง มีระบบไม่ย้อนกลับ ขั้นที่เกิดตามหลังจะรวมลักษณะเดิมไว้ด้วย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้มองเห็นความแตกต่างได้ชัดเจน

ประเสริฐ ตันสกุล (2517 : 19) ให้ความหมายของพัฒนาการว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านที่เกี่ยวกับคุณภาพเป็นใหญ่ และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องสืบสายกันเป็นลำดับ เพื่อบรรลุจุดบริบูรณ์ของพัฒนาการที่เรียกว่า "วุฒิภาวะ"

กูด (ครีตย์ ดำรงสุข. 2525 : 22 ; ประยูรศรี สุยะศุณานนท์ และบานชื่น พ่วงบุตร. 2521 : 9 ; อ้างอิงมาจาก Good. 1945 : 175 - 176) ให้ความหมายว่า พัฒนาการคือ การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างการทำงานของส่วนต่าง ๆ การจัดระเบียบของร่างกาย ซึ่งทำให้การเพิ่มพูนทางด้านขนาด ความแตกต่าง ความสลับซับซ้อน การผสมกลมกลืน ขีดความสามารถ ประสิทธิภาพ หรือก่อให้เกิดความเพิ่มพูนระดับภาวะสุดถึงขีด ทั้งนี้รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงที่มีความคงทนถาวรอันสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ที่ยาวนาน ซึ่งอาจเป็นการเรียนรู้ที่มีจุดหมายหรือเกิดขึ้นตามเหตุการณ์ก็ได้

1.1.2 ความหมายของคำว่า สติปัญญา

คำว่า สติปัญญา มาจากคำว่า Intelligence นักจิตวิทยาบางท่านใช้คำว่า เขาว์ปัญญา เป็นความสามารถทางสมองของมนุษย์และมีความแตกต่างกันในความสามารถ (บุญชม ศรีสะอาด. 2526 : 1)

การจะตอบปัญหาว่าสติปัญญา คือ อะไร จรุงกู โคมลุนญ์ (2529 : 45) ให้ความเห็นว่า อาจกระทำได้ 2 ทาง คือ

วิธีที่ 1 อาจจะพิจารณาคุณภาพของงานที่สมองได้มีส่วนกระทำออกมา ต้องอาศัยประสบการณ์ของเราเข้าช่วยพิจารณาว่าพฤติกรรมอย่างใดมีสติปัญญาเกี่ยวข้องอยู่มากหรือน้อย โดยทั่วไปจะพูดกันว่า มีเขาว์ปัญญาสูงหรือเขาว์ปัญญาต่ำ โดยอาศัยจากการทดสอบการเรียนรู้ ความสามารถในการรับคำสั่งสอน รวมทั้งลักษณะนิสัย กิริยามารยาทอื่น ๆ ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาในตัวเขาประกอบด้วย

วิธีที่ 2 เราอาจจะพิจารณาสติปัญญา โดยให้เด็กหรือผู้ใหญ่ทำข้อทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของเขาและสมรรถวิสัยที่สามารถจะวัดออกมาได้จากข้อทดสอบนั้น จากการวิเคราะห์เราก็สามารถทราบคุณสมบัติของสติปัญญาที่เขาแสดงออกมาให้ปรากฏจากการทำข้อสอบนั้น

สำหรับคำว่า สติปัญญา ได้มีนักจิตวิทยาให้ความหมายต่าง ๆ ไว้ดังนี้

บินเน็ต (Binet) มีความเชื่อว่า การคิดตัดสินใจ และการมีเหตุผลที่ตื้นเขินเป็นส่วนสำคัญของสติปัญญาในการทำงาน เขาให้นิยามเป็นภาษาฝรั่งเศสและเทอร์แมนแปลเป็นภาษาอังกฤษถอดความได้ว่า เขาว่าปัญญาคือ แนวโน้มในการใช้ความสามารถที่จะเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตามลักษณะของสิ่งนั้น ๆ แล้วสามารถนำเอาความเข้าใจของตนไปดัดแปลงแก้ไขสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาให้บรรลุตามเป้าประสงค์ และยังเป็นลักษณะความสามารถในการใช้วิจารณญาณของตนเองอีกด้วย (จรรยา โกมลนุญย์. 2529 : 45 และบุญชม ศรีสะอาด. 2526 : 7 ; อ้างอิงมาจาก Cronbach. 1970 : 200)

เบิร์ท (Burt) และสเตอร์น (Stern) มีความเห็นเหมือนกันว่า สติปัญญาคือความสามารถในการปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ และเบิร์ท ยังกล่าวเสริมอีกว่า ความสามารถเหล่านี้ได้มาจากพันธุกรรม (บุญชม ศรีสะอาด. 2526 : 6 และจรรยา โกมลนุญย์. 2529 : 46 ; อ้างอิงมาจาก Green. 1957 : 239 ; citing Burt. n.d.)

การ์เรท (บุญชม ศรีสะอาด. 2526 : 6 และบุญส่ง นิลแก้ว. 2519 : 149 ; อ้างอิงมาจาก Garrett. 1946 : 373) ให้นิยามว่า เขาว่าปัญญาเป็นความสามารถต่าง ๆ ที่จำเป็นในการใช้แก้ปัญหาซึ่งต้องใช้ความเข้าใจและสัญลักษณ์

ไนท์ (จรรยา โกมลนุญย์. 2529 : 46 ; อ้างอิงมาจาก Knight. n.d.) ที่มีความสนใจในเรื่องความเชื่อมโยงของตัวองค์ประกอบและการค้นพบความสัมพันธ์ใหม่ ซึ่งเขากล่าวว่า สติปัญญาก็คือ สมรรถวิสัยในการที่จะคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นมานั่นเอง

สต็อคคาร์ด (Stoddard) ให้นิยามว่า เขาว่าปัญญาคือ ความสามารถในการทำกิจกรรมที่มีลักษณะดังนี้คือ 1. มีความยาก 2. มีความซับซ้อน 3. เป็นนามธรรม 4. ใช้เวลาจำกัด 5. ปรับให้เข้ากับเป้าประสงค์ 6. มีคุณค่าทางสังคม และ 7. มีความแปลกใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะต้องให้พลังและแรงจูงใจอย่างยิ่ง (Freeman. 1966 : 652 ; citing Stoddard. n.d. ; บุญส่ง นิลแก้ว. 2519 : 149 ; บุญชม ศรีสะอาด. 2526 : 6 และอารี เพชรผด. 2528 : 204 - 205)

เวคสเลอร์ (บุญชม ศรีสะอาด. 2526 : 6 และบุญส่ง นิลแก้ว. 2519 : 150 ; อ้างอิงมาจาก Wechsler. 1958) ให้นิยามว่าเชาวน์ปัญญาเป็นผลรวมของความสามารถของบุคคลในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีเป้าหมาย คิดอย่างมีเหตุผล และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กู๊ด (Good. 1959 : 293) ให้ความหมายของเชาวน์ปัญญาว่า เป็นความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้อย่างสำเร็จและรวดเร็ว และที่จะเกิดมาจากประสบการณ์

คิมเบิล (อารี เพชรผด. 2529 : 203 - 204 ; อ้างอิงมาจาก Kimble. 1961) ได้พูดถึงการพัฒนาด้านสติปัญญาแล้วกล่าวว่า สติปัญญาคือ ผลงานของความสามารถ 5 อย่าง คือ

1. ความสามารถในการใช้กระบวนการที่เกี่ยวกับสัญลักษณ์ (Symbol)
2. ความสามารถในการใช้การคิดหาเหตุผล (Reasoning Thinking)
3. ความสามารถในการวางเป้าหมายในการกระทำ (Goal)
4. ความสามารถในการปฏิบัติอย่างได้ผลต่อสิ่งแวดล้อม
5. ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและปรับสิ่งแวดล้อมให้

เหมาะสมกับตนเอง

เปียเจต์ (Piaget) ให้นิยามคำว่า "สติปัญญา" (Intelligence) ไว้หลายอย่าง เช่น "สติปัญญาเป็นการปรับตัวทางชีววิทยาอย่างหนึ่ง ถือว่าเป็นองค์การที่สำคัญในการจัดกระทำกับอินทรีย์และหน้าที่ของมันคือไปจัดกระทำกับสิ่งแวดล้อมในจักรวาล เช่นเดียวกับที่อินทรีย์จัดกระทำกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว" (Cook. 1956 : 3 - 4) และเปียเจต์ (Piaget) ยังให้นิยามสติปัญญาไว้อีกว่า "สติปัญญา คือ รูปแบบของภาวะสมดุลซึ่งการปรับตัวและปฏิสัมพันธ์ระหว่างอินทรีย์และสิ่งแวดล้อมครั้งต่อ ๆ ไปนั้น จะนำมาสู่ภาวะสมดุลนี้" (Ginburg and Oppen. 1938 : 13)

พอสรุปได้ว่า นักจิตวิทยาที่สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องเกี่ยวกับสติปัญญา พบว่า จะเกิดขึ้นทีละน้อยค่อยเป็นค่อยไป และจะเพิ่มขึ้นตามระดับอายุ และไปเจริญสูงสุดในช่วงอายุหนึ่งแล้วจะคงตัวตลอดไปจนกระทั่งเสื่อมลงในวัยชรา กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ยั่งยืนซับซ้อน เป็นที่สนใจของนักจิตวิทยาโดยทั่วไป เรียกว่า เป็นกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญา

1.1.3 ความหมายของคำว่า พัฒนาการทางสติปัญญา

นักจิตวิทยาศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญาและให้ความหมายไว้ดังนี้

ประสาร ทิมพ์ธารา (2521 : 66 - 67) ให้ความหมายว่า หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำกิจกรรมทางสมองให้บรรลุตามที่ตนต้องการได้ตามเป้าหมายที่ไว้วางคนที่มีความรู้สูง จะสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ และรู้จักวางแผนการให้ตรงจุดประสพกับงานที่ตนทำอยู่ การที่จะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ดีเพียงใดนั้นก็จะต้องจัดให้เด็กได้ทำกิจกรรมหลาย ๆ อย่างอยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นแนวทางให้เด็กเกิดการเรียนรู้เป็นแนวทางเพิ่มพูนความงอกงามทางสติปัญญา

สนธิ์ จีรดากร (2523 : 24) ให้ความหมายว่า หมายถึง ความสามารถในการด้าน ความคิด ความจำ ความมีเหตุผล ความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

จากการศึกษาความหมายของคำว่า พัฒนาการและสติปัญญา พอสรุปได้ว่า พัฒนาการทางสติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวของมนุษย์ที่จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ โดยค่อย ๆ รู้จักปรับตัวเองเพิ่มขึ้นตามวุฒิภาวะที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปและมากขึ้นตามประสบการณ์ที่ได้รับ ความสามารถของเด็กจะปรับตัวได้ดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นกับกิจกรรมหลาย ๆ อย่างที่ได้รับ อันจะเป็นแนวทางให้เกิดการเรียนรู้เป็นแนวทางเพิ่มพูนความงอกงามทางสติปัญญา ความสามารถทางสติปัญญาจะมีมากหรือน้อย ขึ้นกับองค์ประกอบทางสติปัญญาว่ามีทางด้านใดบ้าง เช่น ความคิด ความมีเหตุผล ความจำ การใช้ตัวเลข การใช้สัญลักษณ์ ความรวดเร็วในการแก้ปัญหา เป็นต้น และมีครบทุกด้านหรือไม่

องค์ประกอบของสติปัญญา

เซอร์สโตน (เจริญ โกมลนุญย์. ม.ป.ป. : 42 และบุญชม ศรีสะอาด. 2526 : 15 - 16 ; อ้างอิงมาจาก Thruston. 1938) พบว่า องค์ประกอบทางสติปัญญา ประกอบด้วยความสามารถหลายอย่าง เขาเรียกความสามารถสำคัญพื้นฐานของสติปัญญา (P.M.A. = Primary Mental Abilities) ประกอบด้วยความสามารถที่จะกล่าวโดยสังเขปดังนี้

1. ความสามารถในการเข้าใจเกี่ยวกับภาษา ต้องการทราบว่ามีความรู้ความเข้าใจศัพท์ที่ใช้โดยปกติเพียงใด ทดสอบความเข้าใจในเรื่องที่อ่านโดยให้อ่านข้อความ ในการทดสอบประเภทนี้จะเป็นการวัดความสามารถทางด้านเหตุผลด้วย เช่น คำสลับนัย หรือ ความสัมพันธ์กันของคำศัพท์ สำหรับการทดสอบทางด้านนี้เหมาะสำหรับคนที่อ่านออกแล้วและนับเป็นความสามารถสำคัญสำหรับการศึกษาล่าเรียนในทุกวิชา

2. ความสามารถด้านตัวเลข ต้องการดูความรวดเร็วและความถูกต้องในการใช้ตัวเลข ส่วนมากจะเป็นเรื่องการทดสอบเกี่ยวกับการบวก ลบ คูณ หาร ง่าย ๆ ที่มีใช้การทดสอบความสามารถทางคณิตศาสตร์โดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะความสามารถทางคณิตศาสตร์ นอกจากจะต้องอาศัยความสามารถสำคัญพื้นฐานทางตัวเลขนี้แล้ว ยังต้องอาศัยความสามารถสำคัญพื้นฐานทางด้านอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะเป็นคณิตศาสตร์สาขาใด

3. ความสามารถทางด้านเหตุผลในการแก้ปัญหา ต้องการการแก้ปัญหาด้วยเหตุผล ซึ่งมักจะใช้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่ประกอบไปด้วยหลายกระบวนปัญหา เช่น ถ้าชายคนหนึ่งมีรายได้นั้นละ 50 บาท และเขาใช้จ่ายไปเสีย 37 บาท เขาจะต้องใช้เวลาานเท่าไรจึงจะเก็บเงินได้ 300 บาท ความสามารถในการแก้ปัญหาคับเหตุผลนี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกด้านหนึ่งสำหรับการล่าเรียนวิชาต่าง ๆ นอกเหนือจากวิชาเลขคณิตธรรมดา

4. ความสามารถในเหตุผลทางตรรกวิทยา ต้องการทราบความสามารถของบุคคลเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์กันของปัญหาที่เป็นไปด้วยเหตุผล โดยให้พิจารณาถึงเหตุและผลที่เป็นไปได้ในสถานการณ์ปัญหาหนึ่ง ๆ เช่น

กำหนดให้ : ต้นไม้ในป่าส่วนมากมีสีเขียว

ให้พิจารณาข้อความข้างล่างต่อไปนี้ว่ามีข้อใดที่จะมีความเป็นไปได้ตามข้อความที่กำหนดให้

- ก. ไม่มีต้นไม้สีเหลืองเลยในป่านั้น
- ข. มีต้นไม้สีเหลืองบ้างในป่านั้น
- ค. ต้นไม้บางต้นในป่านั้นมีสีเขียว
- ง. ต้นไม้สีเขียวในป่านั้นมีความสมบูรณ์แข็งแรง
- จ. ต้นไม้สนในป่านั้นมีสีเขียว

5. ความสามารถทางด้านความจำ เป็นการทดสอบความสามารถของบุคคลในการที่จะสัมพันธ์สิ่งที่ได้รับรู้ไปแล้วว่าสิ่งใดคู่กันหรือสิ่งใดมาก่อนมาหลัง เช่น ให้รับรู้คำศัพท์เป็นคู่ หรือให้คำศัพท์เป็นอนุกรมเมื่อเราพูดถึงคำศัพท์ตัวหนึ่ง ก็ให้รายงานคำศัพท์ที่คู่กันหรือคำศัพท์ที่ถัดไป หรืออาจวัดความสัมพันธ์ในด้านอื่นก็ได้ เช่น ชื่อและหมายเลขโทรศัพท์ เป็นต้น

6. ความสามารถในการเชิงสังเกต การทดสอบความสามารถทางด้านนี้โดยมากจะให้คู่วัตถุสิ่งของ รูปภาพหรือแผนที่ แล้วจึงเอาสิ่งของเหล่านี้ไปจัดไว้ในสถานการณ์ที่จัดขึ้นใหม่ที่แตกต่างออกไป เพื่อสังเกตว่าผู้สอบจะสามารถระลึกถึงสิ่งที่ได้พบเห็นไปแล้วได้ดีมากน้อยแค่ไหน

7. ความสามารถทางมิติสัมพันธ์ นอกจากจะมีความสามารถในการจำความรู้และข้อเท็จจริงต่าง ๆ สามารถจำในสิ่งซึ่งสายตาเราได้พบเห็นมาแล้ว ยังมีความสามารถอีกอย่างหนึ่งซึ่งสามารถจะจินตนาการถึงสิ่งของบางอย่างที่เราเห็นว่า ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างแล้ว สิ่งที่จะปรากฏออกมาควรจะเป็นเช่นไร ส่วนมากเป็นการทดสอบทางมิติสัมพันธ์

การวัดสติปัญญามิใช่การวัดความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่จะวัดความสามารถหลายด้านด้วยกัน แต่ละความสามารถก็มีขอบเขตจำกัดอยู่ นักจิตวิทยาทุกคนมิได้คล้อยตามแนวคิดดังกล่าวเสมอไป เช่น สเปียร์แมน มีความเชื่อว่า สติปัญญาของมนุษย์มีความสามารถที่สำคัญอยู่ความสามารถหนึ่ง คือ ความสามารถทั่วไป เป็นองค์ประกอบอยู่ในข้อทดสอบทุกชนิดที่เป็นแบบวัดความรู้ความเข้าใจ และยังมีความสามารถเฉพาะอีกต่างหาก

จันทมาศ ชื่นบุญ และคนอื่น ๆ (2515 : 210 - 211) ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องเชาว์มีเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

ประเภทที่ 1 เชื่อว่าบุคคลมีความสามารถในการสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างเดียว และถ้าทดสอบความสามารถของเด็กในวิชาใดวิชาหนึ่ง ปรากฏว่าเด็กผู้นั้นมีความสามารถสูง ก็สรุปว่า เด็กนั้นมีความสามารถอย่างอื่นสูงตามด้วย

ประเภทที่ 2 เชื่อว่าความสามารถของบุคคลมีตัวประกอบหลาย ๆ อย่าง การที่จะบ่งชี้ว่าบุคคลมีเชาว์สูงหรือต่ำ ต้องพิจารณาความสามารถของบุคคลหลายประการที่เกี่ยวกับ

1. ความคล่องในการใช้ตัวเลข (Number Facility)

2. ความคล่องในการใช้ถ้อยคำ (Word Fluency)

3. ความสามารถในการใช้ภาษา (Verbal Ability)

4. ความจำ (Memory)

5. ความรวดเร็วในการรับรู้ (Perception Speed)

6. การใช้เหตุผลโดยทั่วไป (General Reasoning)

7. ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์เชิงที่ว่างระหว่างวัตถุ (Spatial Relation) ซึ่งหมายถึง การรู้ตำแหน่งแห่งที่ของวัตถุได้ถูกต้องจากการทำงานร่วมกันของอวัยวะสัมผัส กล้ามเนื้อและระบบประสาทของบุคคล องค์ประกอบนี้ผู้สร้างแบบทดสอบเชาว์ในปัจจุบันได้ยึดอยู่เป็นอันมาก และนำมาใช้เป็นหลักในการสร้างแบบทดสอบเชาว์สำหรับบุคคลในวัยเด็กและวัยที่โตแล้ว

จากการศึกษา องค์ประกอบของสติปัญญา พบว่า สติปัญญามีหลายองค์ประกอบที่จำเป็นจะต้องทราบ เพื่อจะได้ตรวจสอบและวัดสติปัญญาได้ถูกต้อง ถ้าองค์ประกอบหนึ่งใดขาดไปอาจทำให้การวัดตรวจสอบบกพร่องได้

ความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญา

เรื่องของเด็กเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของนักการศึกษา นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา ครู และบิดามารดา มาช้านาน ต่างก็พยายามศึกษาเพื่อที่จะเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กและพัฒนาการของเด็กในวัยต่าง ๆ เพื่อที่จะพยายามจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็กแต่ละคน การศึกษาค้นคว้ากระทำกันอย่างกว้างขวางจนครบทุกวัย ซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงศึกษากันอยู่

นักจิตวิทยาได้แบ่งพัฒนาการและการรอกงามของมนุษย์ออกเป็น 4 ด้าน (สฤณี อิศรากร. 2523 : 24) คือ

1. พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง ความเจริญเติบโตที่เกี่ยวกับร่างกายทั้งหมด
2. พัฒนาการด้านสติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการด้านความคิด ความจำ ความมีเหตุผล ความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว
3. พัฒนาการด้านอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์หรือควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในภาวะที่สังคมยอมรับ
4. พัฒนาการทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่ตนอยู่ได้เป็นอย่างดี และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเองได้

มีเหตุผลที่สำคัญหลายประการที่นักจิตวิทยา นักการศึกษา และผู้เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งหลายที่พร้อมกันยอมรับความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการศึกษา นักจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก (อัจฉรา สุขารมณ. 2529 : 27 - 29) เห็นว่าเด็กมีความสำคัญ เพราะ

1. เขาจะเป็นผู้สืบทอดความดีงามต่าง ๆ ต่อจากผู้ใหญ่
2. เขาเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิจะได้รับการตอบสนองความต้องการต่าง ๆ จากผู้ใหญ่ในสังคมที่เขาเป็นสมาชิกด้วย
3. เขาเป็นมนุษย์ที่ไม่ใช่แต่มีสิทธิแต่ต้องมีความรับผิดชอบที่จะปฏิบัติตนให้สมกับสิทธิที่เขาได้รับ
4. เขาเป็นตัวแทนของกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์

5. ความดีเลวของเด็กในวัยนี้สะท้อนให้เห็นคุณภาพของประชากรในอนาคตของสังคมโลก

6. ผู้ใหญ่น่าจะได้สังวรกันให้มากก็คือ เด็กสำคัญเพราะเขามีพื้นเดิมของจิตใจบริสุทธิ์โดยเจเนาะวัยแรกของชีวิต

เนื่องจากความสำคัญหลายประการเหล่านี้ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาพัฒนาการของเด็กก็คือ

1. สามารถทำให้ครูผู้ปกครองได้ทราบถึงกระบวนการเจริญเติบโตของเด็กแต่ละปีหรือแต่ละวันว่า ทุกส่วนที่ประกอบเป็นอินทรีย์ของเด็กมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ถ้าทุกคนเข้าใจดีแล้ว จะได้ให้ความช่วยเหลือเอาใจใส่เพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เนื่องจากกระบวนการพัฒนาจะเป็นไปในลักษณะที่คล้าย ๆ กัน ผู้สนใจศึกษาก็จะทราบได้ทันที

2. สามารถช่วยครูและผู้ปกครองให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งในการให้การศึกษาอบรมว่าจะต้องถือเด็กเป็นศูนย์กลางเสมอ ในการเรียนการสอนของครู จึงควรเป็นการจัดประสบการณ์ทุกอย่าง อันเป็นการฝึกอบรมให้เกิดพัฒนาการทุกด้านครบทั้ง 4 ด้าน มิใช่เป็นการเรียนหนังสือเพียงอย่างเดียว

3. ถึงแม้พัฒนาการจะมีกระบวนการเจริญเติบโตที่คล้าย ๆ กัน แต่ก็แตกต่างกันเป็นคน ๆ ไป จึงทำให้ระดับความสามารถของเด็กแตกต่างกัน การเข้าใจพัฒนาการจะช่วยให้ครูและผู้ปกครองคำนึงถึงอัตราของเด็กและพยายามจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับความสามารถและไม่คิดว่าเด็กคือผู้ใหญ่ย่อส่วนหรือผู้ใหญ่ตัวเล็ก ๆ

4. ช่วยให้ผู้บิดามารดา และผู้สนใจศึกษาจิตวิทยาพัฒนาการเด็กเข้าใจวิธีส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทางที่ถูกต้องยิ่งขึ้น เช่น เด็กที่อยู่ในวัยอยากรู้อยากเห็น ก็จะช่วยชี้ชี้ข่าถาม ผู้ใหญ่ไม่ควรรำคาญ ควรพยายามส่งเสริมให้เด็กหาคำตอบด้วยตนเองหรือให้คำตอบที่ถูกต้องแก่เด็กไปตรง ๆ ที่เดียว จะทำให้เด็กรู้สึกพอใจและอบอุ่นใจ

5. ช่วยให้ผู้ครู บิดามารดา สามารถคาดหวังในตัวเด็กได้ถูกต้อง เข้าใจสภาพธรรมชาติและพัฒนาการจะช่วยให้ประมาณกำลังความสามารถของเด็ก วุฒิภาวะและความพร้อมของเด็กพอที่จะมอบหมายงานได้ตามความสามารถซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะเด็ก

จะทำงานนั้นได้สำเร็จและเกิดความภาคภูมิใจ ไม่เกิดความเบื่อหน่ายเพราะไม่สามารถทำงานนั้นได้สำเร็จ

6. ทำให้บิดามารดา และครู สามารถช่วยเตรียมตัวเด็กให้พร้อม และก้าวไปสู่พัฒนาการแต่ละขั้นตอนได้อย่างเหมาะสม สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและฉลาด

1.2 ลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญา

ทฤษฎีที่ศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญา มีผู้สนใจศึกษาไว้หลายทฤษฎีด้วยกัน เช่น กิเซล (Gesell) บรูเนอร์ (Bruner) และเปียเจต์ (Piaget) แต่ละท่านสนใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาในวัยเด็กมากกว่าวัยอื่น และต่างก็สนใจสติปัญญาไปกันคนละด้านพอสรุปได้ดังนี้

กิเซล (จันทมาศ ชื่นบุญ และคนอื่น ๆ. 2515 : 215 ; อ้างอิงมาจาก Gesell. n.d.) และตั๊ย ชุมสาย จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน หน้า 334 - 335) ได้ทำการทดลองกับทารกจำนวนมาก เพื่อศึกษาว่าทารกที่มีเชาวน์ปกติจะมีการพัฒนาทางพฤติกรรมอย่างไร ผลของการศึกษาสรุปได้ว่า พฤติกรรมที่กิเซลยึดถือเอาเป็นเครื่องแสดงพัฒนาการของเชาวน์แบ่งเป็น 4 พวก คือ

1. พฤติกรรมการเคลื่อนไหว (Motor Behavior)
2. พฤติกรรมด้านภาษา (Linguistic Behavior)
3. พฤติกรรมการปรับตัวหรือการดัดแปลงตามสิ่งแวดล้อม (Adaptive Behavior)
4. ทศณคติหรือท่าทีของความรู้สึกด้านสังคม (Social Attitude)

สำหรับพฤติกรรมการเคลื่อนไหวจะเป็นสิ่งแสดงเชาวน์ของเด็กได้เพียงในอายุ 2 1/2 ปี หรือปีแรกของอายุเด็ก เพราะเมื่อเด็กมีอายุ 3 ขวบเต็ม เด็กควรมีพฤติกรรมการเคลื่อนไหวครบถ้วนเท่าที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอย่างคนปกติ

เด็กคนโง่เขลาพัฒนาเมื่ออายุระหว่าง 2-3 ขวบ พฤติกรรมพวกที่ 2,3,4 ก็จะเป็นเสมือนพฤติกรรมของเด็ก 2-3 ขวบ ไม่ว่าเด็กจะมีอายุเพิ่มขึ้นกี่ปีก็ตาม คนที่มีสภาพเช่นนี้ เรียกว่า โง่เง่า (Idiot) คนที่มีเขาวงกตพัฒนาเมื่ออายุ 7 ขวบ เรียกว่า โง่ทึบ (Imbecile) และคนที่มีเขาวงกตเจริญเมื่ออายุ 2 ปี เรียกว่า โง่ (Moron) คนที่เขาวงกตเจริญเมื่ออายุต่ำกว่า 2 1/2 ปี ไม่ปรากฏว่ามีชีวิตอยู่ได้ เพราะธรรมชาติย่อมไม่ยอมให้คนที่ไม่สามารถปรับปรุงตัวเองให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมมีชีวิตอยู่ต่อไป

ในวัยเด็กเขาวงกตพัฒนาเร็ว และค่อยช้าลงเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น กล่าวกันว่าตั้งแต่ 7 เดือนก่อนเกิดจนถึง 5 ปี เป็นระยะที่เขาวงกตเจริญรวดเร็วที่สุด เขาวงกตที่เพิ่มขึ้นในปีหนึ่ง ๆ ในระยะนี้ มีปริมาณมากกว่าในระยะ 5 ปีต่อไป และอายุระหว่าง 5-10 ปี เขาวงกตพัฒนาน้อยลงทุกที นอกจากนี้ยังได้มีการพบและเชื่อว่า เขาวงกตเจริญเมื่อคนมีอายุประมาณ 20 หรือ 24 ปีไปแล้ว ในวัยเหล่านี้ระบบประสาทเกือบจะเรียกได้ว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เลย พัฒนาการของเขาวงกตของเด็กฉลาดปกติและโง่นั้น มีลักษณะผิดแปลกกัน กล่าวคือ คนโง่พัฒนาเขาวงกตอายุประมาณ 5-6 ขวบ คนปกติพัฒนาเขาวงกตอายุประมาณ 16 ปี คนฉลาดจะพัฒนาเขาวงกตเมื่ออายุประมาณ 18 - 20 ปี

ทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจของบรูเนอร์ (Brunner's Cognitive Development Theory)

บรูเนอร์ เป็นนักจิตวิทยาที่สนใจศึกษาเรื่องพัฒนาการทางความคิด เขาเชื่อว่าพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจ จะเกิดจากสิ่งต่อไปนี้ (เคิร์ลสันต์ ดำรงผล. 2526 : 28 ; อ้างอิงมาจาก Bruner. 1966)

1. การให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระมากขึ้น ทำให้มีการพัฒนาทางปัญญา ขณะที่เด็กรู้ภาษา ก็รู้จักเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ทำให้รู้ว่า การตอบสนองใดจะได้รับความพึงพอใจ และมีการปรับพฤติกรรม
2. การเรียนสัญลักษณ์ที่ใช้แทนสิ่งต่าง ๆ เด็กจะสะสมความรู้ไว้และสามารถทำนายคาดคะเนสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้

3. พัฒนาการทางความคิด คือ ความสามารถที่จะสื่อสารให้คนอื่นและตนได้รู้ถึงสิ่งที่ตนกำลังทำโดยใช้คำต่าง ๆ หรือสัญลักษณ์ สามารถอธิบายการกระทำในอดีตและปัจจุบันได้

4. ผู้สอนและผู้เรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีระบบ บรูเนอร์ บอกว่า พ่อแม่ ครู หรือสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมจะต้องสอนเด็ก ครูต้องนำเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ มาตีความและให้เด็กมีส่วนร่วม

5. ภาษาเป็นกุญแจของการพัฒนาทางความคิด ภาษาใช้สื่อความหมายทำให้เข้าใจตนเองและสิ่งต่าง ๆ ใช้สื่อความคิดของคนเราไปสู่คนอื่น เมื่อโตขึ้นก็ใช้ภาษาเพื่อคิดเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลก ทำให้เชื่อมโยงเหตุการณ์อย่างเป็นเหตุเป็นผล เชื่อมโยงสิ่งใหม่เข้ากับสิ่งที่คล้ายกัน ใช้บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้คนเรารู้จักสิ่งเหล่านี้

6. การพัฒนาความคิด สังเกตได้จากมีความสามารถเลือกทำกิจกรรมและเลือกที่จะสนใจเหตุการณ์ได้เมื่อมีทางเลือกมาพร้อม ๆ กัน

ลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner)

บรูเนอร์ ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาและการคิดของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้นด้วยกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2522 : 6 และศิรินันท์ ดำรงผล. 2526 : 28 - 29) ดังนี้คือ

1. Enactive Stage เป็นขั้นที่เปรียบเทียบกับขั้น Sensori - Motor Stage ของ เพียเจต์ เป็นขั้นที่เด็กจะเรียนรู้ด้วยการกระทำมากที่สุด เข้าใจสิ่งแวดล้อมจากการกระทำ การเดิน หรือขี่จักรยาน ช่วยให้ทราบรู้จักสิ่งแวดล้อม ในขั้นนี้ยังไม่มีการวาดภาพในสมอง (Imagery) มีลักษณะพัฒนาการด้านทักษะ ฉะนั้นทารกจะเคลื่อนไหว จับ กัด และถู และตอกสิ่งของเพื่อให้รู้จักสิ่งเหล่านั้นและมีประสบการณ์ เคซเซน (Kassen. 1965) ยืนยันว่า ทารกใช้สายตาและเคลื่อนไหวมือ เช่น กำ แขน ซึ่งเป็นสัญชาตญาณ ยิ่งอายุน้อยยิ่งกำมือแน่น

2. Iconic Stage หรือ Iconic Representation Stage เปรียบได้กับ
 ขั้น Preoperational Stage ของ เพียเจต์ เริ่มตั้งแต่อายุ 3 ปี บรูเนอร์ บอกว่าระยะนี้
 เด็กบางคนเริ่มตั้งแต่ปลายขวบแรกถึง 3 1/2 ปี ในขั้นนี้ข้อมูลต่าง ๆ ได้มาจากการนิเวศ
 ภาพในสมอง สามารถเข้าใจเฉพาะจากสิ่งที่รับรู้ ทำไปโดยไม่ได้อคิด ในวัยนี้เด็กจะเกี่ยวข้องกับ
 ความจริงมากขึ้น เขาจะเกิดความคิดจากการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ จะสนใจแสงสว่าง เสียง
 การเคลื่อนไหว ความเด่นชัด จะจำจากการเห็นและเกิดความรู้สึกสนใจสนใจลักษณะต่าง ๆ
 ของสิ่งแวดล้อมเพียงลักษณะเดียว อาจมีจินตนาการบ้างแต่ไม่ลึกซึ้งเหมือนขั้น Concrete
 Operation ของ เพียเจต์ จะครอบคลุมขึ้นก่อนเกิดสิ่งก้ำและการคิดแบบนิกรูเอง
 (Intuitive Thought) เท่านั้น กิปลัน และอัลลัม (คิรินันท์ ดำรงผล. 2526 : 29 ;
 อ้างอิงมาจาก Gibson and Olum. n.d.) กล่าวถึงเด็กในขั้นนี้ของ บรูเนอร์ ว่า การ
 รับรู้ของเด็กวัยนี้รู้จักสิ่งที่เป็นรูปธรรม แต่ยังไม่รู้ประโยชน์และโทษยังจัดระบบการรับรู้ไม่ได้
 ไม่รู้เวลาก่อนหลังจะเข้าใจสิ่งที่รับรู้เฉพาะที่เป็นกริยาอาการหรือต้องเห็นเหตุการณ์คิดว่า
 ตัวเองยิ่งใหญ่มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย เช่น แม่เดินไปก็ร้องไห้ ไม่สนใจอะไรแน่นอน จะทำ
 อะไรตามความรู้ความเข้าใจที่ตนเคยเรียนรู้หรือมีประสบการณ์เท่านั้น

3. Symbolic Stage หรือ Symbolic Representation Stage เป็นขั้น
 พัฒนาการสูงสุดของ บรูเนอร์ เปรียบได้กับขั้น Concrete Operation ของ เพียเจต์ เป็น
 ระยะสุดท้ายที่พัฒนาจากอายุ 7-8 ปี ถึงวัยผู้ใหญ่ ขั้นนี้เด็กสามารถคิดได้อย่างอิสระ โดย
 แสดงออกทางภาษาและใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการคิด คิดก่อนทำ มีการเรียนรู้และใช้ภาษา
 มีเหตุผลและเรียนคณิตศาสตร์ได้ ความเข้าใจสัญลักษณ์ทำให้รู้จักสิ่งต่าง ๆ และมีความเข้าใจ
 กว้างขวางขึ้น เช่น บอกว่าแมวก็นั่งที่คล้ายเสือ รู้คุณสมบัติโดยไม่ต้องเอาแมวจริงมาให้ดู
 เข้าใจความหมาย เช่น การหุงต้มมากไปทำให้สูญเสียคุณค่า มีความจำและติดต่อสื่อสารกับคนอื่น
 ทำให้ได้ข้อมูลง่ายขึ้น (Biheler. 1971 : 84 and David. 1979 : 65)

จะเห็นว่าแนวความคิดของ บรูเนอร์ ไม่ได้กล่าวถึงพัฒนาการขั้น Formal Operation เลย ข้อนี้เป็นความตั้งใจของเขา เพราะเขาถือว่าพัฒนาการทั้ง 3 ขั้นข้างต้น นั้นเป็นความงอกงามจากภายในอินทรีย์ หลังจากนั้นแล้วความงอกงามทางสติปัญญาและการคิด จะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของบุคคลเป็นสำคัญ ในฐานะที่จะเร่งความเจริญงอกงามทางสติปัญญาและการคิด การศึกษาครั้งนี้เน้นให้เห็นถึงบทบาทของการสอนในโรงเรียน ภาษา และองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อความงอกงามทางสติปัญญาและการคิด ซึ่งตรงกับวารินทร์ รัศมีพรหม ศึกษา

บรูเนอร์ (Bruner. 1960) และออสเชล (Ausubel. 1968) ได้ศึกษาระดับขั้นพัฒนาการความรู้ความคิดของเด็กของเพียเจต์ (วารินทร์ รัศมีพรหม. 2523 : 33) และเสนอข้อคิดเห็นสำหรับนัยออกแบบสารถึงความสำคัญของการเลือกสภาพของสิ่งเร้าและวัสดุการสอนที่ให้อัดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนในระดับต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ขั้น Pre - Operational Stage ซึ่งเป็นระดับอายุเด็กก่อนวัยเรียน เด็กจะเรียนรู้ธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ด้านรูปธรรมที่เขาอยู่ เด็กในวัยนี้จะเรียนรู้ได้โดยการสัมผัส โดยการกระทำและโดยการสังเกต วัสดุสิ่งของหรือเหตุการณ์รอบตัวเขาเอง
2. ขั้น Concrete Operational Stage เป็นเด็กที่อยู่ในระดับประถมศึกษา เด็กจะเรียนรู้ธรรมชาติที่เป็นข้อมูลวัตถุสัมผัสได้ เช่น สามารถเข้าใจคุณสมบัติที่เป็นนามธรรมของสิ่งของหรือเหตุการณ์ได้ โดยเราสอนลักษณะของ Concept เรื่องใดเรื่องหนึ่งได้จากการยกตัวอย่าง และให้คำจำกัดความ Concept นั้น ในกรณีที่เขามีความเข้าใจถึง Concept นั้น ว่าสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตัวอย่างที่ได้รับ
3. ขั้น Abstract Logical Stage เป็นเด็กในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป ซึ่งสามารถเรียนรู้ Concept ได้อย่างอิสระ เนื่องจากผ่านประสบการณ์ด้านรูปธรรมมาแล้ว และสามารถที่จะกล่าวถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ในรูปแบบของถ้อยคำ

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Theory of Cognition Development)

ในบรรดาทฤษฎีทางการคิด (Cognitive Theories) ที่สำคัญได้แก่ ทฤษฎีการพัฒนาศติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget, 1896 - 1980) เขาเป็นนักจิตวิทยาของชาวสวิสงานของเขาเป็นที่รู้จักกันดี หนังสือเล่มแรกที่เขาพิมพ์ออกจำหน่ายคือ *The Language and Thought of the Child* ในปี 1926 จนกระทั่งวันตายของเขาในปี 1980 เพียเจต์ได้พิมพ์หนังสือออกมาเกินกว่า 40 เล่ม และเป็นบทความใน Journal อีกนับไม่ถ้วนเกี่ยวกับพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจของเด็ก (Peter Langford, 1987 : 1) จากประวัติของเขา (อาร์. เมอเร. โทมัส ; แปลโดย ดวงเดือน ศาสตราภกร. 2526 : 191 - 236) เขาจบปริญญาเอกทางชีววิทยาเมื่ออายุเพียง 21 ปี หลังจากจบปริญญาเอกก็มาทำงานเกี่ยวกับแบบทดสอบมาตรฐานที่วัดความรู้ความสามารถของเด็กในห้องทดลองของ อัลเฟรด บิเนต (Alfred Binet) ชาวฝรั่งเศส ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจวัดสติปัญญาของคนในระหว่างปี 1919 - 1921 เพียเจต์ไม่ได้สนใจว่าเด็กตอบแบบทดสอบถูกหรือผิด แต่เขาสนใจกระบวนการคิดที่ทำให้เด็กได้คำตอบออกมามากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาพุ่งความสนใจไปที่คำตอบที่ผิด เขาใช้เด็กในระดับอายุต่างกันเป็นเครื่องมือในการสืบค้นจนก่อให้เกิดผลงานที่แสดงถึงความสำเร็จเป็นอย่างดียิ่ง Piaget ได้คิดค้นวิธีการและเทคนิคในการศึกษาเด็ก ซึ่งกลายเป็นหลักสำคัญของเขาในเวลาอีก 50 ปีต่อมา วิธีการของเขาเรียกว่า วิธีการทางคลินิก (Clinical Method) โดยการตั้งปัญหาถามเด็กและสังเกตดูว่าเด็กนั้นแก้ปัญหาได้อย่างไร เพียเจต์ได้สร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหามากมาย ซึ่งต่อมานักวิจัยส่วนใหญ่ทั่วโลกได้นำไปใช้เพื่อการสืบสวนถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เพียเจต์ศึกษาไว้ รวมทั้งลักษณะของพัฒนาการด้วย

โครงสร้างทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์ ได้สรุปว่า พัฒนาการทางสติปัญญา ดำเนินการโดยผ่านกระบวนการผ่านผล (Assimilation - Accomidation Process) ซึ่งเป็นผลของการปรับตัว (Adaption) ได้แก่ กระบวนการปรับเข้าโครงสร้าง (Assimilation) หมายถึง

กระบวนการรวมวัตถุใหม่ ๆ หรือประสบการณ์ใหม่ ๆ เข้าไปไว้ในสกีมา ที่มีอยู่ก่อน (Pre - Existing Schemas) และกระบวนการ โครงสร้าง (Accommodation) หมายถึงกระบวนการของการสกีมาที่มีอยู่ก่อนใหม่ (Re - Structuring the Pre - Existing Schemas) หรือเป็นกระบวนการของโครงสร้างที่จะสวมลงในประสบการณ์ใหม่ กระบวนการทั้งสองจะทำงานร่วมกันในเวลาเดียวกันนี้ จะนำไปสู่การปรับตัว ซึ่งก่อให้เกิดเป็นการเรียนรู้ชนิดหนึ่งหรือได้โครงสร้างทางสติปัญญาอย่างใหม่เกิดขึ้น องค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาการทางสติปัญญามี 4 อย่างคือ

1. วุฒิภาวะ (Maturation) คือการทำงานของระบบประสาทได้อย่างถูกต้อง สมบูรณ์ เหมาะสมกับระดับอายุต่าง ๆ
2. ประสบการณ์หรือการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ คือผลจากการกระทำ หรือการเรียนรู้ของอินทรีย์กับสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อม
3. การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (Social Transmission) คือการอบรม เลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่เด็ก อันเป็นผลต่อประสบการณ์ส่วนตัวของเด็ก
4. ความสมดุล (Equilibration) คือการสร้างความขัดแย้ง (Conflict) หรือเสนอปัญหา ซึ่งจะเป็นสิ่งเร้าให้เด็กคิด เมื่อเกิดความขัดแย้งหรือมีปัญหาเกิดขึ้น กระบวนการทางสติปัญญาของเด็กก็จะเริ่มทำงาน โดยการปรับเข้าโครงสร้างและปรับขยายโครงสร้าง ซึ่งจะนำไปสู่ความสมดุล

ลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญา

เพียเจต์ จัดขั้นพัฒนาการทางสติปัญญา ออกเป็น 4 ขั้น ดังต่อไปนี้คือ

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensori - Motor Stage) เริ่มตั้งแต่แรกเกิด - 2 ปี ซึ่งเด็กจะเริ่มใช้ภาษา เพียเจต์ (ดวงเดือน ศาสตราจารย์. 2522 : 11) เชื่อว่า เด็กเกิดมาพร้อมทั้งมีปฏิกิริยาสะท้อนจำนวนหนึ่ง เช่น เด็กจะตอบสนองต่อแสง ไฟ เสียง การจับวางวัตถุที่วางอยู่ในฝ่ามือของเด็ก การดูด การออกเสียง การเคลื่อนไหวมือ และการเตะขาของตัวเอง กลไกเหล่านี้เด็กจะค้นพบจากโลกภายนอกของเขาก่อน

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเด็กเรียนรู้โดยผ่านการกระทำ เด็กจะกระทำซ้ำแล้วซ้ำอีก การที่เด็กทำซ้ำ ๆ เพียงแต่ เชื่อว่า เป็นการกระทำของกระบวนการปรับเข้าโครงสร้าง และปรับขยายโครงสร้างและจะสร้างการสะสมสกีมาต่าง ๆ หรือโครงสร้างทางสติปัญญาเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นเด็กยังได้เรียนรู้ที่จะประสานโครงสร้างต่าง ๆ ของเขา เมื่อเขาต้องฟังและดูในสิ่งเดียวกันหรือเมื่อเขาจួយจับและดูวัตถุอันเดียวกัน ในที่สุดเด็กก็จะพัฒนาโครงสร้างทางสติปัญญาสัมพันธ์กับความถาวรของวัตถุ การรับรู้เกี่ยวกับระยะ (Space Perception) การรับรู้เวลา ความเป็นเหตุเป็นผล เจตนาและความหมาย จบลงด้วยเรื่องของความสัมพันธ์ การเลียนแบบ การเล่น และสัญลักษณ์ต่าง ๆ

2. ขั้นคิดก่อนปฏิบัติการ (Pre - Operation Stage) ระยะ 2-7 ปี เด็กเริ่มจัดกระทำกับสภาพแวดล้อมโดยทางสัญลักษณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. 2526 : 8) กล่าวคือ เด็กเริ่มพัฒนาความสามารถในการรู้จักสิ่งที่เป็นตัวแทน (Representation) เด็กสามารถสร้างสกีมาทางสมองแบบง่าย ๆ แม้จะไม่ได้เห็นวัตถุหรือเหตุการณ์ที่สกีมานั้น ๆ สัมพันธ์อยู่ด้วย จัดเป็นความคิดแบบพื้นฐาน ความคิดของเด็กในเรื่องเวลา ที่ว่าง และความเป็นเหตุเป็นผล อาจแตกต่างไปจากความคิดอ่านของผู้ใหญ่ในสังคมเหล่านี้ เด็กจะยืนยันความคิดอ่านของตนอย่างไม่เปลี่ยนแปลง แม้จะมีอะไรมาแสดงให้เห็นเป็นหลักฐานว่าเป็นตรงกันข้าม เพราะในระยะพัฒนาการขั้นนี้

2.1 เด็กยังมีความเห็นแก่ตัวอยู่มากไม่สามารถใช้ความคิดที่เป็นเหตุผลและเที่ยงตรงได้

2.2 เด็กจะยึดความสนใจเฉพาะที่ใดที่หนึ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ไม่นำพาส่วนอื่นหรือสิ่งอื่น

2.3 เด็กไม่สามารถคิดย้อนกลับ (Irreversibility) ได้

2.4 ความสามารถของเด็กที่จะเลียนแบบการกระทำของคนอื่นในช่วงที่ห่างจากตอนที่เด็กได้สังเกตมาตั้งแต่ต้น (Referred Imitation) และยังมีลักษณะอื่น ๆ อีกคือความสามารถในการเล่นสมมุติ (Make Believe) และในการเรียนรู้โดยการหยั่งรู้ (Insight and Intuition) และความสามารถในการใช้ภาษา และจาก ดวงเดือน ศาสตรภัทร (2522 : 11 - 12) ให้ลักษณะเด็กในขั้นนี้ตาม เพียเจต์ ไว้ว่า

- 2.5 คิดหาเหตุผลหรือหาคำตอบได้ต่อเมื่อมีวัตถุซึ่งเป็นปัญหาปรากฏอยู่ (Concreteness)
- 2.6 การคิดแบบมองเข้าหาศูนย์กลาง (Centering)
- 2.7 ตำแหน่งกับการเปลี่ยนรูป (State Versus Transformation)
- 2.8 เหตุผลที่ไปด้วยกันไม่ได้ (Transductive Reasoning) เช่น เด็กในขั้นนี้จะพูดว่า "ฝนกำลังจะตก เพราะฉันใส่รองเท้าคู่ใหม่"

3. ขั้นคิดปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (Concrete Operations Stage) ตั้งแต่ อายุ 7-11 ปี หรือ 12 ปี เด็กจะมีความคิดเป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม (สำนักงาน ศึกษาธิการ เขต 5 จาก "การพัฒนาความคิด ทฤษฎี : กระบวนการสอนคิดเป็น". 2530 : 44 - 45) เด็กจะใช้กระบวนการคิดที่ได้มาจากสิ่งที่พบเห็นจริง ๆ โดยเริ่มจากการรู้จักแยกแยะความคล้ายกัน หรือความแตกต่างกันของสิ่งเร้าโดยเริ่มใช้เหตุผล เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ยังไม่มีเหตุผลในการอธิบายชี้แจงได้อย่างชัดเจนนัก เด็กเริ่มมีความคิดเรื่องการอนุรักษ์ (Conservation) ด้านพื้นที่ ความยาว ปริมาตร ฯลฯ และสามารถเรียงลำดับสิ่งของ รายการสิ่งเร้าทางวัตถุตามขนาดหรือน้ำหนักได้

ความคิดแบบอนุรักษ์ หมายถึง ความสามารถของเด็กในการทำความเข้าใจเรื่อง จำนวนหรือปริมาณของสิ่งของว่า ยังคงมีอยู่เท่ากัน แม้ว่าจะเปลี่ยนรูปทรงหรือตำแหน่งไปก็ตาม

โดยการพิจารณาจากการให้เหตุผล ซึ่งแสดงความคิดของเด็กในแบบต่าง ๆ คือ การคิดแบบเอกลักษณ์ (Identity) คือ การอ้างอิงลักษณะวัตถุที่เป็นอยู่เดิม เชื่อมโยงกับวัตถุที่เป็นอยู่ปัจจุบัน โดยสามารถแสดงเหตุผลหลักฐานให้เห็นได้ว่า ไม่มีสิ่งใด เพิ่มเข้าหรือเอาออกไป

การคิดแบบทดแทนชดเชย (Compensation) คือ การคิดที่สามารถเห็นมิติเพิ่ม จาก 1 มิติ เป็น 2 มิติ คือ ให้เหตุผลได้ว่า เมื่อมีสิ่งหนึ่งสูญหายไปก็ต้องมีอีกสิ่งหนึ่งมา ทดแทนสิ่งที่สูญหายไปนั้น

การคิดแบบทวนกลับ (Reversibility) คือ การให้เหตุผลย้อนกลับไปหาจุดเริ่มต้นและจุดจบ

การคิดแบบรวมส่วนย่อยเข้าด้วยกัน (Additive Composition) เป็นการให้เหตุผลโดยคิดถึงส่วนย่อยทุก ๆ ส่วนที่มาจากส่วนใหญ่ เมื่อรวมกันเข้าก็ต้องเท่ากับส่วนใหญ่นั้น

4. ขั้นคิดปฏิบัติการด้วยนามธรรม (Formal Operation Stage) อายุ 11 - 15 ปี เด็กสามารถที่จะสะท้อนให้เห็นซึ่งความสามารถในการคิดโดยการแก้ปัญหาได้โดยแม้ไม่มีวัตถุที่เป็นปัญหาปรากฏอยู่ก็ตาม และการคิดแก้ปัญหาของเขานั้นใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์มาแก้ปัญหาเหมือนผู้ใหญ่ทำ คือเมื่อเกิดปัญหาเด็กจะตั้งสมมติฐานแล้วตรวจสอบก่อนสรุปเป็นขั้นสุดท้าย (ดวงเดือน ศาสตร์ภทร. 2522 : 12) และสุภัททา ปิณฑะแพทย์ (2527 : 44) สรุปว่า เป็นขั้นที่โครงสร้างทางสติปัญญาพัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์ เด็กแก้ปัญหาได้ทั้งรูปธรรมนามธรรม และติดตามหลักตรรกศาสตร์ได้

ลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญา

ลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาจะเปลี่ยนแปลงไปตามระดับอายุและประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น มีนักจิตวิทยาหลายท่านได้แบ่งวัยให้มีความสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ เช่น Piaget, Havighurst, Gesell, Luella Cole และการแบ่งวัยของคนไทยก็มีเช่นกัน ศรีเรือน แก้วกังวาล (2530 : 42 - 47) ได้เสนอลักษณะพัฒนาการตามลำดับขั้นพัฒนาการความคิดตามทฤษฎีของ เพียเจต์ ที่น่าสนใจไว้โดยย่อตามตาราง ดังนี้

อายุ	ลำดับขั้นพัฒนาการ	ลักษณะพัฒนาการ
1. ตั้งแต่เกิด ถึง 2 ปี 2. 2-7 ปี 2-4 ปี	1. ขั้นใช้สัมผัสและกล้ามเนื้อ (Sensorimotor Period) 2. ขั้นรู้จักคิดด้วยความคิด คิดเบื้องต้น (Pre - Operational)	- รู้ว่านั่นเป็นวัตถุซึ่งแตกต่างจากตัวฉัน - รู้จักแสวงหาสิ่งเร้า รู้จดจำสิ่งน่าสนใจ - ภาษาพูดยังพัฒนาไม่เต็มที่ - เข้าใจเรื่องราวโดยการให้ประสาทสัมผัส - รู้ว่าวัตถุที่มีอยู่ย่อมไม่สูญหายไป - คิดเอาแต่ใจตัวเอง - ไม่เข้าใจความคิดของผู้อื่น - เห็นความเหมือน แต่ไม่เห็นความแตกต่าง ฉะนั้นถ้าวัตถุสองอย่างมีความคล้ายกันในบางลักษณะ วัตถุสองอย่างนั้นย่อมเหมือนกัน ในลักษณะอื่น ๆ ทั้งหมดด้วย
4-7 ปี	คิดได้เอง (Intuitive)	- รู้จักแยกประเภทและแบ่งชั้น เข้าใจเรื่องความเกี่ยวพัน - เข้าใจจำนวนเลข สามารถคิดออกโดยไม่ต้องใช้เหตุผล แต่ใช้ความคล่องแคล่วในเชิงเปรียบเทียบแทน เพราะรู้จักแบ่งพวกแบ่งชั้นแล้ว

อายุ	ลำดับขั้นพัฒนาการ	ลักษณะพัฒนาการ
3. 7-11 ปี	3. ขั้นใช้ความคิดเชิงรูปธรรม (Concrete Operation)	- เริ่มพัฒนาความคิดเรื่องการทรงสภาพเดิมของวัตถุ เช่น การทรงสภาพเดิมของปริมาณ (อายุ 5 ปี) การทรงสภาพเดิมของน้ำหนัก (อายุ 6 ปี) การทรงสภาพเดิมของปริมาตร (อายุ 7 ปี) - รู้จักคิดอย่างใช้เหตุผล สามารถคิดย้อนกลับได้ (ในเชิงเลขคณิต) - รู้จักแบ่งแยกจัดหมวดลำดับขั้น รู้จักองค์ประกอบตามลดหลั่นจากเล็กไปหาใหญ่
4. 11-15 ปี	4. ขั้นใช้ความคิดเชิงนามธรรม (Formal Operation)	- สามารถคิดโดยไม่ใช้วัตถุเป็นสื่อ (นามธรรม) - สามารถคิดรวบยอดได้ รู้จักคิดวิเคราะห์ตีความหมายและทดสอบสมมติฐานได้

และครีเรื่อน แก้วกังวาล ได้เพิ่มเติมลักษณะสำคัญจากของเพียเจต์และอินเฮลเดอร์ (Piaget and Inheldor, 1941) ซึ่งกำหนดอายุเอาไว้สูงกว่าที่แสดงในตารางนี้ ซึ่ง ซิเกล (Sigel, 1964) ทำให้ง่ายขึ้นโดยถือเอา เกณฑ์อายุเด็กที่ตอบข้อทดสอบผ่าน 50% จึงถือว่าเป็นอายุโดยประมาณ ดังนี้

1. ถ้ามีผู้ตั้งปัญหาถามว่าความคิดเริ่มต้นเมื่อไร ในชีวิตคนเราตอบโดยยึดตามแนวคิดของเพียเจต์เป็นหลักว่า เริ่มหลังจากคลอดไม่นานนัก เพราะขั้นแนวของการรู้และคิดนั้น เป็นขั้นเรียนรู้และคิดง่าย ๆ ชนิดปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex Action ระยะที่ 1 ขั้นที่ 1)

2. ระบบสัญลักษณ์ที่เป็นภาษาถ้อยคำ มีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการความคิด อาจพูดได้ว่า ความสามารถทางความคิด มีความสัมพันธ์ต่อกันกับความเจริญทางภาษาถ้อยคำ หรือในแง่กลับกัน ความเจริญทางความรู้ภาษาถ้อยคำช่วยให้ความคิดงอกงาม ดังที่ เพียเจต์ อธิบายว่า เด็กรู้จักคิดด้วยความคิดจริง ๆ (Inner Thought) เมื่อเริ่มพูดภาษาได้พอสมควร (เมื่ออายุประมาณ 2 ขวบ)

แม้ว่าภาษาถ้อยคำมีความสำคัญมากต่อกระบวนการความคิด แต่เราต้องไม่มองข้ามองค์ประกอบอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ที่มีความสำคัญต่อความคิดเหมือนกัน แม้ว่าจะมีความสำคัญไม่มากเท่าภาษาถ้อยคำ องค์ประกอบที่น่ากล่าวถึงในที่นี้ ได้แก่ ประสาทสัมผัส (Sensorimotor) เด็กทารกอายุก่อน 2 ขวบ รู้จักคิดเหมือนกัน แต่คิดด้วยระบบประสาทสัมผัสเป็นส่วนใหญ่ เพราะการพัฒนาภาษา ถ้อยคำยังให้ประโยชน์ได้ในวงจำกัด เช่น เด็กที่อยู่ในวัยทารกช่างรู้ช่างคิด จึงซุกซน ที่เรียกว่า อยู่ไม่สุข แท้จริงแล้วทารกกำลังใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัสสิ่งแวดล้อมเพื่อเรียนรู้ มีผู้เชื่อว่า เพราะทารกจะต้องเรียนรู้และดำรงรักษาชีวิต แต่ความสามารถทางภาษายังน้อยอยู่ ธรรมชาติจึงทดแทนด้วยความสามารถในระบบสัมผัสเป็นอย่างสูง เมื่อเทียบกับสัดส่วนสมรรถภาพทางประสาทสัมผัสของผู้ใหญ่ เห็นได้จากข้ออื่นเมื่อรู้ว่าแม่จะออกไปค้างคืนที่ไหนนาน ๆ โผเข้าหาคนอาริแม้แรกรู้จักกัน โดยไม่รู้จักอภัยคำมาก่อน เรื่องเช่นนี้บางทีผู้ใหญ่ได้ใช้วาจาบอกเลย แต่เด็กก็รับทราบเช่นเดียวกับสุนัขพูดภาษาคนไม่ได้แต่เข้าใจอารมณ์ของนายสารพัดโดยนายไม่ได้บอกมันเลย

3. เมื่อเด็กมีความคิดเจริญถึงขั้นเห็นความเหมือน และความแตกต่างในเวลาเดียวกัน (อายุประมาณ 7 ขวบ) เด็กจะรู้จักการคิดเปรียบเทียบวัตถุที่เด็กได้พบเห็นและเหตุการณ์ง่าย ๆ การรู้คิดเช่นนี้เพิ่มพูนทักษะและประสิทธิภาพในการคิดแบบเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Associative Thinking) การคิดเป็นเหตุเป็นผลการรู้จักแยกแยะ การจัดลำดับหมู่พวก และการนำไปสู่วิธีคิดแบบต่าง ๆ ในขั้นใช้ความคิดเชิงนามธรรม

4. สิ่งที่เด็กมองเห็นได้จับต้องได้ สัมผัสได้โดยตรง (Concrete) เป็นเครื่องเร้าให้เด็กคิดก่อน ระยะแรก ๆ ความคิดของเด็กจึงเป็นเชิงรูปธรรมเป็นส่วนมาก ต่อเมื่อเด็กรู้จักคิดสมเรื่องจริงและเรื่องคิดฝัน (Imagination) และรู้จักใช้ภาษาถ้อยคำ เด็กจึงสามารถคิดนามธรรมได้ ระยะแรก ๆ อาจเป็นนามธรรมง่าย ๆ ก่อน เช่น เด็กดีต่อมาจึงเพิ่มความยากขึ้น เช่น ความตาย ความน่ารัก ความจำเป็นต้องเคารพ ความคิดประเภทความคิดรวบยอด พัฒนามาด้วยกันกับความสามารถใช้ภาษาถ้อยคำ และรู้จักคิดสมมุติ ความคิดรวบยอดขยายทั้งแนวลึกและแนวกว้าง ด้วยวัยและประสบการณ์ ความคิดขั้น Formal Operation

5. สัญลักษณ์คณิตศาสตร์ (Mathematic Symbols) เป็นสัญลักษณ์พิเศษเฉพาะแตกต่างจากสัญลักษณ์ถ้อยคำธรรมดา และจัดอยู่ในกระบวนการความคิดประเภทนามธรรม สัญลักษณ์คณิตศาสตร์เจริญขึ้นหลังจากมีความสามารถใช้สัญลักษณ์ถ้อยคำอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว (ประมาณอายุ 7 ขวบขึ้นไป) มีผู้กล่าวว่า ผู้ที่มีความฉลาดเข้าใจสัญลักษณ์คณิตศาสตร์ดี มักจะดีทางความคิดนามธรรมด้านอื่น ๆ ด้วย

จากการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา นอสรุปได้ว่า สติปัญญาของมนุษย์หมายถึง ความสามารถทางสมองของบุคคลในการทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถนี้จะมีหลายองค์ประกอบ เช่น รู้จักแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว รู้จักวางแผนและทำได้สำเร็จ คิดอย่างมีเหตุผล มีความเข้าใจในการใช้ตัวเลข ภาษา และสัญลักษณ์ เป็นความสามารถในการกระทำกิจกรรมที่ยาก ซับซ้อน ใช้เวลาจำกัด เป็นนามธรรม มีคุณค่า และแปลกใหม่ นอกจากนี้ สติปัญญาของมนุษย์จะพัฒนาเป็นลำดับขั้นสูงขึ้นไปตามวัยและตามประสบการณ์ที่ได้รับ ซึ่งมีรูปแบบของภาวะสมดุล มนุษย์ทุกคนจะมีความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันแล้วแต่ความเจริญขององค์ประกอบนั้น นักจิตวิทยาหลายท่านได้พยายามศึกษาพัฒนาการโดยใช้อายุเป็นเกณฑ์เฉลี่ย เช่น เพียเจต์ บรูเนอร์ และกิลเซล ซึ่งช่วงวัยที่ผู้วิจัยสนใจมากคือ ช่วงก่อนวัยเรียน ระยะอายุ 4-6 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่สมองเจริญเต็มที่ ถ้าสามารถจัดประสบการณ์ทางสติปัญญาได้ทางหนึ่ง ควรใช้เครื่องมือที่วัดครอบคลุมได้หลายองค์ประกอบ

เครื่องมือที่ใช้วัดความสามารถทางสติปัญญา

ในการทดลองครั้งนี้ ผู้ทดลองสนใจใช้แบบทดสอบ K-ABC ของคอฟแมน (Kaufman) ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับเด็ก ตั้งแต่อายุ 2.6 - 12.5 ปี เครื่องมือมีการวัดองค์ประกอบทางสติปัญญาหลายด้าน ทุกชุดมีรูปภาพและสีประกอบ เหมาะสำหรับเด็ก มีข้อกำหนดที่ชัดเจน มีความยากเรียงตามลำดับและวัดเป็นรายบุคคลตามระดับอายุ อัลัน เอส. คอฟแมน (Alan S. Kaufman) และนาดีน แอล. คอฟแมน (Nadeen L. Kaufman) เป็นผู้สร้างขึ้น ในปี 1983 เริ่มแพร่หลายโดยการจดจำหน้าของ American Guidance Service (AGS) แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบเพื่อวัดความสามารถทางสติปัญญาเป็นรายบุคคล โดย คอฟแมน ได้บอกจุดมุ่งหมายเบื้องต้นของแบบทดสอบ K-ABC ไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อวัดสติปัญญาจากพื้นฐานทางทฤษฎีและงานวิจัย
2. เพื่อแบ่งแยกความรู้ที่แสดงข้อเท็จจริงที่ได้มาจากความสามารถในการแก้ปัญหา

ที่ไม่คุ้นเคยมาก่อน

3. เพื่อให้คะแนนสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดจากการศึกษาที่เพิ่มขึ้น
4. เพื่อประกอบผลงานที่สร้างสรรค์
5. เพื่อให้เป็นการทำงานในการจัดและการให้คะแนนตามจุดมุ่งหมาย
6. เพื่อเป็นการรับรู้ต่อความต้องการต่าง ๆ ของเด็กก่อนวัยเรียน กลุ่มคนล้าช้า และเด็กที่ผิดปกติ

น้อยและเด็กที่ผิดปกติ

แบบทดสอบชุดนี้ประกอบด้วยทักษะ 2 ด้านคือ กระบวนการทางสมองและด้านผลสัมฤทธิ์ การวัดทางด้านผลสัมฤทธิ์เหมือนกันกับความสามารถที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์จากการเรียนรู้ และการวัดกระบวนการทางสมองแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ที่คล้ายกับวัดความสามารถที่หลั่งไหลออกมา ซึ่งแสดงลักษณะทางสติปัญญาตามทฤษฎีของแคทเทล (Cattell) และฮอร์น (Horn) (Cattell, 1971 ; Horn, 1968 ; Horn & Cattell, 1966) การวัดกระบวนการในแบบทดสอบ K-ABC นี้เท่านั้นที่สังเกตการวัดระดับความสามารถ

ทางสติปัญญาที่เด็กแสดงออกมาและเพื่อให้เป็นพื้นฐานความสามารถในการปรับตัวและสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเทศะอย่างคล่องแคล่วเมื่อเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่ไม่คุ้นเคย ทักษะของเด็กขึ้นอยู่กับประสบการณ์จากการเรียนรู้ที่เป็นหลักฐานของความรู้ดั้งเดิมที่ได้เรียนมาในอดีต อย่างไรก็ตามความสามารถทางสติปัญญาและผลสัมฤทธิ์จำเป็นพอ ๆ กันในการเข้าใจสิ่งที่เด็กแสดงออกมาและเพื่อวางแผนเกี่ยวกับการศึกษาหรือเกี่ยวกับจิตวิทยาที่เหมาะสม

แบบทดสอบ K-ABC ทั้ง 2 ด้านแบ่งหัวข้อในการวัดไว้ทั้งหมด 16 หัวข้อดังนี้

1. แบบทดสอบวัดกระบวนการทางสมอง (Mental Processing Subtest)

ประกอบด้วย

- 1.1 หน้าต่างมายา (Magic Window) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 2.6 - 4.11 ปี
- 1.2 การจำใบหน้า (Face Recognition) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 2.6 - 4.11 ปี
- 1.3 การเคลื่อนไหวมือ (Hand Movement) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 2.6 - 12.5 ปี
- 1.4 การรับรู้ภาพรวมของเกสทอลท์ (Gestalt Closure) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 2.6 - 12.5 ปี
- 1.5 การระลึกเกี่ยวกับจำนวนเลข (Number Recall) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 2.6 - 12.5 ปี
- 1.6 สามเหลี่ยมต่าง ๆ (Triangles) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 4-12.5 ปี
- 1.7 ลำดับของคำ (Word Order) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 4 - 12.5 ปี
- 1.8 อุปมาอุปไมยแบบ Matrix (Matrix Analogies) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 2.6 - 4.11 ปี
- 1.9 มิติสัมพันธ์ด้านความจำ (Spatial Memory) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 5 - 12.5 ปี

1.10 อนุกรมภาพ (Photo Series) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 6 - 12.5 ปี

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Subtest) เป็นการวัดกระบวนการที่เป็นผลสัมฤทธิ์ ประกอบด้วย

2.1 ความหมายของคำศัพท์ (Expressive Vocabulary) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 2.6 - 4.11 ปี

2.2 ใบหน้าและสถานที่ (Face & Places) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 2.6 - 12.5 ปี

2.3 คณิตศาสตร์ (Arithmetic) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 3 - 12.5 ปี

2.4 การเข้าใจคำปริศนา (Riddles) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 3 - 12.5 ปี

2.5 การอ่าน/การถอดรหัส (Reading/Decoding) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 5 - 12.5 ปี

2.6 การอ่านและการเข้าใจความหมาย (Reading/Understanding) ใช้กับเด็กในระดับอายุ 7-12.5 ปี

ในการใช้แบบทดสอบชุดนี้ ผู้ใช้ต้องปฏิบัติตามคำแนะนำต่าง ๆ ให้ถูกต้องและต้องคำนึงถึงระดับอายุด้วย เพราะแต่ละระดับอายุเริ่มต้นและหยุดในหัวข้อที่ต่างกัน

2. พัฒนาการทางสังคมของเด็กก่อนวัยเรียน อายุระหว่าง 4-6 ปี

2.1 ความหมายของพัฒนาการทางสังคม มีนักจิตวิทยาให้ความหมายไว้ดังนี้
 สตรี ธีรดากร (2523 : 24) ได้กล่าวถึงความหมายของพัฒนาการทางสังคมว่า หมายถึง ความสามารถในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่ตนอยู่ได้เป็นอย่างดี และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเองได้

เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1978 : 228) ได้กล่าวถึงความหมายของพัฒนาการทางสังคมว่า หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อจะเข้าสังคมได้ การที่เด็กจะเข้าสังคมได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับส่วนสำคัญ 3 ส่วนคือ

1. ลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งหมายความว่า เด็กจะเข้ากับสังคมได้ดีต้องประพฤติตามแนวทางที่สังคมยอมรับและนิยมชมชอบ ซึ่งแต่ละสังคมย่อมมีมาตรฐานของตนเองว่าอย่างไรจึงจะเหมาะสม เด็กจะต้องรู้จักเข้าใจมาตรฐานและปฏิบัติตามให้สอดคล้องกัน

2. บทบาทในสังคม ซึ่งหมายความว่า แบบแผนพฤติกรรมที่ยึดถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมในสังคม ซึ่งในแต่ละสังคมไม่เหมือนกัน บทบาททางสังคมดังกล่าวได้แก่บทบาทของพ่อแม่ ของเด็ก ของครู ฯลฯ บทบาทเหล่านี้กำหนดขึ้นเป็นมาตรฐานสำหรับสมาชิกในสังคม การปฏิบัติตามไม่สมกับบทบาทที่สังคมกำหนด ทำให้เกิดปัญหาทางการปรับตัวเข้ากับสังคม และจะอยู่ในสังคมอย่างปกติสุขไม่ได้

3. ทักษะติดต่อสังคม ซึ่งหมายความว่า ความรู้สึกของเด็กที่มีต่อสังคม เด็กจะต้องรู้สึกว่าตนเองเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม มีหน้าที่จะต้องเกี่ยวข้องกันและให้ความร่วมมือกับหน่วยต่าง ๆ ในสังคม คนที่เข้าสังคมได้ดีจะต้องรู้สึกพอใจในกิจการทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528 : 200) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมว่า หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ พฤติกรรมเหล่านี้รวมทั้งส่วนที่เนื่องมาจากคำนิยามและเจตคติ ส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะตน และส่วนที่สัมพันธ์หรือร่วมกับบุคคลอื่น

ดาร์นี ดิชเดซ (2531 : 8) ให้ความหมายพัฒนาการทางสังคมไว้ว่า เป็น การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับปฏิบัติตามได้ตามบทบาทที่สังคมกำหนด และมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีส่วนร่วมและพอใจกับสังคมนั้น ๆ

อรรถพร ลุ่มประดิษฐ์ (2533 : 12) ให้ความเห็นว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมมนุษย์ที่สังคมนั้น ๆ ยอมรับและสามารถปฏิบัติตนตามบทบาทได้อย่างถูกต้องโดยรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ

จากความหมายของพัฒนาการทางสังคม นอจะเป็นแนวทางที่จะชี้ให้เห็นความสำคัญของพัฒนาการทางสังคมว่า จะมีส่วนช่วยให้การดำเนินชีวิตหรือการปะทะสังสรรค์กับสังคมรอบด้านให้ดำเนินไปได้อย่างมีความสุข แต่ถ้าพัฒนาการทางสังคมเสียไป การดำเนินชีวิตก็อาจจะไม่ราบรื่น เพราะบุคลิกภาพที่เกิดจากพัฒนาการทางสังคมเสียนั้นก็จะเสียตามไปด้วย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มองเห็นความสำคัญในการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน จึงได้ดำเนินการจัดโครงการวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษาขึ้น ได้ให้ความรู้แก่บุคลากรที่รับการอบรม (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป. : 9 - 21) ว่า เด็กจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทุกด้านอย่างต่อเนื่อง ไม่ควรเน้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กบางด้านหรือเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง คือ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา สำหรับพัฒนาการทางสังคมได้แก่ ความสามารถในการช่วยตนเองและปรับตัวในการเล่นหรืออยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เด็กวัย 5-6 ขวบ ควรจะได้รับประสบการณ์ทางสังคมในการเล่นกับเพื่อน เพื่อเรียนรู้ในเรื่องการแบ่งปัน แลกเปลี่ยน รอคอย ช่วยเหลือผู้อื่นตามสมควร อีกทั้งยังเป็นการรู้จักปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์และกติกาต่าง ๆ นอกจากนี้เด็กควรจะได้เรียนรู้บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย

2.2 ลำดับขั้นพัฒนาการทางสังคมของเด็กก่อนวัยเรียน (วัย 4-5 ปี)

สังคมของเด็กวัยนี้กว้างขวางขึ้น เมื่อเด็กอายุได้ 4 ขวบ แทนที่เด็กจะติดพ่อติดแม่อย่างแต่ก่อน แต่จะติดเพื่อน ต้องการมีเพื่อน เด็กจะเข้าพวกเมื่อต้องการเล่น ชอบการยกย่องเมื่อเด็กอายุ 2 ขวบ จะชอบอยู่กับเด็กอื่นแต่เล่นของตัวเอง เพื่อนพุดด้วยก็ไม่ตอบ เมื่อโตขึ้นจะใช้เวลามากอยู่กับเพื่อนมากขึ้น เด็กอายุ 5 ขวบ เล่นด้วยกันแล้วมีความเห็นอกเห็นใจกัน แต่บางครั้งก็แก่งแย่งทะเลาะวิวาทกัน เพียเจต์ นักจิตวิทยาชาวสวิส (สัทททา ปิณฑะแพทย์. 2527 : 126 - 129) กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กมี 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นถือตนเองเป็นศูนย์กลาง (Self Center) เด็กที่พัฒนาการทางสังคม อยู่ในขั้นนี้ จะยังไม่สนใจใคร ไม่ยอมเล่นกับใคร และใครจะเอาของของเขาไปไม่ได้ แม้จะแบ่งไปเพียงเล็กน้อย หรือขอยืมไปเพียงชั่วคราวก็ตาม

ขั้นที่ 2 ขั้นพยายามเข้าสังคม พฤติกรรมของเด็กในขั้นนี้คือ เข้าไปรวมอยู่ในกลุ่ม แต่ยังไม่เล่นร่วมกับใคร

ขั้นที่ 3 ขั้นมีปฏิกริยาตอบสนองซึ่งกันและกันคือเล่นด้วยกัน ช่วยเหลือกันและเห็นอกเห็นใจกัน

เพียเจต์ มิได้กล่าวไว้ว่าขั้นไหน เริ่มตั้งแต่อายุเท่าไรถึงเท่าไร แต่เมื่อพิจารณาแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ในตอนต้นของวัยเด็กตอนต้น เด็กจะมีพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 อาจจะเป็นช่วงเวลาที่ติดต่อกันกับขั้นที่ 1 และต่อจากนั้นจึงพัฒนาการถึงขั้นที่ 3 เมื่ออายุ 5 ขวบ แต่เด็กที่มีพัฒนาการเลยจากขั้นที่ 1 ไปแล้ว มิได้หมายความว่า จะไม่มีลักษณะนั้นเกิดขึ้นอีก เด็กอาจแสดงพฤติกรรมของขั้นที่ 1 ออกมาอีกได้ เราจึงเห็นเด็ก ๆ ที่ทะเลาะกันก็ด้วยสาเหตุนี้

สังคมของเด็กวัยนี้จะขยายจากครอบครัวไปสู่สังคมนอกบ้าน(โรงเรียน) การปรับตัวของเด็กต่อสังคมภายนอกขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวว่าเป็นแบบใด เช่น เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่เป็นประชาธิปไตย จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่เป็สังคมนอกบ้านได้ดีกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ใช้อำนาจบังคับ

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

อีริคสัน ได้สร้างทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม โดยเน้นความสำคัญของวัยเด็กว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่และน่าตื่นเต้นสำหรับเด็ก ถ้าหากสภาพแวดล้อมที่เด็กประสบอยู่ทำให้เด็กมีความสุข เด็กจะมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเกิดความไว้วางใจต่อผู้อื่น แต่ถ้าหากเด็กประสบสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ประสบการณ์รอบตัวเด็ก จะทำให้เด็กขาดความสุข เด็กจะมีทัศนะมองโลกในแง่ร้าย และทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง จากทฤษฎีนี้จะรู้ได้ว่าความไว้วางใจ การรู้จักควบคุมตัวเอง ความคิดริเริ่ม และการ

รู้จักตนพัฒนาได้อย่างไรตั้งแต่วัยเด็ก และค้นพบว่า ความไม่ไว้วางใจ ความละเอียด ความรู้สึกผิด ความรู้สึกด้อย และความสับสนไม่รู้จักตนจะพัฒนามาจากวัยเด็กและวัยรุ่นได้อย่างไร อิริคสัน แบ่งขั้นพัฒนาการออกเป็น 8 ขั้น ตามลำดับอายุ ซึ่งแต่ละขั้นจะต่อเนื่องเกี่ยวพันซึ่งกันและกันอย่างมีแบบแผนในแต่ละขั้นเด็กอาจจะพบปัญหาซึ่งถ้าสามารถแก้ปัญหาขั้นนี้ได้ก็จะพัฒนาสู่ขั้นต่อไป พัฒนาการแต่ละขั้นของอิริคสัน มีดังนี้ (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.

2522 : 7 - 8 และศิรินันท์ คำรณผล. 2527 : 44 - 49)

ขั้นที่ 1 วัยทารกแรกเกิดถึง 1 ขวบ เป็นวัยที่เริ่มเรียนรู้ที่จะไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ ในสภาพแวดล้อม (Trust VS. Mistrust) การอบรมเลี้ยงดูที่ให้ความอบอุ่นเพียงพอ จะช่วยให้ทารกทราบว่า ทุกอย่างก็แวดล้อมหรือพบเห็นย่อมเป็นมิตรไว้วางใจได้ ในทางตรงกันข้าม การแสดงอารมณ์ขู่เด็กจะเป็นผลให้เด็กไม่ไว้วางใจใคร ตระหนักตัว

ขั้นที่ 2 วัยอายุ 1-3 ขวบ เป็นวัยที่เริ่มเรียนรู้ที่จะช่วยตนเองหรืออาจจะเป็นเด็กที่สงสัยและละเอียดระคนกัน (Autonomy VS. Shame and Doubt) เด็กเริ่มจะช่วยเหลือตนเอง การดูแลก็มีแต่เพียงไม่ให้เกิดอันตรายเท่านั้นก็เพียงพอ การบังคับหักห้ามใจเด็ก บังคับในสิ่งที่ผู้ใหญ่ประสงค์จะให้ไปนั้นไม่ควรกระทำ ควรกระทำโดยละม่อม และมีสิ่งของล่อให้สนใจ

ขั้นที่ 3 วัยอายุ 3-6 ขวบ เป็นวัยก่อนเข้าเรียน เด็กเริ่มมีการริเริ่ม โดยการสมมุติจากการเล่นที่จะเลียนแบบ ซึ่งถ้าสภาพจิตไม่ดีพอหรือเกิดความคับข้องใจแล้ว มักจะรู้สึกตนว่ามีความผิดติดตัว (Initiative VS. Guilt) เด็กจะเลียนแบบในการเล่นสมมุติ โดยนำตัวเองเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้น พ่อแม่ควรพยายามเอาใจใส่แก่เด็ก

ขั้นที่ 4 วัยอายุ 6-11 ปี เด็กในวัยนี้มีลักษณะสำคัญที่ว่าถ้าประสบความสำเร็จในการเรียนการเล่น จะทำให้เด็กมีความขยัน แต่ถ้าประสบความล้มเหลว จะเกิดปมด้อย (Industry VS. Inferiority) การให้ความสำเร็จต่อเด็กจึงเป็นสิ่งดี แต่ควรให้ตระหนักถึงความล้มเหลวที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร เพราะจะเป็นการเตรียมเด็กให้รู้จักการดำเนินชีวิตจริง

ขั้นที่ 5 วัยอายุ 12-17 ปี หรือย่างเข้าวัยรุ่น เป็นวัยเด็กที่พยายามจะแสวงหาความทัดเทียม เพื่อให้การยอมรับ ยกย่อง และได้เพื่อน (ต่างเพศ) ที่สนใจตนเพื่อการคบหาสมาคมในหมู่เพื่อนฝูง เพื่อนต่างเพศ ถ้าไม่ได้รับการยอมรับ เด็กจะแสดงออกในทางถดถอยหรือก้าวร้าว ลักษณะในวัยนี้เรียกว่า Initiative VS. Role Diffusion

ขั้นที่ 6 วัยรุ่น 18-21 ปี เป็นระยะที่สนใจในเพศตรงข้าม พฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออก จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เป็นวัยแห่งความสุขใจและการอยู่โดดเดี่ยว (Intimacy VS. Isolation)

ขั้นที่ 7 วัยผู้ใหญ่ 22-40 ปี เป็นวัยที่อาจจะรู้สึกมีชีวิตชีวาหรือน่าเบื่อหน่าย (Generativity VS. Stagnation) ขึ้นอยู่กับสภาพทางจิตใจที่ต้องเผชิญกับสิ่งรอบข้าง

ขั้นที่ 8 วัยผู้ใหญ่สมบูรณ์ 40 ปีขึ้นไป วัยนี้เป็นวัยที่บุคคลควรได้รับความสำเร็จในชีวิตขั้นสูงสุด ถ้าเป็นผู้พัฒนาการทางบุคลิกภาพดีขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดมา ก็จะประสบความสำเร็จในวัยนี้ จะยอมรับความจริงในวัยที่เปลี่ยนไป มีความสุขในชีวิต ยอมรับสภาพที่จะเกิดขึ้นในทางตรงกันข้าม ถ้าอดีตมีแต่ความล้มเหลว ก็จะหมดหวังไม่พอใจชีวิตที่ผ่านมา เกิดท้อแท้สิ้นหวังทอดอาลัยในชีวิต มักจะกลัวความตาย ย่อมขึ้นอยู่กับความมั่นคงทางจิตใจ (Ego - Integrity VS. Despair)

ลักษณะพัฒนาการทางด้านสังคมนิสัย

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 3 - 4) กองวิชาการ ได้กล่าวถึงลักษณะพัฒนาการทางด้านสังคมนิสัยว่า ลักษณะพัฒนาการทางด้านสังคมนิสัยที่เด็กก่อนวัยเรียนควรมี ได้แก่

1. ช่วยตัวเองได้หรือทำกิจส่วนตัวได้

หมายถึง สามารถทำกิจส่วนตัวได้ทุกชนิดหรือรู้จักทำสิ่งต่าง ๆ ให้ตนเองโดยไม่ต้องเป็นภาระแก่ผู้อื่น เช่น การแต่งตัว ถูเครื่องเขียนมาโรงเรียนเอง การใช้ห้องน้ำ ห้องส้วม

การล้างมือ ล้างหน้า แปรงฟัน รับประทานอาหาร ทำงานสำเร็จ การใช้และการเก็บ
เครื่องใช้ ของเล่นต่าง ๆ

2. เข้ากับเพื่อนได้ (ปรับตัวได้เป็นผู้ให้และผู้รับ)

หมายถึง เข้ากับเพื่อนและสังคมได้รอบตัว สนทนาโต้ตอบกับเพื่อนได้ดี ไม่นั่งเฉย
หรือแสดงความอึดอัดในสถานการณ์กลุ่ม อยู่กับเพื่อนได้ทั้งเวลาเล่นและเรียน ในการเรียน
สามารถทำงานกลุ่มโดยรู้จักหน้าที่ไม่เกี่ยงงาน ไม่รังเกียจงาน รู้จักสิทธิของเพื่อน
กระตือรือร้นร่วมกิจกรรมกลุ่ม เพื่อนจำนวนมากไม่รังเกียจความประพฤติในการเล่น ไม่
ยื้อแย่งของเล่นขณะที่เพื่อนกำลังเล่นอยู่ ไม่เอาของเพื่อนมาเป็นของตัวเอง ไม่ทะเลาะกับเพื่อน
จำนวนมากเป็นประจำ รู้จักให้อภัย ไม่เข้าหยาเมื่อเพื่อนโกรธ ควบคุมอารมณ์ได้อย่าง
เหมาะสม โดยไม่ทำร้ายตนเองหรือทำร้ายเพื่อน รู้จักรอได้ ตีใจเมื่อเพื่อนได้รับคำชม

3. การเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี

หมายถึง เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมกลุ่มทั้งการเรียนและการเล่น นักเรียนจะรู้จัก
บทบาทหน้าที่และปฏิบัติตนเหมาะสมเป็นสมาชิกที่มีคุณค่า เช่น กล้าแสดงออก กล้าแสดง
ความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มและชักชวนให้ผู้อื่น
ปฏิบัติตามเพื่อให้งานกลุ่มสำเร็จและทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี

4. มีมารยาทสังคม

หมายถึง แสดงความเคารพได้ สนทนาหรือโต้ตอบด้วยกิริยาที่เรียบร้อยและใช้
คำพูดสุภาพ รู้จักสังเกตสีหน้าและน้ำเสียง ไม่พูดคำหยาบ แสดงความเห็นอกเห็นใจโดย
ทำทาง คำพูด แบ่งปันของเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ผู้อื่นยืม ทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ผู้อื่น
ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจเมื่อถูกขอร้อง แสดงกิริยามารยาทตามวัฒนธรรม

5. ทำตนให้เป็นประโยชน์

หมายถึง มีส่วนร่วมและยินดีในการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อน กับครู และโรงเรียน
ช่วยเหลือเพื่อน แสดงน้ำใจเสนอตัวให้ความช่วยเหลือเพื่อน รับใช้ครู ผู้ใหญ่ หรือทำตนให้เป็น
ประโยชน์ต่อหมู่คณะและโรงเรียน พฤติกรรมด้านอารมณ์-จิตใจและสังคมของเด็กจะแสดงออก
ขณะทำกิจกรรมประจำวันทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

ดังนั้นแนวทางการอบรมสร้างเสริมพัฒนาการด้านนี้จะดำเนินไปขณะ เด็กทำกิจกรรมประจำวันทุกกิจกรรม ครูจะต้องมีความสังเกตและใช้เทคนิคต่าง ๆ ค่อย ๆ ปรับพฤติกรรมเด็กไปในทิศทางที่ต้องการ

จากการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม พอสรุปได้ว่า หมายถึง ความสามารถในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับและเป็นบทบาทที่ดีตามที่สังคมกำหนด นอกจากนี้พัฒนาการทางสังคมยังพัฒนาไปตามลำดับขั้นตามสิ่งแวดล้อมรอบตัวและจะขยายจากบ้านไปสู่โรงเรียนหรือสังคมนอกบ้านอื่น ๆ อีริคสันได้พยายามเทียบขั้นตอนต่าง ๆ กับระดับอายุ รวมทั้งศึกษาผลตรงข้ามเอาไว้ด้วย ช่วงวัยที่ผู้วิจัยสนใจคือ ช่วงอายุ 4-6 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่เริ่มมีความคิดริเริ่ม กำลังต้องการเลียนแบบ มีการเล่นสมมุติเพื่อนำตัวเองเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์สมมุติต่าง ๆ ถ้าขั้นนี้เด็กไม่ประสบความสำเร็จจะเกิดความคับข้องใจ ถ้าหากสามารถจัดประสบการณ์ที่ดี เช่น ช่วยให้เขาช่วยตัวเอง ทำกิจส่วนตัวได้ เข้ากับเพื่อนได้ดี เป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีมารยาทดี และรู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ เด็กจะผ่านขั้นนี้ไปด้วยความมั่นใจ ไม่รู้สึกผิดจนทำให้เกิดความกังวลใจ น่าจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมเป็นสุข

ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

1. ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์

กลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) เป็นเรื่องที่ได้รับการสนใจมากในระหว่าง 40-50 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากผลงานของเคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) และลูกศิษย์ของเขา ที่ขยายผลงานนี้ออกไปอย่างรวดเร็วและได้รับความสนใจโดยทั่วไปในเรื่องของกระบวนการกลุ่ม (Group Process) การที่บุคคลทั่วไปให้ความสนใจในเรื่องของกลุ่ม อาจเป็นเพราะ นักจิตวิทยาทั้งหลายศึกษาเรื่องของกลุ่มมาเป็นเวลานาน (Shaw, 1971) และชอว์ (Shaw) ยังให้เหตุผลอีกว่า นักจิตวิทยาสังคมสนใจกลุ่มเพราะเขาต้องสรุปสถานการณ์ทางสังคมและพฤติกรรมทางสังคม นักจิตวิทยาคลินิกต้องการรู้เกี่ยวกับกลุ่มเพราะว่า ปัญหาเกี่ยวกับบุคคล ส่วนมากอันเป็นพื้นฐานในเรื่องปฏิสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลกับคนอื่น ๆ นักธุรกิจต้องการรู้เรื่องกลุ่มเพราะเป้าหมายของเขาคือการปฏิบัติต่อกันภายในกลุ่ม ซึ่งสามารถทำให้งานของเขา ได้รับผลสัมฤทธิ์ เขาต้องการรู้กระบวนการที่มีประสิทธิภาพเพื่อช่วยเหลือกลุ่มของเขา หรือ ต้องการให้ผลสัมฤทธิ์ของเขาได้รับผลตรงตามเป้าหมาย ทุก ๆ คนมีเหตุผลในการต้องการรู้เกี่ยวกับแรงเคลื่อนไหว (Dynamics) ของกลุ่ม คำว่า กลุ่มสัมพันธ์นี้มีชื่อในภาษาอังกฤษ ว่า Group Dynamics หรือ Group Process (Shaw, 1971 : ix ; Luft, 1970 : Preface) ซึ่งตรงกับที่ทีทศนา ขามมณี และเยาวพา เดชะคุปต์ (2522 : 1) ค้นคว้าไว้ในประเทศไทยให้หลายชื่อด้วยกัน เช่น พลวัตรของกลุ่ม กลศาสตร์ของกลุ่ม กระบวนการกลุ่ม และกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้จะให้ชื่อกลุ่มสัมพันธ์หรือกระบวนการกลุ่ม ตามการอ้างอิงที่นักจิตวิทยาใช้

ฟิชเชอร์ (Fisher, 1981 : 36) ให้ความเห็นว่า ในการที่จะเข้าใจกระบวนการกลุ่ม ต้องเข้าใจธรรมชาติของกลุ่ม (Group) และกระบวนการ (Process) ก่อน ซึ่งกระบวนการนั้นจะก่อให้เกิดความเคลื่อนไหว (Dynamics) สัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่ดำเนินไปเรื่อย ๆ ต่อเนื่องกัน ส่วนประกอบแต่ละส่วนของกระบวนการจะไปกระทบและถูกกระทบกับ

ส่วนประกอบอื่น ๆ ทำให้ภายในกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นคำทั้ง 2 คำนี้จึงเกือบจะเป็นคำพ้องที่ใช้ในชีวิตประจำวันของคน

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์ไว้หลายท่าน เช่น

ลาร์รี่ เอล. บาร์คเกอร์ (Larry L. Barker and others. 1987 : 8, 14) และคณะ ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ว่า หมายถึง กลุ่มย่อยที่มีสมาชิกตั้งแต่ 3-15 คน มารวมกันเพื่อการเผชิญหน้ากัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันตลอดชั่วระยะเวลาหนึ่ง รวมไปถึงการนัดพบเพื่อนมอบหมายหน้าที่หรือแต่งตั้งผู้นำกลุ่ม ซึ่งอย่างน้อยที่สุด ก็ได้ลักษณะพิเศษร่วมกันและพบกันด้วยจุดมุ่งหมายในจิตใจ และกลุ่มคือโครงสร้างของความเคลื่อนไหว (Dynamics) ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างไม่รู้จบสิ้น

ไมเคิล เบอร์กูน และคนอื่น ๆ (Michel Burgoon and others. 1974 : 2 - 3) ให้ความหมายของกลุ่มว่า หมายถึง กลุ่มย่อยที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปถึง 25 คน มีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้ากัน ทำให้สมาชิกสามารถระลึกรถึงบุคลิกลักษณะของสมาชิกอื่นได้ถูกต้อง

ชอว์ (Shaw. 1971 : 5) และคนอื่น ๆ เช่น Collin & Guetzkow. 1964 ; McGrath & Altman. 1966 ; Roby. 1988 ; Schutz. 1958 ต่างมีความเห็นคล้ายกันว่า กลุ่มจะต้องมีลักษณะดังนี้คือ

1. สมาชิกของกลุ่มต้องมีความคิดและการรับรู้ร่วมกัน
2. มีแรงจูงใจและความพึงพอใจร่วมกัน
3. มีเป้าหมายของกลุ่ม
4. มีองค์กรของกลุ่ม
5. สมาชิกของกลุ่มมีอิสระ
6. มีการปฏิบัติร่วมกันภายในกลุ่ม

เบอร์โล (Fisher. 1981 : 15 - 16 ; อ้างอิงมาจาก Berlo. 1960 : 24) ได้ให้นิยามกระบวนการ (Process) ไว้ว่า "ถ้าเรายอมรับความคิดรวบยอดของกระบวนการ เรามองเหตุการณ์และความสัมพันธ์ของความเคลื่อนไหว (Dynamic) ที่ดำเนินต่อเนื่องกันและเป็นไปตามที่เคยเปลี่ยน เมื่อเราจัดสิ่งของเป็นพวก ๆ ตามกระบวนการหมายความว่ามันจะไม่มี การเริ่มต้นและไม่มี การสิ้นสุดเหตุการณ์จะคงที่เช่นนั้นไปตลอด มันมิใช่จะหยุดนิ่งตามสถิติ มันเป็นการเคลื่อนที่ ส่วนประกอบภายในกระบวนการ (Process) นั้นมีปฏิสัมพันธ์ต่อผลกระทบต่องานอื่น ๆ ทั้งหมด"

เลวิน (Shaw. 1981 : 6 ; อ้างอิงมาจาก Lewin. 1951 : 146 - 147) ให้คำอธิบายเกี่ยวกับกลุ่มไว้ว่า กลุ่มที่คิดขึ้นมาเป็น Dynamics ทั้งหมด ที่ประกอบด้วย การนิยามกลุ่ม ซึ่งสมาชิกกลุ่มมีพื้นฐานอยู่บนความมีอิสระ มันค่อนข้างสำคัญที่จะต้องเน้นจุดนี้ เพราะการนิยามกลุ่มส่วนมากใช้ความคล้ายคลึงของสมาชิกกลุ่มที่ค่อนข้างจะมีอิสระในการเคลื่อนไหว (Dynamics) ตามองค์ประกอบ สิ่งหนึ่งที่จะทำให้นิยามเป็นจริงเสมอคือ คุณภาพของสมาชิกของกลุ่มที่ยังคงนิยามโดยใช้ความเหมือน

สำหรับ โลเอสเซอร์ (Loeser. 1957 : 5 - 19) ได้อธิบายคำว่า กลุ่มไว้ดังนี้ คือ กลุ่มจะต้องประกอบด้วย

1. สมาชิกภายในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน
2. การปฏิสัมพันธ์ต่อกันนั้นจะต้องมีจุดหมายร่วมกัน
3. ขนาดของกลุ่มจะต้องมีความสัมพันธ์กับหน้าที่ของสมาชิกภายในกลุ่ม
4. บรรดาสมาชิกภายในกลุ่มจะอยู่ในลักษณะการยอมรับ มีความพึงพอใจซึ่งกันและกัน
5. สมาชิกจะได้ใช้ความสามารถในแนวทางที่เหมาะสมของตนเอง

ศุภาติ บุญวงศ์ (2527 : 14) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม หรือที่จะพัฒนาและดำรงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่มและสามารถตอบสนอง จุดมุ่งหมายของสมาชิกที่รวมกันเป็นกลุ่มนั้นได้ด้วย

ทศนา แชนมณี (2522 : 20) ให้ความหมายว่า วิทยาการที่ว่าด้วยเรื่องความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มและกระบวนการในการทำงานกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครอบคลุมถึงองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องกลุ่มมนุษย์พฤติกรรม การแก้ปัญหา การตัดสินใจ ตลอดจนการพัฒนิตนเอง

พนม ลิ้มอารีย์ (2529 : 1 -2) อธิบายไว้ว่า Group Dynamics นี้เกิดจากคำ 2 คำ คือคำว่า Group ซึ่งหมายถึงกลุ่มหมู่หรือคณะ และคำว่า Dynamics ซึ่งหมายถึงการเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลง การไม่อยู่นิ่ง เมื่อนำมารวมกันเป็นคำว่า Group Dynamics แล้วหมายถึงความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม แต่ไม่ได้หมายความว่า สมาชิกแต่ละคนของกลุ่มจะต้องทำอะไรเหมือนกันหมด แต่จะต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับคนอื่น มีการปรับตัว ปรับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะต่อเนื่องกัน

จากความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ที่ได้รวบรวมมานี้ พอจะสรุปได้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ในที่นี้ หมายถึง

1. กลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไป และสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน
2. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะมีจุดมุ่งหมายเหมือนกัน พึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความรู้สึกทางจิตใจรวมอยู่ด้วย

3. กลุ่มนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิก
4. มีการให้-การรับเกิดขึ้นในกระบวนการสื่อความหมาย มีทั้งการใช้คำพูดและไม่ใช้คำพูด เพื่อแสดงถึงควมมีคุณค่า ความสามารถอันจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายของกลุ่ม

รีวิส (Reeves. 1970 : 11 - 12) ได้ชี้แจงเหตุผลที่สมควรในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม (Milien) เพื่อให้แต่ละคนรู้วิธีที่เหมาะสมในการปรับปรุงตนเองเมื่ออยู่ในสังคม ซึ่งก่อนที่จะทำได้สำเร็จต้องรู้นิยามความคิดรวบยอดพื้นฐาน 3 คำนี้ก่อนคือ

1. กลุ่ม (Group) สำหรับจุดมุ่งหมายของรีวิส (Reeves) กลุ่มจะต้องประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2 คนหรือมากกว่าขึ้นไป มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน อาจเป็นวัตถุประสงค์เกี่ยวกับศาสนา ปรัชญา เศรษฐกิจ การบันเทิง หรือสติปัญญา หรืออาจประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้ทั้งหมดก็ได้

2. การเคลื่อนไหว (Dynamics) หมายถึงแรงที่เป็นแรงอันเกิดจากการกระทำ อาจเป็นแรงทางบวกหรือทางลบก็ได้ เพื่อปรับปรุงเข้าสู่สภาวะสมดุลย์ หรือถ้าการเสริมแรงไปทางใดทางหนึ่งก็จะเคลื่อนไปในทิศทางบางทิศ และการเคลื่อนไหวนี้อาจเร็วขึ้นตามขนาดของแรง

3. กลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) เป็นการศึกษาเรื่องของแรง (Forces) ที่แต่ละบุคคลในกลุ่มใช้ คนเราจะถูกกระตุ้นด้วยแรงเคลื่อนไหวของกลุ่ม (Group Dynamics) เกือบทุกขณะตลอดชีวิตของเรา เวลาส่วนใหญ่ของมนุษย์ใช้ไปในกิจกรรมภายใต้สังคมและเกือบทุกเวลาก็ดำเนินไปว่าไม่มีเวลาใดที่คนเราจะมิมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ

กระบวนการกลุ่มทำให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอย่างลึกซึ้งขึ้นโดยอาศัยความคิดเป็นตัวขับเคลื่อน 3 ข้อ (Rupert Brown. 1988 : Preface) คือ

ข้อที่ 1 กลุ่มเป็นแหล่งของเอกลักษณ์ทางสังคม การเข้าร่วมกลุ่มทำให้เกิดความคิดว่าเราเป็นใคร และเรามีคุณค่าอะไร

ข้อที่ 2 ความตึงเครียดที่ฝังแน่นในกระบวนการชีวิตในระหว่างภารกิจของกลุ่มและความหวังทางสังคม-อารมณ์ ก่อให้เกิดความคิดว่า "จงดำเนินไปกับงาน" และขณะเดียวกัน "จงดำเนินไปกับคน" ด้วย

ข้อที่ 3 กลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) ที่ปกครองโดยกระบวนการ การเปรียบเทียบทางสังคมเป็นนิเวศน์ ทำให้เกิดความเข้าใจทั้งระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มและระหว่างสมาชิกซึ่งไม่ใช่กลุ่มและกลุ่มที่แตกต่างออกไปหลายชนิด

กลุ่มที่แตกต่างออกไปหลายชนิดนี้ จากการศึกษาของ บรูคส์ (Brooks. 1981) ว่า กลุ่มจะแตกต่างกันที่เป้าหมายของกลุ่ม เขาสรุปว่ากลุ่มที่มีกระบวนการมี 5 แบบ คือ

1. กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) เป็นกลุ่มพื้นฐานที่พบกันด้วยเวลานาน ประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนสนิท สมาชิกจะมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของสมาชิกในกลุ่มไม่เหมือนสมาชิกในกลุ่มอื่น ๆ ที่ใช้เวลาพบปะกันสั้น ๆ ส่วนกลุ่มปฐมภูมิจะพบกันด้วยเวลาระยะยาวเป็นพื้นฐาน

2. กลุ่มทางสังคม (Social Group) สมาชิกจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสนทนากัน รูปแบบของกลุ่ม จุดมุ่งหมายทางสังคมค่อนข้างจะเป็นจุดมุ่งหมายเชิงภารกิจ เช่น เพื่อนบ้านนัดกันมาทำบาบิควเดือนละครึ่ง คนงานนัดหยุดงานหรือเพื่อน ๆ ที่นัดกันมาพิจารณาเหตุผลด้วยกันเป็นประจำวัน

3. กลุ่มทางการศึกษา (Educational Group) สมาชิกในกลุ่มจะเตรียมเกี่ยวกับแบบการสอน เช่น ห้องเรียนแอโรบิค (Aerobics) การเลคเชอร์ (Lecture) เกี่ยวกับบทเรียน สไลด์ถ่ายภาพ การฝึกสัมมนา (Seminar) และการศึกษากลุ่มอยู่ในรูปของกลุ่มทางการศึกษา

4. กลุ่มเผชิญหน้า (Encouter Group) หรือกลุ่มการบำบัดการรักษา (Therapy Group) เป็นกลุ่มที่ออกแบบมาเพื่อช่วยเหลือสมาชิกให้ปรับตัวได้หรือทำให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น กรณีที่สมาชิกมีบิดามารดาที่ต้องหย่าร้างกันใหม่ ๆ คุณอาจให้ความร่วมมือโดยการจัดให้มีช่วงระยะการให้คำแนะนำ เพื่อให้สมาชิกพร้อมที่จะต้องรับมือกับการหย่าร้างนั้น

5. กลุ่มการแก้ปัญหา (Problem - Solving) หรือกลุ่มภารกิจ (Task Group) เป็นกลุ่มที่มีการกำหนดชนิดของภารกิจ เช่น การเก็บรวบรวมความรู้ การประเมินปัญหาและการทำให้ภารกิจเป้าหมายและวัตถุประสงค์สำเร็จ กลุ่มสามารถทำได้อย่างน่าพอใจมากกว่าเป้าหมายของกลุ่มอื่น ได้แก่ ให้บุคคลที่มีบิดามารดาหย่าร้างกันได้รับการบำบัดรักษาอย่างเหมาะสมโดยไม่ต้องใช้ยา แล้วมารวมกลุ่มทางสังคมกันโดยเริ่มจากการให้รับประทานอาหารเย็นร่วมกันเดือนละครึ่งให้มีส่วนร่วมในการประชุมสัมมนาทางการศึกษาบ้าง โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การและให้ทำงานเกี่ยวกับการประชุมเพื่อการแก้ปัญหา

โจนส์ (Jones. 1980 : 243 - 246) กล่าวว่า เมื่อเราได้ศึกษาธรรมชาติของกลุ่ม อาจจะถามตัวเองว่าเมื่อได้เข้ามาอยู่ในกลุ่มเราเป็นใครในกลุ่มมโนภาพแห่งตน (Self - Concept) ของบุคคลจะเป็นทางนำไปสู่วิธีที่บุคคลจะไปสัมพันธ์กับผู้อื่น วิธีที่บุคคลจะรับรู้ตัวเองนี้ อาร์เกิ้ล (Argyle. 1967, 1969) ให้ความเห็นไว้ว่ามโนภาพแห่งตน (Self - Concept) มีเอกลักษณ์อยู่ 3 ด้านคือ

1. ด้านที่ 1 คือ เอกลักษณ์ของตัวตนในปัจจุบัน (Ego - Identity) หรือ ภาพพจน์ของตัวเอง (Self - Image) ด้านนี้เป็นวิธีที่บุคคลรับรู้โครงสร้างของตัวเอง เป็นลักษณะที่แน่นอนในเรื่องคุณภาพ บทบาท ทักษะ และนิสัยที่บุคคลใช้บรรยายตัวเอง

2. ด้านที่ 2 คือ ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self - Esteem) หรือการ ประเมินตัวเอง อาจบรรยายอยู่ในขั้นยกย่องตัวเองหรืออยู่ในขั้นยอมรับตัวเองตามความเป็นจริง อาจเพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง หรือบุคคลอาจจะมีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับบทบาท บางบทบาทที่ตัวเองกระทำหรือมีทัศนคติอย่างไรก็แสดงออกมาอย่างนั้น ไม่ใช่อย่างอื่น

3. ด้านที่ 3 คือ ด้านตนเองในอุดมคติ (Ego Ideal) เป็นด้านที่บุคคลอยาก จะเป็น อาร์เกิ้ล (1967) กล่าวว่า ด้านนี้อาจเป็นพื้นฐานรายละเอียดส่วนบุคคล ซึ่งเป็น รูปแบบที่ตัวเองพอใจ อาจเป็นต้นแบบจากผู้ปกครอง ครู ดาราภาพยนตร์ หรือบุคคลที่หลาย หลากจากวรรณคดี

การมีมิโนภาพแห่งตน (Self - Concept) จะช่วยให้คนเรารู้สึกว่าตัวเองมี ศักดิ์ศรี มีคุณค่า และมีความภาคภูมิใจในตัวเอง ซึ่ง รูเพิร์ต บราวน์ (Rupert Brown) ก็ได้อ้างผลงานของ Zander และคนอื่น ๆ (1960) ที่ทดลองศึกษาเรื่องความสามัคคีและ ไม่สามัคคีภายในกลุ่มได้ผลมาว่า สมาชิกในกลุ่มสามัคคีกันจะมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเอง ปฏิบัติงานได้รับผลสำเร็จ ส่วนกลุ่มที่ไม่สามัคคีกัน ผลออกมาในทางตรงกันข้ามคือ งานได้รับความล้มเหลวและไม่มีกันสาร ไม่มีความภาคภูมิใจในตัวเอง (Brown, 1988 : 20 - 23)

จุดมุ่งหมายของกลุ่ม

ฟิลลิปส์ (Phillips, 1970 : 10 - 12) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การที่บุคคล มารวมกันในรูปแบบของกลุ่มก็ด้วยจุดมุ่งหมายหลายอย่างดังนี้

1. เพื่อให้กลุ่มวางแผนหาทางแก้ปัญหาการกระทำบางอย่างที่ทำให้บุคคลทั่วไปรู้สึก กังวลนั้นหมดไป กลุ่มที่เป็นผลเมืองดีต้องการให้ทุกคนเห็นด้วยเกี่ยวกับการทำประเพณี เช่น กลุ่มผู้ปกครองเข้ามาร่วมกันเพื่อสร้างกฎระเบียบสำหรับเด็กในกลุ่มพวกเขา หรืออาสาสมัคร มารวมกันเพื่อสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น

2. เพื่อใช้กลุ่มนำบุคคลที่มีสมรรถภาพหลาย ๆ อาชีพมาช่วยกันคิดแก้ปัญหาและส่งเสริมพลังให้เกิดการกระทำที่ดี เช่น ใช้กลุ่มในการเลือกคณะกรรมการหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลค้นพบว่า การทำงานตามระเบียบกฎเกณฑ์บางครั้งก็ทำให้เกิดปัญหา มีมลทินแก่ตนเอง เป็นต้น

3. เพื่อใช้กลุ่มในการออกระเบียบกฎเกณฑ์ แต่งตั้ง และทำการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ว่าไปด้วยระบบคณะกรรมการ กระบวนการตัดสินใจตามแบบรัฐสภา มีประโยชน์มากที่สุดในการตรวจสอบและจะเบาลงเมื่อมีการเลือกตั้งที่เข้มงวดเท่านั้น

4. องค์กรต่าง ๆ วงสมาคม โรงเรียน หน่วยงานของรัฐบาลสร้างกลุ่มขึ้นมาเพื่อใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามกฎระเบียบพื้นฐานที่สร้างไว้ องค์กรต่าง ๆ ส่วนมากจะมีผู้เชี่ยวชาญเพื่อควบคุมปัญหาที่เกิดขึ้น บางทีกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ก็สามารถคาดการณ์ของเขาล่วงหน้าได้ เช่น ความรับผิดชอบเกี่ยวกับความรู้สึกรับผิดชอบในการพัฒนาเพื่อเผยแพร่การนำสินค้าสู่ตลาดตามฤดูกาล เป็นต้น

5. เพื่อใช้กลุ่มวางแผนเตรียมเครื่องมือสำหรับโปรแกรมหรือนโยบายในอดีตที่ผ่านมา ปัญหาในการบริการงานของฝ่ายบริหารซึ่งอยู่ในอำนาจของกลุ่มผู้บริหารทั้งหลายมีมากขึ้น ปัญหาของรัฐบาลและอุตสาหกรรมจำนวนมาก และเนื่องจากจำนวนแผนงานที่วางไว้ให้ผู้บริหารวางจุดมุ่งหมายในการกระทำกิจกรรม และวางแผนพัฒนาการใช้เครื่องมือร่วมกัน ทำให้ยุ่งยากต่อการควบคุมโดยคนหนึ่งคนเดียว

2. วิวัฒนาการของแนวความคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

เรื่องของกลุ่มเป็นเรื่องที่มีประวัติและวิวัฒนาการย้อนหลังไปในอดีตนานนับพัน ๆ ปี (ทิตานา แชมมณี และเสาวภา เดชะคุปต์. 2522 : 2 - 4) คือ เริ่มตั้งแต่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการศึกษาถึงกลุ่มของคนในแง่ของการเมือง ปรัชญา ศาสนา การศึกษา และสังคม แนวความคิดเกี่ยวกับกลุ่มจะมีลักษณะดังนี้ (ศุภวดี บุญวงศ์. 2527 : 8 - 9 ; อ้างอิงมาจาก Russett. 1947 : 8 - 9)

1. ผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้ วางแผน และเป็นผู้สั่ง โดยกำหนดให้สมาชิกภายในกลุ่มปฏิบัติตาม
2. ความรู้เป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดสืบมาจากบรรพบุรุษ
3. กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้มาจากเหตุผลที่เชื่อมั่นกันมาโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง
- แนวความคิดต่าง ๆ ได้มาจากอริสโตเติล (Aristotle) นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 4 เป็นต้นมา มีความเชื่อกันว่า ความรู้เกี่ยวกับโลกและมนุษย์ เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากความรู้ที่มีมาตั้งแต่อดีต ได้มีการถ่ายทอดกันมาในแต่ละรุ่น ๆ

ปี ค.ศ. 1600 - 1840 คือในสมัยกาลิเลโอ (Galileo) นิวตัน (Newton) และเดการ์ต (Descartes) เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเกี่ยวกับกลุ่ม โดยหันไปสนใจทางด้านธรรมชาติและวิทยาศาสตร์มากขึ้น

ต่อมาในระยษ ค.ศ. 1840 - 1890 ในสมัย ฟาราเดย์ (Faraday) วันด์ (Wund) และเบอร์นาร์ด (Bernard) เป็นผู้นำของทัศนคติแนวนี้ ทำให้นักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยา ให้ความสนใจเกี่ยวกับประสบการณ์ของบุคคลที่เกิดจากการลงมือกระทำด้วยตนเอง ในช่วงปี ค.ศ. 1871 ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์อย่างกว้างขวาง Darwin ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในหนังสือชื่อ "Edscent of Man" ซึ่งมีการพิมพ์ออกเผยแพร่ เขาอธิบายไว้ว่า "มนุษย์พัฒนาในลักษณะเพื่อความอยู่รอดของตัวเอง ผู้ชนะเท่านั้นจึงจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้" ในระยะต่อมามีผู้คัดค้านโดยพยายามอธิบายถึงความเป็นสัตว์สังคมของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการร่วมมือ และมีความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งกันและกัน

ในปี ค.ศ. 1890 - 1940 ระยะนี้มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเรื่องของกลุ่มมาก เปิดโอกาสให้บุคคลมีเสรีภาพที่จะเลือกวิถีทางของตนเอง ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลหนึ่งและบุคคลอื่น ๆ จะช่วยพัฒนาให้เขาพัฒนาความสามารถของตนเองโดยไม่ขัดขวางความสามารถของตนเองโดยไม่ขัดขวางความสามารถของผู้อื่น เกิดความเป็นผู้นำกระจายทั่วไปในแต่ละบุคคล มีการร่วมมือกันวางแผน ลักษณะการตัดสินใจเป็นเอกฉันท์ที่ทุกคนยอมรับ มีการนำความรู้ต่าง ๆ มาพิจารณาติงตลอดเวลา ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

การเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้เริ่มหลังจากที่กิจกรรมกลุ่มวิวัฒนาการมานาน แต่เริ่มต้นบันทึกเกี่ยวกับประวัติของกิจกรรมกลุ่ม ประมาณ ค.ศ. 1900 การบันทึกดังกล่าวพูดถึงว่า ใครทำอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกิจกรรมกลุ่ม เช่น เรื่องพลวัตรแห่งกลุ่ม การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม หรือการบำบัดรักษาแบบกลุ่ม ในวงการนี้มีบุคคลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มมาก 6 ด้าน ในระยะ ค.ศ. 1905 - 1932 นี้ (คมเพชร จัตรศุภกุล. 2530 : 5 - 6) คือ J.H. Pratt เขาประชุมคนไข้เมื่อปี ค.ศ. 1905 โดยมีจุดประสงค์ประหยัดเวลาสอนคนไข้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเองให้ถูกสุขลักษณะอนามัย ลาเซลล์ (E.W. Lazell) เป็นจิตแพทย์ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่ใช้หลักทางด้านกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นการบรรยายโดยเน้นการสอนให้คนไข้จิตเภทฟัง และได้พิมพ์เอกสารฉบับแรกในปี ค.ศ. 1921 หลังจากใช้กระบวนการกลุ่มมาแล้ว 2 ปี มาร์ช (L.C. March) ผู้นำทางศาสนาเข้ามาในวงการจิตเวชและเป็นผู้หนึ่งที่นำวิธีแบบกลุ่มมาใช้ เขาใช้หลายวิธีทั้งบรรยาย อภิปราย ดนตรี ศิลปะ การเดินรำ และวิธีการอื่นไปเกี่ยวข้องกับคนไข้และให้คนไข้เกี่ยวข้องกัน เบอร์โรว์ (Trigant Burrow) เป็นลูกศิษย์ฟรอยด์ แต่ระยะหลังเขาได้ตำหนิว่ากลุ่มของฟรอยด์ ไม่คำนึงถึงพลังทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นเขาจึงวิเคราะห์กลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากที่สุดต่อการบำบัดรักษาเป็นกลุ่มซึ่งเป็นการย้ำความสำคัญของการศึกษาสัมพันธ์ทางของบุคคลหลังจากปี ค.ศ. 1932 เบอร์โรว์ (Burrow) ได้พยายามศึกษาหลักทางด้านชีววิทยาของพฤติกรรมกลุ่ม แอดเลอร์ (Alfred Adler) เริ่มการบำบัดรักษาเป็นกลุ่มในปี 1921 การบำบัดรักษาเน้นการให้ความช่วยเหลือเด็ก ๆ ต่อหน้าบุคคลหลายคน เช่น แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ ครู และนักจิตวิทยา เขาต้องการสอนให้บุคคลที่เข้าสังเกตการณ์ เรียนรู้วิธีการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล แอดเลอร์ สังเกตเห็นว่ากลุ่มมีอิทธิพลในทางที่ดีต่อคนไข้แต่ละคน ไม่ลับสนวนวาย ระหว่างคนไข้และจิตแพทย์ บางครั้ง แอดเลอร์ ได้ทำการรักษาที่มีผู้ให้คำปรึกษามากกว่า 1 คน ในการทำกลุ่มนั้นเขาจะสอนคนไข้พร้อมกับการรักษาไปด้วยคนสุดท้าย โมเรโน (J.L. Moreno) เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลมากในเรื่องการบำบัดรักษาเป็นกลุ่ม เขาเป็นผู้ริเริ่มคำว่า Psychodrama ในปี ค.ศ. 1925 คำ Group Therapy และคำ Group Psychotherapy ในปี ค.ศ. 1932 ผลงานของเขาได้จากที่มำทำกับกลุ่มหญิงในโฮสเทล

ทั้งหลายนั่นเอง ในปี ค.ศ. 1934 เขาคิดสังคมมิติขึ้น ซึ่งเป็นกลวิธีที่รู้จักกันแพร่หลาย ทั้งในด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา ทั้งยังได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนา "กลุ่มสัมพันธ์" (พนม ลิมอารีย์. 2529 : 13) สังคมมิติของโมเรโน (Moreno) จัดว่าเป็นกลวิธีวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มและใช้เป็นวิธีการวัดการโต้ตอบสัมพันธ์ทางสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายใหญ่ที่จะเข้าใจแบบแผนและโครงสร้างกลุ่ม เกี่ยวกับความรู้สึกของการยอมรับหรือการรังเกียจ ชอบหรือไม่ชอบ ที่เป็นความรู้สึก ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกของกลุ่ม การเข้ามารวมกันเป็นกลุ่ม การแสดงบทบาทและผู้อื่นและการมีปฏิริยาโต้ตอบกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งบทบาททางพฤติกรรมนี้จะมิขึ้นได้เมื่ออยู่ในกลุ่มเท่านั้น เมื่อสมาชิกมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม จะร่วมแสดงบทบาทของตัวเองให้ประสพผลดีที่สุด

เลวิน เป็นบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ค้นพบเรื่องของกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) ยุคใหม่เป็นคนแรก (1970 : 1 - 6) และเขาปรับปรุงเรื่องนี้ให้เป็นแบบแผนขึ้นดังที่เป็นอยู่ในขณะนี้ จากผลงานต่าง ๆ เกี่ยวกับ Group Dynamics ของเขาในปี ค.ศ. 1930 ทำให้นักวิชาการทั้งโลกรู้เรื่องนี้ ทั้งยังทำให้มองเห็นปัญหาและวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่นำต้นตอ บกความ และหนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ของ เลวิน ได้แก่

- Frontiers in Group Dynamics (1974a)
- Group Decision and Social Change (1947b)
- A Dynamics Theory of Personality (1935)
- Resolving Social Conflict (1948)

ผลงานดังกล่าวของ เลวิน ช่วยปูแนวทางให้นักวิจัยค้นคว้า และสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังสงครามจำนวนมาก

ในปี ค.ศ. 1945 เลวิน (Lewin) ได้ดำเนินการจัดตั้ง ศูนย์วิจัยพลังกลุ่ม (Research Center for Group Dynamics) ขึ้นที่เมือง Ann Harber ในสหรัฐอเมริกา นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของ การค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพลังกลุ่มอย่างแท้จริง โดยมีการทดลองในห้องปฏิบัติการด้วย เขาอธิบายว่า การทดลองในห้องปฏิบัติการนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อสอนคนในเรื่องต่าง ๆ ผลการทดลองของ เลวิน พบว่า การที่กลุ่มมีโอกาสร่วมอภิปรายกันเอง

ตัดสินใจกันเอง จะสามารถทำให้บรรลุเป้าหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ได้ดีกว่าวิธีการฟังบรรยายอย่างเดียว แม้แต่การจัดเด็กมาทำงานกลุ่ม ก็พบว่าเด็กออกมารายงานหรือออกมาอ่านอย่างมีความหมายน่าสนใจมากกว่าแบบมอบหมายให้ทำเฉพาะบุคคล เพราะเด็กได้เพิ่มความคิด ความกล้ามากขึ้น นอกจากนั้นยังทำให้มองเห็นลักษณะเด่นชัดของกลุ่มพลวัตรได้ดีขึ้นด้วย

ในปี ค.ศ. 1946 ได้มีการประชุมเพื่อศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในกลุ่มของคนงานที่ Connecticut มีผู้ร่วมงานหลายคน เช่น เบ็นน์ (Benne) แบริดฟอร์ด (Bradford) และลิปพิท (Lippitt) เพื่อทดลองหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการฝึกทักษะส่วนบุคคล และทักษะในการรวมกลุ่ม ซึ่งนับเป็นอีกก้าวหนึ่งของการนำพลังกลุ่มมาใช้ในการฝึกมนุษยสัมพันธ์

ในปี ค.ศ. 1947 คณะของ เลวิน ชุดนี้ ได้นำเอาวิธีการทดลองนี้ไปใช้ต่อที่ Gould Academy เมือง Bethel ได้นำวิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้ามามีใช้ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรมครั้งนี้ด้วย ผู้รับการฝึกครั้งนี้ เป็นผู้นำจากวงการอุตสาหกรรม คณะรัฐบาล มหาวิทยาลัยและสถาบันต่าง ๆ ในการประชุมครั้งนี้ ได้นำเอาวิธีการฝึกที่เรียกว่า T. Group หรือ Training Group มาใช้ในการฝึกด้วย ซึ่งนับว่าเป็นความเคลื่อนไหวครั้งสำคัญยิ่ง เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้ง The National Training Laboratories ซึ่งใช้ชื่อย่อว่า N.T.L. ขึ้นที่กรุงวอชิงตันดีซี

นอกจากผลงาน N.T.L. ของ เลวิน แล้ว โรเจอร์ส ยังได้ทำการศึกษาประสบการณ์ภายในกลุ่ม ในเวลาใกล้เคียงกันในปี 1946 - 1947 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 โรเจอร์ส และคณะ ได้ตั้งศูนย์แนะแนวแห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก (Counseling Center of the University of Chicago) ขึ้น เพื่อฝึกอบรมบุคลากรสำหรับแนะแนวให้แก่ Veteran Administration ช่วยสร้างการอบรมแบบเข้มสำหรับเตรียมบุคคลที่จะเป็นนักแนะแนว เพื่อแก้ปัญหาให้กับทหาร GI ที่กลับมาจากการรบในสงครามโลกครั้งนั้น โดยหลักสูตรการอบรมจะเน้นการฝึกเพื่อให้เข้าใจตนเอง เข้าใจทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันตนเองในการแนะแนว วิธีการสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อหาทางช่วยและให้แนะแนวผลงานของ

โรเจอร์ส กับคณะ หรือ Chicago Groups นี้ นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในการฝึกกลุ่มแบบเข้ม

นอกจากผลงานของ เลวิน และโรเจอร์ส แล้ว ผู้ที่มีความสำคัญต่อการศึกษาลังกลุ่มคือ ซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ซึ่งมีส่วนต่อการศึกษาลังกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ ฟรอยด์ใช้กลุ่มทางสังคมมาเป็นวิธีการบำบัดทางจิต ซึ่งก่อให้เกิดศูนย์วิจัยเกี่ยวกับพลังกลุ่มในอังกฤษชื่อว่า Tavistock Clinic ในปี ค.ศ. 1947 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ มีอิทธิพลต่อการสร้างหลักการของพลังกลุ่มเป็นอย่างมาก แม้ว่าผลงานของ Freud จะไม่ได้มีส่วนต่อการศึกษาลังกลุ่มโดยตรง (ทศนา ขัมมณี และเสาวภา เดชะคุปต์.

2522 : 3 - 4)

นับจากปี ค.ศ. 1947 เป็นต้นมา ได้มีผู้นำหลักการของพลังกลุ่มไปใช้ในการฝึกมนุษยสัมพันธ์และความเป็นผู้นำ เพื่อแก้ปัญหา สร้างความสัมพันธ์ พัฒนาคุณภาพและเพื่อจุดประสงค์อื่น ๆ ในวงการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งรวมทั้งวงการศึกษาด้วย

สำหรับเมืองไทย เริ่มในปี พ.ศ. 2525 ทศนา เทียมเสมอ ได้ทำวิทยานิพนธ์ คุชชินันท์ เรื่อง "A Model for Pre-Service Teacher Training in Human Relation for Thailand" ซึ่งเป็นเรื่องของการใช้กลุ่มสัมพันธ์ในการฝึกอบรมด้านมนุษยสัมพันธ์สำหรับนิสิตฝึกหัดครู ต่อมา ทศนา ขัมมณี ได้ทดลองสอนในวิชากระบวนการกลุ่มกับนิสิตปริญญาตรีเป็นอันดับแรก และได้ขยายไปถึงระดับปริญญาโท แล้วจึงนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางในวงการต่าง ๆ เช่น วงการศึกษา วงการธุรกิจ วงการบริหาร วงการแพทย์ และวงการแนะแนว เพื่อช่วยเหลือบุคคลได้ฝึกฝนตนเองให้มีทักษะเกี่ยวกับการทำงานกลุ่ม เป็นประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน บุคคลที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการเผยแพร่คือ นายแพทย์ทองจันทร์ หงส์ลลิตารมภ์ ดร.สุธีรพันธ์ กรลักหนั ดร.ทศนา ขัมมณี และศาสตราจารย์ อำไพ สุจริตกุล ที่ได้ส่งเสริมให้ ดร.ทศนา ขัมมณี ดำเนินการวิจัย เรื่องการฝึกกลุ่มสัมพันธ์และการรับรู้สำหรับครูจากสถาบันฝึกหัดครูระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นโครงการระยะยาว และโครงการวิจัยนี้ได้รับพิจารณาให้ได้รับรางวัลผลงานวิจัยดีเด่นประจำปีการศึกษา 2522 และวิชากระบวนการกลุ่มได้รับการบรรจุในหลักสูตรฝึกหัดครู เมื่อปี พ.ศ. 2519 ทำให้ได้นำ

ไปใช้เป็นประโยชน์และเผยแพร่ต่อไป (ทิตนา แชนมณี และเชาวพา เดชะคุปต์. 2522 :

9 - 10)

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์

ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้หลายทฤษฎีด้วยกัน เพื่อเป็นแนวทางให้บุคคลรุ่นหลังได้ค้นคว้าต่อไป ทิตนา แชนมณี (2522 : 10 - 12) ได้รวบรวมและเรียบเรียงจากทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์ไว้หลายประการด้วยกันคือ

1. ทฤษฎีสถาน (Field Theory) ของ เคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญสรุปได้ดังนี้คือ

- 1.1 พฤติกรรม เป็นผลมาจากพลังความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
- 1.2 โครงสร้างของกลุ่มจะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะต่างกัน
- 1.3 การรวมกลุ่มแต่ละครั้งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยเป็นปฏิสัมพันธ์ในรูปการกระทำ (Act) ความรู้สึก (Feel) และความคิด (Think)
- 1.4 องค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวในข้อ 1.3 จะก่อให้เกิดโครงสร้างของกลุ่มแต่ละครั้ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม
- 1.5 สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและพยายามช่วยกันทำงาน ซึ่งการที่บุคคลพยายามปรับบุคลิกภาพของตนที่มีความแตกต่างกันนี้ จะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและทำให้เกิดพลังหรือแรงผลักดันของกลุ่มที่ทำให้การทำงานเป็นไปด้วยดี

2. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory) ของ เบลล์ (Bales) โฮมาน (Homans) และไวท์ (Whyte) แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือ

- 2.1 กลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์โดยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง
- 2.2 ปฏิสัมพันธ์จะเป็นปฏิสัมพันธ์ทุก ๆ ด้าน คือ
  - 2.2.1 ปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย
  - 2.2.2 ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา
  - 2.2.2 ปฏิสัมพันธ์ทางจิตใจ

2.3 กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำการมีปฏิสัมพันธ์นี้ จะก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก (Sentiment) ขึ้น

3. ทฤษฎีระบบ (System Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดสำคัญคือ

3.1 กลุ่มจะประกอบด้วยโครงสร้างหรือระบบ ซึ่งจะมีการแสดงบทบาทและการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิก อันถือว่าการลงทุน (Input) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ (Output) อย่างใดอย่างหนึ่ง

3.2 การแสดงบทบาทตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิกจะกระทำได้โดยการสื่อสารระหว่างกัน (Communication) และจากการเปิดเผยตัวเองในกลุ่ม (Open System)

4. ทฤษฎีสังคมมิติ (Sociometric Orientation) ของ โมเรโน ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้คือ

4.1 การกระทำและจริยธรรมหรือขอบเขตการกระทำของกลุ่ม จะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะศึกษาได้โดยให้สมาชิกเลือกสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน (Interpersonal Choice)

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์คือ การแสดงบทบาทจำลอง (Role Playing) หรือการใช้เครื่องมือวัดการเลือกทางสังคม (Sociometric Test)

5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Orientation) ของ Sigmund Freud ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญคือ

5.1 เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม จะต้องอาศัยความจูงใจ (Motivation Process) ซึ่งอาจเป็นรางวัลหรือผลจากการทำงานในกลุ่ม

5.2 ในการรวมกลุ่ม บุคคลจะมีโอกาสแสดงตนอย่างเปิดเผย หรือพยายามป้องกันปิดบังตนเองโดยวิธีต่าง ๆ (Defense Mechanism) การใช้แนวคิดนี้ในการวิเคราะห์กลุ่มโดยให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง โดยใช้วิธีการบำบัดทางจิต (Therapy) ก็จะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

6. ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการใช้หลักจิตวิทยาต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับรู้ การเรียนรู้ ความคิด ความเข้าใจ การให้แรงจูงใจ ฯลฯ จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในแง่การรวบรวมข้อมูล

จากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผู้วิจัยมีความเห็นเช่นเดียวกับ จุลจักร โพนธ์ (2529 : 19) ว่า พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ย่อมก่อให้เกิดผลในการเปลี่ยนแปลงของทั้งตัวบุคคลและกลุ่ม โดยอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ เป็นตัวกำหนด แล้วจะทำให้เกิดผลงานที่ทำให้สมาชิกแต่ละคนมองเห็นคุณค่าของผลงานที่ได้ทำร่วมกันมา ซึ่งผลงานนี้จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองแก่สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มนั้น ซึ่งนอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีความเห็นว่า สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนให้นักเรียนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแก้ปัญหาเป็นการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถทางสังคม

4. ลักษณะของกลุ่มสัมพันธ์

เพลตัน และกิบพิน (ทองเรือน อมรัชกุล. 2520 : 27 - 28 ; อ้างอิงมาจาก Palton and Giffin. 1963 : 48) อ้างถึง Cartwright และ Zander ซึ่งเป็นผู้กล่าวถึงลักษณะเด่น 4 ประการ ของกลุ่มสัมพันธ์ ในฐานะเป็นศาสตร์สาขาใหม่วิชาหนึ่งดังนี้

1. การวิจัยโดยผ่านประสบการณ์สำคัญ (Empirical Research) หมายความว่า วิจัยสัมพันธ์ภาพของกลุ่ม จะใช้ระเบียบและวิธีการวิจัยในเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นหลัก เช่น การสังเกต การทดลอง การวัดทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ

2. สนใจเรื่องแรง (Dynamics) และประสบการณ์ซึ่งเกี่ยวข้องติดต่อกันและกัน ในกลุ่ม การที่ผู้วิจัยพลวัตของกลุ่มจะศึกษาถึงหลักการอันเป็นเหตุเป็นผลของกลุ่มและใช้ความพยายามที่จะวิเคราะห์แยกแยะตัวแปรต่าง ๆ รวมทั้งพิจารณาถึงอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ดังกล่าวด้วย

3. เป็นวิชาที่เกิดจากการเกี่ยวพันกันหลายวิชา (Interdisciplinary)

ผู้วิจัยความสัมพันธ์ของกลุ่มนี้จำเป็นจะต้องใช้ความรู้หลายสาขาในสังคมศาสตร์เข้ามาช่วย ทั้งนี้เพราะปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมมีเหตุมาจากหลายอย่าง

4. การนำเอาผลจากการวิจัยมาใช้เพื่อเป็นหลักในการอ้างอิง รวมทั้งทำให้การดำเนินการภายในกลุ่มมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอน

ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอน (A Group Process Model for Teaching)

คือ หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยที่ผู้เรียนจะมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้อื่นในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ วิธีการในการเรียนจะทำได้โดยการแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ซึ่งแยกย่อยออกมาจากกลุ่มใหญ่ในชั้นเรียน การกำหนดจำนวนสมาชิกในกลุ่มจะกำหนดให้มีขนาดพอเหมาะที่สมาชิกทุกคนจะมีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กันได้อย่างใกล้ชิด เขียวหนา เดชะคุปต์ (2517 : 156 - 163) ได้ให้หลักการเรียนรู้ หลักการสอน และลำดับขั้นในการสอน ตามทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

หลักการการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นนี้ ถือว่าผู้เรียนทุกคนเป็นผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมก็ต่อเมื่อผู้เรียนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ผลจากการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมการเรียนรู้ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถ่องแท้ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ร่วมกันนี้ จะเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้คิดค้นและเสาะหาได้ด้วยตนเอง

ขั้นต่อไปคือ การนำเอาความรู้นั้นไปประยุกต์ให้เข้ากับชีวิตประจำวันของคนแต่ละคน โดยอาจใช้เพื่อการวางแผนปรับปรุงบุคลิกภาพของตน หรือนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาในโอกาสต่อไป

หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถสรุปได้เป็น 2 ข้อใหญ่ ๆ คือ

1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Active Participation) จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มย่อย
2. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ เนื้อหา และความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม (Analysis)

หลักการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การสอนโดยอาศัยทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีหลักการที่ครูผู้สอนจะนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนได้ดังนี้

หลักการข้อที่ 1 การตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน

จุดมุ่งหมายเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดจุดหมายปลายทาง และช่วยให้การเรียนการสอนเกิดผลสำเร็จตามที่ต้องการได้ การกำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนควรให้สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของทฤษฎี และตรงตามความต้องการของทางการศึกษา กล่าวคือ ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก หรือด้านจิตใจ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน ทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด

หลักการข้อที่ 2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences)

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ควรเป็นประสบการณ์ขั้นเริ่มแรก (Firsthand Experiences) ที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ด้วยตนเอง (insight) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำการเรียนรู้นั้น หรือเป็นผู้คิดค้น และแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้นั้นด้วยตนเอง และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีใน

ทุก ๆ ด้าน เมื่อบุคคลมีส่วนในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น จึงกล่าวได้ว่า หลักการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีดังนี้คือ

2.1 ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยกิจกรรมนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางร่างกาย (Physically Involvement) อารมณ์ (Ego หรือ Emotion Involvement) สังคม (Social Involvement) และสติปัญญา (Intellectual Involvement) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบดังกล่าวของผู้เรียนในทุกด้านไปพร้อม ๆ กัน

2.2 มีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ (Small Group) เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และทำงานต่าง ๆ ร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ดังกล่าวนี้นี้ ผู้เรียนจะพัฒนาวิธีการทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ตลอดจนการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดีในกลุ่มได้อย่างเหมาะสม

หลักการข้อที่ 3 การพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา (Intellectual Development) และมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship)

การเรียนการสอนแต่ละครั้ง เมื่อผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ เขาจะเกิดความรู้สึก (Sensation) เกี่ยวกับสิ่งที่กระทำไปนั้น ความรู้สึกนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับรู้ (Perception) แนวคิดของแต่ละบทเรียน แต่การรับรู้ของแต่ละบุคคลแตกต่างกันตามประสบการณ์เดิม (Post - Experiences) สติปัญญา ความสามารถ ฯลฯ ของแต่ละบุคคล วิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีการรับรู้ที่ตรงกันและมีโอกาสพัฒนาความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการรู้นั้นให้ถูกต้องเหมาะสมและกว้างขวางยิ่งขึ้น และสามารถนำสิ่งที่รับรู้มาผสมผสานเข้าเป็นแนวคิดของแต่ละบุคคล จะทำได้โดยให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ตนได้พบ ได้ประสบ และได้รู้สึกระหว่างการทำงานในกลุ่ม อันจะนำไปสู่การพัฒนาความคิดและสติปัญญา เห็นจริงในสิ่งที่เรียน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้นั้นด้วย

ตนเอง (Self - Discovery) และยังช่วยให้เข้าใจถึงกระบวนการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย ตลอดจนความสัมพันธ์และมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่ม สรุปได้ว่าหลักการในข้อนี้คือการให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน

หลักการในการวิเคราะห์การเรียนรู้ แบ่งออกได้ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม (Learning Process Analysis) การเรียนรู้และการพัฒนาการของบุคคลจะเจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กันทุก ๆ ด้าน การพัฒนาหรือเสริมสร้างอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือให้เกิดการเรียนรู้เฉพาะอย่างย่อมทำไม่ได้

การวิเคราะห์การเรียนรู้จะเริ่มต้นที่ตัวบุคคลหรือสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่มีต่อกัน ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการทำงานหรือกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มและของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มเป็นอย่างมาก ถ้ากลุ่มมีความสามัคคีและสมาชิกมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ย่อมจะทำให้การทำงานของกลุ่มดำเนินไปด้วยความราบรื่นและประสบผลสำเร็จด้วยดี ผลที่ได้คือ ความพอใจ ความสบายใจ ความสนุกสนาน ความเห็นอกเห็นใจ ความสนิทสนมกลมเกลียวกัน ฯลฯ อันเป็นรางวัลที่มีคุณค่าแก่สมาชิกทุกคนในกลุ่ม ครูจะช่วยให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์และกระบวนการเรียนรู้ได้โดยการให้ผู้เรียนตั้งคำถามแก่กัน เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดและความรู้สึกเกี่ยวกับพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์การทำงานของกลุ่ม และการให้ข้อวิจารณ์แก่กันโดยใช้นิยามอย่างปราศจากอคติ

ผลของการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์ สามารถสรุปได้ดังนี้คือ

3.1.1 ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง (Self Awareness) สามารถประเมินผลการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้รับไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงบุคลิกภาพและพฤติกรรม ตลอดจนช่วยให้การเสริมสร้างแนวความคิดและค่านิยมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3.1.2 ช่วยให้เข้าใจผู้อื่น (Other Awareness) โดยผู้เรียนจะสามารถพัฒนามนุษยสัมพันธ์ และความเป็นผู้นำในกลุ่ม

3.1.3 ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหา และวิธีการทำงานที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานครั้งต่อ ๆ ไป ให้ดีขึ้น

3.2 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์กระบวนการและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม จะนำมาสู่ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา การวิเคราะห์เนื้อหาวิชาจะเป็นแนวทางให้ผู้เรียนแต่ละคนที่มีความสามารถ สติปัญญา และการรับรู้ต่างกันได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นโอกาสให้ผู้เรียนได้ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบแนวคิดที่ต้องการด้วยตนเอง เป็นการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ให้ถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนพัฒนาวิธีการเรียนที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดและแสดงข้อคิดเห็นที่ตนได้พบจากการทำงานในกลุ่มให้ผู้อื่นได้มีโอกาสรับรู้

หลักการข้อที่ 4 การสรุปและการนำหลักการไปประยุกต์ใช้ (Application in Real Life)

หลักการตามข้อนี้คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ได้ในอนาคต โดยครูจะต้องช่วยให้ผู้เรียนสามารถสรุปรวบรวมแนวคิดเหล่านั้นเข้าเป็นหมวดหมู่ และเป็นกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบุคคล

การนำหลักการไปประยุกต์ใช้จะทำได้ใน 5 ลักษณะ คือ

1. การประยุกต์ให้เข้ากับตนเอง (Backhome Situation) คือ การที่ผู้เรียนนำหลักการที่ได้รับไปใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมของตนในที่ต่าง ๆ นอกเหนือจากในห้องเรียน การปรับปรุงบุคลิกภาพนี้จะทำได้ในที่ต่าง ๆ เช่น ที่บ้าน ที่สาธารณะ ฯลฯ หรือแสดงออกกับบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

2. การประยุกต์ใช้กับผู้อื่น (Application for Other) คือ การนำหลักการที่ได้รับไปใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือใช้เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เช่น มีความเห็นอกเห็นใจกัน เข้าใจกัน เคารพในสิทธิของกันและกัน ตลอดจนไว้วางใจความรู้สึกของผู้อื่น

3. การประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาในอนาคต (Problem Solving) ผู้เรียนสามารถประยุกต์หลักการที่เรียนรู้เพื่อใช้สำหรับแก้ปัญหาด้านบุคลิกภาพ ความสัมพันธ์ และวิธีการทำงานของตนเอง ของผู้อื่น ของกลุ่ม และของสังคมได้

4. การประยุกต์เพื่อใช้ในสังคม (Social Development) ผู้เรียนสามารถนำเอาหลักการที่ได้รับไปใช้เพื่อแก้ปัญหาสังคม เพื่อปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น และเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ในสังคมได้

5. การประยุกต์เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Invention) ผู้เรียนสามารถนำหลักการที่ได้รับไปประยุกต์เพื่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อตน ต่อกลุ่ม ต่อสังคม และต่อผู้อื่น

หลักการข้อที่ 5 การประเมินผล

การประเมินผลจะเป็นหนทางที่จะทำให้ทราบผลของการเรียนการสอนว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงไร วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือ การให้ผู้เรียนประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง (Self - Evaluation) จากการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและมีประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง

การประเมินผลตามวิธีการประเมินได้ในสองลักษณะคือ

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม (Group Achievement) ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มจะประกอบด้วยผลการทำงานของกลุ่ม (Group Productivity) ความสามัคคี (Cohesion) หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของกลุ่ม และคุณธรรมหรือค่านิยม (Moral) ของกลุ่ม จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มจะช่วยให้เข้าใจผลสัมฤทธิ์และวิชาการการทำงานของสมาชิกแต่ละบุคคลได้

2. การประเมินผลความสัมพันธ์ในกลุ่ม (Intergroup Relations) จากการให้สมาชิกให้ข้อติชม (Feedback) หรือข้อวิจารณ์แก่กันโดยปราศจากอคติ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินผลตนเอง จะช่วยให้ผู้สอนสามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี อันเป็นแนวทางที่ครูผู้สอนจะหาทางช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาและนำไปพิจารณาในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสมแก่สติปัญญาและความสามารถของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการไปได้อย่างเต็มความสามารถอีกด้วย

ลำดับขั้นการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ดังกล่าว แบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. ระยะการมีส่วนร่วม (Participation Involvement Stage)

ระยะการมีส่วนร่วมนี้ ผู้เรียนจะเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มและปฏิบัติหรือคิดค้นแสวงหา (Inquiry) สิ่งที่ต้องการรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่เต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวา เร้าใจ ไม่เฉื่อยชา (Active Learning) และเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่า มีความหมายต่อตัวผู้เรียนมากขึ้น ผลการเรียนรู้จะเกิดจากตัวผู้เรียนโดยตรง ซึ่งถ้าใครมีส่วนร่วมมากเท่าใดก็จะได้รับผลจากการเรียนรู้มากเท่านั้น

การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการทำกิจกรรม จะเน้นการมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน (Self - Involvement) ดังนี้คือ

1.1 การมีส่วนร่วมทางร่างกาย (Physical Involvement) ได้แก่ การที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือกระทำการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learning by Doing) รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือการค้นคว้าสืบสวนสิ่งที่ต้องการเรียนรู้นั้นด้วยตนเอง ซึ่งต้องอาศัยการแสดงออกทางกาย วาจา ในการสื่อความหมายกับผู้อื่น เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 การมีส่วนร่วมทางด้านจิตใจ (Ego หรือ Emotional Involvement) การเรียนที่ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัตินั้นอย่างแท้จริง ความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่กระทำนั้นจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในกลุ่ม ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การรับรู้แนวคิด และการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาวิชาได้เป็นอย่างดี และช่วยผู้เรียนให้สามารถจดจำเนื้อหาวิชาได้นานอีกด้วย

1.3 การมีส่วนร่วมทางปัญญาหรือสมอง (Intellectual หรือ Mental Involvement) คือ การที่ผู้เรียนเกิดการเห็นจริงหรือประจักษ์แจ้ง มีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และการสร้างแนวคิดจากสิ่งที่ได้รับรู้นั้น จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อตัวผู้เรียนมากขึ้น และเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและสติปัญญาของผู้เรียน เพราะผู้เรียนได้ใช้ความคิดและเหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองในการทำงาน การตัดสินใจ การวิเคราะห์และสรุปสิ่งที่เรียนรู้นั้นด้วยตนเอง

1.4 การมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Involvement) การเรียนรู้โดยการแบ่งกลุ่มย่อยตามหลักกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นี้จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ (Interaction) หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปได้อย่างกว้างขวางและเกิดผลดี

2. ระยะการวิเคราะห์ (Analysis Stage)

หลังจากที่ผู้เรียนร่วมกันกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว จะช่วยกันวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ที่บันทึกไว้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างกว้างขวาง และยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม วิธีการเรียน ผลการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองดีขึ้น

3. ระยะสรุปและประยุกต์หลักการ (Generalization and Application Stage)

เมื่อผู้เรียนค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว จะรวบรวมแนวคิดที่ตนค้นพบ และแลกเปลี่ยนแนวคิดกับผู้อื่น แล้วสรุปเป็นหลักการของตนเอง การเรียนรู้สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาและเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในอนาคตเมื่อผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจหลักการของเรื่องหนึ่ง ๆ แล้วเขาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ 2 ลักษณะคือ

3.1 การประยุกต์เพื่อการปรับปรุงบุคลิกภาพหรือการพัฒนาตนเอง (Self - Development) ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Relations) หรือการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา (Problem - Solving) ในอนาคต เช่น ใช้ในการปรับปรุงและควบคุมธรรมชาติและสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยในการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น

4. ระยะประเมินผล (Evaluation Stage)

การเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ถือว่า ผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินผล การเรียนรู้ของตนและของกลุ่ม จากการอภิปรายให้ข้อเสนอแนะและติชมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

5. จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของกลุ่มสัมพันธ์

มิลล์ (Mill) และฟรีแมน (เฟราน์แมน เดชะคุปต์. 2517 : 21) เห็นพ้องกันว่าบุคคลจะมารวมกลุ่มก็ต่อเมื่อเขามีจุดมุ่งหมายที่คล้ายคลึงกัน หรือเมื่อเขาจะได้รับผลจากการทำงานตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ จุดมุ่งหมายของกลุ่มเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถส่งผลให้กลุ่มประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ ดังนั้นการที่กลุ่มจะคงอยู่ ก้าวไปข้างหน้าหรือถอยหลัง ล้วนแล้วแต่อยู่ที่จุดมุ่งหมายของกลุ่มด้วย บุคคลที่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน แต่สิ่งหนึ่งที่ควรจะต้องเข้าใจร่วมกันยอมรับ และมีส่วนรับผิดชอบด้วยก็คือจุดมุ่งหมายของกลุ่มซึ่งไม่ควรแตกต่างจากจุดมุ่งหมายของสมาชิกโดยส่วนรวม เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานกลุ่มและช่วยกันพากันไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้นั้นอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

ความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายของกลุ่มกับจุดมุ่งหมายของสมาชิก สามารถจะนำมากล่าวโดยละเอียดดังต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายของกลุ่มโดยทั่วไป มักจะเกิดจากจุดมุ่งหมายของสมาชิกที่คล้ายคลึงกันหลาย ๆ คน เช่น มีความต้องการทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมคล้าย ๆ กันอย่างก็มาร่วมมือร่วมกัน ผลงานของกลุ่มจะประสบความสำเร็จมากกว่าล้มเหลว จุดมุ่งหมายของกลุ่มลักษณะนี้เรียกว่า จุดมุ่งหมายแบบร่วมมือกัน แต่ถ้าสมาชิกมีการแข่งขัน ไม่ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน มีผู้ที่ก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายของตนได้น้อย มีการแพ้ชนะกัน ทั้ง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายส่วนรวมของกลุ่มเป็นสิ่งที่เดียวกัน ลักษณะนี้เรียกว่า จุดมุ่งหมายแบบแข่งขัน

2. จุดมุ่งหมายของกลุ่มมักจะเกิดจากการที่มีสมาชิกมีจุดมุ่งหมายร่วมกันเสียก่อน เพื่อจะได้ยอมรับจุดมุ่งหมายของกลุ่มมาเป็นจุดมุ่งหมายของตน และกระทำทุกอย่างเพื่อให้เป็นไปตามที่กลุ่มตั้งจุดมุ่งหมายไว้ การมีจุดมุ่งหมายร่วมกันของสมาชิกจะเปิดโอกาสให้สมาชิกมีสิทธิวินิจฉัยจุดมุ่งหมายของกลุ่มได้ ดังนั้นถ้าหากจุดมุ่งหมายร่วมกันของสมาชิกเปลี่ยนไป มีผลให้จุดมุ่งหมายของกลุ่มเปลี่ยนด้วย

3. จุดมุ่งหมายของกลุ่มจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของแรงจูงใจในการเข้ากลุ่มของสมาชิกไม่ว่าแรงจูงใจอันนั้นจะเหมือนกันหรือต่างกัน เช่น สมาชิกของกลุ่มมีจุดมุ่งหมายอัน

เดียวกันในการขยายหนังสือพิมพ์ให้ได้มากที่สุด แต่ทุกคนมีแรงจูงใจในการหาเงินไปใช้ใน
เรื่องต่างกัน

4. จุดมุ่งหมายของสมาชิกถ้าแตกต่างจากจุดมุ่งหมายของกลุ่มมาก ๆ จะทำให้เกิด
กลุ่มย่อย แยกแยกออกจากกลุ่มใหญ่ และส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของ
กลุ่มย่อย

เกณฑ์การพิจารณาจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ที่เรียกว่า SPIRO Model โดย โจนส์
(ศุภวดี บุญวงศ์. 2527 : 39 ; อ้างอิงมาจาก Jones. 1972) ได้เสนอไว้ 5
ประการด้วยกันดังนี้

1. S คือ Specificity หมายถึง ความชัดเจน เฉพาะเจาะจง จุดมุ่งหมายที่
จะต้องชัดเจน เฉพาะเจาะจง เพื่อช่วยให้สมาชิกเข้าใจว่าสิ่งที่ต้องการจะทำให้บรรลุผลคือ
อะไร ไม่ใช่เขียนได้อย่างกว้าง ๆ

2. P คือ Performance หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรม จุดมุ่งหมายที่ดี
ควรระบุไว้อย่างชัดเจนว่า บุคคลมีบทบาทในจุดมุ่งหมายนั้นอย่างไร

3. I คือ Involvement หมายถึง การมีส่วนร่วม จุดมุ่งหมายที่ดีนั้นควรระบุไว้
อย่างชัดเจนว่า บุคคลมีบทบาทในจุดมุ่งหมายนั้นอย่างไร

4. R คือ Realism หมายถึง ความเป็นจริง จุดมุ่งหมายที่ดีควรอยู่ในลักษณะที่
เป็นไปได้

5. O คือ Observability หมายถึง การสังเกตเห็นได้ จุดมุ่งหมายที่ดีควรมี
ลักษณะที่สังเกตเห็นผลได้

บทบาทของครูผู้สอนและผู้เรียนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

เยาเวา เดเซคูปต์ (2517 : 169 - 172) ได้สรุปบทบาทของครูผู้สอนและ
ผู้เรียนตามทฤษฎีการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

บทบาทของครูผู้สอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สามารถสรุปได้เป็นข้อ ๆ

ดังนี้

1. ตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนให้ออกมาในรูปจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม
2. จัดกิจกรรมที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งในด้านร่างกาย (Physically Involvement) และด้านอารมณ์ (Emotional Involvement) ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ให้นักเรียนได้มีการแก้ปัญหาาร่วมกัน อันทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์ (Interaction) ซึ่งจะก่อให้เกิดประสบการณ์ที่กว้างขวาง
3. จัดสภาพการเรียนรู้ให้มีบรรยากาศที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดจนจัดเตรียมหรือแนะนำการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดีที่สุด
4. กระตุ้นและช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายในการทำงาน ตลอดจนแนะนำวิธีการทำงานให้แก่ผู้เรียน
5. ให้ความสะดวกและสนับสนุนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมมือในการทำงาน ตลอดจนการเป็นผู้นำกลุ่ม
6. สนับสนุนการทำงานของกลุ่ม โดยการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ให้กำลังใจ และสนใจนักเรียนเป็นรายบุคคล สนทนาไต่ถามความรู้สึกของสมาชิกในกลุ่มอยู่เสมอ
7. ช่วยให้กระบวนการเรียนเป็นไปด้วยดีตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ เช่น ควบคุมการทำงานของกลุ่มให้เป็นระเบียบ ชี้ให้ทราบขอบเขตและระยะเวลาในการทำงาน ตลอดจนความก้าวหน้าของกลุ่ม
8. แสดงความคิดเห็นของตนให้แก่กลุ่ม โดยความคิดเห็นนั้นจะต้องไม่สอดแทรกค่านิยมหรือพยายามชักจูงให้ผู้อื่นคล้อยตาม
9. ช่วยให้กระบวนการเรียนเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนในการเรียนด้วยตนเอง ไม่ถือการตัดสินใจของครูเป็นสำคัญ

10. สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ ทั้งในด้านเนื้อหา (Content Analysis) และด้านกระบวนการ (Process Analysis) เพื่อให้เกิดประโยชน์ แก่ตัวผู้เรียนมากที่สุด ทั้งด้านเนื้อหา สติปัญญา และด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น

11. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสรุปผลการเรียนรู้ และสามารถคิดหาแนวทางและคิดนำ หลักการที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมของตน หรือนำไปใช้แก้ปัญหาในการ ปรับปรุงพฤติกรรมของตน หรือนำไปใช้แก้ปัญหา หรือริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ

12. ช่วยให้กลุ่มประเมินผลการทำงานให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

13. มีความเข้าใจในหลักการจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น วิธีฝึกปฏิบัติการทาง สังคม การแสดงบทบาทสมมติ เกม และการสร้างสถานการณ์สมมติ การศึกษาเฉพาะกรณี การอภิปราย การตั้งคำถาม เพื่อสามารถจัดกิจกรรมทางการเรียนรู้ให้ดำเนินไปได้อย่าง ถูกต้อง ตามหลักการของทฤษฎี

14. ตั้งคำถามประเภทต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถใน ทุก ๆ ด้าน ซึ่งวิธีการใช้คำถามเป็นสิ่งสำคัญมากในการช่วยให้เกิดความเข้าใจ การใช้คำถาม เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ช่วยให้ผู้เรียนแสดงปัญหาและทำความเข้าใจกับปัญหาและช่วยในการ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ (เขาวนา เดชะคุปต์. 2517 : 102 ; อ้างอิงมาจาก Weingartner. 1969 : 91)

บทบาทของผู้เรียนตามหลักการทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

1. ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือกระทำการกิจกรรมการเรียนรู้และแสวงหาสิ่งที่ต้องการด้วยตนเอง
2. ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้และเป็นแหล่งความรู้ให้กัน
3. ผู้เรียนทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มตามบทบาทและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
4. ผู้เรียนทุกคนจะเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มคือ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีของกลุ่ม ซึ่งบทบาทของผู้นำจะมีลักษณะดังนี้

- 4.1 เป็นผู้ริเริ่ม กระตุ้น สนับสนุน และจูงใจกลุ่ม และวิธีการทำงานของกลุ่ม
- 4.2 ควบคุมการทำงานของกลุ่ม โดยกำหนดระยะเวลาในการทำงาน แสดงความก้าวหน้า และสรุปผลการทำงานของกลุ่ม
- 4.3 เสนอความคิดเห็นให้แก่กลุ่มโดยไม่พยายามชักจูงให้ผู้อื่นคล้อยตาม
- 4.4 สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน โดยให้กำลังใจช่วยเหลือคลายความตึงเครียด และช่วยประเมินผลการทำงานของกลุ่มให้ตรงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
5. ผู้เรียนแต่ละคนจะช่วยให้การทำงานของกลุ่มสนุกสนานมีชีวิตชีวาได้เพราะได้เรียนรู้นิสัยใจคอ และบุคลิกภาพของผู้อื่น
6. ผู้เรียนต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีจากการปฏิสัมพันธ์หรือการสื่อสารกับสมาชิกในกลุ่ม เช่น มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีความเคารพและยอมรับซึ่งกันและกัน เป็นต้น
7. ผู้เรียนควรทราบว่าพฤติกรรมใดควรแสดงออกไม่ควรแสดงออก
8. ผู้เรียนจะต้องสามารถวิเคราะห์การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น โดยการแสดงความรู้สึกนึกคิดและให้ข้อวิจารณ์แก่ผู้อื่นอย่างตรงไปตรงมา และรู้จักยอมรับข้อวิจารณ์ของผู้อื่นด้วย
9. พยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองเสมอโดยรับข้อติชมมาปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
10. ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน มีการวางแผนงาน แบ่งหน้าที่ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สรุป และทดสอบข้อมูลนั้น
11. ผู้เรียนควรใช้ความคิด เหตุผล และปัญหาในการแก้ปัญหา
12. ผู้เรียนควรสนองความต้องการซึ่งกันและกัน

กิจกรรมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

กิจกรรมที่น่าสนใจเพื่อใช้ในการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ได้มีผู้คิดเอาไว้สำหรับการฝึกมนุษยสัมพันธ์ และต่อมามีผู้นำเอาไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ รวมทั้งนำมาเป็นกิจกรรมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่ง เยาวพา เดชะคุปต์ (2517 : 58) ได้รวบรวมไว้หลายกิจกรรม ดังนี้

1. การตั้งคำถาม

คันทิงแฮม (Cunningham) กล่าวว่า (เฮวพา เดชคูปต์. 2517 : 102) การศึกษาจะเน้นการช่วยให้นักเรียนเรียนรู้วิธีเรียน มีความเป็นอิสระและคิดเพื่อตัวเองให้มากขึ้นในการเรียนในสภาพเช่นนี้ การใช้คำถามที่ดีของครูจะช่วยกระตุ้นและแนะนำความคิดริเริ่มขึ้นในตัวเด็ก เขาได้เสนอประเภทของคำถามเอาไว้ 2 ชนิด คือ

1. คำถามชนิดแคบ (Narrow Question) เป็นคำถามที่ต้องการความคิดในระดับต่ำ จะอาศัยข้อเท็จจริงและการทำนาย จะใช้เมื่อต้องการรวบรวมข้อมูลแสดงความคิดความเข้าใจหรือเพื่อสรุปสิ่งที่เรียนมาแล้วและเพื่อพิจารณากลุ่มและทดสอบความสัมพันธ์ คำถามชนิดแคบนี้พิจารณาได้ 2 ลักษณะ

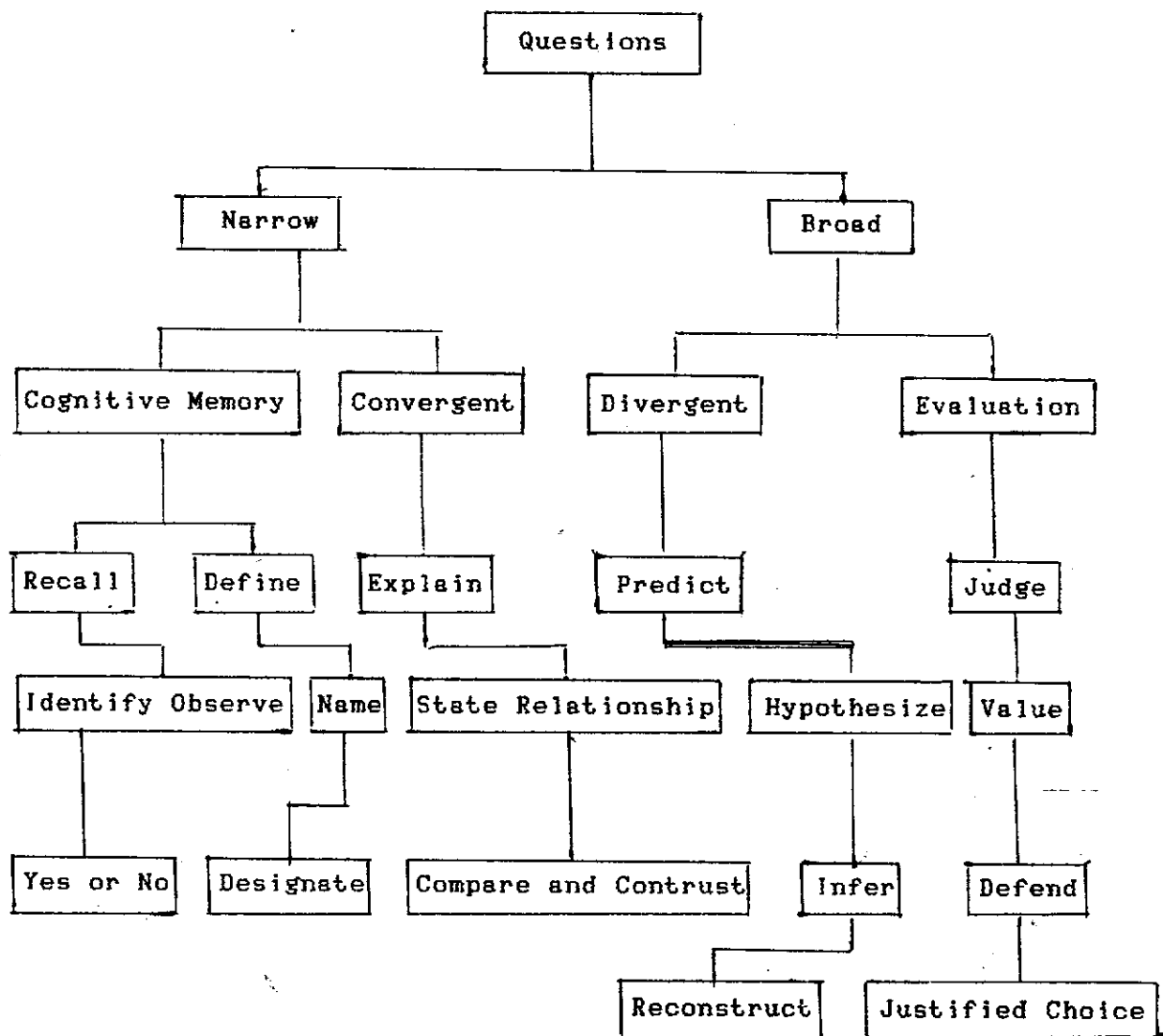
1.1 คำถามเพื่อวัดความจำและความรู้ (Cognitive Memory Question) ใช้เพื่อให้ผู้เรียนจดจำข้อเท็จจริง อธิบายความหมาย นิสจน์ หรือหาคำตอบให้กับสิ่งที่ต้องการอาศัยความจำ

1.2 คำถามเพื่อสรุป (Convergent Questions) คำถามชนิดนี้จะกว้างกว่าคำถามที่ใช้วัดความรู้ - ความจำ แต่ก็ยังคงแคบอยู่ เพราะจะมีคำตอบที่ดีที่สุดหรือถูกที่สุดเพียงคำตอบเดียว คำถามเหล่านี้ต้องการการอธิบายความสัมพันธ์ การเปรียบเทียบ และแสดงความแตกต่างของข้อเท็จจริง

2. คำถามชนิดกว้าง (Broad Questions) คือ คำถามที่ผู้ตอบสามารถตอบได้หลายอย่าง คำถามชนิดนี้จะกระตุ้นให้เกิดความคิด คำตอบต่อคำถามเหล่านี้จะรวมการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ หรือความรู้สึก คำถามประเภทนี้จะกระตุ้นให้ตอบคำถามและก่อให้เกิดการคิดหลายระดับ คำถามชนิดนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 คำถามที่แสดงความแตกต่าง (Divergent Questions) คำถามชนิดนี้ต้องการคำตอบที่รวบรวมองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าเป็นแบบแผนใหม่ ต้องการการปะติดปะต่อความคิดและการสร้างข้อสรุปที่มีความหมาย ต้องการการทำนายการตั้งสมมติฐานหรือการวินิจฉัย

2.2 คำถามเพื่อวิเคราะห์ (Evaluation Questions) คำถามประเภทนี้ ผู้ตอบจะต้องตัดสินใจ หาคำค่าเลือก หรือหาทางป้องกันตำแหน่งซึ่งต้องการการรวบรวม ความรู้ ความคิด และใช้ความคิดของตนเองเพื่อพิจารณาเลือกคำตอบ (ดูแผนภูมิชนิดและระดับ ของคำถาม)

ภาพประกอบ 1 ชนิดและระดับของคำถามของ Cunningham

ข้อดีในการใช้คำถามที่เกิดผลดี (Some Advantages of Effective Question Asking) คือ การใช้คำถามเพื่อช่วยพัฒนาทัศนคติที่พึงปรารถนา และพัฒนาทักษะและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คำถามที่ดีจะช่วยให้เข้าใจจุดมุ่งหมาย ปัญหา หรือค่านิยมได้ดีขึ้น

ข้อควรหลีกเลี่ยงในการใช้คำถาม (Negative Behaviors in Question Asking) คือ

1. การซ้ำคำถามของตนเองเพื่อไม่ให้เกิดความเงียบ (Repeat One's Own Question) เพราะจะไปสะกิดกันความคิดของบุคคลที่จะคิดหาคำตอบ และก่อให้เกิดความงุนงง เมื่อคำถามนั้นเปลี่ยนแปลงถ้อยคำไป

2. การตอบคำถามของตนเอง (Answer One's Own Question) พฤติกรรมนี้จะเป็นการแนะนำคำตอบให้กับผู้ถูกถาม ซึ่งผู้ตอบจะไม่ต้องใช้ความคิด และความคิดริเริ่มในการหาคำตอบ

ทักษะการตั้งคำถามเป็นสิ่งจำเป็นมากในการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เพราะจะช่วยให้การดำเนินการของกลุ่มเป็นไปได้อย่างราบรื่นและช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจกัน ซึ่งจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้น

2. วิธีฝึกปฏิบัติการทางสังคม (The Laboratory Method)

เบนน์ (Benne) แบริดฟอร์ด (Bradford) และลิปพิท (Lippitt) ให้จุดมุ่งหมายของการรวมกลุ่มในห้องฝึกปฏิบัติการไว้ดังนี้

1. เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ และไวต่อปฏิริยาทางอารมณ์และการแสดงออกของตนเอง และผู้อื่น

2. เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้การกระทำของแต่ละบุคคล

3. เพื่อพัฒนาค่านิยม ตลอดจนการตั้งจุดมุ่งหมายของแต่ละบุคคลโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตยในการแก้ปัญหาของสังคม รวมทั้งการตัดสินใจ

4. เพื่อพัฒนาแนวคิดและความเข้าใจ ซึ่งจะใช้เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงค่านิยม จุดมุ่งหมาย และความตั้งใจของบุคคลกับการกระทำ

5. เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการเชื่อมโยงพฤติกรรมกับสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล
6. เพื่อนำประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้พบไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (Backhome Situation)
7. เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และการใช้ผู้อื่นเป็นแหล่งความรู้ที่จะเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ของตน

การฝึกมนุษยสัมพันธ์และความเป็นผู้นำ

เลวิน (Kurt Lewin) แห่งสถาบัน "Massachusetts Institute of Technology" เป็นผู้คิดวิธีการนี้ขึ้นเพื่อใช้ฝึกมนุษยสัมพันธ์ และความเป็นผู้นำในการทำงาน ในวงการต่าง ๆ โดยเริ่มเปิดใช้เป็นครั้งแรกกับการอบรมปฏิบัติการทางสังคมแห่งชาติที่เมืองบิลเทล

การฝึกมนุษยสัมพันธ์และความเป็นผู้นำในการทำงาน (T-Group Training) หมายถึง การรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการโดยให้สมาชิกทำงานร่วมกันเป็นคณะ เพื่อให้สมาชิกมีโอกาสสังเกตปฏิกริยาซึ่งกันและกัน ในการทำงานกลุ่ม ฝึกให้สมาชิกเข้าใจวิธีการทำงานร่วมกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างกันในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

วิธีการที่ใช้ฝึกกลุ่มจะเน้นทักษะในการสื่อความหมาย (Communication Skills) ทักษะการทำงานร่วมกัน (Groupwork Skills) การตัดสินใจ การแก้ปัญหา ฯลฯ ตลอดจนส่งเสริมให้สมาชิกค้นคว้าหาวิธีการที่เหมาะสมและเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองในฐานะสมาชิกกลุ่ม ซึ่งจะต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างกลุ่ม การปรับบุคลิกภาพ บรรทัดฐาน และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการทำงานร่วมกัน

ลักษณะสำคัญของการฝึกมนุษยสัมพันธ์และความเป็นผู้นำในการทำงาน

เบรดฟอร์ด (Bradford) กิบส์ (Gibbs) และ เบน (Benne) ได้สรุปลักษณะสำคัญไว้ดังนี้

1. การให้สมาชิกได้รับทราบประสบการณ์ที่เกิดจากการวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นทันทีที่เรียกว่า "The here - and - now focus"
2. ต่อมาคือการส่งเสริมให้สมาชิกสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ที่เรียกว่า "The there - and - then focus"
3. ลักษณะต่อมาคือ มุ่งให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของค่านิยมและสังคม (Focus on social and Value Perspective) คือ คำนึงถึงความสำคัญของค่านิยมระหว่างบุคคลที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาและความเข้าใจในสังคม
4. เน้นการใช้วิธีการและทักษะในการสืบสวนสอบสวน (Focus on the use of tools and Skills of Inquiry) เพื่อส่งเสริมให้มีอิสระในการเรียนรู้และมีแนวทางเป็นของตนเอง (Self - Directed) ที่จะช่วยให้แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี
5. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงขึ้น (Focus on self as an Agent of Change) โดยการให้เขารับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นมีประโยชน์ และเขาต้องการและมีความรับผิดชอบในการเปลี่ยนแปลงนั้น นอกจากนี้กลุ่มยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและเห็นตนเองทั้งด้านการกระทำและความสามารถของตนที่ตรงต่อความเป็นจริง

3. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing)

การแสดงบทบาทสมมตินี้ พบว่า มีใช้กันมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900 ในรูปของการแสดงละคร โมเรโน (Moreno) ชาวเวียนนาเป็นผู้ประยุกต์มาใช้แสดงละครในกระบวนการบำบัดทางจิต (Therapy) และการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา (Analysis of Selected Social Situations) โดยเรียกชื่อว่า "Psychodrama" หรือ "Sociodrama" ซึ่งชื่อทั้งสองก็มีความแตกต่างกันคือ Sociodrama เน้นบทบาทของสังคมของกลุ่มหรือบุคคล ส่วน Psychodrama เป็นการแสดงบทบาทสมมติที่มุ่งแก้ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับความร่วมมือของเอ็กต์บุคคลในกลุ่ม

เซฟเทล และเซฟเทล (Shaftel and Shaftel) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมติเอาไว้ว่า ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มทั้งผู้ฟัง ผู้แสดง และผู้สังเกตการณ์มีโอกาสวิเคราะห์ ตีความบทบาทที่ได้ดูอีกด้วย เขาได้ให้ความหมายของการแสดงเอาไว้ว่าเป็น เรื่องการกำหนดหรือเตรียมโอกาสให้บุคคลได้แสดงพฤติกรรมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมุ่งหวังว่าจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพด้านมนุษยสัมพันธ์และฝึกทักษะความเป็นผู้นำและการตัดสินใจร่วมกัน

เมเออร์ (Maier) กล่าวถึงประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมติในอีกแง่หนึ่งว่าเป็นวิธีการที่จะช่วยขยายความรอบรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาหรือความขัดแย้งที่บุคคลอาจประสบในชีวิตจริง การรวมกลุ่มจะช่วยให้แลเห็นปัญหาหลาย ๆ ด้าน

ชอว์ (Shaw) เสริมว่า การแสดงบทบาทจำลองเป็นเรื่องของการสร้างสถานการณ์เพื่อฝึกการใช้จินตนาการเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์

กระบวนการแสดงบทบาทสมมติ (The Procedures of Role - Playing)

เคลน (Klain) ได้เสนอลำดับขั้นในการเตรียมการแสดงบทบาทสมมติไว้ดังนี้

1. การกำหนดขอบเขตหรือทำความเข้าใจกับปัญหา (Defining or Identifying a Problem) เพื่อจะได้ทราบปัญหาและเตรียมแผนการล่วงหน้าว่าจะแสดงบทบาทอย่างไร
2. การเตรียมพร้อมก่อนแสดง (Creating a Readiness for Role - Playing) เพื่อให้ผู้แสดงรู้สึกสบายใจ ไม่ตื่นเต้น ประหม่า ลังเลในครั้งแรกเพราะเกรงว่าจะแสดงไม่ดีหรือเพราะกลัวว่าจะกระทบกระเทือนจิตใจคนบางคน เพื่อช่วยไม่ให้ผู้แสดงตื่นเต้นมากเกินไป ครูควรกำหนดเรื่องที่ย่าย ๆ เป็นเรื่องที่ผู้แสดงรู้เรื่องที่จะแสดง ควรให้เทคนิคที่ดีและกำหนดบทบาทให้ใกล้เคียงกับลักษณะของผู้แสดง ควรเน้นด้วยว่าบทบาทนี้ไม่ใช่ให้ใช้บทบาทของตัวเองและการแสดงนี้เป็นการฝึกหัด ซึ่งอาจมีที่ผิดได้

3. การกำหนดสถานการณ์ (Establishing a Situation) โดยสถานการณ์แล้ว ควรให้ความขัดแย้งหรือมีอุปสรรคที่จะต้องเอาชนะ ใกล้เคียงความจริง ไม่ซับซ้อนมากจนทำให้กลุ่มเบนความสนใจจากปัญหาที่ต้องการ ควรจะเป็นเรื่องที่สั้น ชัดเจน ทำท่ายให้กลุ่มเกิดความสนใจ อยากคิดอยากรู้ ในครั้งแรกควรง่าย ๆ ก่อน ครูอาจเตรียมไว้ล่วงหน้า หรือนำปัญหาที่เกิดขึ้นในระแยะมาแสดงก็ได้ วิธีแสดงบทบาทเป็นผลมาจากความต้องการของสมาชิกที่จะเรียนรู้ เกิดทักษะหรือความคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะก็ควรสร้างสถานการณ์ที่จะเรียนรู้บทบาทนั้น ๆ หรือสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ใหม่ออกไป

4. การกำหนดบทบาทของผู้แสดง (Casting Characters) ควรกำหนดบทบาทที่มีลักษณะเหมาะสม เพื่อแสดงแล้วกลุ่มสามารถเข้าใจปัญหาได้ หรืออาจกำหนดบทบาทให้ต่างจากนิสัยของผู้แสดงก็ได้เป็นการช่วยผู้แสดงและผู้ชมเลียนแบบบทบาทของผู้อื่น แต่ถ้าหากประสบปัญหาผู้แสดงไม่เข้าใจบทบาทที่ได้รับ การแสดงอาจออกมาไม่ตรงความจริง ควรแก้ปัญหด้วยการเปลี่ยนตัวผู้แสดง ควรให้ทุกคนได้มีโอกาสฝึกฝนการแสดงจึงควรให้มีการให้โอกาสสมัครและการมอบหมายให้แสดง

5. การเล่าเรื่องย่อและการอุ่นเครื่อง (Briefing and Warming - up) ในบางกรณีก่อนลงมือแสดงอาจมีการเล่าเรื่องย่อให้กลุ่มหรือสมาชิกบางคนทราบ เพื่อให้ผู้แสดงและผู้ฟังเข้าใจจุดมุ่งหมายได้ตรงกัน การเล่าเรื่องย่อจะมากจะน้อยขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและสถานการณ์ที่จะแสดงและชนิดของข้อมูลที่จะวิเคราะห์ การเล่าเรื่องอาจใช้การเขียนหรือเล่าด้วยวาจาก็ได้ การอุ่นเครื่องเป็นการช่วยให้ผู้แสดงสามารถสวมบทบาทที่จะแสดงและช่วยให้ผู้ชมสามารถวาดภาพพจน์การแสดงได้ชัดเจนขึ้น การอุ่นเครื่องอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้

การเล่าเรื่องย่อและการอุ่นเครื่อง จะช่วยให้ผู้แสดงเข้าใจและสบายใจในการแสดงบทบาทเพราะสามารถซักถามข้อข้องใจก่อนลงมือแสดงได้

6. การแสดง (The Action or Enactment) ขณะที่การแสดงกำลังดำเนินอยู่ ครูหรือผู้กำกับการแสดงควรดูด้วยการแสดงเป็นไปตามบทบาทที่กำหนดไว้หรือไม่ และไม่ควรถามให้ผู้แสดงใช้อุปสรรคที่ไม่เกี่ยวข้องกับบทบาทที่แสดง ถ้าผู้แสดงขาดทักษะต้องการความช่วยเหลือ ผู้กำกับอาจเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อกระตุ้นได้แต่ไม่ใช่เข้าไปเป็นผู้ร่วมแสดงคนหนึ่ง

7. การตัดการแสดง (Cutting) ผู้กำกับการแสดงหรือครูอาจพิจารณาให้ การแสดงสิ้นสุดลงก่อนกำหนดได้เมื่อเห็นว่ายาวเกินไปหรือแล้วแต่สาเหตุอื่น ๆ The Adult Education Association of The USA. ได้เสนอการยุติการแสดงในกรณีต่อไปนี้

- 7.1 การแสดงนั้นเพียงพอที่กลุ่มจะวิเคราะห์ปัญหาได้
- 7.2 กลุ่มสามารถทราบเรื่องราวต่อไปได้
- 7.3 ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้เพราะเข้าใจเรื่องผิดหรือแสดงผิดจาก

ความจริง

- 7.4 การแสดงจบลงตามปกติ

8. การวิเคราะห์การแสดง (Processing or Analysing the Action) การวิเคราะห์การแสดงจะเป็นไปในรูปการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้แสดง ผู้ชม และผู้สังเกตการณ์ ส่วนมากจะให้ผู้แสดงแสดงความคิดเห็นก่อน ส่วนผู้สังเกตการณ์นั้นการแสดงความคิดเห็นควรต้องแสดงอย่างตรงไปตรงมา การอภิปรายนี้เน้นเฉพาะสิ่งที่ได้รับการแสดงเท่านั้น ถ้าผลที่ได้รับยังไม่พอใจก็อาจแสดงต่อไปจนจบหรืออาจให้แสดงใหม่ก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจของกลุ่ม เพื่อข้อมูลสรุปของปัญหาวouldจะตรงกันหรือไม่ หรืออาจพบจุดเริ่มต้นของปัญหาใหม่ ๆ ต่อไป

ขอบข่ายการแสดงบทบาทสมมติ (Limitation of Role - Playing)

บทบาทสมมติ เป็นวิธีการที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและ เรียนรู้บทบาทที่จะช่วยให้ทำงานร่วมกับกลุ่มได้อย่างเหมาะสม ครูผู้สอนต้องรู้วิธีจัดกิจกรรม ประเภทนี้เป็นอย่างดี รวมทั้งต้องมีวิธีการที่เหมาะสม สิ่งที่ควรคำนึงในการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้วิธีแสดงบทบาทจำลองมีดังนี้

- 1. ต้องใช้วิธีการนี้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย โดยไม่ใช่เพื่อความบันเทิงหรือ ใช้เพียงเพื่อให้เป็นไปตามโครงการสอนที่กำหนดเอาไว้เท่านั้น

2. วิธีนี้จะกินเวลามาก จึงไม่ควรกำหนดไว้ในโครงการหรือการประชุมที่มีเวลาน้อยหรือมีตารางกำหนดตายตัว

3. ถ้าใช้วิธีบทบาทสมมติเพื่อช่วยผู้ป่วยหรือบำบัดทางจิตควรเป็นเรื่องที่ได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี การใช้อย่างผิด ๆ อาจทำให้เกิดผลเสียเป็นอย่างมาก

4. เกมส์และการสร้างสถานการณ์สมมติ (Games and Simulations)

เกมส์ (Games) การสร้างสถานการณ์สมมติ (Simulation) และการแสดงบทบาทสมมติ (Role - Playing) เป็นกิจกรรมที่มีผู้ใช้กันอย่างกว้างขวาง จนทำให้แตกต่างกันออกไปและเกิดความยุ่งยากในการสื่อความหมายให้ตรงกัน ทิศนา เทียนเสมอให้ความหมายไว้ดังนี้

1. การสร้างสถานการณ์สมมติ (Simulations) เป็นการจำลองสถานการณ์ให้คล้ายคลึงกับความเป็นจริง และต้องอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเล่นเกม หรือการแสดงบทบาทสมมติ เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

2. เกมส์ (Games) เป็นกิจกรรมที่ต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ผลจากการปฏิสัมพันธ์จะออกมาในรูปแพ้หรือชนะ ตามการตัดสินใจของสมาชิกที่จะขึ้นอยู่กับโครงสร้างหรือกติกาของเกมส์ที่กำหนดเอาไว้

3. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) เป็นกิจกรรมที่กำหนดสถานการณ์สมมติและกำหนดบทบาทตายตัว ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงลักษณะการตัดสินใจของบุคคล ซึ่งจะเป็นไปตามธรรมชาติของลักษณะนิสัยของแต่ละคนโดยเฉพาะ

5. การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Method or Case Training)

การศึกษาเฉพาะกรณีนี้ เป็นการนำเอาสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตจริง มาให้บุคคลหรือกลุ่มศึกษาโดยเฉพาะ มีข้อเท็จจริงซึ่งเป็นรายละเอียดของที่จะมองเห็นปัญหา ได้ชัดเจนประกอบ

คริสโตเฟอร์ แลงเดล (Christopher Langdell) เป็นผู้เริ่มต้นใช้ที่ "The Harvard Law School" เป็นครั้งแรก ต่อมาก็มีผู้นิยมนำไปใช้ในวงการกฎหมาย วงการแพทย์ การบริหารธุรกิจ และงานด้านสังคมอื่น ๆ ซึ่งนับว่าการศึกษาเฉพาะกรณีเป็นวิธีการของการกลุ่มสัมพันธ์ที่เป็นที่นิยมใช้กันมาเป็นเวลานานแล้ว

ชนิดของการศึกษาเฉพาะกรณี

พิเกอร์ (Pigors) เสนอวิธีการศึกษาเรื่องราวเฉพาะกรณีเอาไว้ 4 ประการ คือ

1. วิธีการของ ฮาร์วาร์ด (The Harvard Method) วิธีนี้ Christopher Langdell เป็นผู้คิด และแผนกวิจัยของ "The Harvard Business School" เป็นผู้ดำเนินการต่อมา

2. วิธีการของ The Wharton School Method วิธีการนี้เป็นการนำเรื่องจริงที่เพิ่งเกิดในชีวิตประจำวันมาศึกษา ผู้ศึกษาควรศึกษามาเป็นอย่างดีและสนใจข่าวและเหตุการณ์อยู่เสมอ มีวิธีการเป็นลำดับดังนี้

2.1 นำเรื่องจริง (Live Case) มาแสดงให้กลุ่มทราบให้โอกาสกลุ่มซักถาม หลังจากนั้นให้โอกาสผู้ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบมาเสนอกลุ่ม อภิปรายร่วมกันแล้วเขียนรายงานมาคนละ 1 หน้า

2.2 ผู้ศึกษาจะเข้าพบผู้สอน เพื่ออภิปรายผลงาน ผู้สอนรวบรวมรายงานทั้งหมด และคัดเรื่องที่ดีที่สุด 10 ชุด เสนอคณะกรรมการ (The Executive) คณะกรรมการจะศึกษารายงาน และเขียนคำวิจารณ์เพิ่มเติม นำมาแถลงให้กลุ่มทราบผล แล้วจึงอภิปรายทั่วไปเกี่ยวกับสรุปผลการศึกษานั้น

3. วิธีการ Henry - Syndicate (The Henry Syndicate Method)

วิธีการนี้ "The British Administration Staff College" ของอังกฤษเป็นผู้คิดขึ้นที่ Henley on Thames

ลักษณะสำคัญของวิธีการนี้ก็คือ เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เป็นเรื่องจริงภายในกลุ่มย่อย ซึ่งต้องอาศัยการสื่อสารทางวาจาและลายลักษณ์อักษร การอภิปราย และการตัดสินใจร่วมกัน มีการกำหนด "คณะกรรมการ" (Syndicate) ซึ่งประกอบด้วยวิทยากร 1 ท่านคอยดูแลให้คำปรึกษา นอกจากนี้จะมีกำหนดเรื่องย่อที่เกี่ยวข้องกับวิชาการเป็นแนวทางแต่ละเรื่อง เป็นสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้โดยเรื่องราวเหล่านี้จะประกอบด้วยเรื่องที่เกินความจริง (Superfluous Matter) ให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกเองตามความเหมาะสมกับกรณีศึกษา การดำเนินการศึกษากรณีจะเริ่มต้นจากการอภิปราย ทำความเข้าใจกับปัญหาและแบ่งงานกันทำ เป็นคณะกรรมการกลุ่มย่อย ๆ เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีโอกาสแก้ปัญหาร่วมกัน และสมาชิกกลับมาประชุมกันเพื่อพิจารณาหาข้อสรุปของปัญหา

4. วิธีการศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (The Incidental Method)

วิธีการนี้ Paul Pigors และ Faith Pigors คิดขึ้นในปี 1950 โดยกำหนดเรื่องสั้นที่ยุ่งยากซับซ้อน ต้องการการตัดสินใจและตัดสินใจหาร่วมกัน เรื่องราวที่นำมาแสดงนี้ครูเพียงแต่สรุปเหตุการณ์มาแต่เพียงสั้น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนใช้ความสามารถค้นคว้าหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองเสียก่อน จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้ จุดมุ่งหมายของวิธีนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสทำความเข้าใจเรื่องราวร่วมกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นและยังต้องใช้ความสามารถทางปัญญาในการพิจารณาตัดสินใจ ตลอดจนทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม (Social Awareness) ได้ดียิ่งขึ้น

พิกอร์ (Pigors) ได้เสนอวิธีการไว้ 5 ขั้นตอน ตามลำดับดังนี้

1. ขึ้นเล่าเหตุการณ์ หรือให้กลุ่มอ่านเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้ผู้ศึกษารับฟัง
2. ขึ้นหาข้อเท็จจริง ขั้นนี้ให้สมาชิกคิดรวบรวมและทำความเข้าใจกับปัญหา

โดยการอภิปรายร่วมกันภายในเวลาช่วงสั้น ๆ

3. ขั้นตัดสินใจเบื้องต้นของกลุ่ม ขั้นนี้เป็นการให้คำนิยามปัญหาหรือสรุปปัญหาให้เข้าใจตรงกัน

4. ขั้นตัดสินใจโดยมีเหตุผลประกอบ ขั้นนี้นำข้อมูลทั้งหลายมาอภิปรายหาข้อสรุปแล้วให้สมาชิกแต่ละคนคิดและเขียนปัญหาและวิธีแก้ปัญหาส่งผู้อภิปรายหรือสรุปด้วยวาจาก็ได้

5. ขั้นอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องราวและการตัดสินใจของกลุ่ม บางครั้งอาจมีความคิดเห็นที่แตกแยกไม่ตรงกัน ผู้นำกลุ่มอาจให้ผู้มีความคิดคล้าย ๆ กันอยู่ด้วยกัน หรืออาจให้กลุ่มร่วมกันคิดหาวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหา ผู้นำกลุ่มจะสรุปว่าควรมีวิธีการในการวิเคราะห์ปัญหาอย่างไร ช่วงสุดท้ายจะมีการลำดับเหตุการณ์ พฤติกรรมที่แสดงในกลุ่ม

พิกอร์ (Pigors) แสดงความคิดเห็นว่า ขั้นที่ 4 นี้ สำคัญที่สุดเพราะทุกคนได้ร่วมกันตัดสินใจ จุดอ่อนของวิธีการนี้คือ กลุ่มไม่มีโอกาสศึกษาข้อเท็จจริงอย่างถ่องแท้ก่อน เพราะผู้นำเป็นผู้ให้ข้อเท็จจริง ถ้าผู้นำไม่ทราบข้อเท็จจริงดีพอหรือสรุปโดยแปลความหมายผิด อาจทำให้ตัดสินใจผิดพลาดได้

หลักการของการศึกษาเฉพาะกรณี (Constituent Element of Case Method)

1. มีรายงานเกี่ยวกับกรณีศึกษา (Case Report) อาจเป็นไปในรูปต่าง ๆ เช่น การเขียน การเล่า การใช้ภาพยนตร์ การใช้เครื่องบันทึกเสียงหรือโทรทัศน์ Pigors เสนอลักษณะของกรณีที่ดีว่าควรมีหลักเกณฑ์ดังนี้

- 1.1 ควรเป็นเรื่องที่เป็นจริงได้หรือสามารถสังเกตได้
- 1.2 เรื่องที่ปรากฏในกรณีควรช่วยให้พัฒนาความรู้ความเข้าใจ และมีโอกาสฝึกทักษะเพิ่มขึ้น
- 1.3 ควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของมนุษย์หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ปรากฏในกรณี
- 1.4 ควรเป็นกรณีที่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนด้วย

2. มีการวิเคราะห์กรณี (Case Analysis) การวิเคราะห์เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาเฉพาะกรณี ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติและมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งปีเกอร์ (Pigors) เสนอเกณฑ์การวิเคราะห์กรณีเอาไว้ดังนี้

- 2.1 ควรคำนึงถึงความเป็นจริงให้มากที่สุด
- 2.2 ควรมีการจัดระบบในการแนะแนวทางให้กับผู้เรียน
- 2.3 การวิเคราะห์สามารถยืดหยุ่นได้
- 2.4 ควรมีการสรุปอภิปรายปัญหาอย่างมีหลักเกณฑ์แน่นอนและตรงตาม

จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3. มีการอภิปรายกรณี (Case Discussion) ในการอภิปรายควรมีหลักเกณฑ์ดังนี้

- 3.1 การอภิปรายควรมีจุดสนใจหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน เพื่อให้อภิปรายในประเด็นเดียวกัน
- 3.2 การอภิปรายควรสนองความต้องการของส่วนใหญ่ ผู้นำกลุ่มจะเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสม ระยะเวลา ตรงประเด็นหรือไม่ และเมื่อไรควรยุติการอภิปราย
- 3.3 บรรยากาศในการอภิปรายควรเป็นอิสระ ไม่มีพิธีรีตอง เพราะสมาชิกรู้สึกสะดวกใจที่จะแสดงความคิดเห็น
- 3.4 ในการอภิปรายควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ แม้ว่าจะมีความขัดแย้งทางความคิดและทัศนคติบ้าง แต่ควรมีการทำความเข้าใจกัน เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
- 3.5 เริ่มการอภิปรายด้วยการทำความเข้าใจในหัวข้อ (Topic) หรือเรื่องราว (Case) แล้วกลุ่มร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสม หาผลสรุป โดยผู้นำกลุ่มต้องเตือนสมาชิกกลุ่มให้ตระหนักถึงบทบาทของตนในการแก้ปัญหาให้ลุล่วงด้วยดี
- 3.6 บทบาทของผู้นำกลุ่ม จะไม่เป็นการนำอภิปรายหรือชี้แนะสถานการณ์ให้ แต่ต้องให้ความสนใจแก่สมาชิกทุกคน หน้าที่ของผู้นำกลุ่มมีดังนี้

- 1) ช่วยให้กลุ่มเริ่มดำเนินการอภิปราย
- 2) ช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร
- 3) ช่วยให้การสนทนาคำเนินไปโดยตลอด
- 4) สาคิตบพบาททของผู้อภิปราย
- 5) ใช้วิธีการช่วยให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กัน
- 6) ให้โอกาสสมาชิกกลุ่มเป็นผู้นำอภิปรายบ้าง

4. มีการสร้างสถานการณ์ที่เหมือนจริง (Current Situation) ต้องสมมติสถานการณ์ที่เหมือนจริงหรือใกล้เคียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมากที่สุด ใช้กลวิธีและเวลาที่เหมาะสม ผู้ควบคุมสถานการณ์จะต้องเข้าใจสถานการณ์และแนะนำผู้เรียนเกี่ยวกับกระบวนการเรียน

6. การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion)

การอภิปรายเป็นกลุ่ม เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือข้อที่กลุ่มสนใจร่วมกัน กลุ่มจะมีสมาชิกประมาณ 6-12 คน และผู้นำกลุ่มอีกหนึ่งคน สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างเป็นอิสระและเป็นธรรมชาติ สแตนฟอร์ดฟอร์ด และสแตนฟอร์ด (Stanford and Stanford) กล่าวถึงจุดประสงค์ของการอภิปรายเอาไว้ว่า มีหลายประการด้วยกัน เช่น เพื่อแก้ปัญหา เพื่อทราบความคิดเห็น เพื่อทราบความรู้สึกของบุคคลอื่นในแง่การยอมรับความรู้สึกและการมีส่วนร่วมในกลุ่ม การอภิปรายอาจไม่บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวทุกข้อ แต่จะต้องสนองข้อใดข้อหนึ่ง

ลักษณะที่สำคัญของการอภิปราย

ลักษณะพื้นฐานสำคัญในการอภิปรายกลุ่มทุก ๆ ครั้ง จะประกอบด้วย

1. สมาชิกในกลุ่ม (Group Members) แลกเปลี่ยนความคิดและยอมรับความรู้สึกตลอดจนการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การอภิปรายจะบังเกิดผลดีเมื่อสมาชิกมีทักษะในการอภิปรายเป็นอย่างดี มีผู้นำที่ดี มีบรรยากาศเป็นประชาธิปไตย

2. ผู้นำกลุ่ม (Group Leader) เป็นผู้มีอำนาจมาก เป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี ผู้นำกลุ่มมีหลายประเภทด้วยกันคือ ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย

(Autocratic) ประชาธิปไตย (Democratic) หรือลัทธิเสรีนิยม (Laissez - Faire)

3. จุดหมายหรือปัญหาของกลุ่ม (Group Goal or Group Problem) การอภิปรายจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อกลุ่มมีความเข้าใจจุดหมายของกลุ่มร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกอภิปรายไปในแนวเดียวกัน สามารถสรุปปัญหาได้ตรงแนวและทำให้การทำงานของกลุ่มเป็นไปด้วยดี

4. บรรยากาศของกลุ่ม (Group Climate or Group Atmosphere) จะช่วยให้สมาชิกรู้สึกเป็นอิสระและปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนความคิดและแสดงความรู้สึกซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะการอภิปรายและการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

ทักษะที่จำเป็นต่อการอภิปราย (Essential Skills for Effective Discussion)

สแตนดาร์ด และสแตนดาร์ดเชื่อว่า สมาชิกจะต้องฝึกทักษะการอภิปรายที่ดี เขาได้รวบรวมกิจกรรมและเกมส์ที่จะช่วยเพิ่มพูนและพัฒนาทักษะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้เอาไว้คือ

1. การทำความคุ้นเคย (Getting Acquainted) เพื่อเป็นพื้นฐานในการอภิปรายต่อไป

2. การรวบรวมข้อมูลเพื่อการกระทำ (Organizing for Action) ทักษะเบื้องต้นในการอภิปรายคือ การรักษาระเบียบแบบแผน (Maintain Order of Group) ของกลุ่มซึ่งต้องอาศัยแรงจูงใจของสมาชิกมาประกอบการพิจารณาหาแนวทางเพื่อให้เกิดทักษะต่าง ๆ ต่อไป

3. การยอมรับคุณค่าของการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม (Recognizing The Value of All Contributions) ต้องอาศัยทักษะในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากทุกคนในกลุ่มแล้วนำคำตอบเหล่านั้นมาพิจารณาสรุปเป็นผลงานของกลุ่ม

4. ความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วม (Taking Responsibility to Contribute) การมีส่วนร่วมโดยสมาชิกจะต้องมีทักษะในการพิจารณาว่า เมื่อไร อย่างไร และเขาจะให้อะไรแก่กลุ่มได้บ้าง

5. การตอบสนองต่อข้อเสนอแนะของบุคคลอื่น ๆ (Responding to Other Contributions) สมาชิกจะต้องมีทักษะในการตอบสนองต่อสิ่งที่บุคคลอื่นพูดก่อนจะเสริมความคิดของตนเองไปหรือเสนอความคิดใหม่

6. ความระมัดระวังในการฟังเพื่อยอมรับความแตกต่างและสิ่งที่ตรงกับสิ่งที่คิด (Careful Listening to Perceive Differences and Agreement) จุดอ่อนของการอภิปรายคือ สมาชิกมักจะขาดทักษะในการฟัง มักจะพะวงอยู่กับความคิดของตนเองไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงที่คนอื่นพูด อันอาจก่อให้เกิดการเข้าใจผิดขึ้นได้

7. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมมากกว่าการโต้แย้ง (Encouraging Contribution Rather than Agreement) สมาชิกกลุ่มจะต้องเรียนรู้วิธีการตอบสนองและการส่งเสริมให้สมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มอยากมีส่วนร่วม ไม่กีดกันการแสดงความคิดของผู้อื่น เพื่อแสดงความรู้ของตน ทำให้สมาชิกบางคนไม่อยากมีส่วนร่วม

8. การเรียนรู้บทบาทใหม่ (Learning New Roles) สมาชิกต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจความสำคัญของบทบาทและแสดงบทบาทเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม

9. การลงมติ (Arriving Consensus) ทักษะที่สำคัญมากคือการลงมติเพื่อสรุปปัญหา สมาชิกต้องเข้าใจถึงการประนีประนอม (Compromising) หรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกบางคน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

ทักษะเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการอภิปรายทุกครั้ง บุคคลจะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อช่วยให้การเรียนรู้ของกลุ่มและความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มเป็นไปด้วยดี

ชนิดของการอภิปราย (Types of Discussion Group)

การอภิปรายมีหลายชนิด จะเลือกใช้การอภิปรายให้มีความรู้ จะต้องอาศัยการพิจารณาธรรมชาติ และจุดหมายการอภิปรายนั้น ๆ ที่สนใจ เทียบเคียง ได้รวบรวมเอาไว้ดังต่อไปนี้

1. Forum การอภิปรายชนิดนี้เป็นชนิดที่จำกัดมาก เพราะต้องประกอบด้วยการบรรยาย และเปิดโอกาสให้ผู้ฟังถามคำถามได้เท่านั้น
2. Symposium จะเป็นการรวมกลุ่มศึกษาหัวข้ออภิปรายต่อหน้าผู้ชม เมื่อการอภิปรายสิ้นสุดลง จะเปิดโอกาสให้ผู้ชมร่วมถามคำถามหรืออภิปรายได้
3. Panel การอภิปรายชนิดนี้จะเป็นการอภิปรายของผู้ทรงคุณวุฒิต่อหน้าสมาชิกหรือผู้ชมจำนวนมาก ๆ เมื่อสิ้นสุดการอภิปราย จะมีการอภิปรายทั่วไป
4. Town Meeting เกิดมาจากการอภิปรายของชาวเมือง New England เกี่ยวกับรัฐบาลท้องถิ่น และเสนอข้อปรับปรุงตามที่คิดว่าจำเป็น นำเอามาใช้เพื่ออธิบายสถานการณ์ ซึ่งมีการอภิปรายในหัวข้อสำคัญที่ได้รับ แม้ว่าการอภิปรายนั้นจะนอกเหนือไปจากความสามารถของสมาชิกหรือผู้นำ
5. Lecture - Discussion การอภิปรายชนิดนี้มี 2 ระยะ คือ ระยะแรกผู้นำที่มีความสามารถจะบรรยายเพื่อแนะนำพื้นฐานหรือข้อมูลที่จะใช้ในการอภิปรายและต่อมากลุ่มสมาชิกจะอภิปรายในเรื่องที่รับฟังอย่างเป็นอิสระ การอภิปรายชนิดนี้ไม่เป็นทางการมากนัก
6. Platform Conversation การอภิปรายชนิดนี้คล้ายแบบ Panel เว้นแต่ว่า กลุ่มของสมาชิกจะนั่งอยู่บนยกพื้นต่อหน้าผู้ดูจำนวนมาก ๆ และอภิปรายกันเองโดยไม่เปิดโอกาสให้คนอื่นเข้ามาร่วมด้วย
7. Parliamentary of Government Discussion กลุ่มชนิดนี้จะใช้เพื่อประชุมผู้แทนนักเรียน ซึ่งนำเอากระบวนการประชุมในสภามาเป็นแบบอย่าง คือ มีการเคลื่อนไหวหรือการกระทำ (Motion) และการจัดบันทึกอย่างเป็นแบบแผน
8. Bull Session การอภิปรายชนิดนี้จะเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติและอย่างไม่เป็นทางการ ทุกเวลา ทุกสถานที่โดยไม่จำกัดเวลา

9. Round Table หรือ Conference สมาชิกจะมารวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่ออภิปรายถึงโครงการที่พวกเขากระทำอยู่ การประชุมโต๊ะกลม จะใช้เพื่อสร้างบรรยากาศ ความคุ้นเคย สนิทสนม และร่วมมือกัน ส่วนการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ (Conference) จะนำมาใช้ในการพบปะชนิดใดชนิดหนึ่งโดยเฉพาะ

10. การสัมมนา (Seminar) การอภิปรายเป็นกลุ่มย่อยนี้จะนำเพื่อการค้นคว้า และให้สมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

11. Phillips 66 วิธีการนี้เพื่อสนองกับการอภิปรายและการมีส่วนร่วมในกลุ่มใหญ่ ๆ โดยแบ่งสมาชิกเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ 6 คน ให้เวลาอภิปรายปัญหา 6 นาที เมื่อหมดเวลาจะต้องรายงานความคิดต่อกลุ่มใหญ่ J.D. Phillips เป็นผู้คิดโดยเอาชื่อมาจาก กระบวนการที่ประกอบด้วยสมาชิก 6 คน และใช้เวลา 6 นาที

12. Buzzy Group หรือ Short - Term Group กลุ่มชนิดนี้ประกอบด้วยสมาชิก 4 หรือ 5 คน มาทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งจะมีการเลือกประธาน (Chairman) และเลขานุการ (Reporter) การทำงานกลุ่มจะใช้เวลา 10-15 นาที เมื่อหมดเวลา กลุ่มจะรายงานผลสรุปต่อกลุ่มใหญ่ ซึ่งอาจใช้วิธีการรายงานต่าง ๆ กัน

13. A Fishbow Technique หรือ Concentric Circles วิธีการนี้สร้างขึ้น เพื่อปรับปรุงทักษะในการสังเกตและการวางเงื่อนไข (Prescribing) และการฝึกการให้ ข้อสังเกต (Obtaining Feedback) ในการอภิปราย วิธีการอภิปรายจะแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 ส่วน ให้กลุ่มที่ 1 นั่งอยู่ในวงกลมเพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งนั่งล้อมรอบเพื่อ สังเกตการทำงาน ผู้สังเกตจะได้รับคำแนะนำให้สังเกตปัญหาการทำงานโดยทั่วไปของกลุ่มหนึ่ง ที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานและนั่งอยู่ข้างในหลังจากสมาชิกในกลุ่มทำงานร่วมกันเป็นเวลา 15-20 นาที ผู้สังเกตการจะรายงานสิ่งที่เขาค้นพบ และแนะนำหรือเสนอแนะเพื่อปรับปรุงคุณภาพ ในการอภิปรายแล้วจะมีการเปลี่ยนที่และเปลี่ยนบทบาทกัน วิธีการนี้จะช่วยให้สมาชิกเรียนรู้ เกี่ยวกับการเป็นสมาชิกในกลุ่ม และสามารถปรับปรุงทักษะในการอภิปรายของตนเองและผู้อื่น ได้

ที่กล่าวมาทั้ง 13 หัวข้อนี้ เป็นเพียงตัวอย่างที่ควรสามารถพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมเท่านั้น

6. ขนาดของกลุ่ม (Group Size)

ขนาดของกลุ่มมีความสำคัญมากในการจัดประสบการณ์เกี่ยวกับกลุ่มบางครั้งอาจต้องจัดกลุ่มใหญ่ บางครั้งต้องจัดกลุ่มเล็ก กลุ่มกับขนาดของกลุ่มมีผู้แสดงความคิดเห็นไว้หลายประการดังนี้

ออตตาเวย์ (Ottaway. 1966 : 7) กล่าวว่า กลุ่มควรมีขนาดเล็ก เพราะจะช่วยให้สมาชิกแสดงออกได้อย่างทั่วถึง (Face to Face Group) ซึ่งสมาชิกไม่ต้องใช้เสียงดังมาก กลุ่มก็สามารถได้ยินอย่างทั่วถึง สมาชิกควรมีอย่างมากที่สุดไม่เกิน 15 คน ขนาดที่เหมาะสมที่สุดควรมี 9-10 คน จึงจะทำงานได้บังเกิดผลดี

ทรัมป์ และมิลเลอร์ (Deighton. 1971 : 225 ; citing Trump and Miller. n.d.) มีความคิดเห็นคล้ายกับ Ottaway ที่คิดว่า กลุ่มย่อยสำหรับการเรียนการสอนควรมีสมาชิกประมาณ 12 - 15 คน กลุ่มไม่ควรเล็กกว่านี้ เพราะจะทำให้สิ้นเปลืองกับการจัดผู้สอน ถ้าขนาดใหญ่กว่านี้ก็สมควรเพราะสมาชิกจะขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

ชอว์ (Shaw. 1971 : 4) กล่าวว่า ที่เรียกว่ากลุ่มย่อยนั้น จะเป็นกลุ่มที่มีสมาชิก 10 คน เป็นอย่างมาก แต่ถ้ากลุ่มมีจำนวน 30 คนขึ้นไป จัดว่าเป็นกลุ่มใหญ่ แต่จำนวนสมาชิกควรมีเท่าใดไม่ได้กำหนดแน่นอน ในความเห็นของ ชอว์ ขนาดของกลุ่มไม่มีปัญหา องค์ประกอบอื่น ๆ จะมีความสำคัญต่อกลุ่มและการทำงานของกลุ่มมากกว่า เพราะถ้าสมาชิกมีความสัมพันธ์กันและร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดงานก็บรรลุจุดหมายได้

แฮร์ (Deighton. 1971 : 225 ; citing Hare. n.d.) ได้รวบรวมงานวิจัยของนักสังคมวิทยาเกี่ยวกับขนาดของกลุ่ม พบว่า ขนาดของกลุ่มเล็กจะก่อให้เกิดผลดีกว่ากลุ่มขนาดใหญ่ เขาให้ความคิดว่า ควรมีจำนวน 5 คน เป็นอย่างน้อย ถ้ามากกว่านี้สมาชิกจะมี

โอกาสมีส่วนร่วมน้อยลง แตกแยกได้ง่ายขึ้น เพราะจะมีเพียง 2-3 คนเท่านั้น ที่แสดงบทบาท นอกนั้นจะมีส่วนร่วมน้อยมาก

วัตสัน (Deighton. 1971 : 225 ; citing Watson. n.d.) เสนอว่า กลุ่มย่อยควรมีขนาดไม่ใหญ่นัก และควรมีจำนวนประมาณ 5-6 คน แต่บางทีอาจมีกำหนดให้มีจำนวน 12-15 คน ก็ได้ ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ แต่ควรต้องแบ่งกลุ่ม 12-15 คนออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อให้ใกล้เคียงกับขนาดที่เหมาะสมตามที่ผู้วิจัยไว้

พนม ลิ้มอารีย์ (2529 : 80 - 81) กล่าวว่า ขนาดของกลุ่ม เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มอีกประการหนึ่ง ปัญหาที่ว่ากลุ่มที่มีประสิทธิภาพควรเป็นกลุ่มขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่นั้น ได้มีผู้ศึกษาอย่างกว้างขวาง จากการศึกษาพบว่า การเพิ่มจำนวนสมาชิกเข้าไปในกลุ่มไม่ได้ทำให้กลุ่มทำงานได้มากขึ้น แต่ตรงกันข้ามคือ สมาชิกเดิมกลับทำงานได้ผลผลิตน้อยลงกว่าเดิมเสียอีก แสดงว่าขนาดของกลุ่มจะมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงานของสมาชิก ซึ่งมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของกลุ่ม เพราะจากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มขนาดเล็กกับกลุ่มขนาดใหญ่ พบว่า กลุ่มขนาดเล็กจะมีการยึดเหนี่ยวกันสูงและมีความสามัคคี สมาชิกมีความพอใจเลือกเข้ากลุ่มขนาดเล็กมากกว่า สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะยิ่งกลุ่มขนาดใหญ่มากขึ้นเท่าใด ความเป็นอิสระในการแสดงออกของสมาชิกจะยิ่งน้อยลงและไม่มี การรับฟังอย่างกว้างขวาง เช่น ในกลุ่มขนาดเล็ก ในกลุ่มขนาดใหญ่คนบางคนที่มียุทธวิธีเท่านั้น จึงจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ แต่กลุ่มขนาดใหญ่ก็จะมีผลคืออยู่อย่างคือ ยังมีคนมาก ความคิดใหม่ ๆ และแปลก ๆ ก็อาจมีได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของผู้วิจัย

จากการศึกษาเรื่องขนาดของกลุ่ม พอสรุปได้ว่า ขนาดของกลุ่มมีความสำคัญมากในการจัดกิจกรรม จึงมีผู้เสนอแนะขนาดของกลุ่มไว้หลายอย่าง พอสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มขนาดเล็ก ประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 3-6 คน
2. กลุ่มขนาดกลาง ประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 7-15 คน
3. กลุ่มขนาดใหญ่ ประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 30 คนขึ้นไป

ขนาดของกลุ่มควรจะมากหรือน้อยควรแล้วแต่ความยากง่ายของงานหรือตามความมากน้อยของงาน และจำนวนสมาชิกในกลุ่มไม่จำเป็นต้องมีจำนวนแน่นอนเสมอไป ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าขนาดของกลุ่มควรจะเหมาะสมกับความมากน้อยและลักษณะของงานด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

งานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนและได้ระดับก่อนประถมศึกษาเกือบจะไม่มีเลย พอจะหาได้บ้างในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ส่วนมากการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะนิยมแพร่หลายในระดับผู้ใหญ่และใช้เพื่อพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เช่น ในระดับครูและผู้บริหารสถานศึกษานักงานและผู้บริหารของบริษัทหรือองค์กรของรัฐต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงขอเสนองานวิจัยที่ใกล้เคียงระดับประถมศึกษาดังนี้

เดชา นุ่นพันธ์ (2525) ได้ศึกษาผลการสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ความภาคภูมิใจในตนเอง และทัศนคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้น ม.1 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ อ.เมือง จ.นครราชสีมา จำนวน 70 คน โดยมีกลุ่มทดลอง 37 คน กลุ่มควบคุม 33 คน ใช้เวลาทดลองนาน 4 สัปดาห์ รวม 14 คาบ คาบละ 50 นาที ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ความภาคภูมิใจในตนเองและทัศนคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนในกลุ่มทดลองแตกต่างกับกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อศึกษาตัวแปรตามแต่ละตัว ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่การสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ส่งผลต่อตัวแปรตามทั้งสามในทางที่ดีกว่าการสอนโดยการบรรยาย และยังฝึกนักเรียนเกี่ยวกับการทำงานเป็นหมู่คณะ การให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันและการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

สมพร พลอยงาม (2525 : 72 - 79) ได้ศึกษาเรื่องการทดลองสอนความเชื่อมั่นในตนเองแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ วิธีสอนแบบธรรมชาติ และกลุ่มควบคุมซึ่งไม่ได้รับการสอนเรื่องความเชื่อมั่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้น ป.4-6 โดยเลือกโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร แบบจงใจ (Purposing Sampling) จำนวน 1 โรงเรียน แล้วคัดเข้ากลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน รวม 90 คน โดยทดสอบสติปัญญาที่ต่างกันตามแนวคิดของ Piaget คือ ระดับขั้นก้าวไปสู่รูปธรรม

ขั้นรูปธรรมและขั้นก้าวไปสู่นามธรรม ผลปรากฏว่า กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมดา มีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้นที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มควบคุมแตกต่างไปจากการสอนไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการเปรียบเทียบทางความรู้ความเข้าใจและทัศนคติเรื่องความเชื่อมั่นในตนเองระหว่างกลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์และกลุ่มวิธีสอนแบบธรรมดา พบว่า กลุ่มที่ใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ในเด็กที่มีระดับสติปัญญาแตกต่างกัน ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่วิธีกลุ่มสัมพันธ์มีแนวโน้มที่ทำให้ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าวิธีสอนแบบธรรมดา และมีความคงทนในการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติด้วย ส่วนกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบธรรมดาและกลุ่มควบคุมไม่มีความคงทนทางความรู้

จัวชีไชย แสงจักร์ (2529) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อวิชาสังคม เรื่อง "สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในสังคมไทย" ชั้น ม.ศ. 2 โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้น ม.ศ. 2 โรงเรียนสามชุกรัตนโกคาราม จ. สุพรรณบุรี ปีการศึกษา 2524 จำนวน 80 คน ใช้เวลาทดลองในภาคเรียนที่ 2 กลุ่มละ 21 คาบ คาบละ 50 นาที แบ่งเป็นกลุ่มละ 70 คน กลุ่มทดลองสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และกลุ่มควบคุมสอนโดยวิธีแบบปกติ ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและทัศนคติของนักเรียนในกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยในต่างประเทศ

ริชาร์ดสัน และฮอลล์เวิร์ท (วาลินี ชูลงค์. 2525 : 29 ; อ้างอิงมาจาก Richardson and Hallworth. 1968 : 124) ได้ทดลองสอนเรื่องความภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มควบคุมสอนด้วยวิธีสอนแบบเก่า กลุ่มทดลองสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนดีกว่ากลุ่มควบคุมและเรียนเนื้อหาได้มากกว่า ผู้วิจัยเสนอแนะว่า

การจัดสมาชิกในกลุ่มควรจัดให้พอเหมาะกับงานแต่ละอย่าง จึงจะให้ผลดี ครูควรมีการกระตุ้นให้เด็กทำงานร่วมกัน และฝึกทักษะการเป็นผู้นำแก่เด็ก

เล็กซ์ (Lex. 1973 : 6093-A) ได้ทำการทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อวิชาเรียนของนักศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนเน้นหนักทางศาสนาและปรัชญาในมหาวิทยาลัยในรัฐอินเดียน่า 2 กลุ่ม โดยใช้วิธีเรียนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และกลุ่มควบคุมเรียนแบบเดิม ผลการทดลองปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่นักศึกษาในกลุ่มทดลองรู้สึกพอใจต่อประสบการณ์ที่ได้รับและชอบการเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์นี้มาก เพราะมีโอกาสดำเนินการความคิดเห็นของตนเองและรู้สึกอิสระในการเรียน

ในปี 1976 พริลิปป์ (Priellipp. 1976 : 5898-A) ได้ทดลองศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาคณิตศาสตร์โดยวิธีเรียนเป็นคณะ ชนิดให้นักเรียนทำงานเป็นคู่ ได้ทำการทดลองกับนักเรียนมัธยม ในโรงเรียนมัธยมประจำตำบลของรัฐบาล จำนวน 21 ห้องเรียน ผลปรากฏว่า นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนเป็นคณะ โดยเฉพาะนักเรียนเกรด 7 ทำให้เรียนเนื้อหาได้มากขึ้น มีทัศนคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ดีขึ้น นอกจากนี้ครูผู้สอนยังชอบการที่ให้นักเรียนเรียนเป็นคณะด้วย

ต่อมาในปี 1978 เวบบ์ (Webb. 1978 : 7248-A) ได้ศึกษาเรื่องการเรียนเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มย่อย โดยศึกษาความสามารถของนักเรียนในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ทำการทดลองกับนักเรียนในระดับเกรด 11 ถึงเกรด 12 ผลรวมกัน เขาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ในส่วนแรกใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 4 คน จัดเป็น 3 กลุ่ม รวม 12 คน และในส่วนที่สอง ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 6 คน จัดเป็น 3 กลุ่ม รวม 18 คน แต่ละกลุ่มแบ่งเป็นชายครึ่งหนึ่ง หญิงครึ่งหนึ่ง ผลปรากฏว่า การเรียนขึ้นอยู่กับความสามารถของนักเรียน และความสามารถของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่ม และการเรียนเป็นกลุ่มดีกว่าการเรียนเป็นรายบุคคล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่อ้างถึงมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสอนโดยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในทุกระดับการศึกษา ซึ่งให้ผลดีบ้างและผลไม่เป็นไปตามสมมติฐานบ้าง อันเกิดจากข้อขัดข้องบางประการในการศึกษาค้นคว้า สำหรับในระดับก่อนประถมศึกษายังไม่มีผู้ใดทดลองเลยว่าในระดับอายุ 4 ปี 6 เดือน ถึง 6 ปี จะสามารถใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ได้ผลหรือไม่ แต่จากการศึกษาทฤษฎีอย่างละเอียดแล้ว น่าจะเป็นวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมในเด็กระดับก่อนประถมศึกษาได้วิธีการหนึ่ง

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการสอนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าเด็กที่ได้รับการสอนโดยวิธีปกติ
2. ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กที่มีระดับอายุแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับ จะแตกต่างกันเมื่อได้รับการสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนปกติ
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนกับอายุของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ส่งผลต่อความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคม
4. ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กระดับอายุเดียวกันที่สอนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะสูงกว่าวิธีสอนแบบปกติ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. แผนแผนการวิจัย
3. วิธีดำเนินการทดลอง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่เรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ซึ่งมีอายุระหว่าง 4 ปี 6 เดือน - 6 ปี โรงเรียนอนุบาลชัยนาท อ.เมืองชัยนาท จ.ชัยนาท ภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2534 จำนวน 10 ห้องเรียน รวม 380 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ที่มีอายุระหว่าง 4 1/2 - 6 ปี โรงเรียนอนุบาลชัยนาท อ.เมืองชัยนาท จ.ชัยนาท ปีการศึกษา 2534 จำนวน 36 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 จัณลากลุ่มห้องเรียน โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 2 ห้องเรียน จากจำนวน 5 ห้องเรียน และชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 2 ห้องเรียน จากจำนวน 5 ห้องเรียน รวมเป็น 4 ห้องเรียน

2.2 จากนักเรียนจำนวน 4 ห้องเรียน คัดตามอายุเข้ากลุ่มตามที่กำหนดไว้ โดยดูจากบัญชีรายชื่อ (ป.03) ของนักเรียนเป็นเกณฑ์ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 อายุระหว่าง 4 ปี 6 เดือน ถึง 4 ปี 11 เดือน

กลุ่มที่ 2 อายุระหว่าง 5 ปี ถึง 5 ปี 5 เดือน

กลุ่มที่ 3 อายุระหว่าง 5 ปี 6 เดือน ถึง 5 ปี 11 เดือน

2.3 จัณลากลุ่มหากกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างง่ายจากนักเรียนในแต่ละกลุ่ม ให้เหลือกลุ่มอายุละ 12 คน รวม 3 กลุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 36 คน

2.4 จัณลากลุ่มครั้งสุดท้ายเพื่อเลือกเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง จะได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม 3 ระดับอายุ จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม 3 กลุ่ม 3 ระดับอายุ จำนวน 18 คน ดังนี้

2.4.1 กลุ่มอายุระหว่าง 4 ปี 6 เดือน ถึง 4 ปี 11 เดือน จัณลากลุ่มแยกเป็นกลุ่มควบคุม 6 คน และกลุ่มทดลอง 6 คน รวม 12 คน

2.4.2 กลุ่มอายุระหว่าง 5 ปี ถึง 5 ปี 5 เดือน จัณลากลุ่มแยกเป็นกลุ่มควบคุม 6 คน และกลุ่มทดลอง 6 คน รวม 12 คน

2.4.3 กลุ่มอายุระหว่าง 5 ปี 6 เดือน ถึง 5 ปี 11 เดือน จัณลากลุ่มแยกเป็นกลุ่มควบคุม 6 คน และกลุ่มทดลอง 6 คน รวม 12 คน

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัย
ดำเนินการทดลองตามแผนการวิจัยแบบ Randomized Block Design (RB -2) ซึ่งมี
ลักษณะของแบบแผนการทดลองดังนี้ (เจริญ จันทลักษณ์. 2527 : 165)

ตาราง 1 แบบแผนการทดลอง

ระดับอายุ	วิธีสอน	
	กลุ่มสัมพันธ	กลุ่มปกติ
1	n = 6	n = 6
2	n = 6	n = 6
3	n = 6	n = 6

วิธีดำเนินการทดลอง

หลังจากที่ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอน
ดังนี้

1. ดำเนินการทดลองสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มโดยครูประจำชั้น และสอนโดยวิธีแบบปกติตามหลักสูตรการจัดประสบการณ์ของเด็ก ระดับก่อนประถมศึกษาสำหรับกลุ่มควบคุมทั้ง 3 กลุ่มโดยครูประจำชั้น ในการเลือกครูผู้สอน ผู้วิจัยได้เลือกครูผู้สอนที่มีความสามารถทางด้านการสอนอนุบาลโดยตรง มีประสบการณ์ทางด้านการสอน และมีความสามารถพอ ๆ กัน ส่วนผู้ที่จะสอนทางด้านการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ต้องศึกษาวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และเคยได้รับการฝึกมาก่อน

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการทดลองทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีเนื้อหาตามหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 3 หน่วย หน่วยละ 1 สัปดาห์ สอนขั้นเตรียมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ 1 สัปดาห์โดยไม่ใช้เนื้อหา รวม 4 สัปดาห์ แต่ละสัปดาห์ดำเนินการสอนทุกวัน ตามตารางกิจกรรมในวงกลมวันละ 40 นาที รวมทั้งสิ้น 15 ครั้ง และดำเนินการสังเกตทุกวันตามช่วงเวลาที่กำลังทำการทดลอง จำนวน 15 ครั้ง โดยผู้สังเกต 2 คน ซึ่งเป็นครูที่สอนในโรงเรียนอนุบาลชัยนาท

3. เมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง ทำการทดสอบวัดความสามารถของพัฒนาการทางสติปัญญาและวัดความสามารถของพัฒนาการทางสังคม ด้วยแบบสัมภาษณ์แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตทุกวันมาหาค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่ม ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

4. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแผนการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องใช้เครื่องมือในการทดลอง 3 แบบ คือ

1. แบบทดสอบวัดความสามารถของพัฒนาการทางสติปัญญา
2. แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์เพื่อวัดความสามารถของพัฒนาการทางสังคม
3. แผนการสอนการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาความสามารถทางสติปัญญา และพัฒนาความสามารถทางสังคม ในการสอนเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ในตารางกิจกรรมในวงกลม จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้

1. วิธีสร้างแบบทดสอบ

แบบทดสอบวัดความสามารถทางสติปัญญา ผู้วิจัยปรับปรุงจากแบบทดสอบวัดสติปัญญา K-ABC Tests ของ คอฟแมน (Kaufman) มีขั้นตอนดังนี้

1.1 นำแบบทดสอบที่ดัดแปลงมาจาก K-ABC Tests ของ คอฟแมน ไปทดลองกับนักเรียนที่มีระดับอายุ 4 1/2 ปี - 6 ปี ที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มอายุละ 12 คน จำนวน 3 กลุ่มอายุ รวม 36 คน

1.2 นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบกับกลุ่ม Tryout ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยให้ KR 20 ของคูเดอร์ - ริชาร์ดสัน (Kuder - Richardson) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเฉลี่ย 0.64 (รายละเอียดแต่ละด้านมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในภาคผนวก)

2. วิธีสร้างแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสร้างแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้ เพื่อวัดพัฒนาการด้านความสามารถทางสังคม โดยให้ครอบคลุมในเรื่อง มีลักษณะการเป็นผู้นำ/ผู้ตามที่ดี การมีมนุษยสัมพันธ์ มโนภาพแห่งตน และทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มเพื่อน และต่อการเรียนการสอน โดยแยกดังนี้

2.1 แบบสังเกตให้ผู้สังเกต 2 คนในการตรวจสอบความมีมนุษยสัมพันธ์และการเป็นผู้นำ/ผู้ตามที่ดี การสังเกตจะสังเกตขณะปฏิบัติกิจกรรมที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้

2.2 แบบสัมภาษณ์ใช้ในการตรวจสอบการมีมโนภาพแห่งตนและทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มเพื่อน และการเรียนการสอน การสัมภาษณ์จะใช้หลังการทดลองวิจัยครั้งนี้สิ้นสุดลง

ตัวอย่างในการสร้างแบบสังเกต มีดังนี้ (ตัวอย่างละ 3 ข้อ)

แบบสังเกตทางสังคม

คำชี้แจง ในการตรวจพฤติกรรมต่อไปนี้ ถ้าปฏิบัติได้ถูกต้องตามเกณฑ์ ให้ 1 คะแนน และให้ $\checkmark$ เป็นสัญลักษณ์ ถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้องหรือไม่ปฏิบัติให้ $\times$ แปลว่าไม่มีคะแนนให้ หรือได้ 0 คะแนน

0. รู้จักช่วยกันเก็บของ

วิธีการ สังเกตดูว่า เด็กรู้จักช่วยเก็บของหรืออุปกรณ์ที่เล่นเสร็จแล้ว ส่งคืนครูเมื่อหมดเวลา และได้รับคำสั่งให้เลิกกิจกรรม

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าสามารถทำได้

ให้ $\times$ ถ้าทำเป็นนิ่งเฉยเสียไม่ช่วยกันหรือไม่สนใจ

00. เล่นเกมเป็นกลุ่มได้

วิธีการ สังเกตการเล่น การปฏิบัติตามกิจกรรมของเด็กกับเพื่อน ๆ

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กสามารถเล่นด้วยกันได้ ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันตามบทบาทที่ได้รับ และการมีส่วนร่วมเสมอ

ให้ $\times$ ถ้ามีกิจกรรมแล้วหันไปเล่นคนเดียว หรือทะเลาะกัน

000. เริ่มรู้จักการแข่งขัน

วิธีการ สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นเกมหรือกิจกรรมที่มีการแข่งขัน

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กรู้จักออกไปแข่งขัน อยากเอาชนะ อยากเก่งกว่าคนอื่น และไม่ยอมแพ้ แต่เป็นไปตามกติกา

ให้ $\times$ ถ้าเด็กไม่กล้าแสดงออก ยอมแพ้ตลอดเวลา แม้จะมีทางชนะก็ไม่กล้า

ฯลฯ

ตัวอย่างในการสร้างแบบสัมภาษณ์ มีดังนี้

แบบสัมภาษณ์ทางสังคม

คำชี้แจง คุความสัมพันธ์ระหว่างการคิดเกี่ยวกับตัวเองและการปฏิบัติของนักเรียน ถ้าสอดคล้องกันให้ 1 คะแนน ถ้าไม่สอดคล้องกันให้ 0 คะแนน

0. นักเรียนคิดว่านักเรียนโตพอที่จะแต่งตัวเองได้หรือไม่

คำตอบ - คิดว่าโตพอที่จะแต่งตัวเองได้และแต่งตัวเองได้ ให้ 1 คะแนน

- คิดว่าโตพอแล้ว แต่ยังแต่งตัวเองไม่ได้ ให้ 0 คะแนน

00. นักเรียนอยากออกมาตอบคำถามครูและเพื่อนหน้าห้องหรือไม่

- คำตอบ - อยากออกมาตอบและสามารถตอบได้ เล่าเรื่องให้เพื่อนฟังหน้าชั้นได้
ให้ 1 คะแนน
- อยากออกมาตอบ แต่ไม่กล้าออกมาตอบหน้าห้องหรือไม่อยากออกมาตอบ
ให้ 0 คะแนน

000. นักเรียนชอบการเล่นและของเล่นที่ครูนำมาสอนหรือไม่

- คำตอบ - ชอบกิจกรรม (หรือไม่ชอบกิจกรรม) ที่ครูนำมาสอนและอยากเล่น (หรือไม่
อยากเล่น) ให้ 1 คะแนน
- ชอบกิจกรรม (หรือไม่ชอบกิจกรรม) แต่ไม่อยากเล่น ให้ 0 คะแนน

ฯลฯ

ขั้นตอนในการสร้างแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. นำแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ทั้ง 2 ส่วน นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
จำนวน 3 ท่าน แล้วหาค่าความสอดคล้องของแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์โดยถือเกณฑ์ว่า
แบบทดสอบนี้ข้อใดได้ความเห็นชอบอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน แสดงว่าใช้ได้ ถ้าข้อใดไม่ได้
ตามเกณฑ์นี้ ต้องตัดข้อนั้นออก ทำให้มีให้ครบ ความสามารถทางสังคมทั้ง 4 ด้าน คือ การ
เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การมีมนุษยสัมพันธ์ การมีวินัยในตนเอง และทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มเพื่อน
และวิธีสอน ด้านละ 5 ข้อ รวมทั้งหมด 20 ข้อ

2. นำแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีอายุ 4 ปี 6 เดือน
ถึง 6 ปี ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง ระดับอายุละ 5 คน รวม 15 คน โดยใช้ผู้
สังเกต 2 คน ผู้สัมภาษณ์ 1 คน

3. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตจากผู้สังเกต 2 คน โดยใช้วิธีของวิลเลียม
เอ สก็อตต์ (William A. Scott)

4. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ โดยใช้ KR - 20 ของ คูเดอร์ -
ริชาร์ดสัน (Kuder - Richardson)

3. วิธีสร้างโปรแกรมการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

วิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาความสามารถของพัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาความสามารถของพัฒนาการทางสังคม ผู้วิจัยใช้เนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้การสอน ในตารางกิจกรรมในวงกลม จากแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 (2529) จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ และชั้นเตรียมอีก 1 สัปดาห์ คือ

หน่วยเตรียมความพร้อม กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

หน่วยเรื่อง คมนาคม

หน่วยเรื่อง ผักสดสะอาด

หน่วยเรื่อง ข้าว

ทั้งหมดนี้ยึดหลักตามแบบชุดกิจกรรมฝึกทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียนชั้นประถม ปีที่ 5 ตามโครงการพัฒนารูปแบบการฝึกทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา (กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2530) โดยปรับปรุงให้ เหมาะสมกับระดับก่อนประถมศึกษา โดยทดลองสอนกับนักเรียนชั้นเด็กเล็ก โรงเรียน ประถมสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แชนมณี รองศาสตราจารย์อัจฉรา ชิวพันธ์ อาจารย์ราศี ทองสวัสดิ์ อาจารย์พรเทพพรณ เหลืองสุวรรณ และอาจารย์กัญญา เกตุกล้า และนำไป ทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง ระดับอายุละ 5 คน รวม 15 คน จากโรงเรียนอนุบาลชัยนาท

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้ Two-Way Anova เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อ 1, 2, 3 ส่วนข้อ 4 ใช้ เปรียบเทียบด้วย $t - test$

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 คะแนนเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2522 : 51)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ความแปรปรวนของคะแนน (Variance) โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2522 : 100)

$$S^2 = \frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N - 1)}$$

เมื่อ S^2 แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนน

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

2.1 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดสติปัญญาทั้งฉบับและความเชื่อมั่นของแบบลัมภาน์ โดยใช้ KR20 ของ คูเดอร์ และริชาร์ดสัน (Kuder and Richardson. 1977) มีสูตรดังนี้

$$KR\ 20 = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S^2_t} \right]$$

เมื่อ k แทน จำนวนข้อสอบทั้งฉบับ

p แทน สัดส่วนของคนที่ยอมรับ = percentage ของคนที่สอบผ่านแต่ละข้อ

q แทน $1 - p$

S^2_t แทน Variance ของ Test ทั้งฉบับ

2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของความสอดคล้องของผู้สังเกตโดยใช้วิธีของ William A. Scott (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531 : 134) มีสูตรดังนี้

$$= \frac{P_o - P_e}{1 - P_e}$$

เมื่อ หมายถึง ความเชื่อมั่นของการสังเกต

P_o หมายถึง แทนอัตราส่วนของความน่าจะเป็น (Probability) ของการสังเกตพฤติกรรมได้ตรงกันของผู้สังเกต 2 คน ซึ่งหาได้จากผลต่างระหว่าง 1.00 กับค่าผลรวมของผลต่างระหว่างร้อยละของค่าสังเกตพฤติกรรมของผู้สังเกต 2 คน

P_e หมายถึง แทนอัตราส่วนของความน่าจะเป็น (Probability) ของการสังเกตพฤติกรรมได้ตรงกันของผู้สังเกต 2 คน ซึ่งหาได้จากสัดส่วนของคะแนนพฤติกรรมที่มีจำนวนสูงสุดและรองลงมา โดยเลือกจากผู้สังเกตคนใดคนหนึ่งก็นำค่าทั้ง 2 มายกกำลัง 2 แล้วนำมารวมกัน

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 เปรียบเทียบความสามารถทางสถิติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กในระดับอายุเดียวกัน โดยใช้ t-test (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531 : 84) มีสูตรดังนี้

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n-1)S_1^2 + (n-2)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left\{ \begin{matrix} 1 & 1 \\ - & + \\ n_1 & n_2 \end{matrix} \right\}}} \quad \text{เมื่อ } df = n_1 + n_2 - 2$$

เมื่อ X_1 แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1
 X_2 แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ 2
 n_1 แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
 n_2 แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 2
 S_1^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มที่ 1
 S_2^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มที่ 2

3.2 วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสององค์ประกอบ (Two - Way Analysis of Variance) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531 : 104)

Source of Variation	SS	df	MS	F
ระดับอายุ (R)	SSR	r-1	$\frac{SS_R}{df_R}$	$F_R = \frac{MS_R}{MS_E}$
วิธีสอน (C)	SSC	c-1	$\frac{SS_C}{df_C}$	$F_C = \frac{MS_C}{MS_E}$
ปฏิสัมพันธ์ (RC)	SS(RC)	(r-1)(c-1)	$\frac{SS(RC)}{df_{RC}}$	$F_{RC} = \frac{MS_{RC}}{MS_E}$
ความคลาดเคลื่อน (E)	SSE	rc(n-1)	$\frac{SS_E}{df_E}$	
รวม	SST	rc(n-1)		

เมื่อ c แทน จำนวนวิธีสอน ในที่นี้เท่ากับ 2 วิธี

r แทน ระดับอายุของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ในที่นี้มี 3 ระดับ

n แทน จำนวนนักเรียนในแต่ละกลุ่ม ในที่นี้เท่ากับ 6 คน

3.3 เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยใช้ Scheffe' ในกรณีที่ค่า F มีนัยสำคัญทางสถิติ สูตรของ Scheffe' มีดังนี้

$$S = \sqrt{(k-1)F_{(\alpha, k-1, N-cr)}} \sqrt{MS_E \sum_{j=1}^k \frac{(c_j)^2}{n_j}}$$

เมื่อ k = จำนวนกลุ่มของ Sample

n_j = จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม

c_j = สัมประสิทธิ์ของการเปรียบเทียบ ซึ่งจะมีค่าเป็น 1, -1, 1, -1...

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลคะแนนความสามารถทางสังคมซึ่งได้จากการสังเกตประจำวันทุกครั้งมารวมกัน แล้วนำไปรวมกับคะแนนจากการสัมภาษณ์หลังการทดลองของทั้งสองกลุ่ม ส่วนคะแนนความสามารถทางสติปัญญาได้จากการทดสอบวัดสติปัญญา K-ABC Test ของคอฟแมน (Kaufman) ซึ่งนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับสังคมไทยและระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยดำเนินการวิเคราะห์ตามสมมติฐานการวิจัยดังนี้

1. ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการสอนโดยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าเด็กที่ได้รับการสอนโดยวิธีปกติ
2. ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กที่มีระดับอายุแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับ แตกต่างกันเมื่อได้รับการสอนโดยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนปกติ
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนกับอายุของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่มีผลต่อความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคม
4. ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กระดับอายุเดียวกันที่สอนโดยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าวิธีสอนปกติ

ตาราง 2 ข้อมูลแสดงคะแนนความสามารถทางสังคมที่ได้จากแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์
และคะแนนความสามารถทางสติปัญญาที่ได้จากแบบทดสอบวัดสติปัญญา

ระดับอายุ	ความสามารถทางสังคม			ความสามารถทางสติปัญญา		
	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง	รวม	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง	รวม
4.5 - 5 ปี	64	171	235	146	186	332
	63	164	227	141	183	324
	97	144	241	157	172	329
	43	154	197	128	177	305
	64	157	221	163	192	355
	50	152	202	140	174	314
ΣX	381	942	1323	875	1084	1959
$\bar{X}$	63.5	157		145.83	180.67	
5 - 5.5	57	159	216	172	185	357
	117	168	285	177	185	362
	60	169	229	194	188	382
	112	184	296	191	212	403
	59	155	214	186	195	381
	53	166	219	202	191	393
ΣX	458	1001	1459	1122	1156	2278
$\bar{X}$	76.33	166.33		187	192.67	

ตาราง 2 (ต่อ)

ระดับอายุ	ความสามารถทางสังคม			ความสามารถทางสติปัญญา		
	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง	รวม	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง	รวม
5.5 - 6	111	186	297	194	194	388
	63	169	232	186	193	379
	78	174	252	176	209	385
	53	156	209	187	181	368
	54	168	222	199	191	390
	116	182	298	204	192	396
ΣX	475	1035	1510	1146	1160	2306
$\bar{X}$	79.17	172.5		191	193.33	

ตาราง 3 แสดงค่าความแปรปรวนของความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา
ทั้ง 3 ระดับอายุที่ได้รับการสอนโดยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนปกติ

แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F
ระดับอายุ (R)	1557.39	(3-1)=2	778.7	2.01
วิธีสอน (C)	76913.23	(2-1)=1	76913.23	198.60**
ปฏิสัมพันธ์ (RxC)	17.50	2x1=2	8.53	0.02
ความคลาดเคลื่อน (MSE)	11618.	3x2x5=30	387.27	
SST	90105.67	35		

$$f.01 (2,30) = 7.56 \text{ และ } F.01 (1,30) = 5.39$$

$$F.05 (2,30) = 3.32 \text{ และ } F.05 (1,30) = 4.17$$

จากตาราง 3 แสดงว่า

1. เมื่อพิจารณาตัวแปรระดับอายุ ไม่พบความแตกต่างทางด้านความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาทั้ง 3 ระดับอายุ ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้
2. เมื่อพิจารณาตัวแปรวิธีสอน พบว่า ความสามารถทางสังคมของเด็กที่ได้รับการสอนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์แตกต่างจากเด็กที่ได้รับการสอนวิธีปกติที่ระดับ .01 ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้
3. เมื่อพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับอายุและวิธีสอน ไม่พบความแตกต่างของความสามารถทางสังคมของเด็กที่ได้รับการสอนที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 4 แสดงค่าความแปรปรวนของความสามารถทางสติปัญญาของเด็กระดับก่อนประถม
ศึกษาทั้ง 3 ระดับอายุที่ได้รับการสอนโดยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีปกติ

แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F
ระดับอายุ (R)	6193.17	2	3096.59	29.576 ^{**}
วิธีสอน (C)	1834.69	1	1834.69	17.523 ^{**}
ปฏิสัมพันธ์ (RxC)	1819.06	2	959.03	9.160 ^{**}
ความคลาดเคลื่อน (MSE)	3140.83	30	104.70	
SST	13086.75	35		

$$f.01 (2,30) = 7.56 \text{ และ } F.01 (1,30) = 5.39$$

$$F.05 (2,30) = 3.32 \text{ และ } F.05 (1,30) = 4.17$$

จากตาราง 4 แสดงว่า

1. เมื่อพิจารณาตัวแปรระดับอายุ พบว่า ความสามารถทางสติปัญญาของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาทั้ง 3 ระดับอายุ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้
2. เมื่อพิจารณาตัวแปรวิธีสอน พบว่า ความสามารถทางสติปัญญาของเด็กที่ได้รับการสอนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์แตกต่างจากกลุ่มที่ได้รับการสอนวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้
3. เมื่อพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างอายุและวิธีสอน พบว่า ความสามารถทางสติปัญญาของเด็กที่ได้รับการสอนโดยวิธีที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงอายุ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 5 การทดสอบค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับอายุ โดยวิธีของ Scheffe' เมื่อความสามารถทางสถิติปัญหามีปฏิสัมพันธ์

ค่าเฉลี่ย (X)	4.5-5.0 ปี (X_1)	5.0-5.5 ปี (X_2)	5.5-6.0 ปี (X_3)
	163.25	189.83	192.17
$X_1 = 163.25$	-	26.58**	28.92**
$X_2 = 189.83$		-	2.34
$X_3 = 192.17$			-

ค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยวิธีการของ Scheffe' จากการคำนวณ $S.01 = 19.39$ และ $S.05 = 15.22$

เนื่องจากพบว่ามียุทธินร่วมกันระหว่างวิธีสอนและระดับอายุ ทำให้ความสามารถทางสถิติปัญหามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (จากตาราง 4) จึงเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความแตกต่าง โดยวิธีของ Scheffe' ซึ่งผลจากการคำนวณได้ค่าของ Scheffe's test ที่ระดับ .01 = 19.39 และที่ระดับ .05 = 15.22 เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยในตาราง มีผลต่างของค่าเฉลี่ยเพียง 2 คู่ คือ $\bar{X}_1 - \bar{X}_2$ และ $\bar{X}_1 - \bar{X}_3$ ที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ความสามารถทางสถิติของกลุ่ระดับอายุ 5.5 - 6.0 ปี และกลุ่มระดับอายุ 5.0 - 5.5 ปี สูงกว่ากลุ่มระดับอายุ 4.5 - 5.0 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ไม่พบความแตกต่างของความสามารถทางสถิติปัญหาระหว่างกลุ่มระดับอายุ 5.0 - 5.5 ปี และกลุ่มระดับอายุ 5.5 - 6 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 6 การหาค่าปฏิสัมพันธ์จากตารางวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างระดับอายุและวิธีสอน

แหล่งข้อมูล	SS	df	MS	F
1. วิธีสอน (A)	1834.69	2-1 = 1	1834.69	= 17.524**
2. วิธีสอนที่ระดับอายุที่1	3640.09	2-1 = 1	3640.09	= 34.768**
3. วิธีสอนที่ระดับอายุที่2	96.34	2-1 = 1	96.34	= 0.920
4. วิธีสอนที่ระดับอายุที่3	16.34	2-1 = 1	16.34	= 0.156
5. ระดับอายุ (B)	6193.17	3-1 = 2	3096.385	= 29.577**
6. ระดับอายุที่วิธีกลุ่มฯ	609.786	3-1 = 2	304.893	= 2.912
7. ระดับอายุที่วิธีปกติ	7501.45	3-1 = 2	3750.725	= 35.825**
8. ปฏิสัมพันธ์ (AxB)	1819.06	(2-1)(3-1)=2	909.53	= 0.687**
9. W.cell	3140.83	2x3 (6-1)=30	104.694	
10. Total	24851.756	6x2x3-1=35		

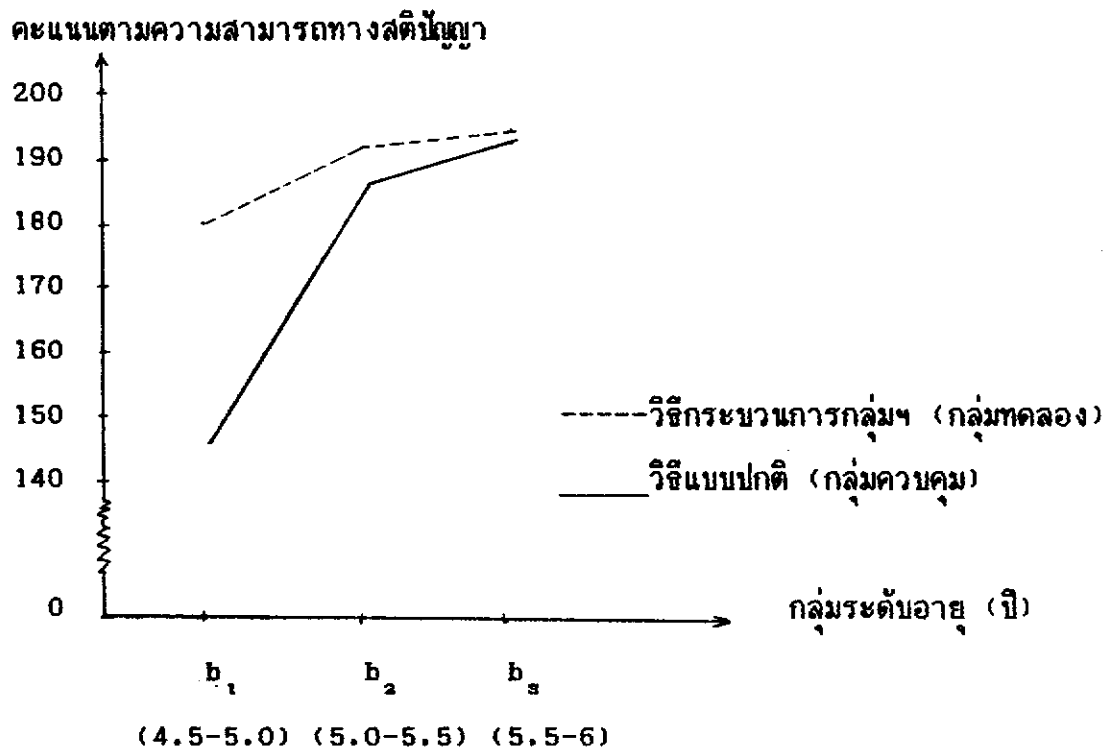
$$F_{\alpha}.01(1,30) = 5.39 \quad \text{และ} \quad F_{\alpha}.01(2,30) = 7.56$$

$$F_{\alpha}.05(1,30) = 4.17 \quad \text{และ} \quad F_{\alpha}.05(2,30) = 3.32$$

จากตาราง 6 แสดงว่า

1. เมื่อพิจารณาวิธีสอน พบว่า วิธีสอนทำให้ความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. เมื่อพิจารณาวิธีสอนในระดับอายุ 4.5 - 5 ปี พบว่า ความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. เมื่อพิจารณาวิธีสอนในระดับอายุ 5 - 5.5 ปี ไม่พบว่าความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
4. เมื่อพิจารณาวิธีสอนในระดับอายุ 5.5 - 6 ปี ไม่พบความแตกต่างของความสามารถทางสติปัญญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
5. เมื่อพิจารณาตัวแปรอายุ พบว่า ทำให้ความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
6. เมื่อพิจารณาระดับอายุกับวิธีสอน 1 พบว่า วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไม่ทำให้ความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
7. เมื่อพิจารณาระดับอายุกับวิธีสอน 2 พบว่า ความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
8. เมื่อพิจารณาปฏิสัมพันธ์ พบว่า วิธีสอนและระดับอายุมีอิทธิพลร่วมกันที่ทำให้ความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เนื่องจากพบปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างอายุและวิธีสอน และตัวแปรทั้งระดับอายุและวิธีสอน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังแสดงรายละเอียดตามกราฟต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างอายุและวิธีสอน

จากภาพประกอบ 2 แสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างอายุและวิธีสอนซึ่งพบว่าวิธีสอนกระบวนกรกลุ่มสัมพันธ์ น่าจะนำไปใช้ได้สำหรับเด็กเล็ก จากการทดลองพบว่าเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 4.5-5 ปี มีความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เด็กที่มีระดับอายุเพิ่มขึ้น คือ ตั้งแต่ 5.5-6 ปี จะไม่เห็นความแตกต่างของวิธีสอนทั้ง 2 วิธีอย่างชัดเจนมากนัก

ตาราง 7 เปรียบเทียบความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 4.5-5.0 ปี ที่ได้รับการสอน
โดยวิธีการขบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบปกติ

	จำนวนนักเรียน	คะแนนเฉลี่ย	S.D.	t-value	2-tail prob
กลุ่มควบคุม	6	63.50	18.57		
				-10.98***	0.00
กลุ่มทดลอง	6	157.00	9.46		

$\alpha.001$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 4.587$

$\alpha.01$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 3.169$

$\alpha.05$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 2.228$

ค่า t จากตาราง 7 เมื่อ $df = 10$, $\alpha = .001$ มีค่า 4.587 ต่ำกว่าค่าที่คำนวณได้ แสดงว่า ความสามารถทางสังคมของเด็กระดับอายุ 4.5 - 5 ปี ทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ตาราง 8 เปรียบเทียบความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 5.0 - 5.5 ปี ที่ได้รับการสอนโดยวิธีการหวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบปกติ

	จำนวนนักเรียน	คะแนนเฉลี่ย	S.D.	t-value	2-tail prob
กลุ่มควบคุม	6	76.33	29.70		
				-7.036***	0.00
กลุ่มทดลอง	6	166.83	10.03		

$\alpha.001$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 4.587$

$\alpha.01$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 3.169$

$\alpha.05$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 2.228$

ค่า t จากตาราง 8 เมื่อ $df = 10$, $\alpha = .001$ มีค่า 4.587 ต่ำกว่าค่าที่คำนวณได้ แสดงว่า ความสามารถทางสังคมของเด็กระดับอายุ 5. - 5.5 ปี ทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ตาราง 9 เปรียบเทียบความสามารถทางสังคมของเด็กอายุ 5.5 - 6.0 ปี ที่ได้รับการสอนโดยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบปกติ

	จำนวนนักเรียน	คะแนนเฉลี่ย	S.D.	t-value	2-tail prob
กลุ่มควบคุม	6	79.17	28.11		
				-7.60***	0.00
กลุ่มทดลอง	6	172.50	10.76		

$\alpha.001$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 4.587$

$\alpha.01$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 3.169$

$\alpha.05$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 2.228$

ค่า t จากตาราง 9 เมื่อ $df = 10$, $\alpha = .001$ มีค่า 4.587 ต่ำกว่าค่าที่คำนวณได้ แสดงว่า ความสามารถทางสังคมของเด็กระดับอายุ 5.5 - 6 ปี ทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ตาราง 10 เปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาของเด็กอายุ 4.5-5.0 ปีที่ได้รับการสอนโดยวิธีการหวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบปกติ

	จำนวนนักเรียน	คะแนนเฉลี่ย	S.D.	t-value	2-tail prob
กลุ่มควบคุม	6	145.83	12.61		
				-5.78***	0.00
กลุ่มทดลอง	6	180.66	7.68		

$\alpha.001$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 4.587$

$\alpha.01$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 3.169$

$\alpha.05$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 2.228$

ค่า t จากตาราง 10 เมื่อ $df = 10$, $\alpha = .001$ มีค่า 4.587 ต่ำกว่าค่าที่คำนวณได้ แสดงว่าความสามารถทางสติปัญญาของเด็กในระดับอายุ 4.5 - 5 ปี ทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ตาราง 11 เปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาของเด็กอายุ 5.0 - 5.5 ปี ที่ได้รับการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบปกติ

	จำนวนนักเรียน	คะแนนเฉลี่ย	S.D.	t-value	2-tail prob
กลุ่มควบคุม	6	187.00	11.10		
				-0.92	0.37
กลุ่มทดลอง	6	192.66	10.21		

$\alpha.001$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 4.587$

$\alpha.01$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 3.169$

$\alpha.05$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 2.228$

ค่า t จากตาราง 11 เมื่อ $df = 10$, $\alpha.05$ มีค่า 2.228 สูงกว่าค่าที่คำนวณได้ แสดงว่า ความสามารถทางสติปัญญาของเด็กในระดับอายุ 5 - 5.5 ปี ทั้งสองกลุ่มไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ตาราง 12 เปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาของเด็กอายุ 5.5 - 6.0 ปี ที่ได้รับการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีการสอนแบบปกติ

	จำนวนนักเรียน	คะแนนเฉลี่ย	S.D.	t-value	2-tail prob
กลุ่มควบคุม	6	191.00	10.08	-0.42	0.68
กลุ่มทดลอง	6	193.33	9.00		

$\alpha.001$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 4.587$

$\alpha.01$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 3.169$

$\alpha.05$ เมื่อ $df = 10$ ค่า $t = 2.228$

ค่า t จากตาราง 12 เมื่อ $df = 10$, $\alpha.05$ มีค่า 2.228 สูงกว่าค่าที่คำนวณได้ แสดงว่า ความสามารถทางสติปัญญาของเด็กในระดับอายุ 5.5 - 6 ปี ทั้งสองกลุ่มไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้แทนความหมายดังนี้

$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
ΣX	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
F	แทน	ค่าความแปรปรวน
SSR	แทน	ผลรวมยกกำลังสองของแถว
SSC	แทน	ผลรวมยกกำลังสองของสดมภ์
SSRC	แทน	ผลรวมยกกำลังสองของปฏิสัมพันธ์
SSE	แทน	ผลรวมยกกำลังสองของความคลาดเคลื่อน
df	แทน	ค่าของตัวแปรอิสระ
SST	แทน	ผลรวมยกกำลังสองของทั้งหมด
กลุ่มทดลอง	แทน	กลุ่มตัวอย่างที่สอนด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
กลุ่มควบคุม	แทน	กลุ่มตัวอย่างที่สอนด้วยวิธีปกติ
***	แทน	ระดับนัยสำคัญที่ .001
**	แทน	ระดับนัยสำคัญที่ .01
*	แทน	ระดับนัยสำคัญที่ .05

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อศึกษาว่าวิธีสอนแบบวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สามารถใช้กับเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา และช่วยส่งเสริมความสามารถทางสังคมและความสามารถทางสติปัญญาได้ ซึ่งมีลำดับขั้นของการศึกษาค้นคว้าและผลโดยสรุปดังนี้

จุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมระหว่างเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนปกติว่าได้ผลแตกต่างกันหรือไม่
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมระหว่างเด็กที่มีอายุแตกต่างกัน 3 ระดับ ว่าได้ผลแตกต่างกันหรือไม่ โดยไม่พิจารณาวิธีสอน
3. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนทั้งสองวิธีและระดับอายุทั้ง 3 ระดับ ของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่มีผลต่อความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคม
4. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กแต่ละระดับอายุที่สอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนปกติว่าแตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการสอนโดยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าเด็กที่ได้รับการสอนโดยวิธีปกติ
2. ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กที่มีระดับอายุแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับ จะแตกต่างกันเมื่อได้รับการสอนโดยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีปกติ
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนกับอายุของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ส่งผลต่อความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคม
4. ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กระดับอายุเดียวกันที่สอนโดยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะสูงกว่าวิธีสอนปกติ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร คือ เด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ของโรงเรียนอนุบาลชัยนาท ปีการศึกษา 2534 ที่มีอายุระหว่าง 4 ปี 6 เดือน ถึง 6 ปี ในปีการศึกษา 2534
2. กลุ่มตัวอย่าง สุ่มมาจากเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่เรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ของโรงเรียนอนุบาลชัยนาทที่มีอายุระหว่าง 4 ปี 6 เดือน ถึง 6 ปี ในปีการศึกษา 2534 โดยแบ่งเป็น 3 ระดับอายุต่างกันระดับละ 6 เดือน โดยสุ่มอย่างง่ายมาระดับละ 12 คน แล้วจับคู่เข้ากลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 กลุ่มละ 6 คน จากนั้นจึงจับฉลากเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมให้กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่

1. แบบวัดสติปัญญา ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจาก K-ABC Test ของ คอฟแมน (Kaufman) และใช้เฉพาะที่เหมาะสมสำหรับระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างตามข้อกำหนดของแบบทดสอบ
2. แบบสังเกตความสามารถทางสังคม ใช้ทุกครั้งที่สอน
3. แบบสัมภาษณ์ทางสังคม ใช้สัมภาษณ์เมื่อสิ้นสุดการทดลอง

การดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในเวลาสอนปกติ โดยแยกออกมาทำการทดลองในห้องเรียนที่กำหนดไว้ ทดลอง 3 สัปดาห์ 15 ครั้ง ทดลองครั้งละ 40 นาที ในช่วงกิจกรรมวงกลมและเกมการศึกษา และดำเนินการดังนี้

1. จัดกลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองกลุ่มละ 18 คน แต่ละกลุ่มแบ่งเป็น 3 ระดับอายุ ระดับอายุละ 6 คน
2. การดำเนินการทดลอง ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ดำเนินการดังนี้
  - 2.1 กลุ่มควบคุม เรียนโดยวิธีปกติและสอนโดยครูผู้สอนในโรงเรียน มีผู้สังเกต 2 คน สังเกต 15 ครั้ง รวมเป็น 3 สัปดาห์
  - 2.2 กลุ่มทดลอง เรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ โดยครูผู้สอนในโรงเรียน มีผู้สังเกต 2 คน สังเกต 15 ครั้ง ก่อนทำการทดลองได้มีการสอนขั้นเตรียมความพร้อมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์อีก 5 ครั้ง รวมเป็น 4 สัปดาห์
3. หลังการทดลอง ทดสอนนักเรียนทั้งสองกลุ่มด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์ร่วมกันเป็นคะแนนความสามารถทางสังคม ส่วนแบบทดสอบวัดสติปัญญา รวมทั้งชุดเข้าด้วยกัน เป็นคะแนนความสามารถทางสติปัญญา

4. นำคะแนนความสามารถทางสังคม และคะแนนความสามารถทางสติปัญญา ไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำคะแนนวัดความสามารถทางสังคมของกลุ่มควบคุมและคะแนนวัดความสามารถทางสติปัญญาของกลุ่มทดลอง ไปวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทิศทาง (Two-way Analysis of Variance)

ถ้ามีนัยสำคัญทางสถิติก็เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffé's Test)

เปรียบเทียบตามความสามารถทางสังคมและความสามารถทางสติปัญญาของเด็กในแต่ละระดับอายุที่ใช้วิธีสอนที่ต่างกันด้วย t-test

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาทางด้านความสามารถทางสังคม

1.1 เมื่อศึกษาตัวแปรระดับอายุแต่ละระดับ โดยวิธีการสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนปกติ พบว่า ความสามารถทางสังคมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.2 เมื่อพิจารณาตัวแปรวิธีสอน โดยใช้วิธีการสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีปกติ พบว่า กลุ่มระดับอายุทั้ง 3 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีการสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ความสามารถทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.3 เมื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับอายุและวิธีสอน พบว่าความสามารถทางสังคมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ศึกษาความสามารถทางสติปัญญา (ดูจากตาราง 3-6 และภาพกราฟ)

2.1 เมื่อศึกษาตัวแปรระดับอายุแต่ละระดับอายุ โดยใช้วิธีสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนปกติ พบว่า ความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.2 เมื่อศึกษาตัวแปรวิธีสอน โดยใช้วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนปกติทั้ง 3 อายุ พบว่า ความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.3 เมื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนและระดับอายุ พบว่า ความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.4 เมื่อพบว่าตัวแปรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีปฏิสัมพันธ์ด้วยจึงเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยใช้วิธีของ Scheffe ซึ่งพบว่าความสามารถทางสติปัญญาของกลุ่มระดับอายุ 5.5-6.0 ปี และกลุ่มระดับอายุ 5-5.5 ปี สูงกว่ากลุ่มระดับอายุ 4.5-5.0 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ไม่พบว่ากลุ่มระดับอายุ 5.0-5.5 ปี กับกลุ่มระดับอายุ 5.5-6.0 ปี มีความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของกลุ่มอายุเดียวกัน (ดูจากตาราง 7-12)

3.1 เมื่อศึกษาความสามารถทางสังคมโดยเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ในแต่ละระดับอายุ พบว่า ทุกกลุ่มระดับอายุทั้ง 3 ระดับอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (ดูตาราง 7-9) โดยกลุ่มทดลองมีผลสูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.2 เมื่อศึกษาความสามารถทางสติปัญญา พบว่า ความสามารถทางสติปัญญาของเด็กแต่ละระดับอายุ 4.5-5 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม (ดูตาราง 10) ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

แต่ความสามารถทางสติปัญญาของเด็กในระดับอายุ 5-5.5 ปี และเด็กในระดับอายุ 5.5-6 ปี กลุ่มทดลองมีผลสูงกว่ากลุ่มควบคุมเพียงเล็กน้อย ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

ในการศึกษาเรื่องการใช้อธิบายกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา พบว่า วิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรินทร์ อินทวิศาลกุล (2533 : 48) ที่กล่าวว่า "กิจกรรมกลุ่มสามารถส่งเสริมความสามารถทางสติปัญญาได้" และเป็นงานวิจัยเรื่องแรกที่แสดงให้เห็นว่าสามารถส่งเสริมความสามารถทางสติปัญญาได้ โดยให้กับผู้ฝึกอาชีพที่เป็นผู้ใหญ่ เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อนว่าจะช่วยพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาในระดับก่อนประถมศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พยายามศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดประกอบกันระหว่างพัฒนาการทางสติปัญญาและวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งพบว่าวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีสอนหรือวิธีฝึกอบรมที่ประสบผลดีในด้านความสามารถทางสังคมที่จะส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมนิสัยที่ดีตามความเห็นของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 3 - 4) กองวิชาการที่กล่าวถึงลักษณะพัฒนาการทางสังคมนิสัยที่เด็กก่อนวัยเรียนควรจะมีคือ ช่วยตัวเองได้ ทำกิจส่วนตัวได้ เข้ากับเพื่อนได้ รู้จักเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีมารยาทสังคม และทำตนให้เป็นประโยชน์ ซึ่งในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักการจัดประสบการณ์ในการสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ของ เขาวนา เดชะคุปต์ (2517 : 156 - 163) คือ หลักการตั้งจุดมุ่งหมาย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา การวิเคราะห์การเรียนรู้และการประเมินผล ส่วนหลักการสรุปและการนำไปใช้ ผู้วิจัยไม่ได้ใช้ขั้นนี้เพราะเห็นว่าผู้เรียนยังเด็กเกินไป หลังการทดลองใช้วิธีการบวนการ

กลุ่มสัมพันธ์ มีข้อที่น่าสนใจว่า ขณะทดสอบวัดความสามารถทางสติปัญญา กลุ่มทดลองใช้เวลาในการทดสอบน้อยกว่ากลุ่มควบคุม เช่น ในแต่ละข้อของแบบทดสอบ ซึ่งผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบทดสอบ K-ABC ของคอฟแมน (Kaufman) ใช้สอบเป็นรายบุคคล มีเวลาเป็นเครื่องกำหนดทุกข้อ ถ้าแบบทดสอบกำหนดข้อละ 2 นาที เด็กในกลุ่มควบคุมจะใช้เวลาเกือบ 2 นาที แต่เด็กส่วนใหญ่ในกลุ่มทดลองจะใช้เวลาเพียง 1 นาที หรือมากกว่าเพียงเล็กน้อย ด้านการตัดสินใจหรือการแก้ปัญหาจะทำได้ดีกว่ากลุ่มควบคุมจากการสังเกตของผู้วิจัย ขณะทดลองสอนเด็กในกลุ่มทดลอง จะรู้จักซักถาม ไม่ตอบคำถามครูเพียงฝ่ายเดียว เมื่อการทดลองผ่านไประยะหนึ่งเด็กในกลุ่มทดลองจะให้เหตุผลในคำตอบได้ ผู้วิจัยได้นำผลการวัดความสามารถทางสติปัญญาไปเทียบกับวิธีสอนปกติ ซึ่งเป็นวิธีสอนที่มีมาตรฐานดีแล้วตามที่คณะกรรมการสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดให้ใช้ ผลปรากฏว่าเด็กในแต่ละระดับอายุมีผลการทดสอบวัดสติปัญญาสูงกว่ากลุ่มควบคุม กลุ่มระดับอายุ 4.5-5 ปี มีความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างจากกลุ่มระดับ 5-5.5 ปี และ 5.5-6 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่กลุ่มอายุ 5-5.5 ปี และ 5.5-6 ปี ไม่พบความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (พิจารณาจากตาราง 4, ตาราง 5 และกราฟประกอบ) เมื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างระดับอายุและวิธีสอนพบว่า ทั้ง 2 ตัวแปรอิทธิพลร่วมกันในการส่งเสริมความสามารถทางสติปัญญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากไม่มีงานวิจัยสนับสนุนหรือคัดค้านในเรื่องการสอน โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาในระดับก่อนประถมศึกษา จึงไม่สามารถยกมาสนับสนุนได้ ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สามารถใช้สอนได้ดีในเด็กระดับอายุ 4.5-5 ปี แต่ในช่วง 5-6 ปี จะใช้วิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หรือใช้วิธีสอนปกติก็ไม่ให้ผลในด้านสติปัญญาแตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยนี้นับว่าเป็นผลงานวิจัยซึ่งอาจกล่าวได้ว่าไม่มีผู้ใดพบมาก่อน เพราะนิยมใช้ในเด็กโตและผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่จะดูในด้านของสังคมมากกว่าดูในด้านสติปัญญา การที่เราพบว่าวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สอนได้ดีในเด็กเล็ก อาจเป็นไปได้ว่าโดยธรรมชาติเด็กจะมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา และเริ่มที่

จะสนใจเพื่อนมากขึ้นจึงเหมาะสมกับวิธีการขบวนการกลุ่มสัมพันธ์ แต่ในการทดลองก็มีปัญหา
อยู่บ้างในเรื่องของกระบวนการขั้นวิเคราะห์ เพราะเด็กยังไม่มีวุฒิภาวะอย่างเด็โต
ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีความชำนาญในการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความเข้าใจ
สำหรับเด็กที่จะคิดวิเคราะห์จึงจะเกิดผลดีที่สุด

ในการศึกษาทดลองของผู้วิจัยทางด้านความสามารถทางสังคมเกี่ยวกับการใช้วิธี
กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า เมื่อใช้วิธีการขบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับเด็กในระดับก่อน
ประถมศึกษา ความสามารถทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อ
พิจารณาความแตกต่างของระดับอายุที่ใช้วิธีสอนทั้ง 2 วิธี ไม่พบความแตกต่างอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติและไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างอายุและวิธีสอน (ดูจากตาราง 3) จาก
ค่าเฉลี่ยของคะแนนทางสังคมในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมเป็นเพราะวิธีการขบวนการ
กลุ่มสัมพันธ์ให้ผลในการส่งเสริมความสามารถทางสังคมชัดเจน ดังผลงานวิจัยที่ปรากฏ
มาก่อน เช่น จันทนา ภาคบังข (2518 : 7) ได้ทำการทดลองสังคมศึกษา หน่วยวัน
สำคัญของชาติชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกลุ่มสัมพันธ์ มี
พัฒนาการทางมนุษยสัมพันธ์ และพัฒนาการทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01
วิริยะ นุญะนิवास (2523 : 48 - 49) ทดลองสอนกลุ่มสัมพันธ์ เปรียบเทียบการสอน
จริยธรรมโดยวิธีการขบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลปรากฏว่า มีพัฒนาการ
ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่สอนแบบธรรมดาและมีพัฒนาการทางทัศนคติเพิ่มขึ้นด้วย และ
สุภาพรณ พวงจันเพชร (2520 : 48) เปรียบเทียบผลการสอนวิชาศีลธรรม หน่วย
คุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ทัศนคติทางการเรียนและมนุษยสัมพันธ์
ดีกว่านักเรียนที่เรียนวิธีแบบธรรมดา เป็นต้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกทำในช่วงกิจกรรม
ในวงกลมและเกมการศึกษา ซึ่งเป็นช่วงที่ครูผู้สอนต้องมีบทบาทมากทางด้านการให้ความรู้
มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูต่อนักเรียนมาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนต่อนักเรียนมีน้อย จึง
ทำให้คะแนนที่ได้จากการสังเกตนักเรียนในกลุ่มควบคุมมีน้อยกว่ากลุ่มทดลอง ซึ่งตลอดเวลา

การจัดประสบการณ์ทำให้มีปฏิสัมพันธ์กันตลอด ทั้งในระหว่างนักเรียนต่อครูและนักเรียนต่อนักเรียนกลุ่มทดลองมีความสุขที่ได้เคลื่อนไหวและทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยกันทำงาน การช่วยกันคิดทำให้ผลงานออกมาเร็วและดีตามความสามารถของแต่ละคนที่ช่วยกันคิด พวกเขาคงภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในผลงาน ช่วยกันติชมงานของทั้งในกลุ่มของตนเองและในกลุ่มของเพื่อน ยอมรับการติชมซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งร่วมมือกันแข่งขันในการเล่นเกมน และรู้จักปฏิบัติตามกติกาการเล่น ในการทดลองของผู้วิจัย สังเกตพบว่าในระยะแรกนักเรียนจะชมแต่ผลงานของตนเองว่าดี สวย แต่เมื่อเวลาผ่านไป สามารถจะจัดตัดสินผลงานด้วยคะแนนเสียงได้ และผลงานที่ตัดสินเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่ว่าเหมาะสม นอกจากนั้นผู้วิจัยจะมุ่งสังเกตระดับอายุของนักเรียนด้วยโดยผู้วิจัยทำใบวัดต่างสัปดาห์ที่ปกเลื่อเพราะระดับอายุต่างกันและมาจากต่างห้องกัน พบว่า ทุกคนยอมรับซึ่งกันและกัน เช่น ในกิจกรรมหนึ่งมีการช่วยกันวาดภาพ กลุ่มหนึ่งซึ่งมีสมาชิกกลุ่ม มีระดับอายุต่างกัน ต่างช่วยกันวาด ต่างคนต่างใช้สีที่ตนเองเลือกไม่มีการคัดค้านกันแต่ภาพที่ออกมาก็สวยงามกลุ่มก็แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแต่ไม่มีการรังเกียจกัน แม้ว่าจะเป็นบุคคลที่ทำงานช้าจนทำให้กลุ่มทำงานเสร็จทีหลัง ในการสอนระยะแรกนักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับวิธีการขบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะมีปัญหามากในเรื่องของการควบคุมกิจกรรมให้เสร็จทันเวลา การปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ความไม่เข้าใจกติกา การรู้จักเป็นผู้นำหรือผู้ตามที่ดี แต่เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง ปัญหาจึงคลายลง งานวิจัยทางด้านพัฒนาความสามารถทางสังคมโดยใช้วิธีการขบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีหลายเรื่องตามที่ได้อ้างอิงไว้ในบทที่ 1 และบทที่ 2 แต่ยังไม่มียี่งมีเรื่องใดที่ใช้วิธีการขบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับเด็กในระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 4-6 ปี ซึ่งสามารถให้ผลดีทางด้านพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาด้วย และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากได้ช่วยพัฒนาความสามารถทางสังคมแล้ว ยังช่วยพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาด้วยและได้ผลดีตั้งแต่เด็กในระดับอายุ 4.5-5 ปี สำหรับทางด้านระดับอายุ (ดูจากตาราง 3) ความสามารถทางสติปัญญามีส่วนพัฒนาขึ้นเล็กน้อยไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบวิธีสอนทั้ง 2 วิธี ระดับอายุ 5-6 ปี กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าใช้ได้ทั้ง 2 วิธี

ถึงแม้จะไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยก็ยังพอใจเพราะได้ผลไม่แตกต่างกัน แต่นักเรียน
 สดชื่น กล้าตัดสินใจ รู้จักการเป็นผู้นำผู้ตาม มีการยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งผลนี้ตรงกับที่
 เพียเจต์ (Piaget) (สุภัททา วิทยะแพทย์. 2527 : 126 - 129 ; อ้างอิงมาจาก
 Piaget) ให้ความเห็นว่า สังคมของเด็กวัยนี้จะขยายจากครอบครัวไปสู่สังคมนอกบ้าน
 การปรับตัวของเด็กต่อสังคมภายนอกขึ้นกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและมีพัฒนาการ
 เป็นขั้น 3 ขั้น คือ ขั้นถือตัวเองเป็นศูนย์กลาง ขั้นพยายามเข้าสังคมและขั้นมีปฏิริยา
 ตอบสนองซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกัน เห็นอกเห็นใจกัน จากตาราง 3 พบว่า เมื่อ
 พิจารณาวิธีสอนทั้งสองวิธีทางด้านพัฒนาความสามารถทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
 ทางสถิติที่ระดับ .01 ถ้าเปรียบเทียบในระดับอายุเดียวกันแต่ละระดับ (ดูตาราง 7-9
 ประกอบ) จะพบว่า แตกต่างกันอย่างที่ระดับ .001

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์
 สามารถช่วยพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กในระดับ
 อายุ 4.5-6 ปีได้ และยังได้ผลดีในระดับ 4.5-5 ปีด้วย เพราะพัฒนาการของเด็กอยู่ใน
 ระยะที่อยากรู้อยากเห็น อยากร่วมร่วมกับเพื่อน เมื่อนำความรู้มาสอดแทรกโดยจัด
 ประสิทธิภาพตามหลักวิธีสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จึงช่วยส่งเสริมความสามารถทาง
 สติปัญญาด้วย

1.2 การจัดประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้กับเด็กมีกระบวนการต่อเนื่องที่
 ทำให้เด็กได้เคลื่อนไหว ได้เล่นกับเพื่อน ทำงานร่วมกับเพื่อน รู้จักคิดและแสดงความคิด
 เห็นเพื่อให้เกิดความรู้ที่แท้จริงในกระบวนการขั้นวิเคราะห์ ซึ่งครูผู้สอนต้องศึกษาขั้นตอน
 การดำเนินกิจกรรมและการใช้คำถามขั้นวิเคราะห์ให้เหมาะสมกับเด็กด้วยจึงจะได้รับผลดี

1.3 กิจกรรมทุกกิจกรรมเปิดโอกาสให้เด็กแสดงออก แต่ครูหรือผู้สอนควรจะได้ดูแลอย่างใกล้ชิดทุกกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้เขากล้าตัดสินใจ และพยายามให้ทุกคนได้มีโอกาสฝึกความเป็นผู้นำถึงแม้ว่าการเลือกผู้นำจะเป็นหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มก็ตาม เพื่อเป็นการฝึกทุกคนให้มีลักษณะที่ดีทางสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยขั้นต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบเพื่อดูผลการพัฒนาสติปัญญาว่าระหว่างกลุ่มที่สอนด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไปติดต่อกับกลุ่มที่ทดลองแล้ววันระยะไประยะหนึ่ง พัฒนาการทางสติปัญญาจะแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

2.2 ควรศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นฐานทางสังคมแตกต่างกันเพื่อดูผลการพัฒนาทางสังคมว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เช่น ศึกษาในเรื่องการแบ่งปันเพื่อความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ว่าเด็กยากจนกับเด็กที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีการแบ่งปันต่างกันหรือไม่ หรือเด็กที่มีในทางเศรษฐกิจไม่ดีจะมีการแบ่งปันต่างกันอย่างไร เป็นต้น

2.3 ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนอนุบาลชัยนาทควรนำไปทดลองใช้กับโรงเรียนที่มีมาตรฐานต่างกัน ขนาดต่างกัน หรือขนาดเท่ากัน แต่เป็นในเมืองกับชนบทอื่นบ้าง ว่าความสามารถทางสังคมและความสามารถทางสติปัญญาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด

2.4 ควรศึกษาเพิ่มเติมในด้านระดับอายุที่ต่ำกว่า 4.5 ปี บ้างว่าใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ผลเป็นเพราะอะไร

2.5 ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การสอนในลักษณะรวมกลุ่มอายุ 4.5-6 ปี ซึ่งอาจมีผลในการเปรียบเทียบความสามารถทางด้านสติปัญญา ควรมีการทดลองในแต่ละระดับอายุ แยกกันสอนในแต่ละกลุ่ม ว่าจะมีผลตรงกันหรือไม่

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กมลทิพย์ กลีฬาร. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วย "แรงธรรมชาติ" โดยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523. อุดลำนเา.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. การพัฒนาและการนิเทศระดับก่อนประถมศึกษา หน่วยที่ 4. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.

_____. "เครื่องมือสังเกตพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคมนิสัย," คู่มือการนิเทศระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.

_____. เด็กก่อนวัยเรียนกับการเรียนรู้ : ทฤษฎีและหลักสำคัญบางประการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล, 2522.

_____. ประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์จำกัด, 2532.

_____. แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2529. (เอกสารกองวิชาการ อันดับที่ 68/2529).

_____. พัฒนาการของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา หน่วยที่ 1. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา, ม.ป.ป.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. การจัดบริการศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2526.

_____. การศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีเดชา, 2528.

คมเพชร จัตรคุกุล. กิจกรรมกลุ่มโรงเรียน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.

จรัญ จันทลักษณ์. สถิติวิเคราะห์และวางแผนงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

จรรยา โกมลบุญย์. จิตวิทยาพื้นฐานของการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ ประสานมิตร, 2529.

_____. "องค์ประกอบทางสติปัญญา," จิตวิทยาพื้นฐานของการศึกษา. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.

จันทมาศ ชื่นบุญ และคนอื่น ๆ. จิตวิทยาเด็ก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การขาย
และการซื้อแห่งประเทศไทย จำกัด, 2515.

จรินทร์ อินทวิศาลกุล. การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดของผู้เข้ารับ
การฝึกอบรมในศูนย์สังเคราะห์และฝึกอบรมสตรีภาคกลาง กรมประชาสัมพันธ์.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.

จุลจักร โพนันธุ์. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดสร้างสรรค์และมนุษย
สัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีการบวนการกลุ่ม
สัมพันธ์ที่ใช้เกมกับวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่ใช้การอภิปราย. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.

ฉันทนา ภาคขงกช. การสอนสังคมศึกษาเรื่อง "วันสำคัญของชาติ" ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วย
กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2518. อัดสำเนา.

ดวงเดือน ศาสตรภัทร. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการพัฒนาการทางสติปัญญาและความสามารถในการ
เข้าใจบุคคลอื่น. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2522.

ดารณี ดิษยเดช. การศึกษาเปรียบเทียบระดับขั้นการเล่นทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่เคย
ผ่านและไม่เคยผ่านศูนย์เด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.

- เดชา นันทน์. ผลของการสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
คณิตศาสตร์ ความภาคภูมิใจในตนเองและทัศนคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้น
ม.1. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- ทองเรียน อมรัชกุล. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. พิมพ์โลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ พิมพ์โลก, 2520.
- ทีศนา แชนมณี และคณะ. กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพฯ : บุรพาศิลป์การพิมพ์, 2522.
- ..... ชุดกิจกรรมการฝึกทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.
กรุงเทพฯ : เอกสารกองวิชาการ ลำดับที่ 76/2530. กองวิชาการ สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- ธวัชไชย แสงจักร์. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติ วิชาสังคมศึกษาเรื่อง
"สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในสังคมไทย" ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีกระบวนการ
กลุ่มสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- บุญชม ศรีสะอาด. แบบทดสอบวัดความถนัด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ มหาสารคาม, 2526.
- บุญส่ง นิลแก้ว. การวัดผลทางจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์
เนชั่นแนล หจก. ภาคจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2519.
- ประยูรศรี สุยะศุณานนท์ และบานชื่น พ่วงบุตร. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ :
ภาคจิตวิทยา วิทยาลัยครุจันทร์เกษม, 2521.
- ประสาร ทิพย์ธารา. พัฒนาการเด็กและการอบรมเลี้ยงดู. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, 2521.
- ประเสริฐ ต้นสกุล. พัฒนาการเด็ก. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศ.ส.การพิมพ์,
2517.
- ปัทมา เทพอัศวพงศ์. การสอนอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษด้วยกระบวนการกลุ่ม.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517. อัดสำเนา.

- ผกา ญูเรือง. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. ชลบุรี : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2525.
- พนม ลิ้มอารีย์. กลุ่มสัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาสารคาม : ปริดาออฟเซตการพิมพ์, 2529.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2531.
- พัชรี เอี่ยมทัศน์. การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาคณิตศาสตร์ หน่วย "ร้อยละ" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมดา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518. อัดสำเนา.
- พนทา ธงอินเนตร. การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาเรขาคณิต โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีแบบธรรมดาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. อัดสำเนา.
- เขาวพา เดชะคุปต์. ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517. อัดสำเนา.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. สถิติวิทยาทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2522.
- _____. หลักการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศึกษาพร, 2531.
- ลพท์ โจเซฟ. กระบวนการกลุ่ม. แปลโดย ชาญ ธัญนิษากุล. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2522.
- วารินทร์ รัศมีพรหม. การออกแบบสาร หลักการและทฤษฎี. กรุงเทพฯ : ภาคเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532.
- วาสนี ชุลงค์. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาหลักภาษาเพื่อการสื่อสาร ชั้น ม.3 ที่เรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.

วิริยะ ญะณินาสน์. การเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบธรรมดา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523. อัดสำเนา.

วิไลวรรณ ล้นทะโกศล. การเปรียบเทียบผลการสอนนิชาวรรณคดีไทยเรื่อง "ลิลิตตะเลงพ่าย" โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง ในชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. อัดสำเนา.

วิวรรณ มนต์. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิทยาศาสตร์เรื่อง "สภาวะ" กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ.

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523.

อัดสำเนา.

ศรัณย์ คำริสุข. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2525.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ประกายพรึก, 2530.

ศิริพันธ์ ดำรงผล. จิตวิทยาพัฒนาการและการศึกษา. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2527.

ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 5, สำนักงาน. การพัฒนาความคิด ทฤษฎี : กระบวนการสอนคิดเป็น โยนิโสมนสิการ. ราชบุรี : โรงพิมพ์วิศวกรรมพิมพ์,

ศุภาดิ บุญวงศ์. ตำรากิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2527.

สมถวิล วิเศษสมบัติ. การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาภาษาไทย บทละครเรื่อง "พระร่วง" จากหนังสือแบบเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ สำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 2 โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีการสอนแบบธรรมดา.

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523.

อัดสำเนา.

สมพร พลอยงาม. การทดลองสอนความเชื่อมั่นในตนเองแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาแตกต่างกัน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบธรรมดาและกลุ่มควบคุม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.

สะอาด เลิศพิชญ์. การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาภาษาไทยเรื่อง "ลูกน้อยหอยสังข์" ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบธรรมดา.

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523.

อัสลำเนา.

สุณีย์ ชีรดากร. จิตวิทยาพัฒนาการ. นนทบุรี : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2523.

สุภัททา ปิณฑะแพทย์. จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่หอรัตนชัยการพิมพ์, 2527.

สุภาพรรณ พวงจันเพชร. การเปรียบเทียบการสอนวิชาศีลธรรม หน่วย "คุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบธรรมดา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523. อัสลำเนา.

เสริมศรี เมนะเศวต. การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาหลักการสอน หน่วย "โรงเรียนประถมศึกษา" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบธรรมดาในชั้น ป.ศ. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519. อัสลำเนา.

อรารรณ สุ่มประดิษฐ์. พฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย และระดับขั้นการเล่นทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับประสบการณ์การเล่นแบบไทยและการเล่นที่จัดอยู่ทั่วไป. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัสลำเนา.

อัจฉรา สุขารมณ์. จิตวิทยาคลินิกเกี่ยวกับเด็ก. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัสลำเนา.

อาร์ เมอเร โทมัส. การเปรียบเทียบทฤษฎีพัฒนาการเด็ก. แปลโดย ดวงเดือน ศาสตร์ภัก. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.

อารี เพชรผด. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528.

Barker, Larry L., and others. An Introduction to Small Group Communication. 3th ed. Englewood Cliffs, New Jersey : Printice-Hall, Inc., 1987.

Bichler, Robert F. Psychology Applied to Teaching. Boston : Houghton Mifflin Company, 1971.

Brooks, W. Speech Communication. 4th ed. Dubuque. Iowa : Wm. C., Brown, 1981.

Brown, Rupert. Group Process Dynamics within and Between Groups. Oxford, Great Britain : Basil Blackwell Ltd., 1988.

Burgoon, Michel, Judee K. Heston and James McGroskey. Small Group Communication A Functional Approach. New York : Holt, Rinehart and Winston Inc., 1974.

Deighton, Lee. C. (editor in chief). The Encyclopedia of Education. New York : The McMillan Company and The Free Press, 1971.

English, B. Harace and Ava Champney, English. Psychological and Psychoanaly Terms. New York : David McKay Company Inc., 1958.

Fisher, B. Aubrey. Small Group Decision Making Communication and the Group Process. 2th ed. McGraw-Hill, Inc., 1981.

Ginsbury, Herbert and Sylvia Oppen. Piaget's Theory of Intelligence Development. 3rd ed. New Jersey : Englewood Cliffs, 1988.

Good, Carter V. Dictionary of Education. 3rd ed. New York : McGraw-Hill, 1973.

_____. Dictionary of Education. New York and London : McGraw-Hill Book Company, 1945.

Hurlock, E.B. Child Development. 6th ed. New York : McGraw-Hill, Book Co., Inc., 1978.

_____. Child Development. Tokyo : McGraw-Hill Kodakusha Ltdl, 1972.

Johnson, W. David. Educational Psychology. New Jersey : Englewood Cliffs, Prentice Hall Inc., 1979.

Jones, Stanley E., Dean C. Barnlund, Fraklyn S. Haiman. The Dynamics of Discussion Communication in Small Groups. 2th ed., New York : Harper & Row, Publishers, Inc., 1980.

Lex, Jame Joseph. "Attitude Change of Seminary student associated with a course in Group Dynamics," Dissertation Abstracts. 33(11) : 6093-A ; May, 1973.

Loeser, L.H. "Some Aspekcs of Group Dynamics," International Journal of Group Psychotherapy. 1957. : p. 1,5-19.

Luft, Joseph. Group Process An Introduction to Group Dynamics. 2th ed. California : National Press Books, 1970.

Mussen, Paul H., John J. Conger and Jerome Kagen. Child Development and Personality. 5th ed. New York : Harper & Row, 1979.

Ottaway, A.K.C. Learning Through Group Experience. London : Routledge and Kegan Paul, 1966.

- Phillips, Gerald M. and Eugene C. Erickson. Interpersonal Dynamics in the Small Group. New York : Random House Inc., 1970.
- Piaget, Jean. The Origins of Intelligence in Children. Translated by Margaret Cook. New Jersey : International Universities Press Inc., 1956.
- Prielipp, Ronald Walter. "Partner Learning in Secondary School Mathematics," Dissertation Abstract. 36(9) : 5898-A ; March, 1976.
- Reeves, Elton T. The Dynamics of Group Behavior. America : American Management Association, Inc., 1970.
- Shaw, Marwin E. Group Dynamic : The Psychology of Small Group Behavior. New York : McGraw-Hill Book Company, 1971.
- _____. Group Dynamic : The Psychology of Small Group Behavior. 2nd ed. New York : McGraw-Hill, 1976.
- _____. Group Dynamic : The Psychology of Small Group Behavior. 3th ed. New York : McGraw-Hill Book Company, 1981.
- Webb, Noreen Marie. "Learning in Individual and Small Group Setting," Dissertation Abstract. 30(2) : 7248-A ; June, 1978.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความสามารถทางสติปัญญา

แบบทดสอบวัดความสามารถทางสติปัญญา ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจาก K-ABC TEST ของคอฟแมน ซึ่งประกอบด้วยด้านต่าง ๆ 16 ชุด ในการนำไปใช้ ผู้วิจัยนำมาเพียงบางส่วน เพื่อให้เหมาะสมกับระดับอายุของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่นำมาใช้หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ แต่ละชุดได้ดังนี้

ข้อ	รายละเอียด	ค่าความเชื่อมั่น
1	แบบทดสอบวัดกระบวนการทางสมอง (Mental Processing Subtest)	0
1.1	หน้าต่างมายา (Magic Window)	0.68
1.2	การจำใบหน้า (Face Recognition)	0.39
1.3	การเคลื่อนไหวมือ (Hand Movement)	0.86
1.4	การรับรู้ภาพรวมของ Gestalt (Gestalt Clousure)	0.66
1.5	การระลึกเกี่ยวกับจำนวนเลข (Number Recall)	0.64
1.6	สามเหลี่ยมต่าง ๆ (Triangles)	0.77
1.7	ลำดับของคำ (Word Order)	0.89
1.8	อุปมาอุปไมยแบบ Matrix (Matrix Analogies)	0.60
1.9	มิติสัมพันธ์ด้านความจำ (Spacial Mamory)	0.46
1.10	อนุกรมภาพ (Photo Series)	ชุดนี้ไม่ได้ใช้

ข้อ	รายละเอียด	ค่าความเชื่อมั่น
2	แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Subtest) ประกอบด้วย	
2.1	ความหมายของคำศัพท์ (Expressive Vocabulary)	0.11
2.2	ใบหน้าและสถานที่ (Face & Places)	0.60
2.3	คณิตศาสตร์ (Arithmetic)	0.88
2.4	คำปริศนา (Riddles)	0.63
2.5	การอ่าน/การถอดรหัส (Reading/Decoding)	0.87
2.6	การอ่านและการเข้าใจความหมาย (Reading/Understanding)	ชุดนี้ไม่ได้ใช้

ภาคผนวก ข

แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์

แบบสังเกตทางสังคม

คำชี้แจง ในการตรวจพฤติกรรมต่อไปนี้ ถ้าปฏิบัติได้ถูกต้องตามเกณฑ์ ให้ 1 คะแนน และ
ให้ $\checkmark$ เป็นสัญลักษณ์ ถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้องหรือไม่ปฏิบัติ ให้ X แปลว่า ไม่มีคะแนน
ให้ หรือได้ 0 คะแนน

1. การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดีมีพฤติกรรมแสดงออกได้เหมาะสมตามวัย ดังนี้

1.1 การตัดสินใจได้ดี

วิธีการ สังเกตการปฏิบัติกิจกรรม ขณะปฏิบัติกิจกรรมเด็กมีพฤติกรรมในการตัดสินใจได้ดี
รวดเร็ว และถูกต้อง

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กตัดสินใจได้รวดเร็ว และถูกต้อง
ให้ X ถ้าเด็กลังเล หรือไม่กล้าตัดสินใจ หรือตัดสินใจช้าเกินไป

1.2 ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

วิธีการ สังเกตขณะปฏิบัติกิจกรรม เด็กยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม
การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กยอมรับความคิดเห็นที่ดีของสมาชิกกลุ่มส่วนมาก
ให้ X ถ้าเด็กนิ่งเฉยและแสดงความไม่พอใจ

1.3 สามารถให้คำแนะนำและเสนอความคิดเห็นที่ดีแก่กลุ่มได้

วิธีการ สังเกตขณะปฏิบัติกิจกรรม เด็กมีการเสนอความคิดเห็นแก่กลุ่ม
การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กแสดงความคิดเห็น
ให้ X ถ้าเด็กไม่เสนอความคิดเห็นและแสดงอาการไม่สนใจ หรือหันไป
เล่น และสนใจทางอื่น

1.4 นำพาสมาชิกของกลุ่มไปสู่ความสำเร็จได้ดี

วิธีการ สังเกตขณะปฏิบัติกิจกรรม เด็กแสดงความเป็นผู้นำหรือช่วยเพื่อปฏิบัติกิจกรรมจนสำเร็จ หรือมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่และปฏิบัติกิจกรรมได้สำเร็จ
ให้ x ถ้าเด็กไม่มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ต่อกิจกรรมที่ทำ

1.5 สามารถปฏิบัติงานได้ดีที่สุดเท่าที่ความสามารถของตนมีอยู่

วิธีการ สังเกตขณะปฏิบัติกิจกรรม เด็กตั้งใจทำงานอย่างเต็มความสามารถ

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่
ให้ x ถ้าเด็กไม่ตั้งใจในการทำงาน หรือไม่สนใจทำงาน

1.6 พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามความคิดเห็นของกลุ่ม ในเรื่องที่ถูกต้องและสมควร

วิธีการ สังเกตขณะปฏิบัติกิจกรรม ยอมรับความคิดเห็นและข้อตกลงของกลุ่ม และปฏิบัติตาม

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม
ให้ x ถ้าเด็กไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม เมื่อกลุ่มไม่ยอมรับความคิดเห็นของตน

2. การมีมนุษยสัมพันธ์ มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

2.1 มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่

วิธีการ สังเกตดูว่า เด็กยอมแบ่งปันอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมแก่เพื่อน
ไม่ถือของไว้ทั้ง 2 มือ

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กยอมแบ่งปันของใช้ต่าง ๆ วางอุปกรณ์หรือสิ่งของต่าง ๆ
ไว้ตรงส่วนกลาง ใช้เฉพาะส่วนที่กำลังทำอยู่

ให้ x ถ้าเด็กไม่ยอมแบ่งปันสิ่งของ หรือถือของไว้ไว้ทั้งสองมือ หรือ
แสดงอาการว่าหวงของ

2.2 รู้จักการปฏิบัติตามกติกาง่าย ๆ ของสังคม

วิธีการ สังเกตการปฏิบัติกิจกรรม หรือการเล่นที่มีการแข่งขัน

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กสามารถเล่นหรือปฏิบัติกิจกรรมที่มีการแข่งขันกับเพื่อนได้
พยายามมีส่วนร่วม อยากเอาชนะ อยากเก่งกว่าเพื่อน ไม่ยอมแพ้ แต่
เป็นไปตามกติกาหรือข้อตกลง

ให้ x ถ้าเด็กไม่สนใจ เล่นคนเดียว ไม่กล้าแสดงออก ยอมแพ้ แต่
ปฏิบัติไม่ผิดข้อตกลง

2.3 เข้าใจผู้อื่น

วิธีการ สังเกตขณะปฏิบัติกิจกรรมหรือเล่นเกม เด็กรู้แพ้ รู้ชนะ ไม่โทษผู้อื่น ปฏิบัติงาน
ตามบทบาทที่ได้รับ

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กไม่โทษผู้อื่นทำให้แพ้ ยอมรับผลงานของผู้อื่น เข้าใจบทบาท
สมมุติ รู้จักให้อภัย รู้จักขอโทษ รู้จักการรอ
ให้ x ถ้าเด็กไม่ยอมแพ้ เข้าข้างตัวเอง ไม่เข้าใจบทบาทสมมุติ ไม่รู้จัก
การให้อภัย ไม่รู้จักการรอคอย

2.4 มีลักษณะผู้นำ ผู้ตามที่ดี

วิธีการ สังเกตขณะปฏิบัติกิจกรรมหรือเล่นเกมที่มีการแข่งขัน

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กพยายามเสนอความคิดแก่กลุ่มและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ
อย่างเต็มความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำ หรือสมาชิกกลุ่มก็ตาม
ให้ x ถ้าเด็กไม่ยอมเสนอความคิดแก่กลุ่ม ไม่ปฏิบัติกิจกรรมให้เต็ม
ความสามารถตามบทบาทที่ได้รับ

2.5 เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

วิธีการ สังเกตขณะปฏิบัติกิจกรรมหรือเล่นเกม

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กฉลาดที่จะทำให้กลุ่มยอมรับความคิดของตนเอง ไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทผู้นำหรือผู้ตาม

ให้ x ถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่สนใจคำแนะนำ เช่น ให้ความคิดไปแล้วเพื่อนไม่ยอมรับและไม่อภิปรายข้อคิดเห็นนั้น ว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร

2.6 มีการช่วยเหลือเพื่อนตามโอกาส

วิธีการ สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการเล่นต่าง ๆ มีการช่วยเหลือเพื่อนเท่าที่จะทำได้

การให้คะแนน ให้ $\checkmark$ ถ้าเด็กยอมรับความสามารถของเพื่อน ช่วยเหลือเพื่อนหรือสมาชิกกลุ่มจัดของ เก็บของ และให้บริการตามโอกาส ช่วยกันทำความสะอาดเมื่อเลิกใช้

ให้ x ถ้าไม่ยอมช่วยเหลือเพื่อนจัดวางของ นำอุปกรณ์มาใช้ จัดเก็บอุปกรณ์หลังจากเสร็จกิจกรรมให้เข้าที่ หรือนำมาส่งครู หรือไม่ช่วยทำความสะอาดหลังจากปฏิบัติกิจกรรมแล้ว

แบบสัมภาษณ์ทางสังคม

คำชี้แจง ดูความสัมพันธ์ระหว่างการคิดเกี่ยวกับตัวเองและการปฏิบัติของนักเรียน ถ้า
สอดคล้องกัน ให้ 1 คะแนน ถ้าไม่สอดคล้องกันให้ 0 คะแนน

1. การมีมิโนภาพแห่งตน มีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

1.1 สามารถบอกได้ว่า ตนเองเป็นเด็กหญิงหรือเด็กชาย

คำถาม นักเรียนเป็นเด็กหญิงหรือเด็กชายคะ

คำตอบ - เด็กตอบได้ถูกต้องตรงตามเพศที่แท้จริงของตนเอง

ให้ 1 คะแนน

- เด็กตอบไม่ตรงตามเพศที่แท้จริงของตนเอง

ให้ 0 คะแนน

1.2 ทราบว่าตนมีหน้าที่อะไรบ้าง ที่บ้านและที่โรงเรียน

คำถาม - อยู่ที่บ้านนักเรียนต้องช่วยทำอะไรบ้างคะ (เมื่อได้คำตอบแล้วถามต่อ)

- เมื่อนักเรียนมาโรงเรียน นักเรียนช่วยคุณครูทำอะไรบ้างคะ

คำตอบ - นักเรียนสามารถบอกหน้าที่ประจำได้อย่างน้อย 1 อย่าง

ให้ 1 คะแนน

- ถ้านักเรียนบอกว่าไม่ได้ทำอะไร แม้แต่ตักน้ำให้ผู้ใหญ่

ให้ 0 คะแนน

1.3 รับทราบและหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมและกลุ่มเพื่อน

คำถาม นักเรียนคิดว่า เด็กดีต้องมีหน้าที่ทำอะไรบ้าง พ่อ แม่ ครูและเพื่อนจึงรัก

คำตอบ - ถ้านักเรียนบอกว่า ต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน ช่วยครูทำงาน ต้องไม่รังแกเพื่อน

ช่วยเหลือเพื่อน ไม่แก่งแย่ง ไม่ทะเลาะกัน ต้องรู้จักแบ่งปันของเล่น ของใช้

เป็นต้น ถ้าบอกได้อย่างน้อย 3 อย่าง และยกตัวอย่างพฤติกรรมที่ตนเองเคย

ปฏิบัติตามแล้วได้อย่างน้อย 2 อย่าง

ให้ 1 คะแนน

- ถ้านักเรียนตอบไม่ได้ ยกตัวอย่างไม่ได้ตามที่กำหนด หรือตอบได้

แต่ยกตัวอย่างไม่ได้

ให้ 0 คะแนน

1.4 เข้าใจความสัมพันธ์ที่ตนมีต่อสังคมและกลุ่มเพื่อน

คำถาม นักเรียนคิดว่า ถ้าเราไม่มีเพื่อน ไม่มีคนอยู่รอบ ๆ ตัวเรา
เราจะเป็นอย่างไร

- คำตอบ - ถ้านักเรียนตอบว่า เราจะเหงา ไม่รู้จะคุยจะเล่นกับใคร
เราจะต้องตายเพราะเราทำงานทั้งหมดคนเดียวไม่ได้ ให้ 1 คะแนน
- ถ้านักเรียนตอบไม่ได้หรือตอบไม่ตรงคำถามหรือนิ่งเฉยไม่ตอบ ให้ 0 คะแนน

1.5 สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้

คำถาม นักเรียนคิดว่า นักเรียนควรปฏิบัติตัวอย่างไร เมื่อนักเรียนเล่น
หรือทำงานกับเพื่อน

- คำตอบ - ถ้านักเรียนตอบว่า ต้องช่วยกัน ไม่ทะเลาะกัน ไม่แกล้งกัน
ต้องช่วยกันคิด ต้องช่วยกันทำ ช่วยกันเก็บของเมื่อเล่นเสร็จแล้ว
แบ่งของเล่นให้เพื่อน ช่วยเหลือเพื่อน ต้องรู้จักคอย ถ้าเด็กตอบ
ข้อใดข้อหนึ่ง ให้ 1 คะแนน
- ถ้าเด็กตอบไม่ได้ ตอบไม่ถูกต้อง ให้ 0 คะแนน

2. การมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนและการเรียนการสอน มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

2.1 บอกได้ว่า ชอบใคร เพราะอะไร

คำถาม นักเรียนชอบเพื่อนคนใดมากที่สุด เพราะอะไร

- คำตอบ - ถ้านักเรียนบอกชื่อเพื่อนได้อย่างน้อย 1 คน และไม่เกิน 4 คน
และบอกเหตุผลได้ ให้ 1 คะแนน
- ถ้านักเรียนบอกชื่อเพื่อนได้ แต่บอกเหตุผลไม่ได้ หรือนิ่งเฉย
ไม่ยอมบอกชื่อเพื่อนเลย ให้ 0 คะแนน

2.2 มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อน ๆ อย่างเหมาะสม

คำถาม ขณะที่ครูสอน นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำงานกับเพื่อน ๆ ทุกครั้งหรือไม่

- คำตอบ - ถ้านักเรียนตอบว่า มีส่วนร่วมทุกครั้ง และชอบที่จะเรียนจะเล่นกับเพื่อน ๆ ให้ 1 คะแนน
- ถ้านักเรียนตอบว่า มีส่วนร่วมทุกครั้ง แต่ไม่ชอบเรียนหรือเล่นกับเพื่อน ให้ 0 คะแนน

2.3 ยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ

คำถาม ถ้าครูชมผลงานของเพื่อนหรือกลุ่มของเพื่อน นักเรียนดีใจกับเพื่อนด้วยหรือไม่

- คำตอบ - ถ้านักเรียนตอบว่า ดีใจ และตอบมือให้เพื่อนเมื่อครูชม ให้ 1 คะแนน
- ถ้านักเรียนตอบว่า ดีใจ แต่ไม่ตอบมือให้ หรือนักเรียนตอบว่า ดีใจ แต่ตอบมือให้เพราะครูบอกให้ตอบมือ ให้ 0 คะแนน

2.4 ปฏิบัติต่อเพื่อนในทางที่เหมาะสม

คำถาม นักเรียนจะทำตัวอย่างไร เมื่ออยู่กับเพื่อนหรือทำงานร่วมกับเพื่อน

- คำตอบ - ถ้านักเรียนตอบว่า แบ่งของใช้หรือของเล่นให้เพื่อน ไม่แกล้งเพื่อน ช่วยเหลือเพื่อน และยอมให้เพื่อนมีส่วนร่วมในการทำงานด้วย และ ไม่ทะเลาะกับเพื่อน ตอบได้อย่างน้อย 1 อย่าง ให้ 1 คะแนน
- ถ้านักเรียนตอบไม่ตรงคำถาม ให้ 0 คะแนน

2.5 มีความกระตือรือร้นและสนใจหรือชอบที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ

คำถาม นักเรียนชอบที่จะมาเรียน มาทำงานหรือมาเล่นเกมกับครูหรือไม่

- คำตอบ - ถ้านักเรียนตอบว่า ชอบ ชอบมาก และแสดงอาการว่าชอบจริง ๆ อยากมาเรียนมาเล่นอีก ให้ 1 คะแนน
- ถ้านักเรียนตอบว่า ไม่ชอบหรือชอบแต่ไม่อยากมาเรียนมาเล่นอีก ให้ 0 คะแนน

ภาคผนวก ค

แผนการสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

— — —

แผนการสอน

กิจกรรมขั้นเตรียมความพร้อมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

- กิจกรรมที่ 1 การสร้างความคุ้นเคย
- กิจกรรมที่ 2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น
- กิจกรรมที่ 3 การเป็นสมาชิกกลุ่ม
- กิจกรรมที่ 4 การเป็นผู้นำ ผู้ตาม
- กิจกรรมที่ 5 บรรยากาศของกลุ่มและการตัดสินใจ

กิจกรรมที่ 1 การสร้างความคุ้นเคย

1. จุดมุ่งหมาย

ก. จุดมุ่งหมายทั่วไป

1. เพื่อให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยกัน
2. เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานและการอยู่ร่วมกัน

ข. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

1. สามารถบอกชื่อสมาชิกในกลุ่มได้
2. บอกความสนใจหรือสิ่งที่ชอบ-ไม่ชอบของสมาชิกในกลุ่มได้
3. สามารถทำงานร่วมกันด้วยบรรยากาศที่ดี

2. แนวคิด

ถ้าสมาชิกในกลุ่มรู้จักคุ้นเคยกัน สนิทสนมกัน มีการพูดคุยกันและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีช่วยเหลือและยื้มอ้อมแอ้มใส่ต่อกัน จะทำให้เกิดบรรยากาศที่ดี ซึ่งจะทำให้อยากทำงานร่วมกัน อันจะเป็นผลให้การทำงานสำเร็จด้วยดี

3. สื่อ

1. บัตรรูป	อย่างละ 6 บัตร
2. บัตรรูป	อย่างละ 1 บัตร
3. นาฬิกาจับเวลา	

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ขั้นนำ (10 นาที)

ให้นักเรียนนั่งรวมกลุ่มเป็นวงกลมใหญ่ สอนให้นักเรียนร้องเพลงชื่อของเธอและเล่นเกม "ตบมือเรียกชื่อ" โดยให้นักเรียนตบมือ 2 ครั้ง แล้วบอกชื่อตนเองจนครบทุกคนในรอบที่ 2 ตบมือ 2 ครั้ง แล้วบอกชื่อเพื่อน

2. ขั้นกิจกรรม (10 นาที)

2.1 ครูแจกบัตร ให้นักเรียนคนละ 1 บัตร เมื่อครูให้สัญญาณให้นักเรียนคนที่ได้บัตรรูปเดียวกันมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเดียวกัน

2.2 ครูอธิบายว่า "จะให้นักเรียนแต่ละกลุ่มถามชื่อเพื่อนในกลุ่มและสิ่งที่เพื่อนชอบภายในเวลา 1 นาที"

2.3 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มกลับมานั่งเป็นกลุ่มใหญ่ แล้วเล่นเกมช่วยกันบอกชื่อเพื่อนและบอกสิ่งที่เพื่อนชอบภายในเวลากลุ่มละ 3 นาที ถ้ากลุ่มไหนบอกได้มากที่สุดจะเป็นกลุ่มเก่งวันนี้

3. ขั้นวิเคราะห์ (10 นาที)

ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายซักถามเกี่ยวกับการสร้างความคุ้นเคย โดยครูถามคำถาม ดังต่อไปนี้

"นักเรียนทุกคนต่างก็มีเพื่อนกันแล้วใช่ไหมคะ" นักเรียนคิดว่า การมีเพื่อนดีอย่างไรคะ"

"ใครไม่อยากมีเพื่อนบ้างคะ"

"ถ้าเราไม่มีเพื่อน เราจะรู้สึกอย่างไรคะ"

"ถ้าเพื่อนจำชื่อเราได้เร็ว เราจะรู้สึกอย่างไรคะ"

"นักเรียนลองช่วยกันบอกชื่อกันว่า ถ้าจำชื่อเพื่อนได้จะดีอย่างไร"

"นักเรียนชอบเพื่อนที่มีนิสัยอย่างไรคะ"

"นักเรียนอยากทำงานร่วมกับเพื่อนที่มีหน้าตาขี้มึนแหม่มหรือขี้ตังคคะ"

"นักเรียนคิดว่า เวลาทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อน เราจะปฏิบัติต่อกันอย่างไรงานจึงจะเสร็จเร็ว"

"นักเรียนจะทักทายเพื่อนด้วยใบหน้าแบบไหนคะ" (ครูชูภาพใบหน้าที่ทั้ง 3
ให้นักเรียนดู)

"เพราะอะไรนักเรียนจึงจะทักทายเพื่อนด้วยใบหน้าแบบนั้นคะ"

"ถ้าเราทักทายเพื่อนด้วยใบหน้าที่บึ้งตึง นักเรียนคิดว่าเพื่อนจะรู้สึกอย่างไรคะ"

4. ขั้นสรุป (5 นาที)

ครูนำภาพใบหน้าที่ 3 แบบมาให้นักเรียนดูตามรูปต่อไปนี้คือ

แล้วถามนักเรียนว่านักเรียนชอบหน้าแบบไหน ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปว่า "การมีเพื่อนใหม่
เป็นสิ่งที่ดี เพราะต่อไปจะได้ช่วยเหลือกัน การยิ้มแย้มแจ่มใสและปฏิบัติต่อกันในขณะที่ทำงาน
ร่วมกันหรืออยู่ร่วมกัน จะทำให้ทุกคนพอใจและทำงานสำเร็จด้วยดี"

6. ประเมินผล (6 นาที)

1. สังเกตการทำงานร่วมกัน
2. ตัดภาพใบหน้าที่ทั้ง 3 แบบไว้หน้าห้องเรียน ให้นักเรียนเลือกภาพใบหน้าที่ 1
ใน 3 นั้น ที่ต้องการให้เพื่อนแสดงกับตน โดยให้นักเรียนไปเข้าแถวที่ใบหน้านั้น
3. ให้นักเรียนบอกเหตุผลที่เลือกใบหน้านั้น

กิจกรรมที่ 2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น

1. จุดมุ่งหมาย

- ก. จุดมุ่งหมายทั่วไป
1. ให้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น
  2. ให้รู้จักการแลกเปลี่ยนแบ่งปันซึ่งกันและกัน
- ข. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม
1. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
  2. มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

2. แนวคิด

การทำงานหรือการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นย่อมต้องมีการช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน และพูดคุยกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3. สื่อ

1. สีเทียนหรือสีดินสอ	3	กล่อง
2. กระดาษโรเนียว	18	แผ่น
3. กระดาษแข็งขาวขนาดสมุดวาดเขียนเล่มใหญ่	3	แผ่น
4. กรรไกรเล็กปลายมน	18	อัน
5. แป้งเปียกหรือกาว	3	กิโลกรัม

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ชี้นำ (5 นาที)

1.1 ครูบอกนักเรียนว่า สมมติเราจะไปเที่ยวป่ากัน ให้นักเรียนช่วยกันคิดและบอกว่าในป่ามีอะไรบ้าง

1.2 ให้นักเรียนบอกชื่อสัตว์ที่นักเรียนชอบ คนละ 1 ชื่อ

2. ขั้นกิจกรรม (18 นาที)

2.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน โดยวิธีนับ

2.2 แจกกระดาษโรเนียวให้นักเรียนคนละครึ่งแผ่น ให้วาดภาพสัตว์ที่ฉันชอบคนละ 1 ชนิด

2.3 ครูบอกนักเรียนว่าจะให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสร้างภาพ "เที่ยวป่า" ภายในเวลา 10 นาที โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า

- สมาชิกกลุ่มทุกกลุ่ม จะต้องร่วมกันปรึกษาหารือว่าควรจะมีภาพอะไรบ้าง
- จะต้องมีภาพสัตว์ของทุกคนปรากฏอยู่ในภาพและมีรายละเอียดอื่น ๆ ประกอบ

ด้วย

- สมาชิกแต่ละกลุ่มจะต้องช่วยกันตกแต่งรายละเอียดของภาพให้เป็นภาพที่สมบูรณ์และสวยงาม

2.4 ครูแจกกระดาษแผ่นใหญ่กลุ่มละ 1 แผ่น พร้อมสี กรรไกร กาว ให้นักเรียนช่วยกันสร้างภาพ "เที่ยวป่า" ภายในเวลา 10 นาที

2.5 เมื่อหมดเวลาครูนำภาพมาให้นักเรียนทั้งชั้นดู เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

3. ขั้นวิเคราะห์ (8 นาที)

ครูยกภาพของแต่ละกลุ่มให้นักเรียนดู เพื่อให้ชื่นชมผลงานของแต่ละกลุ่ม แล้วอภิปรายซักถามนักเรียน ดังคำถามต่อไปนี้

"นักเรียนชอบภาพที่ช่วยกันวาดไหมคะ"

"นักเรียนชอบภาพตรงไหนคะ"

"ใครเป็นผู้วาดตรงส่วนที่นักเรียนชอบคะ"

"นักเรียนทุกคนช่วยเพื่อนวาดภาพหรือไม่คะ"

"ถ้านักเรียนมีส่วนช่วยเพื่อนในกลุ่ม นักเรียนจะรู้สึกอย่างไรคะ"

"ในกลุ่มของนักเรียนช่วยกันออกความเห็นหรือไม่คะ"

"มีใครบ้างที่ไม่ชอบเพื่อนในกลุ่มคะ"

"ถ้านักเรียนไม่มีส่วนช่วยเพื่อนในกลุ่ม นักเรียนจะรู้สึกอย่างไรคะ"

"ถ้าหากจะทำใหม่ในครั้งต่อไป นักเรียนคิดว่า มีส่วนใดบ้างที่ควรแก้ไข"

"ถ้าให้นักเรียนสร้างภาพคนเดียวกับสร้างภาพร่วมกับเพื่อน นักเรียนจะเลือกอย่างไรนะคะ"

"เพราะอะไร นักเรียนจึงเลือกอย่างนั้นคะ"

"ในการทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ นักเรียนคิดว่า เราควรปฏิบัติตนอย่างไรบ้างคะ"

4. ขั้นสรุป (4 นาที)

4.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปการทำงานร่วมกับผู้อื่น ดังนี้

"ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ย่อมต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันซึ่งกันและกัน เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข"

4.2 ครูและนักเรียนร่วมกันร้องเพลง "งานสิ่งใด"

6. ประเมินผล (5 นาที)

1. ดูจากผลงานของกลุ่ม
2. ฟังจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในเรื่องการรู้จักร่วมมือกันทำงาน และรู้จักการรอซึ่งกันและกัน ไม่แย่งของใช้กัน
3. รู้จักการปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนมากขึ้น

กิจกรรมที่ 3 การเป็นสมาชิกกลุ่ม

1. จุดมุ่งหมาย

ก. จุดมุ่งหมายทั่วไป

1. รู้จักบทบาทและหน้าที่ของการเป็นสมาชิกกลุ่มได้เหมาะสมตามวัย
2. เห็นความสำคัญของการเป็นสมาชิกกลุ่มที่ดี

ข. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

1. ปฏิบัติตัวตามบทบาทสมมติของการเป็นสมาชิกกลุ่มได้เหมาะสมตามวัย
2. บอกได้ว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มที่ดี จะต้องปฏิบัติอย่างไร

2. แนวคิด

คนทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ถ้าขาดคนใดคนหนึ่งไปอาจทำให้งานเสร็จช้าหรืออาจไม่สำเร็จได้ตามกำหนด ทุกคนจึงต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง และทุกคนต้องสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้

3. สื่อ

1. ภาพดอกไม้ ผลไม้ ใบไม้ อย่างละ 6 ภาพ
2. ชิ้นส่วนของภาพอย่างละ 3 ภาพ ดังนี้คือ น้ำทะเล เกาะ ต้นไม้ ก้อนเมฆ บ้าน เรือ ดวงอาทิตย์ ปลาฉลาม หีบสมบัติ และพื้นดิน
3. กระดาษแข็งขนาด 12" x 10" 3 แผ่น และกาว 3 ที่
4. ภาพตัวอย่างที่ประกอบสำเร็จแล้ว 1 ภาพ

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ขั้นนำ (5 นาที)

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มโดยการจับฉลากรูป ผลไม้ ใบไม้ ดอกไม้
ให้นักเรียนรวมกลุ่มกันโดยถือภาพพวกเดียวกันเป็นเกณฑ์ ใช้เพลงประกอบ

2. ขั้นกิจกรรม (15 นาที)

2.1 ครูบอกนักเรียนว่าครูจะให้ให้นักเรียนเล่นเกมชนสมบัติ โดยมีกติกาดังนี้

- สมบัติมีอยู่บนเกาะ ต้องสร้างภาพให้สำเร็จก่อนจึงจะหยิบสมบัติ
- เวลาสร้างภาพต้องหยิบภาพไปที่ละ 2 คน จะหยิบไปคนเดียวไม่ได้ ถ้ามีคนเดียวต้องรอให้ครบ 2 ก่อนจึงจะหยิบภาพไปได้คนละ 1 ภาพ

- ครูมีกระดานให้นักเรียนสร้างภาพห่างจากกลุ่มของนักเรียน 3 เมตร เท่ากันทุกกลุ่ม พร้อมกาสำหรับปะภาพอยู่ต้นทาง

- ทุกกลุ่มจะออกครั้งละ 2 คน เอาภาพไปติดบนกระดานตามเสียงนกหวีดของครูเท่านั้น จะไปก่อนไม่ได้

- ครูจะให้ชิ้นส่วนเรียงลำดับดังนี้ น้ำทะเล เกาะ ต้นไม้ ก้อนเมฆ ดวงอาทิตย์ บ้าน เรือ ปลาฉลาม หีบสมบัติ

- กลุ่มที่สำเร็จก่อนจะเป็นผู้ชนะ

- ก่อนเล่นเกมครูสร้างสถานการณ์เอาเด็กนักเรียนออกจากกลุ่มแรกเสีย 1 คน ให้เหลือ 5 คน กลุ่มที่ 2 ไม่ต้องเอาออก และให้ดูภาพตัวอย่างก่อนเริ่มการแข่งขัน

2.2 ให้นักเรียนประจำที่ตามกลุ่มของตัวเอง ครูแจกชิ้นส่วนตามกติกา ดำเนินกิจกรรมตามกติกา จนกระทั่งสิ้นสุดท้ายเป็นชิ้นหีบสมบัติ ให้นำไปปะภาพแล้วยกภาพมาให้เพื่อนในห้องดู

3. ขั้นวิเคราะห์ (10 นาที)

ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย ด้วยคำถามดังต่อไปนี้

"กลุ่มที่ชนะ ชนะเพราะอะไรคะ"

"กลุ่มที่แพ้ แพ้เพราะอะไรคะ"

"ถ้าจะให้กลุ่มแพ้ไม่แพ้ จะทำอย่างไรคะ"

"นักเรียนคิดว่าเพื่อนในกลุ่มของนักเรียนมีความสำคัญอย่างไร"

"การที่สมาชิกของกลุ่มคนหนึ่งหายไป ทำให้กลุ่มนั้นแน่น นักเรียนคิดว่าเป็นเพราะอะไร"

"ถ้าคนในกลุ่มคนหนึ่งคนใดไม่ทำหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับกลุ่มนั้นจะเป็นอย่างไรคะ"

"ถ้าคนในกลุ่มหลายคนไม่ทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย กลุ่มนั้นจะเป็นอย่างไรคะ"

4. ขั้นสรุป (5 นาที)

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปดังนี้

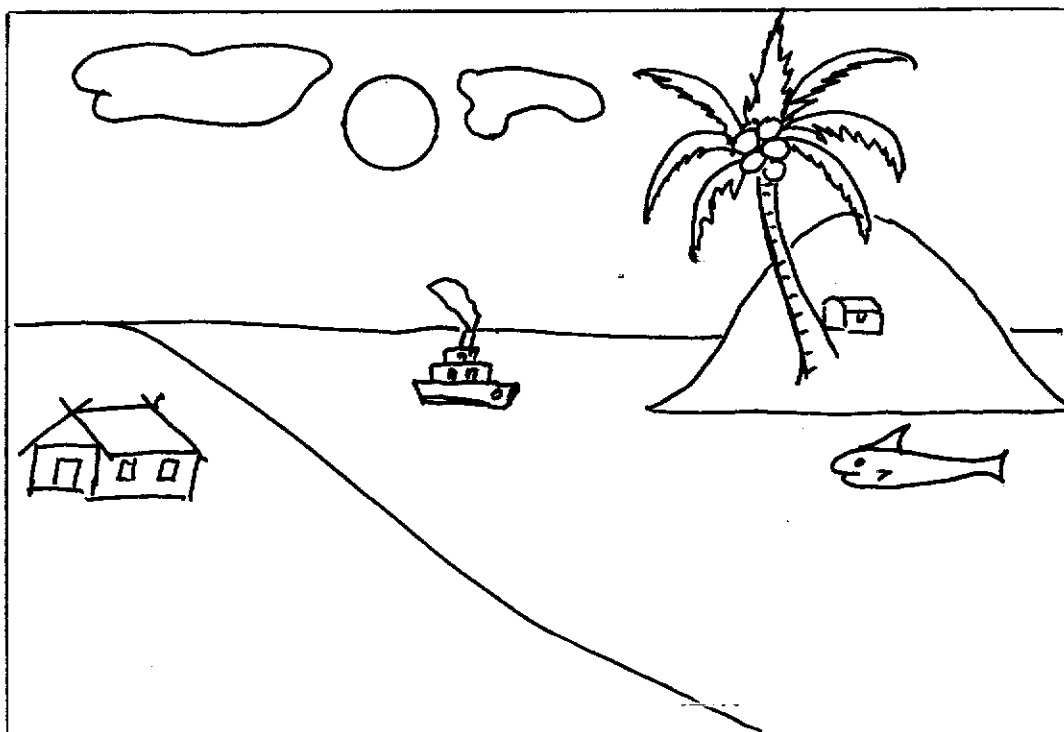
การเป็นสมาชิกกลุ่มต้องรู้จักช่วยเหลือกันทุกคน เพราะคนทุกคนที่มีหน้าที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีความสำคัญทุกคน ถ้าขาดคนใดคนหนึ่งไป อาจทำให้งานไม่สำเร็จหรือเสร็จช้าไม่ทันตามกำหนด

6. ประเมินผล

1. ตรวจผลงานที่นักเรียนช่วยกันทำ
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในเรื่องความสำคัญของ
  - สมาชิกกลุ่ม
  - การรู้จักช่วยเหลือกันทำงานตามหน้าที่

ภาคผนวก

ภาพสำเนา

กิจกรรมที่ 4 การเป็นผู้นำ/ผู้ตาม

1. จุดมุ่งหมาย

ก. จุดมุ่งหมายทั่วไป

1. ให้อำนาจบทบาทและหน้าที่ของผู้นำและผู้ตาม
2. ให้อำนาจความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในกลุ่ม

ข. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

1. แสดงบทบาทและหน้าที่ของผู้นำและผู้ตามได้เหมาะสมตามวัย
2. มีความสามัคคีและเอื้อเฟื้อกันในกลุ่ม

2. แนวคิด

การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ย่อมต้องมีการวางแผนทางปฏิบัติ ทุกคนจึงจะปฏิบัติได้พร้อมเพรียงกัน ดังนั้นจึงต้องมีผู้นำหรือผู้ทำหน้าที่นำกลุ่ม ให้ช่วยกันคิดและช่วยกันตัดสินใจตามความเห็นชอบของสมาชิกกลุ่ม เมื่อเกิดมีผู้นำ สมาชิกในกลุ่มควรปฏิบัติตามด้วยความสามัคคีและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

3. สื่อ

1. นิทานเรื่อง "ช้างเถร"
2. หมวกรูป หัวช้าง หัวนก หัวมดแดง หัวแมลงวัน
3. ฉลากสี 2 สี สีละ 9 ชิ้น
4. นกหวีด, เพลงช้าง

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ขั้นนำ (5 นาที)

ครูเล่านิทานประกอบภาพเรื่องข้างเงเรให้นักเรียนฟังโดยใช้หุ่นมือประกอบ

2. ขั้นกิจกรรม (15 นาที)

2.1 ครูอธิบายว่าจะให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติเรื่องข้างเงเร โดยครูมีหมวกรูปสัตว์ต่าง ๆ ให้

2.2 ครูและนักเรียนช่วยกันร้องเพลงข้าง และให้นักเรียนจับฉลากสีเพื่อแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม แล้วให้นักเรียนปรึกษาหารือวางแผนร่วมกันว่าจะให้ใครแสดงเป็นอะไร แล้วออกมาแสดงภายในเวลา 5 นาที

3. ขั้นวิเคราะห์ (10 นาที)

ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทบาทของผู้นำ ผู้ตามจากนิทาน ดังนี้

"ถ้านักเรียนเป็นแม่แมงก เจอกับข้างเงเรตัวนี้ นักเรียนจะทำอย่างไรคะ"

"เพราะอะไร พวกสัตว์จึงช่วยกันปราบข้างเงเรคะ"

"นักเรียนคิดว่า สัตว์ตัวไหนเก่งที่สุดคะ"

"เพราะอะไร จึงคิดว่าสัตว์นั้นเก่งคะ"

"พวกสัตว์ทำอะไรจึงปราบข้างเงเรได้คะ ในเมื่อสัตว์พวกนี้ตัวเล็ก ๆ ทั้งนั้น"

"ถ้าพวกสัตว์ไม่ร่วมมือกันปราบข้างเงเร นักเรียนคิดว่าพวกสัตว์ต่าง ๆ จะมีความเป็นอยู่อย่างไรคะ"

"นักเรียนคิดว่า ในโรงเรียนหรือในห้องเรียนของเรา มีคนที่ประพฤติตัวแบบข้างเงเรมาก ๆ อย่างนี้ นักเรียนในโรงเรียนหรือห้องเรียนจะเป็นอย่างไรคะ"

"ถ้าไม่มีหัวหน้าคแดงและหัวหน้าสัตว์ต่าง ๆ งานการปราบข้างเงเร จะเป็นอย่างไรคะ"

"นักเรียนคิดว่าสมควรหรือไม่คะ ที่พวกสัตว์ให้อภัยข้างเงเรเมื่อข้างเงเรรู้สึกตัวว่าผิดและได้รับทุกข์ลำบาก"

"เพราะเหตุใดจึงสมควรให้อภัยกัน"

4. ขั้นสรุป (5 นาที)

ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่าการร่วมมือช่วยเหลือกัน และปฏิบัติตามผู้นำ จะทำให้การทำงานสำเร็จโดยเร็วและสำเร็จด้วยดี คนที่จะเป็นผู้ตามหรือสมาชิกกลุ่ม ควรจะต้องปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มให้เต็มที่ ทุกคนต่างมีความสำคัญต่อกันในกลุ่ม เพราะผู้นำดี แต่ผู้ตามไม่ปฏิบัติงานนั้นก็ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้

6. ประเมินผล (5 นาที)

1. สังเกตจากการรู้จักแสดงบทบาทสมมุติร่วมกับกลุ่มเพื่อน
2. ฝังกจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนว่า เข้าใจบทบาทของความเป็นผู้นำผู้ตามหรือไม่
3. เมื่อวิเคราะห์เรื่องข้างเกรแล้ว นักเรียนปฏิบัติตัวได้ดีขึ้น

ภาคผนวก

นิทานเรื่อง ข้างเกร

มีข้างตัวหนึ่งมีนิสัยชอบเกร แกล้งพวกสัตว์อื่น ๆ ในป่าเป็นประจำ ไม่ว่าจะเดินไปทางไหนชอบใช้วงจับถึงไม้หักดึงรังนก หรือเหยียบข้าง กระต่ายตัวเล็ก ๆ ข้าง เป็นประจำได้รับความเดือดร้อนไปทั่ว วันหนึ่งมีแม่นกตัวหนึ่งต้องแก่ออกไปหาอาหาร เกิดต้องออกไขกลางทางกลับรังไม่ทัน ต้องออกไขบนกอหญ้า แม่นกไม่สามารถพาไขกลับรังได้ จึงต้องกกไขอยู่บนกอหญ้ากลางทางนั้นเองด้วยความเป็นห่วงไข แม่นกไม่กล้าไปไหนไกล ๆ อีก บังเอิญเหลือเกินเจ้าข้างเกรผ่านมาพอดี แม่นกจึงขอร้องข้างว่า "อย่าเหยียบไขของข้าพเจ้าเลย" เจ้าข้างอิงได้ใจก็มองเห็นความทุกข์ความตกใจของแม่นก ไม่ว่าแม่นกจะขอร้องเท่าไรข้างเกรก็ไม่ยอมฟัง ในที่สุดเจ้าข้างก็เหยียบไปบนกอหญ้า แม่นกต้องรีบบินหนี ไขของแม่นกแตกหมด แล้วเจ้าข้างก็จากไป ปลอຍให้แม่นกร้องไห้อยู่ตัวเดียว แม่นกจึงไปหาเพื่อนรักคือ เจ้ามดแดง

พร้อมทั้งร้องไห้และเล่าเรื่องให้ฟัง สัตว์อื่น ๆ ก็พากันปลอบแม่แม่มก เจ้าหัวหน้ำคแดงจึงบอกแม่แม่มกและสัตว์อื่น ๆ ว่า "พวกเราจงมาช่วยกันปราบเจ้าช้างเถรกันเถิด" สัตว์อื่น ๆ ก็เห็นด้วยและยกให้เจ้าหัวหน้ำคแดงเป็นหัวหน้า หัวหน้ำคแดงจึงประชุมสัตว์ทั้งหลายและช่วยกันวางแผน มอบหมายงานให้ช่วยกันรับผิดชอบดังนี้ คือ เมื่อเห็นช้างผ่านไปทางไหนให้พวกสัตว์อื่นส่งข่าวกัน ล่อให้เจ้านกเข้าจิกตาช้าง เมื่อช้างตาบอดให้สัตว์อื่น ๆ ส่งเสียงล่อให้ช้างเดินไปทางหนองน้ำใหญ่ ตลอดเวลาให้เจ้าหัวหน้ำคแดงวันควบคุมแมลงวันช่วยกันตอมตาให้ช้างได้รับความเจ็บปวด เมื่อช้างเจ็บปวดก็จะฟาดวงสะเปะสะปะไป เจ้ามดแดงก็คอยกรูกันเข้าไปในวงช้างและช่วยกันกัดภายในวง สัตว์อื่น ๆ ก็จะล่อให้ช้างไปตกน้ำตาย เมื่อฝูงสัตว์ตกลงกันแล้วจึงดำเนินการตามแผนนั้น เจ้าช้างได้รับความทุกข์เวทนามาก ได้รับความเจ็บปวดและรู้สึกสำนึกตน เจ้าหัวหน้ำคแดงซึ่งอยู่ในวงช้าง จึงร้องบอกเจ้าช้างว่าต่อไปเจ้าอย่าได้ประพฤติดน เกะกะเถรอีก เจ้าช้างก็บอกว่าจะไม่ประพฤดิเช่นนั้นอีกแล้ว เมื่อเจ้ามดแดงเห็นว่าช้างละความเถรแล้วจึงพากันออกจากวงช้างให้อภัยเจ้าช้างเถรตั้งแต่นั้นมาช้างก็ไม่เถรอีกเลย โทษของมันที่ได้รับคือตาของมันบอดสนิท

กิจกรรมที่ 5 บรรยากาศของกลุ่มและการตัดสินใจ

1. จุดมุ่งหมาย

ก. จุดมุ่งหมายทั่วไป

1. ให้รู้จักคิดพิจารณาไตร่ตรองและตัดสินใจได้เหมาะสมตามวัย
2. มีความพอใจในการทำงานร่วมกันในกลุ่มได้เหมาะสมตามวัย

ข. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

1. สามารถตัดสินใจร่วมกันได้เหมาะสมตามวัย
2. บรรยากาศในการทำงานร่วมกันของกลุ่มเต็มไปด้วยความสัมพันธ์อันดี

2. แนวคิด

การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ย่อมต้องมีความคิดเห็นแตกต่างกัน สมาชิกควรจะได้มีการคิดพิจารณาและตัดสินใจร่วมกัน ถือเสียงข้างมากที่มีเหตุผลดีแล้วตัดสินใจร่วมกัน บรรยากาศที่ดีในการทำงานจะช่วยให้งานสำเร็จด้วยดี

3. สื่อ

1. กิจกรรมสร้างบ้าน
2. เทปใส
3. เพลงงานสิ่งใด

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ขั้นนำ (5 นาที)

ครูบอกนักเรียนว่า วันนี้ครูจะแบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะสร้างบ้าน 1 หลัง ให้เสร็จโดยเร็วที่สุด แต่ยังมีเงื่อนไขส่วนบ้านทั้ง 2 หลัง อยู่รวมกัน นักเรียนต้องเลือกกันเองว่าใครจะไปสร้างหลังไหน จึงจะได้บ้านตามต้องการ ร้องเพลงงานสิ่งใด ให้รางวัลมารับชิ้นส่วนคนละ 1 ชิ้น

2. ขั้นกิจกรรม (15 นาที)

2.1 ครูให้นักเรียนเข้ากลุ่มโดยไม่มีกติกาก่อน เมื่อรับชิ้นส่วนแล้วให้แยกไปกลุ่ม 1 และกลุ่ม 2 ทันที ไม่ให้โอกาสนักเรียนปรึกษากัน ให้ทดลองสร้างบ้านให้ดู (ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีชิ้นส่วนขาดและชิ้นส่วนเกิน) ห้ามแลกเปลี่ยนส่วนกัน

2.2 ให้นักเรียนกลับมารวมกันเป็นกลุ่มเดียว และชูชิ้นส่วนของตนเองให้ดู แล้วให้จับกลุ่มใหม่ ให้ทดลองสร้างบ้านดูใหม่ คราวนี้กำหนดด้วยว่าจำนวนคนทั้ง 2 กลุ่มต้องเท่ากัน มีการกำหนดเวลา กำหนดสถานที่ที่จะไปสร้างบ้าน โดยมีกติกาดังนี้

- ทุกกลุ่มเลือกหัวหน้ากลุ่มเพื่อวางแผนตกลงกันว่าจะดำเนินการอย่างไร
- สมาชิกทุกคนต้องมีหน้าที่ประกอบชิ้นส่วน ให้หัวหน้ากลุ่มและสมาชิกกลุ่มตกลงร่วมกันว่าใครจะไปประกอบภาพก่อนหรือหลัง และวางอย่างไรจึงจะเหมาะสมและถูกต้อง
- ก่อนประกอบภาพครูให้ดูภาพตัวจริง 5 วินาที
- ให้แต่ละกลุ่มอยู่ห่างสถานที่สร้างภาพ 7 ก้าว เท่า ๆ กัน
- เวลาสร้างภาพต้องไปที่ละคน และพยายามสร้างให้เสร็จเร็วที่สุด

2.3 ให้สัญญาณเริ่มสร้างภาพพร้อม ๆ กัน

2.4 เมื่อสร้างเสร็จให้นั่งลงเป็นแถวให้เรียบร้อยกลุ่มที่นั่งลงก่อนครบทุกคนเป็นผู้ชนะ และจะต้องถูกต้องตามแบบด้วย

2.5 นำภาพบ้านทั้ง 2 กลุ่มมาให้นักเรียนดูใกล้ ๆ

3. ขั้นวิเคราะห์ (10 นาที)

ให้นักเรียนชื่นชมผลงานของตนเอง โดยการอภิปรายซักถามดังต่อไปนี้

"นักเรียนลองช่วยกันบอกซิคะว่า นักเรียนชอบภาพของนักเรียนตรงไหนคะ"

"ตรงส่วนที่นักเรียนชอบ ใครเป็นผู้ทำคะ"

"นักเรียนคิดว่า ถ้าครูให้เวลานิดเดียวแล้วให้นักเรียนทำคนเดียว กับให้นักเรียนทำกันหลายคน นักเรียนจะเลือกทำอย่างไรคะ"

"นักเรียนคิดว่า การทำงานหลายคนมีประโยชน์อย่างไรคะ"

"นักเรียนคิดว่า การทำงานคนเดียวมีประโยชน์อย่างไรคะ"

"การทำงานคนเดียวมีประโยชน์ การทำงานหลายคนมีประโยชน์ ถ้าให้นักเรียนเลือกเพื่อนร่วมงาน นักเรียนจะเลือกเพื่อนอย่างไรบ้างคะ"

"เวลานักเรียนจะทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไรคะ"

"ถ้าคุณครูให้นักเรียนทำงานลักษณะให้เสร็จโดยเร็ว สวยงาม และเรียนร้อย นักเรียนต้องการอะไรบ้างคะ ช่วยกันบอกให้มาก ๆ ค่ะ"

"ถ้านักเรียนทำงานด้วยกันแล้วไม่ร่วมมือกัน นักเรียนคิดว่างานของนักเรียนที่ออกมาจะเป็นอย่างไรคะถ้าไม่เปรียบเทียบกับกลุ่มที่เขาร่วมมือกัน"

"นักเรียนคิดว่ากลุ่มที่จะทำได้และทำสำเร็จ คนในกลุ่มจะต้องทำอย่างไรบ้างคะ"

4. ขั้นสรุป (5 นาที)

ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปว่า การทำงานจะดีได้ต้องมีการตัดสินใจที่ดี สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมมือกันดี ไม่ทะเลาะกัน ช่วยเหลือกัน และให้นักเรียนร้องเพลง งานสิ่งใด

6. ประเมินผล (5 นาที)

1. ตรวจผลงานที่กลุ่มช่วยกันทำ

2. สังเกตการทำงานของนักเรียน ดังนี้

- มีการวางแผนร่วมกัน
- มีการเชื่อฟังผู้นำ

- ช่วยกันทำงานเพื่อให้กลุ่มทำงานได้ดีที่สุด
- รู้จักใช้เหตุผล และยอมรับซึ่งกันและกัน

ภาคผนวก
เพลง "งานสิ่งใด"

งานสิ่งใด งานสิ่งใด
มัวแต่คอย เฝ้าแต่คอย
ไม่มีเสร็จ ไม่มีเสร็จรับรอง
ทำงานเราต้องช่วยกัน

แม้ใครจะเลยทิ้งปล่อย
หวังคอยแต่เกี่ยวโยนกลอง
จำไว้ทุกคนต้อง
ช่วยกันช่วยกันช่วยกัน

แผนการสอน
หน่วยเรื่อง คมนาคม

	ด้านเนื้อหาตามแนวคิด สปช.	ด้านเนื้อหาตามแนวคิดกลุ่มฯ
กิจกรรมที่ 1	การคมนาคม	การรวมกลุ่ม
กิจกรรมที่ 2	การคมนาคมทางบก	ฝึกความร่วมมือในการทำงาน
กิจกรรมที่ 3	การคมนาคมทางน้ำ	ฝึกมนุษยสัมพันธ์
กิจกรรมที่ 4	การคมนาคมทางอากาศ	รู้จักวางแผนและการเป็นผู้นำ/ ผู้ตาม
กิจกรรมที่ 5	ความปลอดภัยในการเดินทาง	ฝึกการรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

หน่วยเรื่อง คมนาคม

อนุบาลปีที่ 1

แนวคิด

การคมนาคมเป็นการเดินทางไปมาติดต่อถึงกันและกัน โดยทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

จุดประสงค์

1. รู้จักประเภทของการคมนาคม
2. รู้จักประโยชน์ของการคมนาคม
3. รู้จักยานพาหนะประเภทต่าง ๆ
4. รู้จักประโยชน์ของยานพาหนะประเภทต่าง ๆ
5. รู้จักป้องกันตนเองให้ปลอดภัยในขณะที่เดินทาง
6. รู้จักเปรียบเทียบระยะใกล้-ไกล

อนุบาลปีที่ 2

แนวคิด

การคมนาคม คือ การเดินทางไปมาหาสู่กัน ซึ่งสามารถทำได้ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ทุกคนจะปลอดภัยถ้าไม่ประมาทในการเดินทาง

จุดประสงค์

1. รู้จักชื่อยานพาหนะ ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ
2. รู้จักปฏิบัติตนให้ปลอดภัยจากอันตรายในระหว่างเดินทาง
3. รู้จักประโยชน์ของการเดินและการเดินทาง
4. รู้ความหมายหน้า-หลัง

กิจกรรมที่ 1 การคมนาคม

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

- บอกความหมายของการคมนาคมได้
- บอกประเภทของการคมนาคมได้

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

- รู้จักการรวมกลุ่ม
- รู้จักการร่วมมือกันเพื่อทำงานให้สำเร็จ

2. แนวคิด

การคมนาคม หมายถึงการเดินทางไปมาหาสู่กัน ซึ่งสามารถทำได้ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ทุกคนจะปลอดภัยถ้าไม่ประมาทในการเดินทาง การรู้จักร่วมมือกัน จะทำให้งานสำเร็จทันเวลา

3. สื่อ

1. เพลง ยานพาหนะ
2. ภาพตัดต่อยานพาหนะทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
<u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) 1. ครูร้องเพลง ยานพาหนะ <u>ขั้นกิจกรรม</u> (25 นาที) 1. สนทนากับเด็กเกี่ยวกับความหมายในเนื้อเพลง 2. ครูนำภาพคมนาคมทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ มาให้เด็กดูและสนทนาเกี่ยวกับภาพ 3. ครูสอนให้เด็กเล่นเกมภาพตัดต่อการคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ	<u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) 1. ครูสอนให้นักเรียนร้องเพลง ยานพาหนะ <u>ขั้นกิจกรรม</u> (10 นาที) 1. ให้นักเรียนร้องเพลง ยานพาหนะ พร้อมทั้งออกมาขยับภาพตัดต่อคนละ 1 ชิ้น 2. ครูให้สัญญาณนักเรียนหากกลุ่มกันเอง โดยการนำชิ้นส่วนของตนเองไปต่อกับเพื่อนให้เป็นภาพสมบูรณ์ โดยมีกติกา ดังนี้ - ห้ามใช้เสียง - ทุกคนภายในกลุ่มต้องหากกลุ่มให้ได้ก่อนภายใน 3 นาที ถ้ายังหากกลุ่มไม่ได้ ครูบอกให้ดูสีหลังภาพ - ช่วยกันต่อภาพให้เร็วที่สุด จัดภาพลงกรอบภาพตัดต่อ 3. เมื่อต่อภาพได้แล้วให้นั่งลง และให้ช่วยกันคิดว่าภาพที่ต่อได้เป็นภาพยานพาหนะอะไร สกให้เพื่อนดู ประกอบคำอธิบาย <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (15 นาที) "นักเรียนลองดูซิคะ ภาพในกลุ่มของนักเรียนเป็นการเดินทางทางใดคะ"

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	"การเดินทางในภาพของนักเรียน ใช้พาหนะอะไรคะ บอกทีละกลุ่มนะคะ" "นักเรียนลองคิดนะคะ ถ้าโลกเราไม่มีรถใช้จะเป็นอย่างไรคะ" "นักเรียนกลุ่มที่เดินทางทางน้ำ ลองช่วยกันคิดซิคะว่า ใช้พาหนะอะไรได้บ้างคะ" "นักเรียนจะเดินทางทางบก ใช้พาหนะอะไรได้บ้างคะ" "นักเรียนจะเดินทางทางอากาศ จะใช้พาหนะอะไรได้บ้างคะ" "รวมแล้วเวลานี้ เราเดินทางได้กี่ทางคะ" "เวลาที่นักเรียนช่วยกันต่อภาพ มีใครไม่ช่วยต่อบ้างคะ" "คนที่ไม่ช่วยต่อภาพ เขาทำอะไรคะ" "ใครช่วยออกความเห็นในการต่อภาพมากที่สุดและไม่เสียงดังด้วยคะ" "ถ้าครูให้นักเรียนต่อภาพคนเดียวกับให้ช่วยกันต่อภาพ นักเรียนจะเลือกอย่างไรคะ" "ถ้านักเรียนช่วยเพื่อนต่อภาพจนเสร็จ นักเรียนจะรู้สึกอย่างไรคะ"

แผนการสอนของอนบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
<u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) - ให้นักเรียนร้องเพลงยานพาหนะและทำท่าทางประกอบเพลง	<u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) 1. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปดังนี้ การเดินทางไปมาหาสู่กัน เรียกว่า การคมนาคม การคมนาคมมี 3 ทางคือ ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ การคมนาคมแต่ละทางให้ยานพาหนะได้หลายอย่าง 2. ครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกันด้วยคำถามดังต่อไปนี้ 2.1 ถ้านักเรียนเป็นผู้ร่วมมือกันทำงานจนสำเร็จ นักเรียนจะรู้สึกอย่างไร 2.2 ถ้านักเรียนจะทำงานร่วมกับเพื่อน นักเรียนจะเลือกเป็นผู้ทำงานร่วมกับเพื่อนหรือไม่ช่วยเพื่อนทำงานเพราะอะไร 2.3 ถ้าทำงานครบทุกคนในกลุ่มกับการทำงาน ไม่ครบทุกคนในกลุ่ม งานไหนจะเสร็จเร็วกว่ากัน นักเรียนจะเลือกปฏิบัติทางใด

6. ประเมินผล

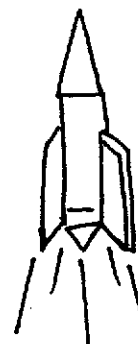
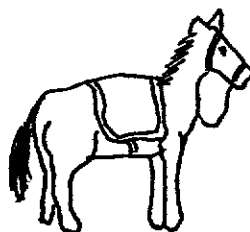
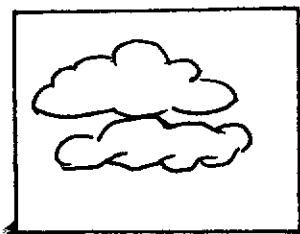
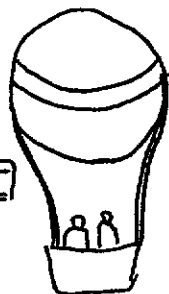
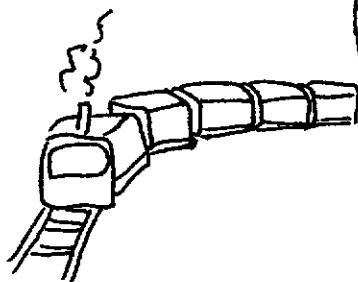
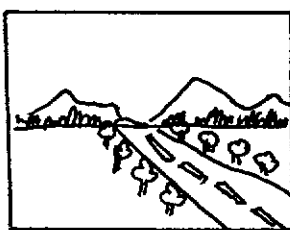
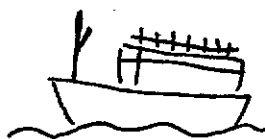
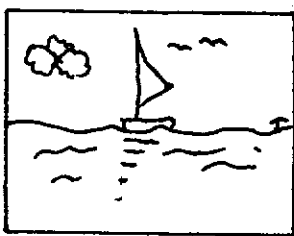
ประเมินผลโดยการสังเกต การร่วมกิจกรรมของนักเรียน การพูดและการตอบคำถาม

1. โดยการสังเกตความร่วมมือของนักเรียนภายในกลุ่ม

2. ฟังจากการตอบคำถาม

3. แจกแบบทดสอบให้นักเรียนโยงภาพพาหนะ กับประเภทของการคมนาคมทั้ง 3

อย่าง

กิจกรรมที่ 2 การเดินทางทางบก

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

- บอกชื่อยานพาหนะทางบกได้
- บอกวิธีปฏิบัติตนให้ปลอดภัยในการเดินทางทางบกได้
- บอกความหมายของคำ หน้า-หลังได้

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

- ฝึกความร่วมมือกันในการทำงาน
- สามารถร่วมมือกันทำงานตามบทบาทสมมติที่ได้รับได้

2. แนวคิด

การคมนาคมทางบก หมายถึงการเดินทางทางพื้นดิน เราสามารถใช้พาหนะได้หลายอย่าง เช่น รถไฟ รถยนต์ และการเดิน-การวิ่ง

3. สื่อ

1. เพลง เดิน-วิ่ง เพลงรถไฟ
2. ภาพพาหนะทางบก

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

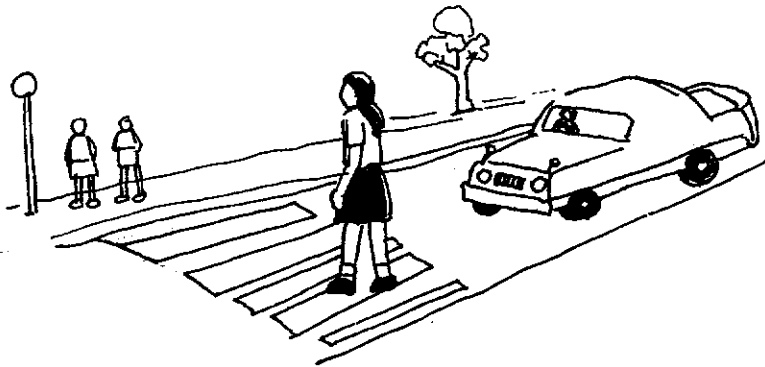
แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูถามนักเรียนว่า วันนี้เด็ก ๆ อยากไปเที่ยวที่ไหนบ้าง เมื่อได้คำตอบแล้ว ครูบอกเด็กว่าทางที่จะไปไกลต้องนั่งรถไฟ (สถานที่เที่ยวตามแต่จะตกลงกัน) 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (25 นาที) - ครูกับเด็กเล่นบทบาทสมมติเกี่ยวกับการเดินทางโดยรถไฟ - ครูกับเด็กร่วมกันอภิปรายว่าการเดินทางโดยรถนั้นเราสามารถโดยสารรถอะไรได้บ้าง แต่ละชนิดต้องวิ่งที่ไหนและ การปฏิบัติตนเองให้ปลอดภัยในระหว่างนั่งรถ	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูสอนให้นักเรียนร้องเพลงเดิน-วิ่งประกอบท่าทาง 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (10 นาที) ก. แบ่งกลุ่มนักเรียนโดยการให้นักเรียนจับคู่ภาพเหมือน รถไฟ รถยนต์ รถประจำทาง ข. ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาจับของไปเปิดดูว่าได้ภาพยานพาหนะอะไร ห้ามให้กลุ่มอื่นทราบ แล้วช่วยกันวางแผนแสดงบทบาทสมมติให้กลุ่มอื่นทายดังนี้ - กลุ่มที่ 1 รถไฟ - กลุ่มที่ 2 รถประจำทาง - กลุ่มที่ 3 รถยนต์ ค. เมื่อแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติเสร็จแล้วให้เพื่อนทายว่าเป็นยานพาหนะอะไร จนครบทุกกลุ่ม 3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (15 นาที) "ภาพพาหนะของทุกกลุ่ม เป็นการเดินทางทางใดคะ" "นักเรียนช่วยกันบอกซิคะ ถ้าจะเดินทางทางบกจะใช้พาหนะอะไรได้บ้าง"

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) - ครูสอนให้เด็กร้องเพลงรถไฟพร้อมทั้งทำท่าทางประกอบเพลง - เล่นเกมจับคู่ภาพเหมือนรถชนิดต่าง ๆ	"นักเรียนลองช่วยกันบอกวิธีปฏิบัติตนขณะนั่งรถสิคะว่า จะทำอย่างไรบ้าง" "ถ้าจะเดินทางทางบก แต่เราไม่มีพาหนะเราจะไปได้อย่างไรบ้างคะ" "นักเรียนกลุ่มไหนแสดงบทบาทสมมติได้เหมือนจริงที่สุดคะ" "ทำไมจึงคิดว่า กลุ่มนี้แสดงได้เหมือนที่สุดคะ" "แต่ละกลุ่มมีข้อบกพร่องไหมคะ ช่วยกันบอกหน่อยคะ" "ถ้าเรามีเพื่อนในกลุ่มไม่ช่วยกันทำตามบทบาทสมมติ คิดว่าจะเป็นอย่างไรคะ" 4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป ก. การเดินทางไปมาหาสู่กันบนพื้นดิน เรียกว่า การคมนาคมทางบก พาหนะที่ใช้เดินทางทางบก ได้แก่ รถยนต์ รถไฟ รถประจำทาง รถสามล้อ จักรยาน รถมอเตอร์ไซด์ เป็นต้น ในขณะที่เดินทางเมื่ออยู่ในพาหนะต้องไปยืนแขน ขา หรือศีรษะออกนอกรถ ถ้าข้ามถนน ต้องข้ามตรงทางม้าลาย หรือสะพานลอย ขึ้นลงเมื่อรถจอดดีแล้ว

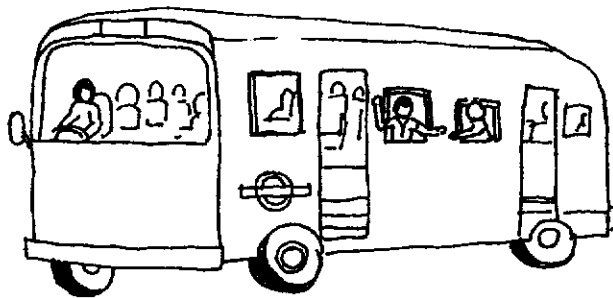
แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	ข. ในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ต้องรู้จัก ร่วมมือกัน และพยายามทำตามบทบาทที่ได้รับ มอบหมายให้ดีที่สุด

6. ประเมินผล

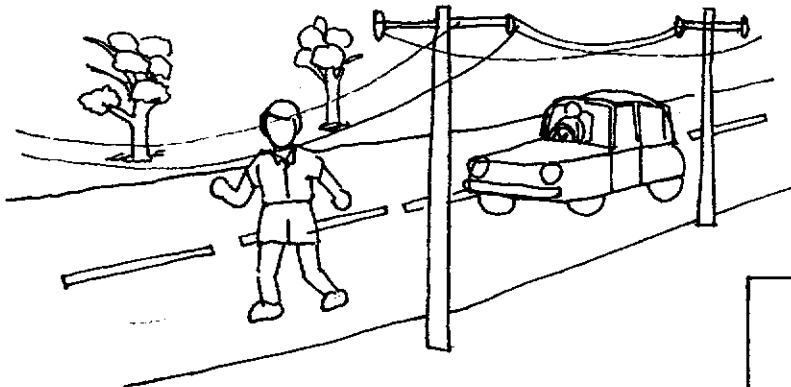
1. จากการสังเกต การแสดงบทบาทสมมติและแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน
2. ฟังจากการตอบคำถาม
3. ทำแบบทดสอบ โดยให้กาเครื่องหมาย X เมื่อเห็นว่าผิด และกาเครื่องหมาย ✓ เมื่อเห็นว่าถูกต้อง

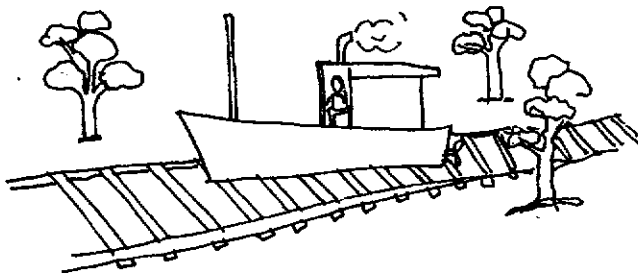
①

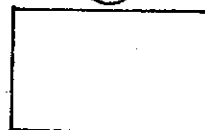
②

③

④

กิจกรรมที่ 3 การเดินทางทางน้ำ

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

- บอกชื่อยานพาหนะทางน้ำได้
- บอกความแตกต่างของการใช้ยานพาหนะทางน้ำได้
- บอกวิธีปฏิบัติตนให้ปลอดภัยในการเดินทางทางน้ำได้

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

- พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามความคิดเห็นของกลุ่ม
- มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

2. แนวคิด

การคมนาคมทางน้ำ คือ การเดินทางทางแม่น้ำ ลำคลอง ทะเล โดยใช้เรือ แพ เป็นยานพาหนะ เรือมีหลายประเภท เช่น เรือยนต์ เรือหางยาว เรือพาย เรือแจว เป็นต้น

3. สื่อ

- เกมภาพตัดต่อ ยานพาหนะทางน้ำ 5 ชนิด ชนิดละ 5 ภาพ
- นิทานเรื่อง อ้วน อืด ผจญภัย
- เพลงเรือพาย-เรือแจว และเพลงพายเรือ
- ฉลากสติ๊กเกอร์ ภาพยานพาหนะ 5 ชนิด ชนิดละ 3 ภาพ

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

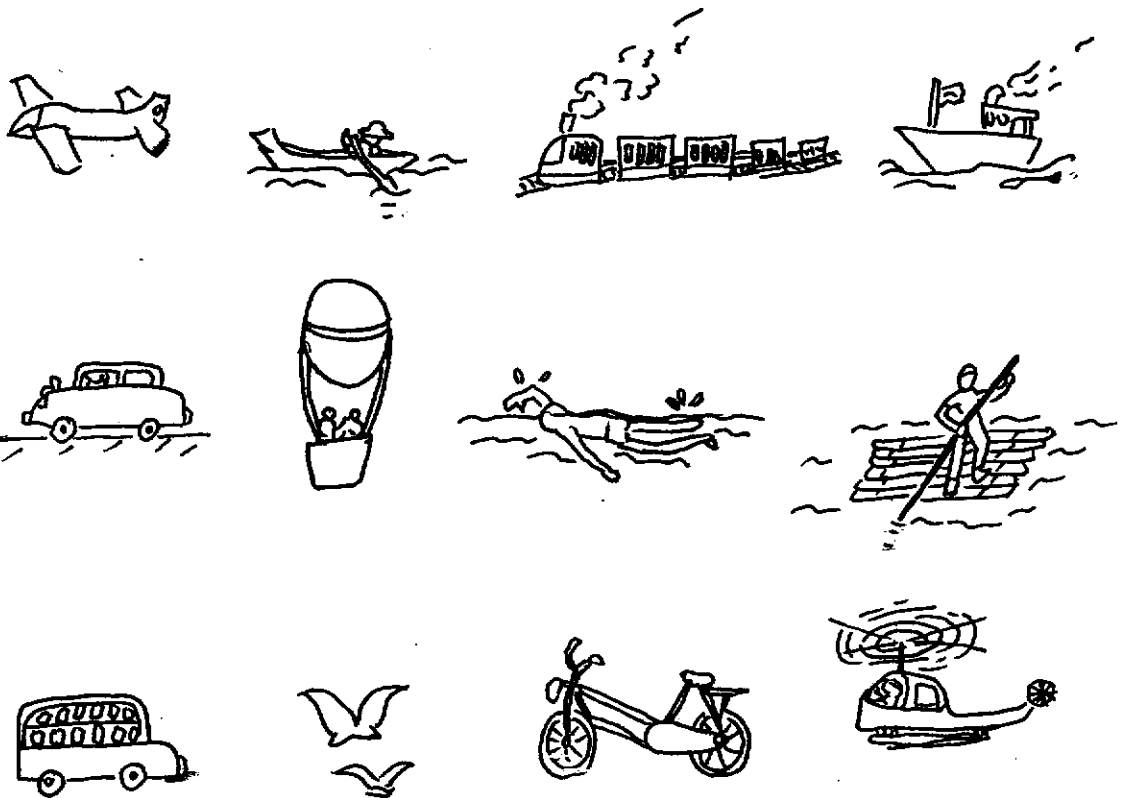
แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (8 นาที) ครูให้เด็กดูภาพเรือประเภทต่าง ๆ และสนทนาเกี่ยวกับชื่อลักษณะและการใช้ประโยชน์ของเรือแต่ละประเภท 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> 2.1 ให้เด็กเล่าประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับการเดินทางทางน้ำ 2.2 ครูสอนให้เด็กร้องเพลงและทำท่าประกอบเพลงพายเรือ 2.3 การทำท่าทางตามคำสั่ง เช่น ครูบอกว่าขยับรถยนต์ นักเรียนก็ทำท่าทางขยับรถยนต์ เป็นต้น พายเรือ นักเรียนก็ทำท่าพายเรือ 2.4 เล่นเกมจับคู่ภาพที่มีความสัมพันธ์กัน	1. <u>ขั้นนำ</u> (8 นาที) ครูเล่านิทานเรื่องอ้วนอืดผจญภัยให้นักเรียนฟังและสนทนาเกี่ยวกับการเดินทางของอ้วนอืดว่า เป็นการเดินทางทางใด 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (12 นาที) 2.1 ครูและนักเรียนร้องเพลงเรือพายเรือแจวแล้วออกมาจับฉลากสติกเกอร์ภาพยานพาหนะเลือกกลุ่ม ใครจับได้พาหนะชนิดเดียวกันจะอยู่กลุ่มเดียวกัน ส่วนคนที่จับฉลากสติกเกอร์ไม่ได้ให้เป็นผู้สังเกตการณ์ 2.2 แจกซองภาพตัดต่อยานพาหนะให้แต่ละกลุ่ม 2.3 ผู้สังเกตการณ์क्रमอบหมายให้ดูการปฏิบัติงานของแต่ละกลุ่มว่าปฏิบัติตามกติกาครบถ้วนหรือไม่ 2.4 ผู้เล่นเกมต่อภาพช่วยกันต่อภาพภายในกลุ่ม โดยมีกติกาดังต่อไปนี้ - หยิบภาพจากกองกลางได้คนละ 4 ชิ้น ห้ามเกิน - ทดลองต่อภาพที่หยิบได้ถ้าต่อภาพชิ้นส่วนไม่ได้ให้นำคืนกองกลาง จึงจะหยิบภาพจากกองไปได้อีก แต่ต้องไม่เกิน 4 ชิ้นในมือ

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	- ห้ามแย่งจากผู้อื่น และห้ามใช้เสียง - บอกได้ - ถ้าใครต่อเสร็จก่อนหมดเวลาจะต่อภาพใหม่ได้อีก - กลุ่มใดต่อได้มากกลุ่มนั้นจะได้เป็นผู้ชนะ 2.5 ช่วยกันอธิบายภาพที่ต่อได้ให้กลุ่มอื่นฟัง 3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย ดังนี้ 3.1 ถ้านักเรียนที่บ้านอยู่ริมน้ำและเกิดน้ำท่วมบ้าน นักเรียนจะไปหาเพื่อนที่อยู่ใกล้ ๆ นักเรียนจะไปได้อย่างไรคะ 3.2 และถ้าบ้านเพื่อนอยู่ไกล นักเรียนจะไปได้อย่างไรคะ 3.3 นักเรียนลองช่วยกันบอกซิคะ พาหนะที่ใช้เดินทางทางน้ำ จะใช้อะไรได้บ้าง 3.4 ถ้านักเรียนเดินทางโดยใช้แพ กับเดินทางโดยใช้เรือยนต์ นักเรียนคิดว่าอย่างไรจะถึงก่อน ทำไมจึงถึงก่อน 3.5 ถ้านักเรียนเดินทางโดยใช้แพหรือเรือพาย นักเรียนจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไรคะ 3.6 ถ้านักเรียนเดินทางโดยใช้เรือลำใหญ่ ๆ นักเรียนคิดว่าจะมีอันตรายไหมคะ

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูให้การบ้านไปถามผู้ปกครองเรื่องการเดินทางทางอากาศ หลังจากช่วยกันสรุปความหมายของคำคมนาคมหรือการเดินทางทางน้ำ	3.7 กลุ่มที่ทำงานเสร็จก่อน เขาทำอะไรคะ 3.8 ถ้านักเรียนเป็นกลุ่มที่ทำงานเสร็จทีหลังนักเรียนจะแก้ไขอย่างไรคะ 3.9 นักเรียนช่วยกันคิดซิคะ ถ้าจะทำงานร่วมกันให้ดีที่สุดต้องทำอะไรคะ 3.10 ถ้านักเรียนไม่เอื้อเฟื้อเพื่อนในกลุ่มงานจะเป็นอย่างไรคะ 3.11 ถ้านักเรียนไม่ช่วยเพื่อนทำงานเพื่อนในกลุ่มจะรู้สึกอย่างไรกับเราบ้างคะ 3.12 ทราบหรือไม่ว่า ทำผิดกติกาไม่ดีอย่างไร 4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปดังนี้ การเดินทางไปมาหาสู่กันโดยทางน้ำ เรียกว่าเป็นการคมนาคมทางน้ำ ซึ่งใช้ยานพาหนะได้หลายชนิด เช่น เรือ แพ เรือเดินทะเล เป็นต้น การเดินทางทางน้ำอาจเป็นอันตรายได้ ถ้าไม่ระวัง เช่น เรือคว่ำ ตกน้ำ เป็นต้น การเดินทางทางน้ำแตกต่างจากอย่างอื่นตรงที่เย็นสบายดี

6. ประเมินผล

1. สังเกตการทำงาน เอื้อเพื่อเพื่อนและรู้จักแบ่งปัน แลกเปลี่ยน
2. ฟังจากการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. ให้นักเรียนเลือกกาเครื่องหมาย x ที่รูปพาหนะ และวิธีเดินทางทางน้ำ

กิจกรรมที่ 4 การเดินทางทางอากาศ

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

- บอกชื่อยานพาหนะทางอากาศได้
- บอกได้ว่าเครื่องบินนั้นบินอยู่ที่ไหน
- บอกความเร็วของยานพาหนะทางบก ทางน้ำ ทางอากาศได้

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่มฯ

- สามารถวางแผนงานร่วมกับเพื่อน ๆ ในกลุ่มได้
- สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำหรือผู้ตามได้
- พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับเพื่อน ๆ

2. แนวคิด

การคมนาคมทางอากาศ เราใช้พาหนะคือ เครื่องบิน เครื่องบินเฮลิคอปเตอร์
บินสูง จรวด เป็นต้น

3. สื่อ

- เพลง ท้องฟ้าสดใส
- ฉลากรูปเฮลิคอปเตอร์ บัลลูน เครื่องบิน ชนิตละ 6 ชิ้น
- เคยสร้างภาพด้วยชิ้นส่วนต่าง ๆ
- กาว กระดาษแข็งขาวขนาดเท่ากระดาษโรเนียว อย่างละ 3 ชุด

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

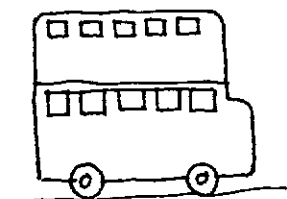
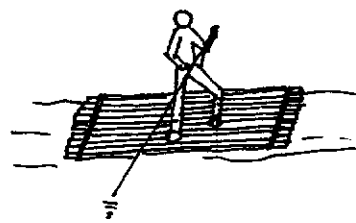
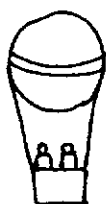
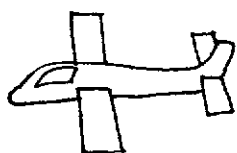
แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (8 นาที) - ครูเล่านิทานเรื่องหนูแหวนไปเชียงใหม่ - ครูและเด็กร่วมกันสรุปเนื้อเรื่องในนิทาน 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (22 นาที) - สนทนาเกี่ยวกับการเดินทางโดยทางอากาศ ซึ่งถ้าเราต้องการจะไปให้ถึงจุดหมายเร็ว ๆ เราสามารถไปได้โดยทางเครื่องบิน - สอนให้เด็กร้องและทำท่าทางประกอบเพลง "ท่องฟ้าสดใส" - ให้นักเรียนเล่นเกมภาพตัดต่อเครื่องบิน	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) - ครูสอนเด็กให้ร้องเพลง "ท่องฟ้าสดใส" พร้อมทำท่าทางประกอบ 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (17 นาที) 2.1 แบ่งกลุ่มนักเรียนโดยการจับฉลากรูปเครื่องบิน บัลลูน และเฮลิคอปเตอร์ ออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 3 คน 2.2 แจกกระดาษที่ตัดไว้เป็นภาพเหมือนกัน และเท่ากัน กลุ่มละ 1 ชอง ในแต่ละชองให้นักเรียนแบ่งชิ้นส่วนกันดังนี้ กลุ่มที่ 1 ก้อนเมฆสีฟ้า นำไปได้คนละ 3 ชิ้น กลุ่มที่ 2 ต้นไม้สีเขียวแก่ นำไปได้คนละ 1 ต้น กลุ่มที่ 3 พุ่มไม้เตี้ย ๆ สีเขียวอ่อนและเขียวแก่ นำไปได้คนละ 3 พุ่ม กลุ่มที่ 4 ดวงอาทิตย์ คนละ 1 ดวง และนกตัวเล็ก กลาง ใหญ่ คนละ 3 ตัว กลุ่มที่ 5 เครื่องบินสีเทาอ่อน นำไปได้คนละ 1-2 เครื่อง กลุ่มที่ 6 บ้านมีหลังคาใช้กระดาษ 2 สี นำไปคนละชุด และรั้วสีขาวคนละ 1 ชิ้น

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	2.3 ให้นักเรียนรวมกลุ่มใหม่ โดยมีกติกาว่า - ทุกกลุ่มจะต้องมีชิ้นส่วนไม่ซ้ำกันมารวมกันจะได้ 3 กลุ่ม - ช่วยกันวางแผนนำชิ้นส่วนเหล่านั้นมาประกอบเป็นภาพบนกระดาษแข็งที่ครูแจกให้ ปรึกษารื้อกันก่อนการประกอบภาพว่าจะวางภาพอย่างไร - ให้แต่ละกลุ่มเริ่มใช้กาวยึดภาพตามแผนที่วางไว้ โดยใช้เวลาน้อยที่สุด 6 นาที 3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (8 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย โดยใช้คำถามดังนี้ 1. ภาพที่นักเรียนช่วยกันสร้างเป็นคมนาคมทางใดคะ 2. นักเรียนคิดว่า คมนาคมทางใดไปได้เร็วที่สุดคะ 3. ถ้าจะเดินทางทางอากาศไปได้ได้อย่างไรบ้างคะ 4. นักเรียนลองช่วยกันบอกซิคะว่า นกบินทางน้ำ ทางบก ทางอากาศ ทางไหนเร็วที่สุดและช้าที่สุด

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนสนทนาถึงลักษณะและประโยชน์ของเครื่องบิน	5. วันนี้ในกลุ่มของนักเรียน ใครเป็นคน บอกทำให้ปะขึ้นส่วนตรงไหน 6. นักเรียนภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในกลุ่ม หรือไม่ 7. กลุ่มที่เสร็จก่อน เขาทำงานกันอย่างไร 8. กลุ่มที่เสร็จทีหลัง ทำงานกันอย่างไร 9. อันตรายจากการเดินทางทางอากาศ เป็นอย่างไรบ้าง ลองเล่าให้ฟังบ้างซิคะ 4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปว่า การคมนาคม ทางอากาศจะใช้ยานพาหนะเครื่องบิน เป็นการ เดินทางที่สะดวก รวดเร็ว มีอันตรายบ้างเหมือน กัน เช่น เวลาที่มีพายุ ฝนตกหนัก และอาการเมา เครื่องบิน

6. ประเมินผล

1. สังเกตการทำงาน เอื้อเพื่อเอื้อแผ่และรู้จักแบ่งปัน แลกเปลี่ยน
2. ฟังจากการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. ให้นักเรียนเลือกภาครื่องหมาย X ที่รูปพาหนะ และวิธีเดินทางทางอากาศ

กิจกรรมที่ 5 ความปลอดภัยในการเดินทาง

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

- สามารถบอกได้ว่า อันตรายจากการเดินทางทางน้ำ ทางบก ทางอากาศ มีอะไรบ้าง
- สามารถบอกวิธีปฏิบัติตนในการรักษาความปลอดภัยในการเดินทางได้
- บอกประโยชน์ของการเดินทางได้

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

- รู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- เห็นความสำคัญของเพื่อนร่วมงานว่าทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน
- มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานในกลุ่ม

2. แนวคิด

การคมนาคมทั้ง 3 ทาง มีประโยชน์ต่อคนเรา ถ้าเราปฏิบัติไม่ถูกต้อง ย่อมได้รับอันตรายได้ เช่น ตกรถ เรือล่ม เครื่องบินตก ฯลฯ จึงต้องรู้จักปฏิบัติตนให้มีความปลอดภัยในการเดินทางและทุกคนจะปลอดภัยถ้าไม่ประมาท

3. สื่อ

1. เพลงยานพาหนะ
2. ภาพพาหนะต่าง ๆ เช่น รถ เรือ เครื่องบิน กลุ่มละ 6 ชนิด
3. กาว กรรไกร
4. รูปภาพจากหนังสือ
5. สีเทียน
6. กระดาษวาดเขียนใหญ่ 15" x 20" จำนวน 3 แผ่น

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูเล่านิทานเรื่องหนูนิดเข้าเมือง 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 2.1 ครูและนักเรียนช่วยสรุปเนื้อเรื่องจากนิทานเกี่ยวกับการเดินทางให้ปลอดภัย 2.2 ครูสอนให้เด็กร้องเพลง ข้ามถนน และทำท่าประกอบเพลง 2.3 ครูแนะนำสัญญาณไฟเขียว ไฟเหลือง ไฟแดง จากรูปจำลองหรือรูปภาพ 2.4 สอนให้เล่นเกมจัดหมวดหมู่ยานพาหนะทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ 2.5 ให้เด็กบอกวิธีมาโรงเรียนของตน และวิธีปฏิบัติตนให้ปลอดภัยในระหว่างเดินทางมาโรงเรียน	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูสอนให้นักเรียนร้องเพลงยานพาหนะ 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 2.1 แบ่งกลุ่มนักเรียนโดยการให้นักเรียนหยิบภาพพาหนะต่าง ๆ แล้วรวมกลุ่มพาหนะประเภทเดียวกัน เป็นกลุ่มคมนาคมทางน้ำ ทางบก ทางอากาศ 2.2 ครูบอกนักเรียนว่า เราจะช่วยกันต่อภาพการคมนาคมทางน้ำ ทางบก และทางอากาศ โดยนำภาพมาจัดวางให้เหมาะสม ใช้สีเทียนตกแต่ง 2.3 ครูแจกกระดาษวาดเขียนแผ่นใหญ่ กลุ่มละ 1 แผ่น กรรไกร กาว กระดาษสี รูปภาพจากหนังสือ สีเทียน 2.4 ให้นักเรียนใช้ภาพจากหนังสือ ตัดมาตกแต่งด้วยการฉีกกระดาษสีสร้างเป็นภาพการคมนาคมทั้ง 3 กลุ่ม ตามกลุ่มที่แบ่งไว้ให้เสร็จภายในเวลา 10 นาที ใช้สีเทียนตกแต่งให้สวยงาม

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป วิธีปฏิบัติตนให้ปลอดภัยในระหว่างเดินทางมาโรงเรียน	3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายตั้งคำถามต่อไปนี "นักเรียนคิดว่าเดินทางโดยทางใดไม่มีอุบัติเหตุ" "เพราะอะไรนักเรียนจึงคิดว่าจะมี (หรือไม่มี) อุบัติเหตุ" "นักเรียนคิดว่า อุบัติเหตุคือเหตุการณ์อย่างไรคะ" "ช่วยกันบอกซิคะ ที่ละกลุ่มนะคะ" "นักเรียนแต่ละกลุ่มลองช่วยกันบอกซิคะว่าเราจะป้องกันได้อย่างไร" "นักเรียนคิดว่าถ้าโลกเราไม่มีการเดินทางจะเป็นอย่างไร" "การทำงานรวมกลุ่มกัน ถ้านักเรียนไม่ช่วยเหลือกัน จะเป็นอย่างไรคะ" "ถ้าคนใดคนหนึ่งในกลุ่มขาดไป ทำให้คนทำงานในกลุ่มของนักเรียนน้อยกว่ากลุ่มอื่น ผลงานจะเป็นอย่างไรคะ" 4. <u>ขั้นสรุป</u> ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปดังนี้

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	การเดินทางไปมาหาสู่กันโดยยานพาหนะต่าง ๆ ทั้ง 3 ทาง ย่อมเกิดอุบัติเหตุหรือเหตุการณ์ที่เป็นอันตรายโดยเราไม่รู้ตัวมาก่อนได้ นักเรียนจึงควรรู้จักวิธีป้องกันอันตรายและปฏิบัติตามนั้น ประโยชน์ของการเดินทางมีหลายอย่าง เช่น ทำให้เราไปไหน ๆ ได้ไกลมากขึ้น ทำให้มีการขนส่งสินค้าไปไกล ๆ จะได้ไม่อดอยากในบางท้องถิ่น คนต้องรู้จักการช่วยเหลือกัน ถ้าขาดคนใดคนหนึ่งไปจะทำให้การทำงานล่าช้า เสรีไม่ทันเวลา ถ้างานนั้นต้องทำให้ทันเวลางานอาจเสียหายได้ ทุกคนจึงเป็นสมาชิกที่สำคัญคนหนึ่งของกลุ่ม

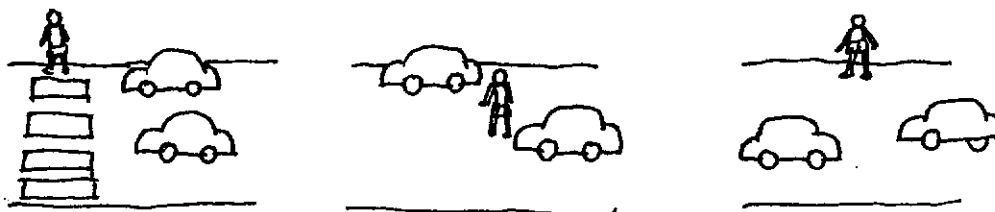
6. ประเมินผล

1. สังเกตความร่วมมือกันในการทำงาน
2. นิ่งจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือตอบคำถาม
3. ทำแบบทดสอบโดยให้นักเรียนกาเครื่องหมาย ✓ ที่รูปที่นักเรียนเห็นว่าถูก

1. นักเรียนควรเลือกเรือลำไหน

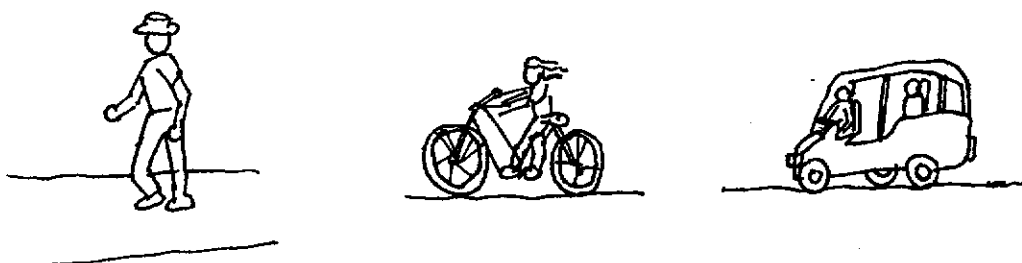
2. นักเรียนจะข้ามถนนตรงไหนจึงจะปลอดภัย

3. นักเรียนจะเดินทางให้รวดเร็ว จะไปพาหนะข้อไหน

4. การเดินทางช้าที่สุดคือข้อไหน

แผนการสอน
หน่วยเรื่อง ข้าว

	ด้านเนื้อหาตามแนวคิด สปช.	ด้านเนื้อหาตามแนวคิดกลุ่มสัมพันธ์
กิจกรรมที่ 1	การทำนาและทดลองปลูกข้าว	รู้จักช่วยเหลือเพื่อนบ้านตามโอกาส
กิจกรรมที่ 2	ชนิดของข้าวและการเจริญเติบโตของข้าว	การเอื้อเฟื้อและมีน้ำใจ
กิจกรรมที่ 3	ประโยชน์ของข้าว	การรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น
กิจกรรมที่ 4	อาหารที่ทำจากข้าว	รู้จักแก้ปัญหาได้เหมาะสมตามวัย
กิจกรรมที่ 5	มารยาทในการรับประทานอาหาร	รู้จักการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

หน่วยเรื่อง ข้าว

อนุบาลปีที่ 1

แนวคิด

1. ข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย ทำเป็นอาหารรับประทานได้ทั้งคาวหวาน
2. ชาวนามีอาชีพปลูกข้าว คนไทยส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา
3. ข้าวสารหมายถึงเมล็ดข้าวที่ไม่มีเปลือก

จุดประสงค์

1. รู้จักวิธีการทำนาและการเจริญเติบโตของต้นข้าว
2. รู้จักชนิดของข้าวที่ปลูกในประเทศไทย
3. รู้จักคุณค่าและประโยชน์ของข้าว
4. รู้จักชื่ออาหารบางชนิดที่ทำจากข้าว
5. รู้จักมารยาทในการรับประทานอาหาร
6. รู้ความหมายบน-ล่าง

อนุบาลปีที่ 2

แนวคิด

1. ข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย รับประทานได้ทั้งคาวหวาน
2. ชาวนาคือเกษตรกรผู้ผลิตของชาติ
3. ต้นข้าวเกิดจากเมล็ดข้าวเจริญเติบโตในท้องนาที่มีน้ำขัง

จุดประสงค์

1. รู้จักชนิดและการเจริญเติบโตของข้าว
2. รู้จักชื่อของอาหารที่ทำจากข้าว
3. รู้จักวิธีการทำนาของชาวนา
4. รู้มารยาทในการรับประทานอาหาร
5. นับเรียงลำดับ 1-20
6. รู้ความหมายบน-ล่าง
7. รู้จักสังเกตและเปรียบเทียบภาพ

กิจกรรมที่ 1 การทำนาและทดลองปลูกข้าว

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

1. รู้จักวิธีการทำนาและการเจริญเติบโตของต้นข้าว
2. รู้จักชนิดของข้าวที่ปลูกในประเทศไทย
3. รู้จักสังเกตการเจริญเติบโตของต้นข้าว

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

1. รู้จักการช่วยเหลือเพื่อนบ้านตามโอกาส
2. รู้จักแก้ปัญหาได้เหมาะสมตามวัย
3. พอใจที่จะช่วยเพื่อนทำงานเป็นกลุ่ม

2. แนวคิด

ชาวนามีอาชีพปลูกข้าว คนไทยส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา

3. สื่อ

1. นิทานเรื่องแม่โพสพ
2. ข้าวเปลือก
3. กระบะหรือภาชนะสำหรับปลูกข้าว พร้อมดิน
4. ช่อมพรวน, น้ำ
5. ภาพตัดต่อขั้นตอนการทำนา
6. บัตรคำแบ่งกลุ่ม 3 ชุด ประกอบด้วยคำ ชาวนา ทำนา ปลูกข้าว ไถนา ดำนา

ท่อนนา

7. คำคล้องจอง "แม่โพสพ"

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

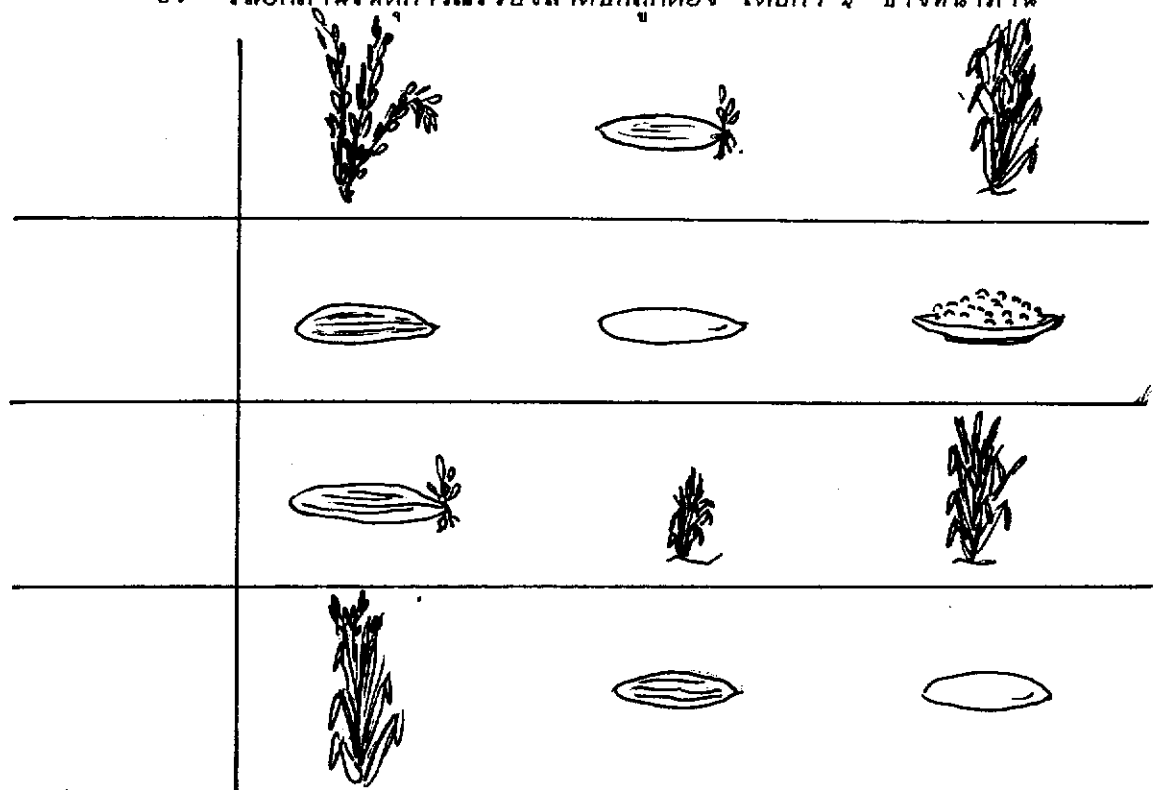
แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) 1.1 ครูร้องเพลง ชาวนา 1.2 ครูกับเด็กร่วมกันสรุปเนื้อเพลงที่ครูร้อง 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (25 นาที) 2.1 ครูนำภาพชาวนากำลังทำนามาให้เด็กดูพร้อมกับสนทนาจากภาพ 2.2 ครูกับเด็กร่วมกันปลูกข้าวในแปลงทดลองและคอยดูแลรดน้ำ พร้อมกับสังเกตการเจริญเติบโต 2.3 ให้นักเรียนเล่นเกมเรียงลำดับภาพการเจริญเติบโตของต้นข้าว	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) 1.1 ครูเล่านิทานเรื่อง แม่โพลส พร้อมอธิบายขั้นตอนการทำนาย่อ ๆ ประกอบภาพให้นักเรียนฟัง 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 2.1 ครูบอกนักเรียนว่า ครูมีอุปกรณ์ที่จะใช้ปลูกข้าว จะให้นักเรียนช่วยกันปลูกข้าวแล้วทดลองสังเกตการเจริญเติบโตทุกวัน 2.2 ครูแจกบัตรคำแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม โดยให้นักเรียนร่วมกลุ่มบัตรคำที่เขียนคำไม่ซ้ำกัน จะได้กลุ่มละ 6 คน 2.3 ครูแบ่งอุปกรณ์ให้นักเรียนทดลองปลูกข้าวตามขั้นตอนการทำนาเพื่อให้เด็กได้สังเกตการเจริญเติบโตของต้นข้าว 2.4 ครูให้นักเรียนแข่งขันกันเล่นเกมต่อภาพโดยมีกติกาดังนี้ 1. ทุกกลุ่มเข้าแถวต่อกันห่างจากภาพที่จะต่อซึ่งวางคว่ำไว้เป็นระยะทางประมาณ 3 เมตรเท่า ๆ กัน

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	2. นักเรียนคนแรกของทุกกลุ่มจะเริ่มตั้งแต่ครูให้สัญญาณ คนต่อ ๆ ไปจะเริ่มหลังจากเพื่อนวิ่งกลับมาแตะมือ 3. กลุ่มที่ต่อภาพเป็นภาพสมบูรณ์ก่อนกลุ่มอื่นจะเป็นฝ่ายชนะ 2.5 ครูแสดงผลงานของทุกกลุ่มให้ดูแล้วให้ช่วยกันตัดสินว่ากลุ่มใดถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด 3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย ดังคำถามต่อไปนี้ "ทำไมชาวนาจึงต้องปลูกข้าวคะ" "ถ้าเราไม่มีข้าวรับประทาน เราจะเป็นอย่างไรคะ" "นักเรียนลองช่วยกันตอบซิคะว่า ถ้าไม่มีน้ำต้นข้าวจะเป็นอย่างไรคะ" "ถ้าเราจะทำนา เราจะใช้อะไรไถนาได้บ้างคะ" "เราใช้ข้าวอะไรปลูกในนา" "นักเรียนลองช่วยกันบอกซิคะว่า กว่าต้นข้าวจะโต ต้นข้าวจะเติบโตไปอย่างไรบ้าง" (ครูต้องช่วยกระตุ้นเป็นขั้น ๆ ด้วย) "ชาวนาจะทำนาคนเดียวได้หรือไม่คะ"

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) ครูสอนให้นักเรียนร้องเพลงฉันรักชานา และให้การบ้านนักเรียนไปถามผู้ปกครองเรื่องประโยชน์ของข้าว	"เพราะอะไรคะ" "ถ้านักเรียนเป็นชานา จะช่วยเหลือต่อกันได้อย่างไรคะ" 4. <u>ขั้นสรุป</u> (4 นาที) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปดังนี้ 1. ครูอ่านคำคล้องจอง "แม่โผน" ให้นักเรียนช่วยกันสรุปความสำคัญของเนื้อหาในคำคล้องจอง 2. ชานามีอาชีพทำนา ปลูกข้าว เพื่อนำมาเลี้ยงคนในครอบครัว และส่งไปขายเพื่อนำเงินไปซื้อสินค้าต่าง ๆ ที่เราทำเองไม่ได้ 3. การที่ชานามีการช่วยเหลือกัน จะทำให้งานเสร็จเร็ว ข้าวในนาจะได้ไม่เสียหาย จะทำให้ได้ผลเต็มที่

6. ประเมินผล

1. สังเกตการเล่นเป็นไปตามกติกาหรือไม่
2. ฟังจากการตอบคำถาม
3. เลือกภาพเหตุการณ์เรียงลำดับที่ถูกต้อง โดยกา ✓ ข้างหน้าภาพ

ภาคผนวก

นิทานเรื่อง แม่โพล

ที่บ้านแห่งหนึ่งมีหญิงหม้ายยากจนคนหนึ่ง หญิงหม้ายคนนี้มีลูกหลายคน ทำให้อดอยาก
 อดอยาก ต่อมาหญิงหม้ายผู้นี้เกิดล้มป่วยลงและก่อนตายนางได้อธิษฐานขอให้ตนเกิดมาเป็น
 อาหารสำหรับลูก เมื่อหญิงหม้ายตายไปแล้วจึงเกิดเป็นต้นข้าวให้ลูก ๆ ได้กินอย่างอุดมสมบูรณ์
 แต่ลูก ๆ มีข้าวกินเหลือเฟือก็ไม่เห็นคุณค่า กินทิ้ง กินขว้าง ทำให้หญิงหม้ายที่เกิดมาเป็นข้าว
 ที่เรียกว่า แม่โพล เสียใจในการกระทำของลูก นางจึงร้องไห้

เมื่อลูกเดินผ่านยังข้าวได้ยินเสียงร้องไห้จึงรู้ว่าแม่เสียใจที่กินข้าวไม่หมด เหลือทิ้ง
 ต่อมาลูก ๆ จึงกินข้าวหมดทุกมื้อ แม่โพลก็ไม่ร้องไห้อีก

กิจกรรมที่ 2 ชนิดของข้าวและการเจริญเติบโตของข้าว

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

1. รู้จักชนิดของข้าวที่ปลูกในประเทศไทย เช่น ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า
2. บอกเรียงลำดับการเจริญเติบโตของต้นข้าวได้
3. เรียกชื่อข้าวบางชนิด เช่น ข้าวสาร ข้าวเปลือก ข้าวสุก ได้ถูกต้อง

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

1. รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน
2. มีความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม เช่น ช่วยกันจนเสร็จ และช่วยกันทำความสะอาด

2. แนวคิด

ข้าวสาร หมายถึง เมล็ดข้าวที่ไม่มีเปลือก เมื่อนำมาหุงแล้วจะเรียกว่า ข้าวสุก

3. สื่อ

1. ดินน้ำมัน 18 ก้อน และกระดาษแข็งขนาด 8 x 12 นิ้ว จำนวน 6 แผ่น
2. ข้าวเปลือก ข้าวสาร ข้าวสุก
3. ภาพเครื่องมือที่ใช้ในการทำนา เช่น เคียว เครื่องปักข้าว ไร่
4. เพลงว่า และคำคล้องจอง ข้าวเอ๋ย ข้าวสุก

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

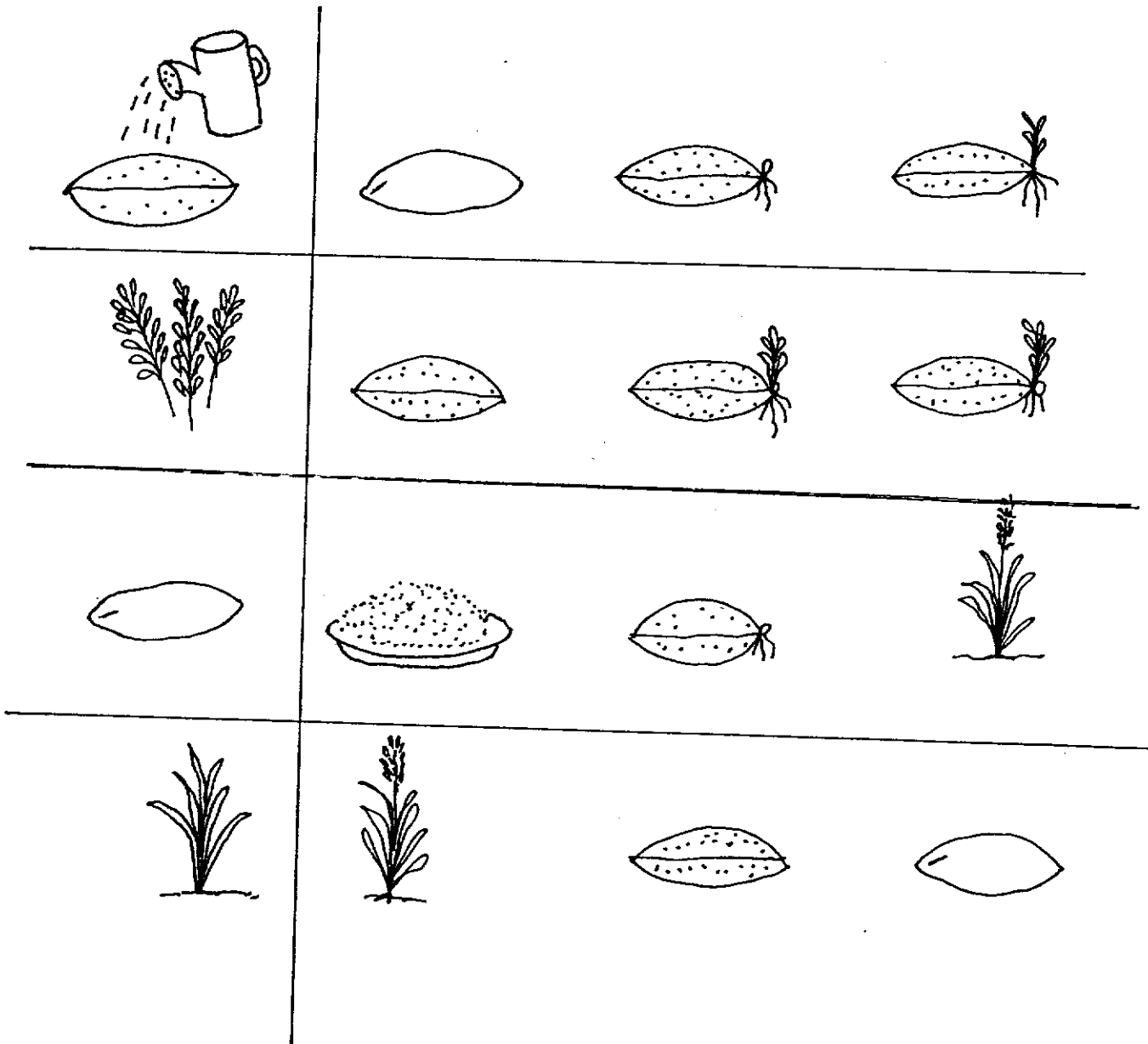
แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูถามเด็กว่า เมื่อเข้าก่อนมาโรงเรียน นักเรียนรับประทานอะไร 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (25 นาที) - ครูสรุปว่าส่วนใหญ่คนไทยจะรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก - ครูนำข้าวเปลือก ข้าวสาร ข้าวสุก มาให้เด็กเรียกชื่อ และสนทนาถึงลักษณะของข้าวแต่ละชนิด - ครูนำข้าวเจ้าและข้าวเหนียวที่หุงสุกมาให้ให้นักเรียนสังเกตเปรียบเทียบความแตกต่างของข้าวทั้ง 2 ชนิด - ครูให้นักเรียนเล่นเกม จัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์ประเภทของข้าว	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) 1.1 สนทนาทบทวนขั้นตอนการทำงานและสังเกตข้าวที่ปลูกเอาไว้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร นักเรียนช่วยกันรดน้ำหรือไม่ 1.2 สอนให้นักเรียนร้องเพลง วัว 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 1. ครูบอกนักเรียนว่า จะให้นักเรียนช่วยกันปั้นดินน้ำมัน ตามเหตุการณ์ดังนี้ - กลุ่มที่ 1 การไถนา - กลุ่มที่ 2 การหว่านข้าว - กลุ่มที่ 3 การเจริญเติบโตของต้นข้าวในนา - กลุ่มที่ 4 การเกี่ยวข้าว - กลุ่มที่ 5 การนวดข้าว - กลุ่มที่ 6 การซื้อขายข้าว 2. แบ่งกลุ่มนักเรียนโดยการให้นักเรียนเข้าแถวแล้วพูดคำว่า ข้าวสาร ข้าวสุก ข้าวเปลือก จนครบทุกคน แล้วให้แยกเข้ากลุ่มโดยการสังสรรค์และให้คนที่พูดคำคำเดียวกันมาอยู่รวมกลุ่มเดียวกัน 3. แจกดินน้ำมัน ให้แต่ละกลุ่มพร้อมกระดาดแข็งสำหรับจัดภาพกลุ่มละ 1 แผ่น (ใช้กล่องกระดาดแข็งก็ได้)

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	4. ให้นักเรียนช่วยกันปรึกษาหารือ ส่องตัวแทนมาเลือกเหตุการณ์กลุ่มละ 1 เหตุการณ์ โดยการจับฉลากเลข 1-6 พร้อมร้องเพลงว๊วไปด้วย 5. ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันปั้นเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามที่จับฉลากได้ 3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย ดังคำถามต่อไปนี้ "ถ้าเราเอาข้าวเปลือกไปวางไว้ที่ดินแล้วรดน้ำทุกวัน ต่อไปจะมีอะไรเกิดขึ้น" "เมื่อรวงข้าวแก่เต็มที่ เราเอาไปนวดจะได้อะไรคะ" "ข้าวที่นักเรียนรู้จัก มีอะไรบ้างคะ" "ข้าวที่นักเรียนรู้จัก มีลักษณะอย่างไรคะ" "นักเรียนคิดว่า เราจะทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารได้โดยวิธีใดบ้างคะ" "เมื่อเรานำข้าวสารมาหุงให้สุกรับประทานได้ ข้าวที่ได้เรียกว่าอะไรคะ" "ในขณะที่นักเรียนเล่นเกมต่อภาพ ถ้ามีคนไม่ช่วยต่อภาพ นักเรียนคิดว่าภาพจะเป็นอย่างไรคะ"

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป ชนิดของข้าว	"ถ้ามีเพื่อนที่ต่อภาพไม่ถูก นักเรียนจะช่วยเหลือเพื่อนได้อย่างไรบ้างคะ" 4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปดังนี้ ข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย มี 2 ชนิด คือ ข้าวเจ้า และข้าวเหนียว ครูนำข้าวเปลือก ข้าวสาร ข้าวสุกมาให้ให้นักเรียนดูให้ช่วยกันบอก ลำดับขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงและบอกความแตกต่าง ข้าวเปลือก คือ เมล็ดข้าวที่เก็บมาจากต้นข้าว ข้าวสาร คือ เมล็ดข้าวที่เอาเปลือกออกแล้ว มีสีขาว ข้าวสุก คือ การนำข้าวสารไปหุงหรือนึ่งทำให้สุกมีสีขาวอ่อนนุ่มรับประทานได้ ให้นักเรียนท่องคำคล้องจอง ข้าวเอ๋ย ข้าวสุก เพื่อให้เห็นความสำคัญของข้าวนาที่ทำนาด้วยความเหนื่อยยาก

6. ประเมินผล

1. สังเกตการเล่นเกวว่า มีลักษณะผู้นำผู้ตาม และรู้จักช่วยเหลือเพื่อน
2. ฟังจากการร่วมตอบคำถาม
3. ให้นักเรียนเลือกภาพเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องจากภาพแรก

ภาคผนวก

ข้าวเอ๋ย ข้าวสกุ

ข้าวเอ๋ยข้าวสกุ
 กว่าจะได้ข้าวให้เรากิน
 ต้องทนแดดทนฝนทนลมหนาว
 คนกินข้าวจงนึกไว้ให้จงดี

ต้องกินทุกบ้านทุกฐานถิ่น
 ชาวนาลิ้นกำลังเกือบทั้งปี
 กว่าจะได้ข้าวจากนามาถึงนี้
 ชาวนามีคุณแก่เราไม่เบาเลย

กิจกรรมที่ 3 ประโยชน์ของข้าว

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

1. รู้จักคุณค่าและประโยชน์ของข้าว
2. บอกสาเหตุของการที่ร่างกายอ่อนแอไม่แข็งแรงได้เหมาะสมตามวัย
3. บอกโทษของการไม่รับประทานข้าวได้

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

1. รู้จักช่วยเหลือกัน
2. รู้จักการพูดเพื่อสื่อความหมายและมีเหตุผล
3. รู้จักสร้างบรรยากาศที่ดีในการสนทนา

2. แนวคิด

ข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย การรับประทานอาหารครบถ้วนไม่เลือกอาหาร จะทำให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ข้าวเป็นอาหารหลักประเภทแป้งที่จะช่วยให้กำลังงานแก่คนเรา

3. สื่อ

1. เพลง ฉันคือข้าว
2. สีสี่ 3 กล้อง กรรไกรเล็ก 18 อัน กาว 3 ที่ กระดาษโรเนียว 3 แผ่น
3. ภาพตัดต่อ 3 ภาพ คือ เด็กที่ร่างกายแข็งแรง เด็กที่ร่างกายอ่อนแอ เด็กสวย

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

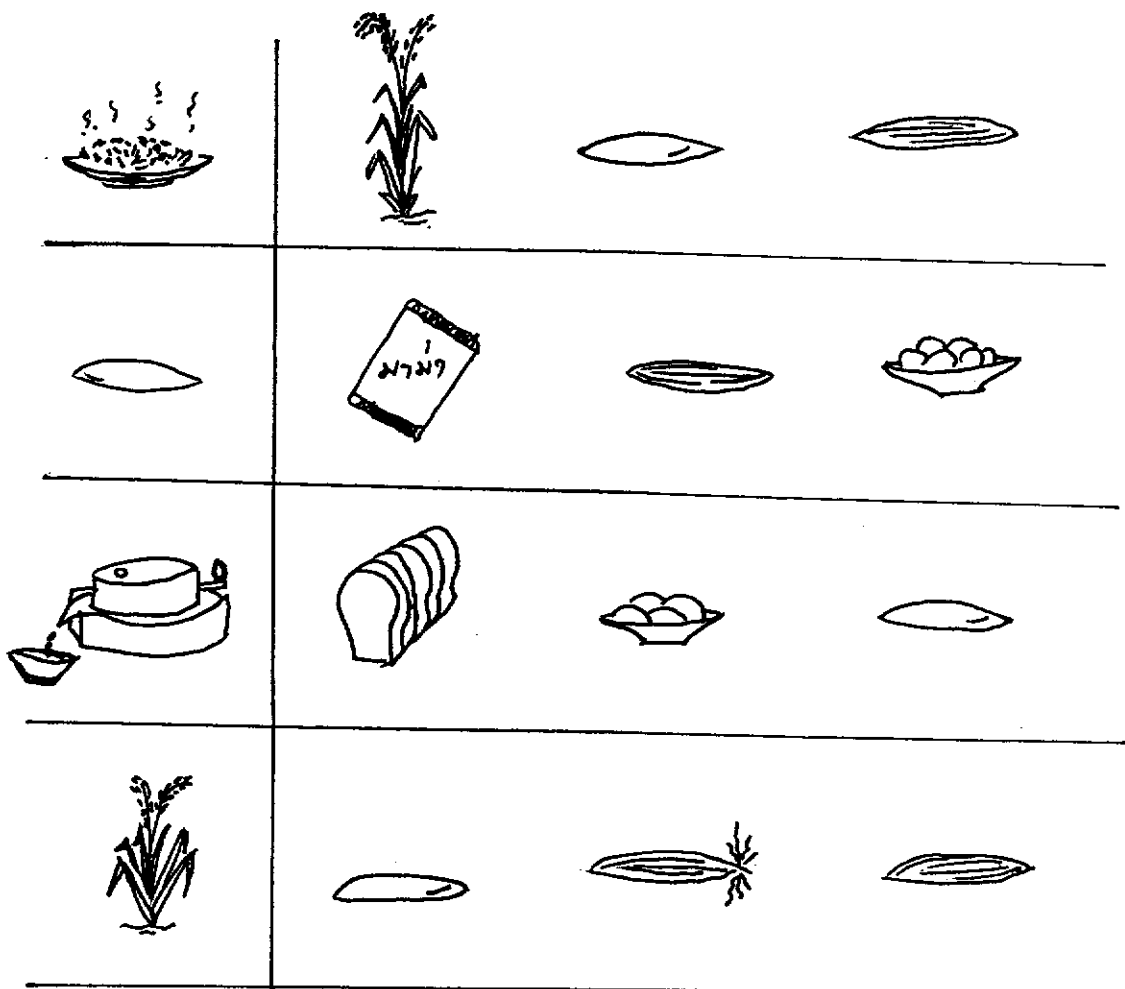
แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูให้เด็กเล่าเกี่ยวกับการบ้านที่ไปถามผู้ปกครองมา 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (25 นาที) 2.1 ครูนำภาพเด็กขาดอาหารมาให้ดู และสนทนาเกี่ยวกับคนที่ไม่มีข้าวรับประทาน 2.2 ครูกับเด็กร่วมกันสรุปประโยชน์ของข้าวพร้อมกับแนะนำให้เด็กรับประทานข้าวให้หมดจาน 2.3 ครูเล่านิทานเรื่องแม่โพสพ 2.4 ครูสอนให้เด็กเล่นเกมภาพตัดต่อ "เด็กกำลังรับประทานอาหาร"	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูสอนให้นักเรียนร้องเพลง ฉันคือข้าว พร้อมทั้งสนทนาเกี่ยวกับเนื้อเพลง 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 2.1 ครูบอกนักเรียนว่าจะให้นักเรียนช่วยกันสร้างภาพ 3 ภาพ ไม่เหมือนกัน เพื่อส่งประกวด 2.2 แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม โดยการให้นักเรียนหยิบชิ้นส่วนภาพตัดต่อคนละ 1 ชิ้น แล้วนำไปต่อภาพ ผู้ที่อยู่ภาพเดียวกันจะอยู่กลุ่มเดียวกัน 2.3 ให้แต่ละกลุ่มตกลงใจกันเองเพื่อเลือกสร้างภาพตามกติกาดังนี้ กลุ่มที่ 1 สร้างภาพชื่อ "อาหารที่ฉันชอบ" กลุ่มที่ 2 โทษของการไม่รับประทานอาหาร กลุ่มที่ 3 อาหารที่มีประโยชน์ ทุกคนต้องมีส่วนร่วมช่วยวาด ช่วยตัด ช่วยปะภาพให้เสร็จภายในเวลา 8 นาที 2.4 ครูแจกอุปกรณ์ให้นักเรียนช่วยกันทำงาน 2.5 เมื่อหมดเวลานำภาพมาให้นักเรียนทั้งชั้นดู เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) ครูและเด็กร่วมกันสรุปเนื้อเรื่องในนิทาน	3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย จากคำถามต่อไปนี้ "ทำไมเราจึงต้องรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก" "ถ้านักเรียนไม่ได้รับประทานข้าว ร่างกายจะเป็นอย่างไร" "เรานำข้าวไปทำอาหารชนิดต่าง ๆ อะไรได้อีกคะ" "ข้าวมีประโยชน์ต่อร่างกายอย่างไรบ้างคะ" "เวลานักเรียนทำงานกลุ่ม มีเพื่อนไม่ช่วยทำงานบ้างหรือเปล่าคะ" "เพราะอะไร เขาจึงไม่ช่วยทำงานคะ" "ถ้ามีเพื่อนไม่ช่วยทำงานในกลุ่ม นักเรียนจะรู้สึกอย่างไรคะ" "ทำอย่างไรเราจึงจะสามารถชวนเพื่อนมาเข้าร่วมในการทำงานได้คะ" "การทำงานร่วมกับเพื่อน เราควรปฏิบัติตัวอย่างไรบ้างคะ" 4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปว่า

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	อาหารมีประโยชน์ต่อร่างกาย ทำให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี สติปัญญาดี ร่างกายสวยงาม ไม่เป็นโรค ข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย ถ้าใครไม่รับประทานข้าว จะทำให้ร่างกายผอมโซ สุขภาพไม่แข็งแรง ไม่สวยงาม ในการทำงานร่วมกันต้องช่วยเหลือกันเพื่อให้งานเสร็จเร็ว เพื่อให้บรรยากาศในการทำงานดีต้องไม่ทะเลาะกัน ต้องยิ้มแย้มเข้าหากัน

6. ประเมินผล

1. สังเกตความร่วมมือในการทำงาน
2. ฟังจากการร่วมตอบคำถาม
3. แจกแบบทดสอบ กา X ทับภาพที่มาก่อนภาพข้างหน้า

ภาคผนวก

เพลง ฉันคือข้าว

ฉันคือข้าวที่เด็กกินตลอดเวลา
ข้าวใส่มอบดีให้เสร็จเมล็ดที่แข็ง

ช่วยกายาให้เติบโตใหญ่และแข็งแรง
กลายเป็นแป้งทำขนมอร่อยเออ

กิจกรรมที่ 4 อาหารที่ทำจากข้าว

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

1. บอกได้ว่าข้าวนำมาทำเป็นขนมหวานและอาหารคาวได้
2. รู้จักชื่ออาหารบางชนิดที่ทำจากข้าว
3. บอกได้ว่า แป้งคือการนำข้าวสารมาดเป็นผงละเอียด มีทั้งแป้งข้าวเจ้าและแป้งข้าวเหนียว

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

1. มีความเอื้อเฟื้อและมีน้ำใจต่อกัน
2. พยายามที่จะทำให้กลุ่มของตนเองประสบความสำเร็จ
3. รู้จักปฏิบัติตามกฎกติกาที่วางไว้

2. แนวคิด

นอกจากจะนำข้าวสารมาหุงหรือนึ่งเป็นข้าวสุกแล้ว ยังสามารถนำมาดให้เป็นผงที่เรียกว่า แป้ง แล้วนำไปทำเป็นขนมหวานและอาหารคาวได้

3. สื่อ

1. ภาพอาหารที่ทำจากข้าว
2. เกมหาคู่ภาพอาหารชนิดเดียวกัน
3. เพลง ฉันคือข้าว
4. จลากสี 3 สี สีละ 6 ชิ้น

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูทบทวนปริศนาคำทายเกี่ยวกับอาหารคาวหวานที่ทำจากแป้งข้าวเจ้า 2. <u>กิจกรรม</u> (25 นาที) 2.1 ครูนำเมล็ดข้าวสารและแป้งข้าวเจ้ามาให้เด็กดู พร้อมกับสนทนาถึงการเปลี่ยนแปลงการแปรสภาพของข้าวสาร 2.2 ครูสนทนากับเด็กถึงแป้งข้าวเจ้าที่นำมาเป็นอาหารคาวและหวานได้ 2.3 ครูให้เด็กบอกชื่ออาหารที่ทำจากแป้งข้าวเจ้า 2.4 ให้เล่นเกมจับคู่ภาพเหมือนอาหารที่ทำจากข้าว	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) 1.1 ครูและนักเรียนสนทนาถึงอาหารที่ทำจากข้าว พร้อมทั้งให้ดูภาพอาหารที่ทำจากข้าวที่เป็นภาพตัวอย่าง 1.2 ให้นักเรียนช่วยกันบอกชื่ออาหารที่ทำจากข้าวที่นักเรียนรู้จัก นอกจากที่ครูนำมาให้ดู 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 2.1 ครูบอกนักเรียนว่าจะให้นักเรียนเล่นเกมหาคู่ภาพอาหารชนิดเดียวกัน ภาพแต่ละภาพจะถูกตัดออกเป็นสองส่วนต่อภาพให้สมบูรณ์ก่อน จึงจะจับคู่ภาพอาหารชนิดเดียวกันได้ 2.2 แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม โดยการจับฉลากสี สีละ 6 ชิ้น 2.3 ให้นักเรียนหาคู่ภาพอาหารชนิดเดียวกันซึ่งแต่ละภาพ ครูตัดแบ่งเป็น 3 ส่วนทุกภาพแล้วนำมากองรวมกันเป็นกองใหญ่ นักเรียนจะจับคู่ภาพอาหารชนิดเดียวกัน ซึ่งลักษณะภาพอาจไม่เหมือนกันได้ ต้องปฏิบัติตามกติกา ดังนี้

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	- ทุกคนในแต่ละกลุ่มมาประกอบภาพตัดต่อจากกองใหญ่ก่อนแล้วนำมารวมกันในกลุ่ม - ภาพตัดต่อที่ประกอบสมบูรณ์แล้วให้หาคู่ภาพชนิดเดียวกัน - ห้ามแย่งภาพในมือเพื่อนต้องคอยให้เพื่อนวางก่อนจึงหยิบได้ แต่ให้ภาพกันได้ - ให้เวลาหาภาพ 5 นาที 2.4 เมื่อครบเวลา ให้แต่ละกลุ่มนับภาพรวมกันว่าได้ภาพกี่ภาพและได้คู่ภาพอาหารชนิดเดียวกันกี่คู่ 2.5 กลุ่มที่ได้ภาพอาหารชนิดเดียวกันเป็นคู่ได้มากที่สุดเป็นผู้ชนะ 3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย ดังคำถามต่อไปนี้ "นักเรียนทราบไหมคะว่า เรานำข้าวไปทำเป็นอาหารอะไรได้บ้างคะ" "ก่อนที่จะเขานำข้าวมาทำขนม เขากทำอย่างไรบ้าง" "นักเรียนเคยรับประทานอาหารอะไรบ้างที่ไม่ใช่ขนมหวาน"

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) ครูให้นักเรียนร้องและทำท่าทางประกอบเพลง ฉันทคือข้าว	"ถ้าเราทำข้าวให้เป็นแป้งที่เป็นผงละเอียด จะต้องทำอย่างไรบ้าง" "ข้าวอะไรบ้าง ที่เขานำมาทำเป็นแป้ง" "นักเรียนทำขนมง่าย ๆ อะไรได้บ้าง" "วิธีทำขนมนั้น เขาทำกันอย่างไรคะ" "ในขณะที่นักเรียนเล่นเกม กลุ่มที่ได้ภาพมาก นักเรียนทำอย่างไรจึงต่อภาพได้เร็วคะ" "ถ้ากลุ่มของเราต่อภาพไม่สำเร็จ นักเรียนจะทำอย่างไรคะ" "ถ้านักเรียนหยิบภาพเดียวกันมาต่อ นักเรียนทำอย่างไร" "ใครได้ภาพไปอย่างไร" "นักเรียนคิดว่า ความสามัคคีช่วยเหลือนกันมีความสำคัญบ้างคะ" (ครูช่วยกระตุ้น เช่น ในเรื่องทำงานได้สำเร็จ ได้มีเพื่อนที่ดีไม่ทะเลาะกัน รู้จักช่วยเหลือกัน เป็นต้น) 4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ก. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุป ดังนี้ 1. ข้าวในประเทศไทยมี 2 ชนิด คือ ข้าวเจ้าและข้าวเหนียว อาหารที่ทำจากข้าวมีหลายชนิด อาจทำเป็นอาหารคาวหรืออาหารหวานก็ได้

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	2. ให้นักเรียนร้องเพลง ฉันคือข้าว ข. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย ดังนี้ 1. ถ้ามีการเล่นเกมนี้อีกครั้ง นักเรียนจะปฏิบัติต่อเพื่อน ๆ อย่างไรคะ 2. นักเรียนคิดว่า จะทำอย่างไรจึงจะต่อภาพได้มากที่สุด 3. ในขณะที่ต่อภาพนักเรียนอยากให้เพื่อนปฏิบัติอย่างไรคะ 4. นักเรียนคิดว่าครั้งต่อไป นักเรียนจะต่อภาพให้ได้คู่มากที่สุดหรือไม่ เพราะอะไร

6. ประเมินผล

1. สังเกตจากการให้ชิ้นส่วนกันภายในกลุ่มและรู้จักการรวมกัน
2. ฟังจากการตอบคำถาม
3. ให้นักเรียนตอบว่า ถูก (✓) หรือผิด (x) ลงในกระดาษที่ครูแจกให้
  - 3.1 เส้นกล้วยเตี้ยๆทำมาจากข้าว
  - 3.2 ขนมะเงินทำมาจากข้าว
  - 3.3 แกงเผ็ดทำมาจากข้าว
  - 3.4 ไข่หวานทำมาจากข้าว
  - 3.5 ถ้าคนเราไม่มีข้าวกิน เราจะต้องตาย
  - 3.6 คนที่แย่งภาพคนอื่นได้เป็นคนดี
  - 3.7 เราควรจะเอาภาพมา เมื่อเขาขอกให้

กิจกรรมที่ 5 มารยาทในการรับประทานอาหาร

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

1. รู้จักมารยาทในการรับประทานอาหาร
2. รับประทานอาหารได้ทุกชนิด ไม่เลือกอาหาร
3. เรียกชื่อภาชนะที่ใช้ในการรับประทานอาหารได้ถูกต้อง

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

1. มีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนหรือผู้ร่วมโต๊ะอาหาร
2. ปฏิบัติตามมารยาทในการรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

2. แนวคิด

ในการรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น ต้องปฏิบัติตนเองให้ถูกต้องตามมารยาทที่ควรปฏิบัติ เช่น ไม่เคี้ยวอาหารเสียงดัง ไม่ทำอาหารหกเลอะเทอะ ไม่รับประทานอาหารแบบขวัดน้ำคำหนึ่งไม่พูดคุยในขณะที่เคี้ยวอาหาร เป็นต้น

3. สื่อ

1. คำคล้องจอง ข้าวเอ๋ย ข้าวสุก
2. เพลงข้าวทุกจาน
3. เกมจัดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์ ภาพข้าวสาร ข้าวเปลือก ข้าวสุก อย่างละ 1 ภาพ สัญลักษณ์คำ ภาพละ 5 บัตรคำ
4. ภาชนะหรือเครื่องใช้ในการรับประทานอาหาร เช่น แก้วน้ำ จาน ช้อนส้อม ช้อนหวาน

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

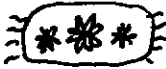
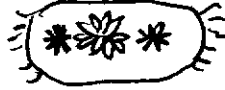
แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูนำจานอาหาร ซ้อนล่อม ซ้อนหวาน แก้วน้ำมาให้เด็กดูและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับของใช้ที่ครูนำมา 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (25 นาที) 2.1 ครูสนทนาเกี่ยวกับมารยาทในการรับประทานอาหาร 2.2 ครูสนทนาความหมายบน-ล่าง จากภาพมารยาทในการรับประทานอาหาร 2.3 ให้เด็กหยิบของตามคำสั่งบนโต๊ะและข้างล่าง 2.4 ครูสอนให้เด็กเล่นเกมจับคู่ภาพเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารที่มีขนาดใหญ่-เล็ก	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูให้นักเรียนทำท่าทางตามจินตนาการ โดยครูช่วยบรรยายลำดับขั้นตอนการรับประทานอาหาร ดังนี้ ช่วสยกออาหารมาตั่งบนโต๊ะ จัด ซ้อนล่อม แก้วน้ำ ให้ถูกที่ นั่งโต๊ะ รับประทานอาหาร เก็บภาชนะไปล้าง ค่ำว่าเก็บให้เรียบร้อย 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 2.1 ครูสนทนากับนักเรียนถึงมารยาทที่ควรปฏิบัติในการรับประทานอาหาร และสมมติว่านักเรียนจะรับประทานอาหาร 2.2 แบ่งกลุ่มนักเรียนแสดงบทบาทสมมติโดยการใช้เกมจัดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์ คือ ภาพข้าว เปลือกจับคู่กับสัญลักษณ์คำ ข้าวเปลือก ภาพข้าวสารกับสัญลักษณ์คำ ข้าวสาร ภาพข้าวสุก กับสัญลักษณ์คำข้าวสุก รวม 3 กลุ่ม โดยใช้ภาพ 1 ภาพ สัญลักษณ์ 5 คำ รวมเป็น 1 กลุ่ม 2.3 ให้นักเรียนวางแผนแสดงบทบาทสมมติ

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	การรับประทานอาหารด้วยมารยาทที่ดีและถูกต้อง ภายใน 3 นาที 2.4 ให้แต่ละกลุ่มออกมาแสดงบทบาทสมมติพร้อม ๆ กัน 3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายด้วยคำถามต่อไปนี้ "นักเรียนทราบไหมคะว่าอาหารคืออะไร" "อาหารที่ไม่เป็นพิษทุกชนิด เมื่อรับประทานอาหารแล้วจะให้ประโยชน์อะไรบ้างคะ" "เวลาที่เราจะรับประทานอาหาร มีภาชนะอะไรบ้างที่เราใช้ ช่วยกันคิดซิคะ" "ลองช่วยกันสำรวจซิคะว่า ยังขาดภาชนะหรือเครื่องใช้อะไรบ้าง" "นักเรียนคิดว่า มีมารยาทอะไรบ้างในการรับประทานอาหาร" "ขณะที่เพื่อนรับประทานอาหารไม่หมด หกละเลอะ ไม่เช็ดปากให้เรียบร้อย นักเรียนคิดอย่างไรคะ" "ทำไมนักเรียนจึงคิดอย่างนั้นคะ" "สิ่งที่เพื่อนปฏิบัติไม่ตัวอย่างไรคะ"

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) ครูสรุปบทเรียนร่วมกับนักเรียนเกี่ยวกับมารยาทในการรับประทานอาหารดังนี้ · มารยาทในการรับประทานอาหารคือ - ไม่เคี้ยวอาหารดัง - ไม่ทำอาหารหกเลอะเทอะ - ไม่พูดคุยนขณะเคี้ยวอาหาร เป็นต้น	"ในการรับประทานอาหารร่วมกัน นักเรียนควรปฏิบัติตัวอย่างไรคะ" "ถ้าเราจะต้องรับประทานอาหารร่วมกันกับบุคคลอื่น เราจะช่วยเพื่อนได้อย่างไรบ้างคะ" (ครูช่วยกระตุ้นให้เด็กตอบด้วย) "เมื่อเพื่อนช่วยกันแสดงบทบาทสมมติ นักเรียนคุณแล้วมีความคิดอย่างไร" 4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปดังนี้ 4.1 ในการรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น ต้องรู้จักมารยาทในการรับประทานอาหาร เช่น ตักอาหารให้ผู้อยู่ข้างเคียง การเลือกอาหารให้ไม่เคี้ยวเสียงดัง หรือคุ้ยในขณะกำลังเคี้ยวอาหาร ไม่รับประทานอาหารหกเลอะเทอะ ไม่รับประทานอาหารและดื่มน้ำสลับกันไปเรื่อย ๆ 4.2 ฝึกคำคล้องจอง ข้าวเอ๋ย ข้าวสุก และสนทนาเกี่ยวกับเนื้อหานั้น

6. ประเมินผล

1. สังเกตการร่วมกิจกรรมทางด้านมนุษยสัมพันธ์จากบทบาทสมมติ
2. ฟังจากการตอบคำถาม
3. ให้ทำแบบทดสอบ โดยให้นักเรียน x ภาพที่เป็นพวกเดียวกันกับภาพแรก

ภาคผนวก

ข้าวทุกจาน

ข้าวทุกจาน อาหารทุกอย่าง
ผู้คนอดอยาก มีมากหนักหนา

อย่ากินทิ้งขว้าง เป็นของมีค่า
สงสารบรรดา เด็กตาดีดำ

แผนการสอน
หน่วยเรื่อง ผักสดสะอาด

	ด้านเนื้อหาตามแนวคิด สปช.	ด้านเนื้อหาตามแนวคิดกลุ่มสัมพันธ์
กิจกรรมที่ 1	ผักชนิดต่าง ๆ และการปลูกผัก	การรู้จักแบ่งปัน แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน
กิจกรรมที่ 2	ผักที่ใช้ดอก ผลและใบเป็นอาหาร	การรู้จักเล่นเกมและสามารถปฏิบัติตามกฎกติกาได้
กิจกรรมที่ 3	ความแตกต่างและลักษณะของผัก	รู้จักแสดงความคิดและกล้าแสดงออกทางร่างกาย
กิจกรรมที่ 4	ประโยชน์ของผัก	แสดงพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มได้
กิจกรรมที่ 5	การทำความสะอาดผัก	การรู้จักช่วยเหลือผู้ปกครองและบอกหน้าที่ที่จะช่วยทำที่บ้านได้

หน่วยเรื่อง ผักสดสะอาด

อนุบาลปีที่ 1

แนวคิด

ผักมีหลายชนิด แต่ละชนิดมีประโยชน์ ก่อนรับประทานผักต้องล้างให้สะอาด

จุดประสงค์

1. รู้จักผักชนิดต่าง ๆ
2. บอกประโยชน์และทำความสะอาดผักก่อนรับประทานได้
3. รู้ความหมาย ล้าง-ยาว
4. รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ได้

อนุบาลปีที่ 2

แนวคิด

ผักเป็นพืชและเป็นอาหารที่มีประโยชน์ช่วยให้ร่างกายแข็งแรง

จุดประสงค์

1. รู้จักชื่อและลักษณะของผัก
2. รู้จักคุณค่าและประโยชน์ของผัก
3. รู้จักการทำความสะอาดผักก่อนนำไปรับประทาน
4. นับเรียงลำดับ 1 - 20

กิจกรรมที่ 1 ผักชนิดต่าง ๆ และการปลูกผัก

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

- รู้จักชื่อผักที่ใช้รับประทานชนิดต่าง ๆ หลายชนิด
- บอกลักษณะและความแตกต่างของใบผักแต่ละชนิดได้
- บอกลักษณะสั้น-ยาวได้

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

- รู้จักการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกัน
- รู้จักเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเองได้
- รู้จักฟังเรื่องราวของผู้อื่นได้

2. แนวคิด

ผักสดมีหลายชนิด มีหลายประเภท ได้แก่ ประเภทใช้ใบ ใช้ดอก ใช้ผลและใช้ส่วนที่อยู่ในดินรับประทาน ผักแต่ละประเภทที่ใช้รับประทานต่างก็มีลักษณะแตกต่างกันไปแต่ละชนิด

3. สื่อ

1. ฉลากรูปผักที่ใช้ดอก ใบ ผล อย่างละ 6 ภาพ
2. อุปกรณ์สำหรับวาดภาพ ได้แก่ สี กระดาษวาดเขียนใหญ่ อย่างละ 3 ชุด
3. เพลง ผักสวนครัว

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

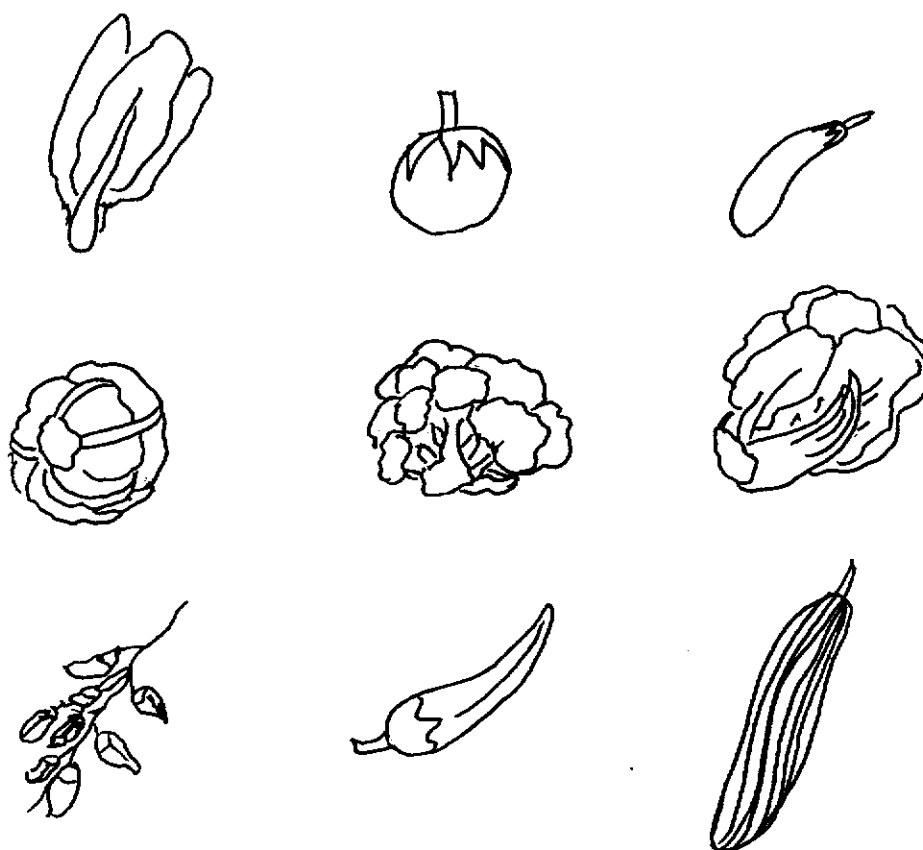
แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูนำภาพผักหรือของจริงมาให้เด็กดูและให้เด็กบอกชื่อผักเหล่านั้น โดยครูคอยแนะนำชื่อผักที่ถูกต้อง 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (25 นาที) 2.1 ครูแบ่งกลุ่มเด็กหญิง เด็กชาย แข่งขันกันบอกชื่อผักที่ใช้ใบเป็นอาหาร 2.2 ให้เด็กเล่าประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับอาหารทำจากผักที่ใช้ใบเป็นอาหาร 2.3 ครูสอนให้เด็กร้องและทำท่าประกอบเพลงผักจำ 2.4 ครูสนทนากับเด็กถึงเรื่องผักชนิดต่าง ๆ เกี่ยวกับรูปร่างลักษณะและเปรียบเทียบความสั้นยาวของใบผักแต่ละชนิด 2.5 ให้นักเรียนเล่นเกมจับคู่ภาพเหมือน	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) 1.1 สอนให้นักเรียนร้องเพลง ปลุกผักสวนครัว พร้อมทำท่าทางตามจินตนาการ 1.2 สนทนาถึงผักที่นักเรียนรู้จักคนละ 1 ชื่อ 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 2.1 ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนโดยวิธีจับบัตรภาพคนละ 1 บัตร แล้วหากกลุ่มพืชที่ใช้ดอก ใบ และผลเป็นอาหารรวม 3 กลุ่ม 2.2 ครูบอกนักเรียนว่าวันนี้จะให้ให้นักเรียนช่วยกันวาดภาพการปลูกผักสวนครัว กลุ่มละ 1 ภาพ โดยมีข้อตกลงดังนี้ - ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการวาดภาพร่วมกัน กลุ่มละ 1 ภาพ - วาดภาพให้เสร็จภายในเวลา 8 นาที - ระบายสีให้สวยงาม - ภาพที่วาดต้องเป็นตามกลุ่มของตัวเอง เช่น กลุ่มที่ใช้ใบ ใช้ดอก และใช้ผลรับประทาน 2.3 เมื่อหมดเวลาให้เก็บภาพมาส่งครูเพื่อวิเคราะห์ภาพร่วมกัน

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายด้วยคำถามดังนี้ "ภาพที่นักเรียนช่วยกันวาด มีวิธีปลูกพืชไร่น้ำและพรวนดินไหมคะ" "นักเรียนช่วยกันดูซิคะว่า ภาพของแต่ละกลุ่มต่างกันตรงไหนบ้าง" (ครูดูความแตกต่างของกลุ่มไม้ใบ ไม้ดอก และไม้ผล) "นักเรียนคิดว่า กลุ่มของผักไม้ใบควรเติมตรงไหนบ้างคะ" "กลุ่มผักไม้ดอก นักเรียนคิดว่า ควรเติมตรงไหนบ้างคะ" "กลุ่มผักไม้ผล นักเรียนคิดว่า ควรเติมตรงไหนบ้างคะ" "นักเรียนลองช่วยกันบอกทีละกลุ่มนะคะว่า ปลูกผักอะไรบ้าง" (ครูให้นักเรียนชี้ด้วยโดยเฉพาะผู้วาดตรงส่วนนั้น ๆ) "ก่อนวาดภาพ นักเรียนช่วยกันคิดหรือเปล่าคะว่า ใครจะวาดอะไร ตรงไหน" "ขณะที่วาดมีใครในกลุ่มจะใช้สีเดียวกันบ้างคะ" (ครูพยายามถามทีละคู่)

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) ครูให้การบ้านเด็กไปคิดเรื่องผักอื่น ๆ ที่รู้จัก ผักอะไรบ้าง	"กลุ่มของนักเรียนใครแสดงความคิดเห็นแล้ว เพื่อนยอมรับมากที่สุด" "กลุ่ม...นักเรียนคิดว่า ใครทำงานให้กับกลุ่มมากที่สุดคะ" (ครูถามทีละกลุ่ม) "นักเรียนรู้สึกอย่างไรคะ ถ้าไม่ได้ช่วยเพื่อนวาด" "นักเรียนรู้สึกอย่างไรต่อเพื่อน คนที่ช่วยวาดอย่างจริงจัง" 4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป ในการปลูกผักมีการเตรียมดินหลายอย่าง บางทีทำเป็นแปลงยาว ๆ บางทีใช้ชุดหลุมเล็ก ๆ ห่าง ๆ กัน ต้องรดน้ำพรวนดิน ผักที่ใช้ใบมีลักษณะแตกต่างกันไป มีทั้งใบสั้น-ใบยาว และทุกคนต้องรู้จักช่วยกันทำงาน

6. ประเมินผล

1. สังเกตการทำงานร่วมกับเพื่อน
2. ฟังจากการแสดงความคิดเห็น
3. ให้นักเรียนลากเส้นโยงภาพพืชผักที่ใช้ใบ ใช้ดอก ใช้ผล แยกเป็นแต่ละประเภท

ภาคผนวก

เพลง ผักสวนครัว

ช่วยกันปลูกผักสวนครัว

คะน้าและผักกาดขาว

โหระพา กระเพรา

พรวนดินให้ทั่วปลูกถั่วฝักยาว

ข่า ตะไคร้ มะกรูด มะนาว

น้ำเต้า ฟักทอง

กิจกรรมที่ 2 ผักที่ใช้ดอก ใ้ใบ และผลเป็นอาหาร

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

- รู้จักประเภทต่าง ๆ ของผัก เช่น ประเภทใ้ใบ ใ้ดอก และใ้ผลรับประทาน
- รู้จักลักษณะและความแตกต่างของผักที่ใ้ใบ ดอก ผล และหัวรับประทาน
- แยกประเภทของผักได้ถูกต้อง

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

- รู้จักการเล่นเก้กับเพื่อน ๆ
- รู้จักการแข่งขันตามกติกาและสามารถปฏิบัติตามกฎกติกาได้โดยไม่ละเลย
- รู้จักการปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

2. แนวคิด

ผักสคใ้รับประทานเป็นอาหารแบ่งได้หลายประเภท เช่น ประเภทใ้ดอก ใ้ใบ ใ้ผลและใ้ส่วนที่อยู่ในดินรับประทาน แต่ละประเภทมีลักษณะแตกต่างกัน

3. สื่อ

- ขวดยาคูลท์บรรจุผักใ้ดอก ใ้ใบ และใ้ผล อย่างละ 6 ขวด
- ภาพตัดต่อผักใ้ดอก ใ้ใบ ใ้ผลและใ้ส่วนที่อยู่ในดิน
- ค่ำคล้องจอง "ผักกาดขาว"

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูถามการบ้านเด็กเรื่องผักที่ใช้ดอกเป็นอาหารมีอะไรบ้าง 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (25 นาที) 2.1 ครูนำภาพผักที่ใช้ดอกเป็นอาหารมาให้เด็กเรียกชื่อและสนทนาเรื่องรูปลักษณะความแตกต่าง 2.2 ครูกับเด็กร่วมกันอภิปรายเรื่องผักที่ใช้ดอกเป็นอาหาร ให้อาหารอะไรได้บ้าง 2.3 ครูสอนให้เด็กเล่นเกมภาพตัดต่อผักที่ใช้ดอกเป็นอาหาร	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูสอนให้นักเรียนท่องคำคล้องจอง "ผักภาคขาว" และสนทนาเกี่ยวกับผักที่มีในคำคล้องจองนี้ว่ามีอะไรบ้างและมีลักษณะอย่างไร 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 2.1 แบ่งกลุ่มนักเรียนโดยการหยิบขูดยาคุลต์คนละ 1 ขวด แล้วเปิดดูข้างในว่าเป็นอะไร ให้แยกกลุ่มตามผักชนิดนั้น 2.2 ให้นักเรียนเล่นเกมแข่งขันต่อภาพโดยมีกติกาดังนี้ - กลุ่มผักใช้ดอก จะต่อภาพที่เป็นผักใช้ดอกเป็นอาหาร กลุ่มผักใช้ใบจะต่อภาพที่เป็นผักใช้ใบ และกลุ่มใช้ผลจะต่อภาพที่เป็นผักใช้ผลและใช้ส่วนที่อยู่ในดินเป็นอาหาร - ใช้เวลาในการต่อภาพ 8 นาที - ทุกกลุ่มต้องพยายามต่อภาพให้ได้มากที่สุด คนหนึ่งจะต่อมากเท่าไรก็ได้ ครูจะเป่านกหวีดเมื่อหมดเวลาแล้วทุกคนต้องหยุดทันที - ขณะที่ทุกกลุ่มกำลังต่อภาพไม่อนุญาตให้แย่งจากมือเพื่อน รอคอยหรือหยิบจากกองกลางได้เท่านั้น และไม่อนุญาตให้มีไว้ในมือเกิน 4 ชิ้น ต่อภาพได้แล้วจึงจะหยิบจากกองกลางได้อีก

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	- ให้นักเรียนนับภาพที่ตัวเองต่อได้ แล้วบอกให้เพื่อน ๆ ทราบพร้อมยกให้ดู แล้วนำมารวมกันในกลุ่ม - ให้นักเรียนช่วยกันเปรียบเทียบลักษณะและความแตกต่างของผักในกลุ่มของตนเอง 3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย โดยใช้คำถามต่อไปนี้ "นักเรียนลองสังเกตใบผักที่ครูวางเอาไว้ให้ดูแล้วสังเกตดูซิคะว่าแตกต่างกันตรงไหนบ้าง" (เช่น สี, ขนาด, รูปร่าง) "สังเกตผักที่ใช้ดอกที่ครูวางให้ดูว่า แตกต่างกันตรงไหนบ้าง" "สังเกตผักที่ใช้ผลที่ครูวางให้ดูว่า แตกต่างกันตรงไหนบ้าง" (เช่น สี ขนาด รูปร่าง ลิ่น ยาว) "นักเรียนดูผักที่ใช้ใบ มีอะไรเหมือนกันบ้างคะ" "ผักที่ใช้ดอก มีอะไรเหมือนกันบ้างคะ" "ผักที่ใช้ผล มีอะไรเหมือนกันบ้างคะ" "ผักแต่ละประเภท เราใช้ทำอะไรได้บ้างคะ" (ยกตัวอย่างพอสมควร)

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) - ครูสอนให้เด็กพูดคำคล้องจองผัก - ให้การบ้านเด็กไปคิดเรื่องผักที่ใช้ผลเป็นอาหารว่ามีผักอะไรบ้าง	"เวลาเล่นเกม เราต้องมีกติกา ถ้าไม่มีกติกาจะเกิดอะไรขึ้นคะ" (ทะเลาะกัน แย่งกัน เสรีจ๋า ฯลฯ) "กลุ่มที่ต่อภาพได้น้อยที่สุด เป็นเพราะอะไรคะ" "ทำไมกลุ่มนี้จึงต่อภาพได้มากที่สุดคะ" "นับภาพรวมกันแล้ว กลุ่มของนักเรียนและกลุ่มของเพื่อนได้ภาพเท่ากัน ถ้าครูให้เพื่อนคนหนึ่งออกไปจากกลุ่มนำภาพที่เขาต่อได้ไปด้วย จะเกิดอะไรขึ้นบ้างคะ" 4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปดังนี้ "ผักสดมีหลายชนิด แบ่งเป็นประเภทใช้ใบ ใช้ดอก ใช้ผลและส่วนที่อยู่ในดินรับประทาน แต่ละชนิดนำไปประกอบอาหารได้หลายประเภท" ในการเล่นเกมน้องๆต้องปฏิบัติตามกฎกติกาของการเล่นเกม เพื่อฝึกให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข

6. ประเมินผล

1. สังเกตการร่วมเล่นเกม รู้จักการรอคอย แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน
2. ฟังจากการตอบคำถาม
3. ให้เลือกผักประเภทเดียวกันกับที่อยู่ข้างหน้า

ภาคผนวก

คำคล้องจองผักกาดขาว

ผักกาดขาว

ไก่ชอบจิกกินเล่น

เราปลูกไว้ใบงาม

เพื่อไว้กินให้ร่างกาย

ใบยาวหยิก

เป็นนิจสิน

อยู่ตามดิน

เติบโตอยู่เอย

กิจกรรมที่ 3 ความแตกต่างและลักษณะของผัก

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

- รู้จักสังเกตผักในความแตกต่างและลักษณะทั้งขนาด สี รูปร่าง
- บอกได้ว่าผักสดที่เน่าเสียแตกต่างจากผักสดที่ไม่เน่าอย่างไร
- สามารถบอกได้ว่าผักสดแต่ละชนิดได้มาจากส่วนใดของพืช

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

- ฝึกการรู้จักใช้ภาษาเพื่อสื่อสารกันในระหว่างกลุ่มเพื่อน
- ฝึกการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เข้าใจตรงกัน
- กล้าแสดงออก

2. แนวคิด

ผักสดบางชนิดมีลักษณะคล้ายกัน บางชนิดก็แตกต่างกัน ผักสดมาจากส่วนต่าง ๆ ของพืช เวลาจะใช้รับประทานควรเลือกที่ไม่เน่าเสีย

3. สื่อ

1. บัตรภาพผักสดชนิดต่าง ๆ
2. บัตรคะแนน บัตรละ 1 คะแนน หลาย ๆ บัตร
3. เพลง "ปลูกผัก"

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูถามการบ้านเด็กเรื่องผักที่ใช้ผลเป็นอาหารมีผักอะไรบ้าง 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (10 นาที) 2.1 ครูนำภาพผักที่ใช้ผลเป็นอาหารหรือของจริงมาให้เด็กดูและบอกชื่อผักเหล่านั้น โดยครูคอยแนะนำชื่อผักที่ถูกต้อง 2.2 นำตัวอย่างผักที่มีลักษณะ สีที่เป็นผลให้เด็กดูและสนทนาเกี่ยวกับชื่อและลักษณะของผักนั้น ๆ พร้อมทั้งเปรียบเทียบลักษณะสีน้ำตาลของผักแต่ละชนิด 2.3 ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่มชายและหญิงให้แข่งขันกันบอกชื่อผักที่ใช้ลำต้น หัว ราก เป็นอาหาร	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนสนทนาทบทวนถึงผักสดชนิดต่าง ๆ และให้เล่นเกมทดสอบความไวในการเรียกชื่อผัก โดยให้นักเรียนที่คิดชื่อผักซ้ำขึ้นขึ้นเพื่อเป็นคนสมองไวในรอบที่สอง 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 2.1 ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนเล่นเกมทายปัญหาเกี่ยวกับชื่อผัก เกม "อะไรเอ่ย" เช่น ครูทายว่าอะไรเอ่ยให้รับประทานใบ ใบสีเขียวอ่อน ๆ เกือบขาวใบกว้างแล้วหยิก ๆ ไม่มีลำต้นให้เห็นให้ช่วยกันทาย (ผักกาดขาว) 2.2 ในการแบ่งกลุ่มเพื่อทายปัญหา โดยการให้นักเรียนร้องเพลง ปลุกผัก เมื่อครูบอกว่า "เข้าวง" ให้นักเรียนวิ่งเข้าวงโดยแต่ละวงต้องไม่เกิน 6 คน และต้องให้ขาอยู่ในวงกลมทั้ง 2 ขา 2.3 ในการเล่นเกมทายปัญหาผักอะไรเอ่ยมีกติกา ดังนี้ - จับบัตรภาพจากกล่องและไม่เปิดให้ใครเห็น

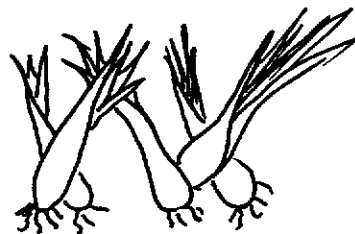
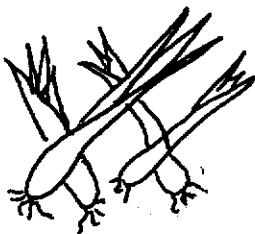
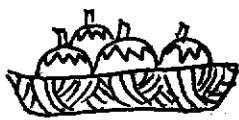
แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	- ให้ทุกคนในกลุ่มร่วมกันคิดตกลงกันเสียก่อนแล้วจึงทนายว่าเป็นผักอะไร - ผู้ทนายต้องบอกลักษณะสี ขนาด รูปร่างให้ชัดเจน เมื่อมีผู้สงสัยซักถาม - กลุ่มใดทนายถูกจะได้รับบัตรคะแนน 1 ใบ - เมื่อทนายครบทุกคนในกลุ่มแล้วนับบัตรคะแนนหากกลุ่มสมองไว 2.4 ครูประกาศคะแนนของแต่ละกลุ่มโดยให้นักเรียนนับแล้วบอกเอง 3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายคำถามดังต่อไปนี้ “ผักสดนอกจากมีสีเขียวแล้ว มีสีอะไรอีก เช่น อะไรบ้างคะ” “ผักที่เน่าเสีย จะมีลักษณะอย่างไร” “ผักที่สด จะมีลักษณะอย่างไร” “หากนักเรียนรับประทานผักที่เน่าเสีย นักเรียนจะเป็นอย่างไรคะ” “ให้นักเรียนบอกชื่อผักที่ใช้ในรับประทานเป็นอาหารมาให้มากที่สุด คนละชื่อ” “นักเรียนจะช่วยกันอย่างไร จึงจะทนายภาพได้ถูกต้อง”

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) - ครูสอนเพลงคำคล้องจอง "ผัก" - ให้การบ้านเด็กโดยให้ไปถามผู้ปกครองว่า ผักให้ประโยชน์อะไรแก่เราบ้าง	"หากนักเรียนภายในกลุ่มไม่ช่วยกันคิด ผลจะเป็นอย่างไรคะ" "กลุ่มนักเรียนที่ทาสีบัตรภาพได้มาก เป็นเพราะอะไรคะ" 4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปดังนี้ ผักสดมีหลายชนิด บางชนิดจะมีบางส่วนที่คล้าย บางส่วนแตกต่างกัน บางชนิดรับประทานสุก บางชนิดรับประทานดิบ ๆ ได้ ในการฝึกความไวเป็นกลุ่ม ทุกคนต้องกล้าแสดงออก กล้าคิดและต้องช่วยกันคิด การช่วยกันคิดจะทำให้มีข้อผิดพลาดน้อยและทาสีถูกต้องมาก

6. ประเมินผล

1. สังเกตการทำงานร่วมกัน
2. ฟังจากการตอบคำถาม
3. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบต่อไปนี้

1. ให้นักเรียนเขียน ○ ล้อมรอบภาพที่มากที่สุด

2. ให้นักเรียนเขียน ✕ ภาพที่เหมือนภาพทางซ้ายมือ

กิจกรรมที่ 4 ประโยชน์ของผัก

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

- บอกประโยชน์และโทษที่เกิดจากผักสดได้
- รู้จักเลือกรับประทานผัก
- รู้จักป้องกันตนเองที่จะเกิดจากผักที่ให้โทษ

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

- แสดงพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มได้
- แสดงความคิดเห็นร่วมกันได้อย่างเหมาะสม
- พยายามช่วยเหลือกลุ่มของตนเองให้ประสบความสำเร็จ

2. แนวคิด

ผักที่เก็บมาสด ๆ จะให้คุณค่าทางอาหาร ก่อนนำมารับประทานต้องล้างให้สะอาด ปราศจากยาฆ่าแมลง ผักที่เน่าเสียไม่ควรนำมารับประทานอาจเกิดโทษได้

3. สื่อ

1. นิทานเรื่อง หนูน้อยผักกาด
2. เกมจับคู่ภาพที่มีความสัมพันธ์กัน
3. หุ่นมือ

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

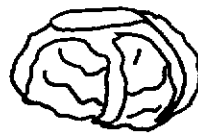
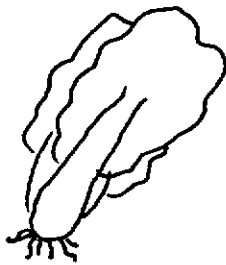
แผนการสอนฉบับย่อ	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) 1.1 ครูเล่านิทานเรื่องหนูน้อยผัดกาด 1.2 ครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อเรื่องในนิทาน 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (25 นาที) 2.1 ครูกับเด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นเรื่องประโยชน์ของผักมีอะไรบ้าง 2.2 เล่นบทบาทสมมติไปตลาดไปซื้อผัก โดยแบ่งเด็กเป็น 2 กลุ่ม -กลุ่มแรกเป็นคนจ่ายตลาด -กลุ่มที่ 2 เป็นผักชนิดต่าง ๆ ให้แต่ละคนเลือกซื้อผักแต่ละอย่าง (ถ้าเลือกซ้ำกันให้อยู่กลุ่มเดียวกัน) 2.3 ครูและเด็กช่วยกันนับจำนวนผัก (คน) จากที่ซื้อมา 2.4 ครูสอนให้เล่นเกมโดมิโนภาพผัก	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูเล่านิทานเรื่อง หนูน้อยผัดกาดให้นักเรียนฟังโดยใช้หุ่นมือประกอบการเล่า 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 2.1 ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนโดยการนับเรียงลำดับ 1, 2, 3 และให้นักเรียนหยิบภาพไปคนละ 1 ภาพ ถ้าใครได้ภาพเดียวกันจะอยู่กลุ่มเดียวกัน 2.2 ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดประโยชน์และโทษที่เกิดจากผัก 3 นาที 2.3 ให้เล่นเกมจับคู่ภาพที่มีความสัมพันธ์กันโดยปฏิบัติตามกติกาดังนี้ - ทุกคนในแต่ละกลุ่มมีสิทธิ์จับคู่ภาพได้คนละ 1 คู่โดยเลือกภาพจากกองใหญ่ โดยต้องคิดให้ได้ว่าภาพนั้นสัมพันธ์กัน - เมื่อได้ภาพสัมพันธ์กันแล้ว ต้องอธิบายได้ว่าสัมพันธ์กันอย่างไร ก่อให้เกิดประโยชน์หรือโทษอย่างไร เช่น นักเรียนได้ภาพร่างกายแข็งแรง นักเรียนอาจนำไปคู่กับภาพผัก แล้วอธิบายว่าการรับประทานผักจะช่วยให้ร่างกายแข็งแรง เป็นต้น

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	- อนุญาตให้คนในกลุ่มช่วยคิดช่วยออกความเห็นก่อนอธิบายให้เพื่อนในกลุ่มอื่นฟังได้ - ทุกคนต้องแสดงความคิดเห็น - สมาชิกของกลุ่มที่ออกมาแสดงความคิดเห็นจะได้บัตรคะแนน 1 บัตร ถ้าแสดงความคิดเห็นถูกต้องด้วยจะได้ 2 บัตร - กลุ่มใดที่ได้บัตรคะแนนมากจะเป็นกลุ่มชนะ - แต่ละกลุ่มบอกความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปภายในเวลา 3 นาที ถ้าหมดเวลาคนในกลุ่มจะหมดสิทธิ์ออกมาอธิบายเพื่อรับบัตรคะแนน 2.4 ครูและนักเรียนร่วมกันนับบัตรคะแนน 3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนร่วมอภิปราย ดังคำถามต่อไปนี้ "ทำไมคนเราจึงต้องรับประทานผักคะ" "ถ้าเราไม่รับประทานผักเลย อะไรจะเกิดขึ้นกับเราคะ" "ถ้านักเรียนไปตลาด นักเรียนจะต้องซื้อผักอย่างไร" "อันตรายที่มาจากผักมีอะไรบ้างคะ" "ทำไมเราจึงต้องเลือกรับประทานผักคะ"

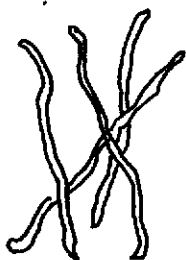
แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) - ครูสอนเพลงหรือคำคล้องจองผัก - ครูให้การบ้านเด็กไปถามผู้ปกครองว่า ผักมีอันตรายอย่างไร	"เราจะทำอย่างไรดี ก่อนจะนำผักมารับประทาน" "แต่ละกลุ่มจะทำอย่างไรคะ จึงได้บัตรคะแนนกันทุกกลุ่ม" "ทำอย่างไรคะ กลุ่มของนักเรียนจึงจะได้บัตรคะแนนมากกว่ากลุ่มอื่น" "เพราะอะไร กลุ่มเราจึงได้บัตรคะแนนน้อยคะ" "ถ้านักเรียนอยู่ในกลุ่มได้คะแนนน้อย นักเรียนจะช่วยกันอย่างไรคะ" 4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปดังนี้ ผักเป็นอาหารที่มีประโยชน์ช่วยบำรุงร่างกายให้แข็งแรง บางชนิดบำรุงตา บำรุงสมอง บำรุงฟัน เป็นต้น ส่วนโทษที่เกิดจากผักก็มี ได้แก่ ผักที่ฉีดยาฆ่าแมลงใหม่ ๆ ยังไม่เกิน 7 วัน เมื่อรับประทานเข้าไปอาจถึงตายได้ ถ้าผักสกปรก เราต้องล้างให้สะอาดเพราะอาจมีเชื้อโรคและพยาธิได้ ในการอยู่ร่วมกันต้องรู้จักการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน กล้าแสดงออก

6. ประเมินผล

1. สังเกตการเล่นเกม
2. ฟังจากการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. ให้นักเรียน X ภาพที่แตกต่างจากภาพอื่น

ให้นักเรียน ○ รอบภาพที่มีจำนวนเท่ากับภาพทางซ้ายมือ

ภาคผนวก

นิทาน หนูน้อยผักกาด

ครอบครัวหนึ่ง มีพ่อ แม่ และลูก ซึ่งเป็นเด็กตัวเล็ก ๆ ภายในบ้าน มีชื่อว่าหนูน้อย ผักกาด พ่อแม่เลี้ยงอย่างตามใจ หนูน้อยผักกาดไม่ค่อยชอบรับประทานผัก แต่ชอบแอบไปซื้อ ลูกอมมากที่สุด ช็อคโกแลตก็ชอบมาก จนหนูน้อยผักกาดฟันผุหมดปาก ปวดฟันรับประทานอะไรก็ไม่ได้ ร่างกายก็ซูบผอมเพราะไม่ทานผักเลย ร่างกายเริ่มอ่อนแอลง เมื่อหน้าฝนมาถึงหนูน้อยผักกาดชอบเล่นน้ำฝนมาก พอฝนตกทุกครั้ง หนูน้อยผักกาดเดินออกไปตากฝนเล่นจนทำให้ไม่สบายตัวร้อน คุณแม่ต้องพาไปหาหมอ หมอจึงแนะนำให้ผักผ่อนมาก ๆ และรับประทานผักทุกชนิด เช่น มะเขือเทศ ช่วยให้ผิวสวยแถมแดง ผักบุ้งช่วยให้สายตาหวานเป็นประกาย ถั่วงอกช่วยให้ฟันแข็งแรง ผักคะน้าช่วยให้แขนขาแข็งแรง และหนูน้อยผักกาดจะต้องไม่กินลูกอมและขนมหวานด้วย เมื่อรับประทานต้องแปรงฟัน เมื่อหนูน้อยผักกาดกลับบ้านก็ทำตามคำแนะนำของหมอ ต่อมาหนูน้อยผักกาดก็มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ผิวสวย สายตาสดชื่นและฟันสวยงาม แข็งแรงสมบูรณ์ หนูน้อยผักกาดจึงเป็นเด็กที่น่ารักของพ่อแม่และผู้พบเห็นทั่วไป

กิจกรรมที่ 5 การทำความสะอาดผัก

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 ด้านเนื้อหา

1. รู้วิธีทำความสะอาดผักสดชนิดต่าง ๆ
2. การระวังอันตรายจากผักที่มีการฉีดยาฆ่าแมลงหรือมีไขปนชาติติดตามยอดผัก
3. สามารถทำความสะอาดผักได้เหมาะสม

1.2 ด้านกระบวนการกลุ่ม

1. บอกหน้าที่ที่นักเรียนช่วยเหลือผู้ปกครองทางบ้านได้
2. รู้จักช่วยเหลือผู้ปกครองทำงานบ้านตามความสามารถ
3. ร่วมกันแสดงบทบาทสมมติได้ตามความเหมาะสมกับวัย

2. แนวคิด

ผักสดที่นำมารับประทานต้องล้างทำความสะอาดให้ถูกวิธีเสียก่อน เช่น ล้างให้หมดดิน หมดฤทธิ์ของยาฆ่าแมลง หรือบางทีก็มีไขปนชาติติดตามยอด

3. สื่อ

1. ผักสดหลายชนิดทั้งผักใช้ใบ ใช้ดอก ใช้ผลและใช้ส่วนที่อยู่ในดิน
2. กะละมังใหญ่ ๆ 3 ใบ
3. ที่สำหรับใส่ผักที่ล้างแล้ว 3 ใบ
4. ตะกร้าใส่ผัก
5. บัตรตัวเลข 0, 1, 2, 3, และ 6 อย่างละ 3 บัตร

4. เวลาที่ใช้

กิจกรรมนี้ใช้เวลา 2 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 40 นาที

5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) 1.1 ครูถามการบ้านเรื่อง อันตรายจากผัก 1.2 ครูนำภาพการฉีดยาฆ่าแมลงในผักมาให้เด็กดูและสนทนาจากภาพ 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (25 นาที) 2.1 ครูสรุปสาเหตุที่ต้องล้างผักให้สะอาดก่อนรับประทาน 2.2 นำผักที่ยังไม่ได้ล้างมาให้เด็กดู แล้วร่วมกันแสดงความคิดเห็น 2.3 ครูสาธิตวิธีล้างผักและเรียกเด็ก 2-3 คนมาช่วยครูล้างจนสะอาด 2.4 ครูสอนให้เด็กเล่นเกมภาพตัดต่อ การทำความสะอาดผัก	1. <u>ขั้นนำ</u> (5 นาที) ครูสมมติให้นักเรียนเป็นแม่ค้าผักบ้าง เป็นผู้ซื้อผักบ้าง เล่นซื้อขายผักสด เพื่อนำไปประกอบอาหารโดยให้เล่นบทบาทสมมุตินี้พร้อมร้องเพลง "ผักจ๋า" ประกอบการแสดงไปด้วย 2. <u>ขั้นกิจกรรม</u> (15 นาที) 2.1 ครูให้นักเรียนหยิบบัตรตัวเลขคนละ 1 บัตร แล้วให้ทดลองนับเลขรวมกัน 6 คน ให้ได้ 16 บัตร เลขของครูดังนี้ 0, 1, 2, 3, 4 และ 6 อย่างละ 3 บัตร ภายในเวลา 4 นาที จะได้ 3 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน 2.2 ให้นักเรียนปรึกษาหาวิธีล้างผักและทดลองวิธีล้างผักคนละชนิดเป็นกลุ่ม 2.3 ให้แต่ละกลุ่มทดลองล้างผักให้เพื่อน ๆ ดู โดยครูกำหนดกติกา ดังนี้ - แต่ละกลุ่มจะมีผักเหมือน ๆ กัน เช่น ผักกาด กะหล่ำดอก แตงกวา ผักชี คื่นช่าย มะเขือเทศ - ออกมาแสดงทีละกลุ่ม เพื่อนกลุ่มอื่นคอยสังเกตว่าเพื่อนทำถูกต้องหรือไม่ แต่ห้ามพูด ภายในเวลา 3 นาที/กลุ่ม

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
	- จัดผักที่ล้างแล้วใส่ภาชนะให้เรียบร้อย 2.4 นำผักที่นักเรียนแต่ละกลุ่มล้างเสร็จ แล้วมาให้เพื่อน ๆ ชมผลงาน 3. <u>ขั้นวิเคราะห์</u> (10 นาที) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายด้วยคำถาม ต่อไปนี้ "ในการล้างผัก เราควรทำอย่างไรบ้างคะ" "ถ้าเราต้องล้างผักหลายชนิดพร้อมกัน เรา ควรทำอย่างไรบ้าง" "ทำไมเราจึงต้องล้างผักก่อนนำไปประกอบ อาหาร" "ถ้าเราไม่ล้างผักก่อนจะเป็นอย่างไร" "ผักบางอย่างต้องแช่น้ำนาน ๆ ผักบางอย่าง ต้องแช่ด่างทับทิม เพราะอะไร" "กลุ่มไหนล้างผักได้ดีที่สุด" "ที่ว่าเขาล้างผักดีที่สุด เพราะอะไร" "ผักที่ล้างได้ดีที่สุด เป็นอย่างไร" "กลุ่มที่ล้างผักได้ดี มีใครเคยช่วยผู้ปกครอง ล้างบ้าง" "การล้างผักมีประโยชน์อย่างไรคะ"

แผนการสอนของอนุบาล	แผนการสอนตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. <u>ขั้นสรุป</u> (10 นาที) ครูสอนให้นักเรียนร้องเพลงและทำท่าทางประกอบเพลงปลูกผักสวนครัว	4. <u>ขั้นสรุป</u> (5 นาที) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปดังนี้ ผักสดมีหลายชนิด ในการทำความสะอาดผักจะทำให้เหมือนกัน บางชนิดล้างง่าย บางชนิดล้างยาก เพราะจะซ้าได้ง่าย ซึ่งจะทำให้เน่าง่าย บางชนิดต้องแช่น้ำนม เพื่อให้ล้างน้ำยาฆ่าแมลงที่ใช้ฉีดผักออกให้หมด

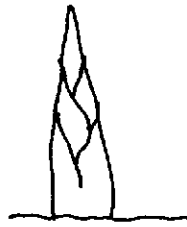
6. ประเมินผล

1. สังเกตการร่วมมือกันในการทำงานของนักเรียน
2. ฟังจากการตอบคำถามของนักเรียน
3. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบ โดยการกาเครื่องหมาย ✓ กับข้อที่ถูก

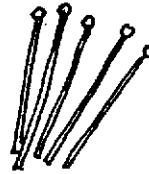
1. ถ้าต้องล้างผักทั้ง 3 ชนิดนี้ด้วยกัน จะต้องล้างชนิดไหนก่อน

2. ผักชนิดไหนควรแช่นาน ๆ

3. ผักที่ล้างแล้วง่ายที่สุดคือ ชนิดไหน

4. ผักชนิดไหนล้างง่ายที่สุด

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล นางทองคำ บุญประเสริฐดี

ที่อยู่ปัจจุบัน 144/33 หมู่ 5 ถนนพหลโยธิน ต.บ้านกล้วย
อ.เมืองชัยนาท จ. ชัยนาท

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2504 มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิเศษไชยชาญ "ตันติวิทยานุกูล"

อ.วิเศษไชยชาญ จ.อ่างทอง

พ.ศ.2508 ป.กศ.สูง (คหกรรมศาสตร์) วิทยาลัยครูสวนดุสิต เขตดุสิต
กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2522 กศ.บ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน จ.ชลบุรี

พ.ศ.2535 กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบัน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลชัยนาท

โรงเรียนอนุบาลชัยนาท อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท

การทดลองใช้วิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาความสามารถทางสติปัญญา
และความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

บทคัดย่อ
ของ
ทองคำ บุญประเสริฐจิต

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ
กุมภาพันธ์ 2535

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ (1) ศึกษาผลของการสอนโดยใช้วิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในด้านส่งเสริมความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (2) ศึกษาระดับอายุของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งมีผลมากที่สุดจากวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (3) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับอายุและวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และ (4) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาในระดับอายุเดียวกัน

กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กจากโรงเรียนอนุบาลชัยนาท จำนวน 36 คน ที่มีอายุ 4.5-6 ปี ในภาคเรียนแรกของปีการศึกษา 2534 กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย และแบ่งเป็น 3 ระดับอายุ คือ 4.5-5, 5-5.5 และ 5.5-6 ปี โดยลำดับ แต่ละระดับอายุถูกสุ่มมา 12 คน สุ่มอย่างง่ายเข้ากลุ่มควบคุม 6 คน และเข้ากลุ่มทดลอง 6 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์คือ ANOVA และ t-test (Independent) ในกรณีที่พบความแตกต่างของระดับอายุ (3 ระดับ) ทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วย เซฟเฟ (Scheffe) เปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมในแต่ละระดับอายุ ด้วย t-test

ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. เด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่สอนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์แสดงให้เห็นว่า มีความสามารถทางสติปัญญาสูงกว่าเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่สอนโดยวิธีปกติ โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในระดับอายุ 4.5-5 ปี มีความสามารถทางสติปัญญาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มระดับอายุ 5-5.5 ปี และ 5.5-6 ปี ระหว่างวิธีสอนทั้ง 2 วิธี

2. เด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่สอนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า มีความสามารถทางสังคมสูงกว่าเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่สอนโดยวิธีปกติ กลุ่มทดลองแต่ละกลุ่มพบว่า มีความสามารถทางสังคมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับอายุและวิธีการชวณการกลุ่มสัมพันธ์ทางด้านความสามารถทางสังคม

4. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับอายุและวิธีการชวณการกลุ่มสัมพันธ์ทางด้านความสามารถทางสติปัญญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. เมื่อเปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมในระดับอายุเดียวกัน โดยใช้ t -test พบว่า เด็กในกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีการชวณการกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถทางสังคมสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอน โดยวิธีปกติที่ระดับ .001

ส่วนความสามารถทางด้านสติปัญญา พบว่า การสอนโดยวิธีการชวณการกลุ่มสัมพันธ์ ให้ผลสูงกว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แต่ไม่พบความแตกต่างในด้านความสามารถทางสติปัญญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มระดับอายุ 5-5.5 ปี และ 5.5-6 ปี

COGNITIVE AND SOCIAL ABILITY IN PRESCHOOL CHILDREN
AS ENHANCED BY GROUP PROCESS METHOD

AN ABSTRACT

BY

THONGKAM BOONPRASERTDEE

Presented in partial fulfillment of the requirements of the
Master of Education Degree in Developmental Psychology
at Srinakharinwirot University

February 1992

The purposes of this study were (1) to study the effect group dynamic method on cognitive and social ability in preschool children, (2) to determine the age level of preschool children who gain most from the group process method (3) to study interaction between age level and method of group process and (4) to compare cognitive and social ability of preschool children of the same ages.

The subjects were 36 preschool children from Chai Nat Kindergarten School, 4.5 to 6 years of age in the first school term of academic year in 1991. The subjects were drawn by random sampling, technique and classified into three age groups ; 4.5-5, 5-5.5 and 5.5-6 years old respectively. Each age level consisted of 12 subjects, six subjects were randomly assigned to the control group and six subjects were in the experimental group. ANOVA and t-test were statistical method used, Scheffe' test was applied among mean of ages used in Cognitive and social ability were compared in each level by t-test (independent).

The results were as follows:

1. The preschool children were taught by group process method showed more cognitive ability than the preschool children were taught by traditional method. Especially, the Children in age group 4.5-5 years showed significantly increase in cognitive ability ($p < .01$). No significant difference was found for age 5-5.5 and 5.5-6 years between the two methods.

2. The preschool children who were taught by group process method showed more social ability than the preschool children who were taught by traditional method. Each experimental group showed significant increase in social ability ($p < .01$)

3. No interaction effect between age groups and group process method in social ability.

4. There was significant interaction effect between age and group process method in cognitive ability ($\alpha = .01$)

5. In comparing cognitive and social ability of the same age by t-test, it was found that group process method resulted in more social ability than traditional method ($\alpha = .001$). Experimental group showed more cognitive ability than control group (4.5-5 years), significantly at level .001, but there was no significant difference between control group and experimental group (at the age levels 5-5.5 and 5.5-6 years).